

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΑΣ

Στὸν κ. Κωστήν Μπαστουρόπουλον

Σύραν.

Τὸ Σκολεῖο τοῦ χωριοῦ μου εἶταν τὸ πλεῖον παράξενο καὶ τὸ πλεῖον πρωτότυπο σκολεῖο ὅλου τοῦ Κόσμου.

Τὸν πλείοτερον καιρὸ δὲν εἶχε οὔτε θύρα, οὔτε παράθυρα, οὔτε τοίχους, οὔτε στέγη, οὔτε θρανία, οὔτε . . . τίποτε! Εἶταν μόνον ἰδέα σκολεῖου καὶ τίποτε ἄλλο. Πότε εἶταν τὸ πρόστιγο τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ μου, πότε ἓνα δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ μου, ὅταν ἔβρεχε, ἢ ἔκανε δυνατό κρῦο, πότε κἀνένα προσηλιακὸ γύρα στὸ χωριό, ἀναλόγως τοῦ καιροῦ, καὶ πότε — τὸν πλείοτερον καιρὸ — ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Δευτέρα, ὡς τὰ τέλη τοῦ Τρουγητιοῦ, ἢ ὡς τὰ πρωτοβρόχια, εἶταν τ' «*Ἀγνάντια*» τὸ Σκολεῖο μᾶς. Διακοπὲς καὶ ἔξετάσεις τὸ Σκολεῖο μᾶς δὲν εἶχε, οὔτε γνώριζε κἀν.

— Ἀλλὰ τ' εἶναι τ' «*Ἀγνάντια*»;

Ἐδῶ σὰς θέλω τώρα ἑσᾶς, ποῦ μαθαίνετε σήμερα τὰ Γράμματα σὲ σκολεῖα μαρμαρόχτιστα νὰ ξέρετε τί πράγμα εἶναι τ' «*Ἀγνάντια*»!

Ἡ λέξη «*Ἀγνάντια*» παράγεται φυσικὰ ἀπὸ τὸ *ἐναντι*, *ἐναντεύω* — ἀγατεύω — ἀγναντεύω = *ἐπισκοπᾶ*, κυττάζω μακρὰ ἀπὸ ψηλὸ μέρος.

«*Ἀγνάντια*», λοιπὸν σημαίνει «*παράτηρητήριον*», ἀπ' ὅπου μπορεῖ κἀνεὶς νὰ ἰδῇ μακρὰ.

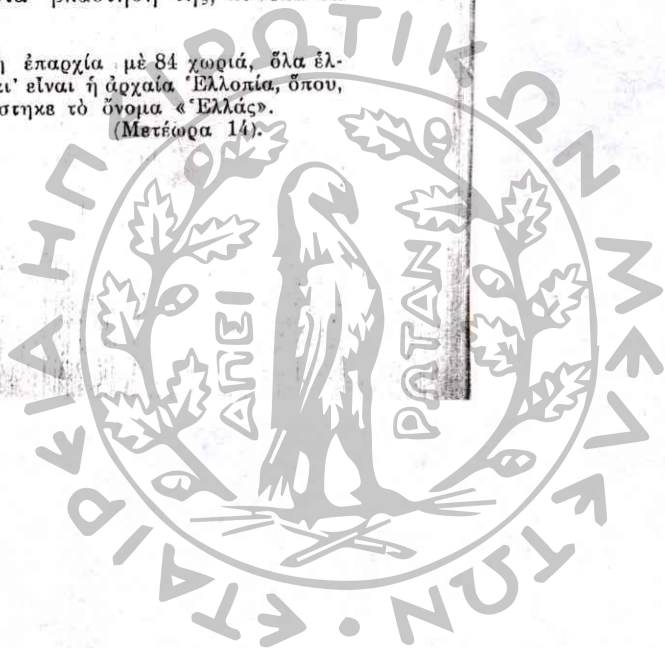
Κάθε χωριὸ ἔχει καὶ τ' «*ἀγνάντια*» του, ἀλλὰ τ' «*Ἀγνάντια*» τοῦ χωριοῦ μου εἶναι τὸ μαγευτικότερο, τ' ὁ-

ραιότερο μέρος τῶν Κουρεντοχωριῶν (1). Βρίσκεται σ' ἐκείνην τὴν περιοχή, ποῦ θαύμασε κι' ὕμνησε ὁ Βύρωνας, κι' ὅταν εἶμουν τριάντα τόσα χρόνια μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο τὴν Πατρίδα μου κι' ἀναθυμούμουν τὸ χωριό μου μετὰ τὰ λίγα του σπιτάκια κι' ἐκεῖνον τὸν στρογγυλὸν ὄριζόντά του, ποῦ τὸν φράζουν ἀπ' ὅλες τὲς μεριὲς τὰ βουνά, στεκόμενα γύρα-γύρα, σὰν ἀθάνατοι γίγαντες, μετὰ τὰ πόδια τους ριζωμένα βαθυὰ στὴν γῆ, καὶ τὰ κεφάλια τους σηκωμένα ὡς τὸν οὐρανό, σὰν νὰ τὸν βαστοῦν γιὰ νὰ μὴν πέση, εἶταν ἀδύνατο νὰ μὴν πεταχτῇ ὁ νοὺς μου καὶ νὰ θρονιάσῃ στ' «**Ἀγνάντια**».

Τοπογραφικώτερα, τ' «**Ἀγνάντια**» εἶναι μιὰ προεξοχὴ ἐνὸς μικροῦ ραχοβουνιοῦ, ποῦ βρίσκεται ἀπάνω τὸ χωριό μου, εἶναι ἓνα εἶδος ὑπέρηλο ἀκρωτήριο, στρογγυλό, ὠμορφοκαμωμένο, θαμνόφυτο, ἀπὸ κάτω ποῦ διαβαίνει μεγαλόπρεπος ὁ Καλαμᾶς (2), ὡς ἀπάνω στὴν κορφή, τὴν δεντροστεφανωμένη, κι' ὁμοιάζει γιγάντιο ἀμφιθέατρο, ποῦ μπορεῖ νὰ ἰδῇ κἀνεῖς ἀπ' ἐκεῖ ψηλά, σὰν ἀπὸ παρατηρητήριο, ψηλὰ βουνά, πυκνὰ λόγγα, ἀπότομους γκρεμούς, ὠμορφες ράχες μετὰ πρόβατα, πράσινες πλαγιὲς μετὰ γίδια, χορταριασμένα λιβάδια μετὰ διάφορα ζῶα, δεντροστόλιστα χωριά, λογγοζωσμένα μοναστήρια, κάμπους, ἄλλους ἴσιους καὶ ἄλλους πλαγερούς, ζευγάρια μετὰ τοὺς ζευγῖτές τους καὶ τοὺς λοιποὺς δουλευτᾶδες τους, κοπάδια μετὰ τοὺς πιστικούς τους, ἀγέλες μετὰ τοὺς βαλμαῖδες τους, δρόμους μετὰ τοὺς διαβάτες τους, ἄλλους πεζιοὺς κι' ἄλλους καβάλλα, φορτωμένα ἄλογα καὶ μουλάρια, ποτάμια, ποῦ κατὰβαινοὺν ἀπὸ τὲς κλεισοῦρες, σὰν φεῖδια ἀφάνταστου μεγέθους, μιὰ φύση ἀπαράμιλλη μετὰ ὅλες τὲς ποικιλίαις της, κι' ὅλες τὲς φωτοσκιάσεις της, μετὰ ὅλες τὲς ἡμερᾶδες της κι' ὅλες τὲς ἀγριότητές της, μετὰ ὅλην τὴν πλούσια βλάστησίν της, κι' ὅλα τὰ

(1) Ἑλληνικώτατη Ἡπειρωτικὴ ἐπαρχία μετὰ 84 χωριά, ὅλα ἑλληνορθόδοξα κι' ἐλληνόγλωσσα, κι' εἶναι ἡ ἀρχαία Ἑλλοπία, ὅπου, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, πρωτακούστηκε τὸ ὄνομα «Ἑλλάς».
(Μετέωρα 14).

(2) Ὁ ἀρχαῖος Θύαμις.

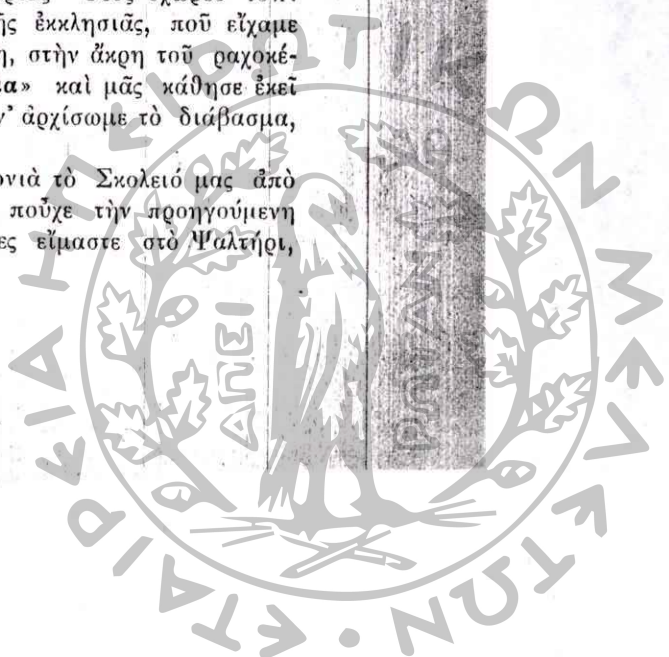
πολύχρωμά και πολύσµα ἄνθια της και λουλούδια της, κι' ὅλην τὴν μεγαλοπρέπειά της κι' ἓνα Κόσμον, ὅλον γεµᾶτον ζωὴ και κίνησι !

Τὸ ραχοκέφαλο τῶν «*Ἀγναντιῶν*» εἶναι κι' ἓνα πενέµορφο ὀροπέδιο, μιὰ μεγάλη στρόγγυλη πλατεία, γεµάτη αἰωνόβια δέντρα, ποῦ σμίγουν τὰ κλωνάρια τοῦ ἑνὸς δέντρου µὲ τὰ κλωνάρια τοῦ ἄλλουνοῦ, ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη ὅλου ἐκείνου τοῦ χώρου, και τὸν κάνουν ἓναν ἀπέραντον, παχὺν και συγκρατούµενον ἥσκιον. Στὴν μέση αὐτουνοῦ τοῦ ραχοκέφαλου, και στὸ ψηλότερο μέρος εἶναι χτισμένη ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, ὁ "Αἰ-Λιᾶς, ὁλόγυρα στὴν ἐκκλησιά εἶναι τὸ νεκροταφεῖο—τὰ μνήµατα—περιτειχισµένο µὲ ψηλὸν τοῖχο, δεξιὰ στὴν ἐξώθυρά της κρέµεται ὁ σήµαντρος, ἀπὸ τὸν κυρτὸν κορµὸν ἑνὸς χοντροῦ και περὺφηλου δέντρου, ποῦ χτυποῦν κάµµιά φορὰ µόνες τοὺς οἱ δυὸ του ἄκρες, κατὰ τὰς χειµωνιάτικες νύχτες, µὲ τοὺς μεγάλους ἀνέµους, ἀπάνω στὸν κορµὸν τοῦ δέντρου και σηµαίνει µόνος του, σὺν τὰ τὸν σηµαίνει ἄνθρωπος, και ξυπνᾷ τὸ Χωριὸ στ' ἄκριτα και κατασκότεινα µεσάνυχτα, και μαζεύεται περίφοβο στὴν σιὰ του, και σταυροκοπιέται, νοµίζοντας ὅτι παλεύουν τὰ Στοιχεῖα τῶν Ἀνέμων, ἀπάνω στὰ σιάδια τῶν «*Ἀγναντιῶν*» και βροντᾷ ὁ σήµαντρος ἀπὸ τὸν ἀνασασµὸ τοὺς ἢ ὅτι εἶναι ὦρα, ποῦ καταιβαίνει ὁ "Αἰ-Λιᾶς ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ στὴν ἐκκλησιά του, και σηµαίνει ὁ σήµαντρος µόνος του ἀπὸ µεγάλον του σεβασµὸ πρὸς τὸν Ἅγιο.

Θὰ ἦταν τέλη Ἀπριλιοῦ, ἢ ἀρχὲς Μαγιοῦ.

Ὁ δάσκαλός μας ὁ Παπ' Ἀντριᾶς—Θεὸς χωρέσ' τον! —µᾶς πῆγε ἀπὸ τὸ πρόστεγο τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ εἴχαµε καθεµέρα τὴν γενικὴ συνάθροιση, στὴν ἄκρη τοῦ ραχοκέφαλου, ὅπου εἶναι τ' «*Ἀγνάντια*» και µᾶς κάθησε ἐκεῖ σταυροπόδι, στὴν γραµµή, γιὰ ν' ἀρχίσωµε τὸ διάβασµα, δηλαδὴ τὴν μελέτη.

Εἶταν πλούσιο ἐκείνην τὴν χρονιά τὸ Σκολεῖό μας ἀπὸ παιδιὰ. Ἀπὸ τὰ πέντε παιδιὰ, ποῦχε τὴν προηγούμενη χρονιά, τότε εἶχε δώδεκα. Τέσσερες εἴµαστε στὸ Ψαλτήρι,

καὶ τέσσερες στ' Ὀχτώηχι, ὀχτώ, δυὸ στὰ Πινακίδια, δέκα, καὶ δυὸ στὲς κοκκαλένιες πλάτες ⁽¹⁾ δώδεκα, κι' ὁ δάσκαλός μας ὁ Παπ' Ἀντριᾶς, τὸ ὅλον, δεκατρεῖς. Δηλαδή, «ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς Ἀποστόλους του» ὅπως ἔλεγε, καμαρόνοντας, ὁ δάσκαλός μας, χωρὶς νᾶχη τὴν παραμικρότερη συνείδηση γιὰ τὴν βέβηλη αὐτὴ παρομοίωση, πῶκανε.

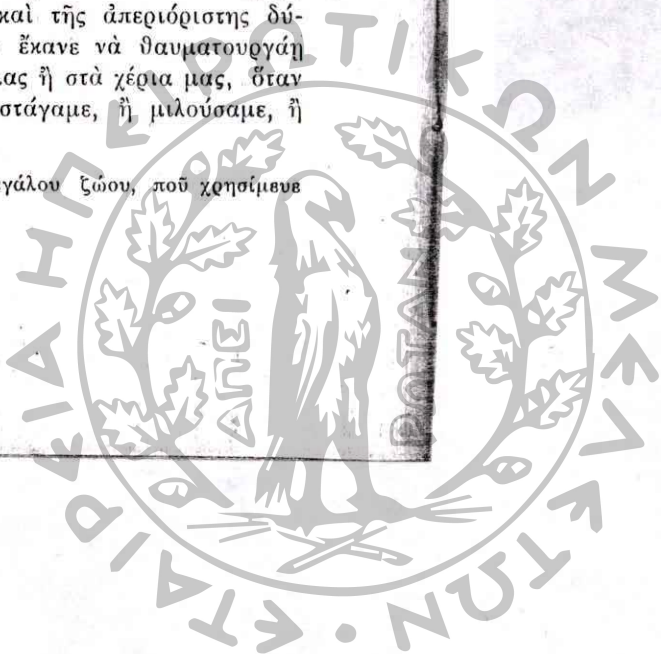
Ἐγὼ εἶμουν ὁ παντοτεινὸς πρωτόσκολος, ὡς πλεῖο προ-
ωδευμένος, καὶ κρατοῦσα τὴν εὐταξία τοῦ Σκολειοῦ, κάθε
φορὰ, ποῦ ἔλειπε ὁ δάσκαλος.

Ὁ δάσκαλός μας, θέλοντας νὰ ἐπιβάλῃ καὶ σ' ἐμᾶς καὶ
στὸ χωριὸ τὴν ἀνίερη παρομοίωσή του, ἐμένα, ὡς πρῶτον,
μ' ἔλεγε Πέτρο, τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ μὲ τ' ἄλλα ἀποστολικά
ὀνόματα, καὶ Ἰούδα ἔλεγε τὸ παιδί του τὸν Γιώργο, γιὰτὶ
εἶταν ὁ πλεῖο ἄμελος κι' ὁ πλεῖο ἄτακτος μαθητὴς ἀπ' ὅλη
τὴν δωδεκάρα μας, ἀλλ' ἐμεῖς τὸν λέγαμε συχνότερα Ἰσκα-
ριώτη, «*Παράνομο*» καὶ «*Προδότη*» τ' ἀναπόσπαστα ἐπί-
θετα τοῦ δύσμοιρου Ἰούδα, ποῦ φορτώθηκε ὅλην τὴν Χρι-
στιανικὴ κατάρρα, γιὰ τὴν εἰμαρμένη προδοτικὴ του πράξη,
ποῦ, χωρὶς αὐτήν, δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε τὸ Μαρτύριο τοῦ
Χριστοῦ, οὔτε ἡ Ἀνάστασή του, οὔτε ὁ Χριστιανισμὸς κι' ἡ
σωτηρία τοῦ Κόσμου.

Καθόμαστε οἱ Δώδεκα ὅλοι σὲ μιὰ γραμμὴ· πρῶτος ἐγώ,
ὕστερα ἀπὸ μένα οἱ ἄλλοι τρεῖς Ψαλτηράδες, ὕστερα ἀπ'
αὐτοὺς οἱ τέσσερες Ὀχτωηχᾶδες, κι' ὕστερα ἀπ' αὐτοὺς πάλι
οἱ δυὸ Πινακιδᾶδες καὶ τελευταῖοι οἱ δυὸ Πλατᾶδες, ὅπως
μᾶς ἀποκαλοῦσε ὁ δάσκαλος εἰρωνικά ἢ σοβαρά.

Ὁ δάσκαλός μας κάθονταν ἀντίκρυ μας, στὸ κέντρο τῆς
μαθητικῆς γραμμῆς, καὶ τόσο μακριά, ὥστε νὰ μᾶς φτάνῃ
μὲ τὴν φτελήσια βέργα του, ποῦ κρατοῦσε πάντα στὸ χέρι,
ὡς ἐμβλημα τοῦ ἀξιώματός του καὶ τῆς ἀπεριόριστης δύ-
ναμής του καὶ πολὺ συχνὰ τὴν ἔκανε νὰ θαυματοουργᾷ
στὲς πλάτες μας, στοὺς λαιμούς μας ἢ στὰ χέρια μας, ὅταν
στεκόμαστε στὸ διάβασμα, ἢ νυστάγαμε, ἢ μιλούσαμε, ἢ

(1) Ὁμοπλάτη βωδιοῦ, ἢ ἄλλου μεγάλου ζώου, ποῦ χρησίμευε
ὡς ἀβάκιο.

δὲν ξέραμε τὸ μάθημα, καὶ τὲς πλειότερες φορές, γιατί ἔτσι τὸ ἤθελε, γιατί εἶχε ὄρεξη νὰ δείρη.

Αὐτὸ τὸ παράξενο Σκολειό, ποῦ εἶταν τὸ πρῶτο καὶ τελευταῖο σκολειό τοῦ χωριοῦ μου τῷχε συστήσει ἡ μάννα μου μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μάθωμε γράμματα ἐγὼ καὶ ἡ ἀδερφή μου, ὅταν ἔλειπε ὁ πατέρας μου στὴν Ξενιτειὰ καὶ κοντὰ σ' ἐμένα καὶ στὴν ἀδερφή μου προσκολλήθηκαν κι' ἄλλα παιδιὰ τοῦ χωριοῦ μας καὶ τῶν περιχώρων, κι' ἔπαψε νὰ ὑπάρχη, ὅταν μῶκαψε ὁ δάσκαλός μου ὁ Πάπ' Ἀντριᾶς τὴν Γραμματική, ποῦ μοῦ εἶχε φέρει ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ὡς βιβλίον αἰρετικὸν κι' ἀντιχριστιανικόν! (1).

Ὅταν λοιπὸν καλοκαθήσαμε στὴν γραμμὴ, περιμένοντας τὸ συνηθισμένον σύνθημα τῆς μελέτης.

— **Νιέτεσιε !**

Φώναξε ὁ δάσκαλός μας, ἀφοῦ ξερόβηξε πρὶν τρεῖς τέσσερες φορές, κι' ἐμεῖς ἀρχίσαμε θριαμβευτικὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ὅσο μπορούσαμε φωναχτότερα καὶ κάναμε ἕναν δαιμονικὸν θόρυβο, ποῦ βόιζαν ὅλα τ' «**Ἀγνάντια**» ἀπὸ τὲς φωνές μας. Φαντασθῆτε τί πανδαιμόνιο ἔκαναν δώδεκα δυνατεῖς παιδιακήσιες φωνές, σ' ὅλες τὲς βαθμίδες τῆς φωνητικῆς κλίμακας. Ἀκούονταν ὡς πέρα στὸν κάμπο, ποῦ δούλευαν οἱ ζευγίτες, κι' ὡς πέρα στὰ λιβάδια καὶ στὰ λόγγα, ποῦ βοσκοῦσαν τὰ κοπάδια τους οἱ πιστικοὶ καὶ τὲς ἀγέλες τους οἱ γελαδαραῖοι, κι' ἀκούοντας, ἄλλοι ἔλεγαν :

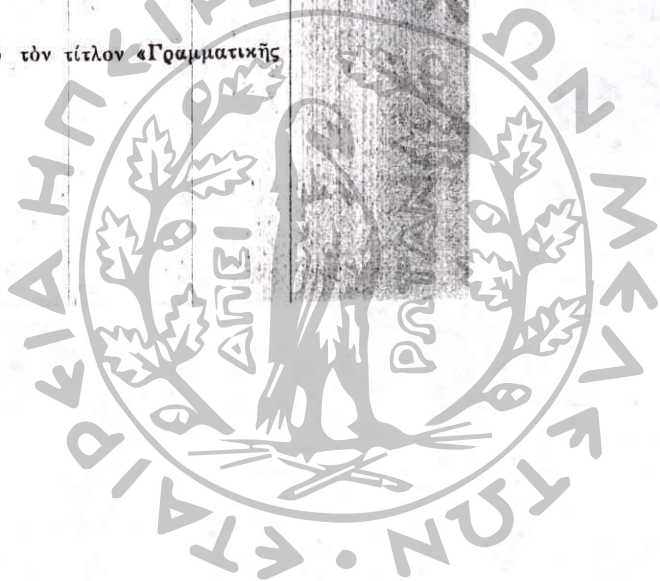
— Χαρὰ στὸν δάσκαλο, πῶχει τέτοια μαθητούρια.

Κι' ἄλλοι :

— Χαρὰ στὰ μαθητούρια καὶ στὸ χωριό, πῶχουν τέτοιον δάσκαλο !

Ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς βροντερῆς μελέτης, ποῦ βγῆκε ἀπὸ τὸ πικρὸν κι' ἄχαρο «**νιέτεσιε !**» ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ μεταφρασθῇ σὲ κάμμιά γλώσσα τοῦ Κόσμου ἔτσι χαρακτηριστικά, ἄρχισε νὰ πέφτῃ λίγο-λίγο καὶ πέφτοντας-πέφτοντας, σῶπασε ὀλωσιόλου. Ὁ δάσκαλός μας εἶχε ναρκωθῇ ἄλλο

(1) Ἄλλο σχετικὸ διήγημά μου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραμματικῆς Καταδίκη».

ἀπὸ τὰς φωνές μας κι' ἄλλο ἀπὸ τὴν γλυκεῖα ἀνοιξιάτικη θαλπωρή, κι' εἶχε ἀποκοιμηθῇ γλυκά, μὲ τὴν βέργα στὸ δεξιὸν χέρι, καὶ μὲ τό : « *Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ...* » στὸ στόμα, κι' ἐμᾶς μᾶς εἶχε πιάσει μιὰ ἱερὴ σιωπὴ, μιὰ ἐκστασις, ἕνα . . . δὲν ξέρω πῶς νὰ τὸ πῶ μπροστὰ σ' ἐκείνη τὴν ἱερὴ μυσταγωγίαν καὶ στὰ κάλλη καὶ στὰς χάρες τῆς πάνωρις Ἀνοιξης, ποῦ ξετυλίγονταν μπροστὰ μας, κάτω μας, δλόγυρά μας, καὶ πέρα ἀπὸ τ' « Ἀγνάντια » καὶ τὴν μοσκοβολίαν τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν καὶ στὸ κελαίδημα λογιῶν λογίων πουλλιῶν, ποῦ μούλωναν ἢ κρύβονταν μέσα στὰ πυκνὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων, ποῦ μᾶς ἤσκιοναν, σὰν ἀπέραντος θεϊκὸς θόλος, φυσικοῦ ναοῦ, ἢ ξεπετοῦσαν φουρντουλῶντας γύρᾳ μας.

Τὰ κοσσοβία, οἱ σπῖνοι, οἱ γαλιάντρες, οἱ κορυδαλοί, οἱ σπουργίτες καὶ προπάντων τ' ἀθάνατα τ' ἀηδόνια εἶχαν στήσει χωριστὰ κι' ὅλα μαζὴ μιὰν ἄρρητη μουσικὴ συναυλία, καὶ ξεχώριζε μέσ σ' αὐτὴν τὴν θεσπέσια μουσικὴ τὸ ἀνθρωπολόγημα τοῦ κούκκου.

— « Κούκκου ! Κούκκου ! Κούκκου ! ».

Ξεπετοῦσαν οἱ ἀητοὶ πάνω ἀπὸ τὰ κράκουρα τῶν μακρυνῶν βουνῶν, ὅπου φώλιαζαν, καὶ πετοῦσαν ἀργὰ-ἀργὰ, στὸν γαλάνον αἰθέρα, καὶ φαίνονταν, σὰν νὰ ἔπλεαν στὸ οὐράνιο πέλαγο, σὰν μακρόφαντα καράβια, καὶ κάποτε ξαπολοῦσαν μιὰ στριγγιὰ σιουρισματιά, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ σαλαγίσουν τίποτε κοπάδια τους ἀπ' ἐκεῖ ἀπάνω.

Ἄχ, πῶς ζήλευε ἡ καρδιά μου τοὺς ἀητοὺς μὲ τὸ οὐράνιο ἀρμένισμά τους, καὶ πῶς καλοτύχιζα ὅλα τὰ πουλιά, καὶ πλείότερο τ' ἀηδόνια μὲ τὴν μαγικὴν τους λαλιά, ποῦ εἶταν ἐλεύθερα καὶ δὲν εἶταν καταδικασμένα νὰ διαβάξουν ἀπάνω σὲ κοκκάλες ἀπὸ πλάτες ζώων, σὲ πινακίδια σ' ὀχτωήχι, σὲ ψαλτήρι κι' ὅ,τι ἄλλο βιβλίον, καὶ νᾶχουν διάσκαλο καὶ μάλιστα, σὰν τὸν δικό μας, τὸν Παπ' Ἀντριᾶ καὶ νὰ φωνάζῃ ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ καὶ τρομερό :

— « Ντέτεστε ! »

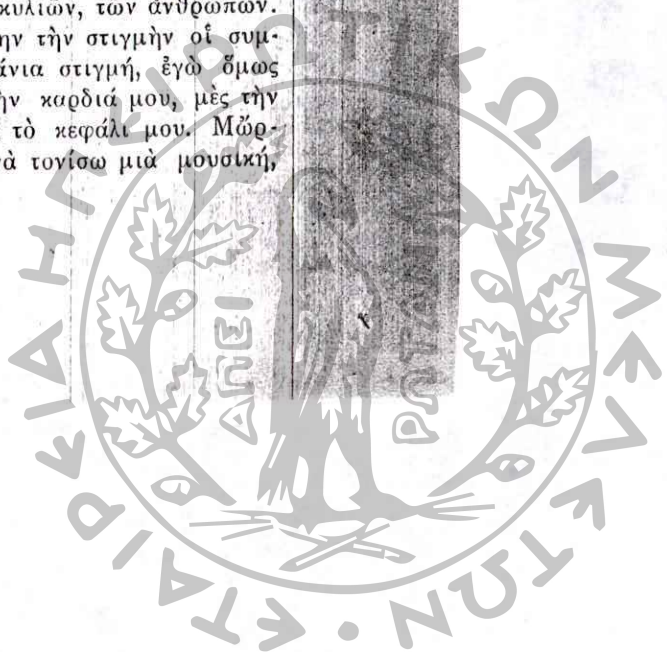
Ἀγνάντενα κάτω πρὸς τὸ ρίζωμα τοῦ βουνοῦ τῶν « Ἀγναντιῶν » νὰ σμίγουν τρία ποτάμια μὲ τὸν μεγάλον μας

ποταμό, τὸν Καλαμᾶ, κι' ἄκουα νὰ βουτζουν, νὰ βουτζουν συγκρατούμενα, μ' ἓνα μυστηριώδικο βουητό, σὰν νὰ εἶταν ἀγκομάχημα κἀνενὸς ἐτοιμοθάνατου Θεοῦ, σὰν νὰ εἶταν κᾶπαιος ὑπερκόσμιος θρηῖνος τῆς Γῆς πρὸς τὸν Οὐρανό.

Οἱ κάμποι καὶ τὰ λιβάδια εἶταν ντυμένα μὲ χίλια-μύρια χρώματα, τὰ δάση καὶ τὰ λόγγα μαυρολογοῦσαν, τὰ ζευγάρια μόχταγαν μέσα στὲς ἀνοιγμένες αὐλακίες τῶν χωραφιῶν, μὲ τοὺς ζευγίτες ἀπὸ πίσω τους κρατῶντας τὲς μακρεῖες τους δικέντρες τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, ἐκεῖνα μέσα στὰ λαγκάδια καὶ στὰ γκρέμια καὶ τοῦτα ἀπάνω στὲς κοντορραχοῦλες, ἢ στὲς ἄδεντρες πλαγιές, βοσκοῦσαν χαρούμενα, τρέχοντας ἀπάνω-κάτω, ἢ πέρα-δῶθε, σὰν ν' ἀνοιωθῶν κι' αὐτὰ τὲς χάρες τῆς λουλουδοφορτωμένης κι' ἀνθοστολισμένης Ἀνοιξης, τὰ κυπροκούδουνά τους ἀχολογοῦσιν ὡμορφα-ὡμορφα. καὶ γλυκὰ-γλυκὰ, καὶ χαρούμενα-χαρούμενα, τὰ σκυλιὰ γαύγιζαν κᾶποτε-κᾶποτε, εἴτε μαλόνοντας συναμεταξύ τους, εἴτε ἐνοχλῶντας τοὺς διαβάτες, κι' οἱ πιστικοί, ἄλλοι σαλαγοῦσαν, ἄλλοι σιούριζαν, ἄλλοι τραγουδοῦσαν, ἄλλοι λαλοῦσαν τὴν φλογέρα, ἄλλοι ἔβγαζαν τὰ ζωντανὰ μὲς ἀπὸ τὰ σπαρμένα χωράφια, κι' ἄλλοι τὰ συμμάζευαν γιὰ τὸν ἀρμεγῶνα. Καὶ πέρα, πολὺ μακριὰ, πέρα στὰ κράκουρα λαμποκοποῦσαν τὰ χιονισμένα ἀκόμα κορφοβούνια, σὰν θεώρατα διαμαντένια στεφάνια, κι' ἀνοιγαν οἱ κλεισοῦρες τὰ στόματά τους, σὰν νὰ ζητοῦσαν νὰ καταπιοῦν κἀνέναν Κόσμο!

Ἔπλεα-ἔπλεα μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἔξοχο θέαμα, κολυμποῦσα σ' αὐτὴν τὴν ὄνειροφάνταχτη φωτοπλημιμύρα, σ' αὐτὴν τὴν ἄχανη λουλουδοπλησμονὴ κι' ἀνθοπλησμονή, σ' αὐτὴν τὴν μεθυστικὴ μοσκολιὰ τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ἀνθιῶν, σ' αὐτὴν τὴν μυστηριώδικη βουὴ τῶν ποταμῶν, τῶν πουλλιῶν, τῶν ἀγγελῶν, τῶν κοπαδιῶν, τῶν σκυλιῶν, τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν γνωρίζω τί ἔνοιωθαν ἐκείνην τὴν στιγμὴν οἱ συμ-μαθητᾶδες μου, ἐκείνην τὴν οὐράνια στιγμὴ, ἐγὼ ὅμως αἰστάνθηκα ἓναν σεισμὸν μὲς τὴν καρδιά μου, μὲς τὴν ψυχὴ μου, μὲς στὸ αἷμά μου, μὲς τὸ κεφάλι μου. Μῶρονταν νὰ φκιάσω ἓνα τραγούδι, νὰ τονίσω μιὰ μουσικὴ,

καὶ γὰρ ζωγραφίσω μιὰ εἰκόνα, μὲ ὅλα τὰ χρώματα, καὶ ὅλες
τὲς λάμπες, ποῦ χύνονταν γύρω μου, καὶ τραγουδοῦσα μὲ
τὴν φαντασία μου ἐκεῖνο τὸ τραγούδι μου, καὶ τόνιζα ἐ-
κείνην τὴν μουσικὴ μου καὶ ζωγράφιζα ἐκείνην τὴν εἰ-
κόνα μου.

Κι' αὐτός μὲν ὁ ἐσωτερικὸς σεισμός, ποῦ αἰστάνθηκα
τότε γιὰ πρώτη φορά, εἶταν ὁ πρῶτος χαιρετισμός, τὸ
πρῶτο χρῶμα καὶ τὸ πρῶτο φίλημα τῆς Μούσας μου!

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ.

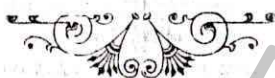

ΣΥΡΑ

Ἄπ τὴν ἄσπρη κορφή, τὴν Ἄνω Χώρα
κι' ἄπ τὴν Ἀνάσταση κι' ὥς τὸ λιμάνι,
Τὰ πάντα τὴν καρδιά μου ἔχουν γλυκάνη
γιατὶ εὐγένεια εὐωδιάζουν τὴν κάθε ὥρα.
Δὲ σὰς πρωτογνωρίζω τάχα τώρα ;
Γιὰ φέρετε ὅ,τι πιά μοῦχει πεθάνη :
κάτι ποῦ ξέχυναν οἱ Βενετσιάνοι
γιὰ τάχα οἱ Φαναριῶτες. Βάζει πλώρα
τώρα ἡ καρδιά μου γιὰ τὰ περασμένα,
θωρώντας ἀρχοντιὲς κατ' ἄπ τὰ χεῖλια
κι' ἄπὰ στὰ μάτια ποῦναι ἱστορημένα
μὲ ντελικάνα εὐγενικὰ κοντύλια.
Γι' αὐτὸ τώρα γιὰ σένα κρούω τὴ λύρα,
καινούργια καὶ στερνὴ μου ἀγάπη, Σύρα !

Σύρα. Δεκέβρης 1918.

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΝ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

1907

ΚΑΛΑΜΑΙ

ΦΥΛΛΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ¹

(Ἀπόδομα)

Τὸ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου εἶταν—γιατὶ δὲν εἶναι πλεῖον—
τὸ πρᾶξινώτερο σχολεῖο τοῦ κόσμου ὅλου.

Τὲς πλείότερες φορές δὲν εἶχε οὔτε θύρα, οὔτε πρᾶθυρα,
οὔτε στέγη, οὔτε....τοίχους, οὔτε τίποτε!, οὔτε βρῖσκονταν
σ' ὠρισμένο μέρος! Εἶταν μόνον ἰδέα σχολείου καὶ τίποτε
ἄλλο. Πότε, ἀνελόγως τῆς ἐποχῆς, εἶταν ἓν ζεστό δωμά-
τιο τοῦ σπιτιοῦ μου—ποῦ τότε δὲν εἶχε ρημάζει ἀκόμα—
πότε ὁ νάρθηκας τῆς Ἐκκλησιᾶς, πότε κανένα προσηλιακό,
γύρα στὸ χωριό, καὶ πότε—τὸν πλείοτερον καιρό,—ἀπὸ τὸ
μέγα Πάσχα, ὡς τὸν Σεπτέμβριο—διακοπὲς δὲν εἶχε τὸ
Σχολεῖο μας.—τ' Ἀγνάντια.

Τ' εἶναι τ' Ἀγνάντια;

Ἐδῶ σὰς θέλω, ἐσὰς ποῦ μάθατε τὰ γράμματα σὲ μαρ-
μαρμαρόχτιστα σχολεῖα, νὰ καταλάβετε τί πρᾶγμα εἶναι τ'
Ἀγνάντια!

Τ' Ἀγνάντια εἶναι τὸ ὠραιότερο, τὸ μαγευτικώτερο μέ-

¹ Ἐνας φιλόμαθος Οὐγγρος, ὁ κ. Μαυρίκιος Δερτσένης, ἀπὸ ἐκεί-
νους, ποῦ καταγίνονται μὲ τὴν φιλολογία τῆς Ἀνατολῆς, καὶ γω-
ρίζουν τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, μοῦ ἔγραψε τελευταῖα—δὲν εἶναι
δέκα μέρες—νὰ τοῦ στείλω τὴν αὐτοβιογραφία μου. Φαίνεται, ὅτι
στὰ μέρη ἐκεῖνα κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἑτοιμὴ καὶ τὴν αὐτοβιογραφία
του. Θέλοντας καὶ μὴ, γιὰ νὰ εὐχαριστήσω ἕναν τέτοιον εὐγενῆ
ξένο, ἀντὶ νὰ τοῦ στείλω ἀμέσως τὴν αὐτοβιογραφία μου, ἄρχισα
νὰ τὴν γράφω. Μ' αὐτὴ τὴν ἐργασία θὰ διευκολύνω τοὺς βιογράφους
μου, μετὰ τὸν θάνατό μου, ἂν ὑποθεθῇ ὅτι ὁ βίος μου θὰ ἔχη κά-
ποιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Πατρίδα μου καὶ γιὰ τὴν νεοελληνικὴ φιλο-
λογία καὶ τὴν νεοελληνικὴ γλώσσα.

ρος τῆς Πατρίδας μου, ποῦ ὅταν θυμοῦμαι τὸ χωριό μου, μὲ
τὸν ὀρίζοντα ἐκείνον τῶν βουνῶν γύρα—γύρα, ποῦ μοῦ φαί-
νονταν στὴν παιδική μου ἡλικία, ὅτι ἀποτελοῦσε τὸ ὅλον τοῦ
Κόσμου, τὴν ἄκρη τοῦ Κόσμου, τὴν ἐπικρὴ τῆς Γῆς καὶ τ'
Οὐρανοῦ, μὲ τὸ ἔρημο Σπίτι μου, μὲ τὰς παιδικὰς μου χαρὰς
καὶ λύπες μου, μὲ τὰ γλυκύτατά μου παιδικὰ μου ὄνειρα...,
εἶναι ἀδύνατο ὁ νοῦς μου νὰ μὴ θρονησθῇ στ' Ἀγνάντια!

Τ' Ἀγνάντια λοιπὸν εἶναι μία προεξοχή τοῦ μικροῦ βου-
νοῦ, ὅπου βρίσκεται τὸ χωριό μου, εἶναι εἶδος ἀκρωτήριου
ψηλοῦ, στρογγυλοῦ, ὁμορφοκαμωμένου, θυμνοφύτου ἀπὸ πάνω
ὡς κάτω, εἶναι ἓν γιγάντιο ἀμφιθέατρο, ποῦ μπορεῖ νὰ ἰδῇ
κανεῖς, σὰν ἀπὸ σκοπιά, ψηλὰ βουνά, μεγάλα δάση, πυκνὰ
λόγγα, ράχες, λειβάδια, χωριά, κοπάδια, ἀγέλες, κάμπους,
χωράφια, ζευγηλάτες μὲ τὰ ζευγάρια τους, ποτάμια νὰ κα-
ταβαίνου ἀπὸ τὰς κλειστούρας τῶν γιγάντιων φεῖδια, δρόμους
μὲ διαβάτες, ἄλλους καθάλλα καὶ ἄλλους πεζοὺς...μὴ Φύση
ἀπαράμιλλη μὲ ὅλες τῆς τὲς ποικιλίες, μὲ ὅλες τῆς τὲς φω-
τοσκιάσεις, μὲ ὅλες τῆς τὲς ἡμεράδες, μὲ ὅλες τῆς τὲς βλά-
στητες, μὲ ὅλα τῆς τ' ἄνθια, τὰ λουλούδια καὶ τὴ μεγαλο-
πρέπεια, καὶ ἕναν Κόσμο, γεμάτο ζωὴ καὶ κίνηση.

Τὸ ραχοκέφαλο τῶν Ἀγναντιῶν εἶναι ἓν πανέμορφο ὄρο-
πέδιο, μὴ ἀπέραντη στρογγυλὴ πλατεία, γεμάτη αἰωνόβια
δέντρα, ποῦ τὰ κλωνάρια τους σμίγουν πέρα—πέρα καὶ κά-
νουν ἓν πᾶν καὶ συγκατούμενον ἴσκιον.

Στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ ραχοκέφαλου εἶναι χτισμένη ἡ ἐκ-
κλησιὰ τοῦ χωριοῦ μου.—ὁ Προφήτ'—Ἡλίας—ταπεινὴ ἐκ-
κλησοῦλα, χτισμένη μ' ἔξοδα τοῦ πάπου μου, καὶ ὁλόγυρά
τῆς τὸ νεκροταφεῖο «τὰ μνήματα» τοιχοφράχτο καὶ ἔξω ἀπὸ
τὸν τοῖχο, ἀριστερὰ τῆς ἐξώθυρας, τὸ σήμαντρό της εἶναι κρε-
μασμένο σ' ἓν δέντρο, ποῦ καμμιά φορά μὲ τοὺς δυνατοὺς
ἀνέμους χτυποῦν μὲ δύναμη ἀπάνω στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου
τὰ δύο του τ' ἄκρα καὶ λαλοῦν, σὰν νὰ τὰ χτυπᾷ ἄνθρω-

— 37 —

πος καὶ ξυπνάει τὸ χωριό, τ' ἄκρα μεσάνυχτα, νομίζοντας,
ὅτι κάποιοι περκαστικοὶ παππᾶς—γιατὶ τὸ χωριό δὲν ἔχει
ἐγκάτοικο παππᾶ—τὸ προσκαλεῖ στὴ λειτουργία, καὶ τρέ-
χει ἄδικα νὰ λειτουργηθῇ, ὅπως τῶχει πάθει πολλὰς φορές.

Αὐτὰ εἶναι τ' Ἀγνάντια καὶ λέγονται ἀγνάντια, διότι
ἀπ' ἐκεῖ κανεῖς ἀγναντεύει, δηλαδὴ μπορεῖ νὰ βλέπῃ πο-
λὺν τόπο, καὶ μάλιστα ὅσους ἐρχονται ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά
μας, τὰ Γιάννινα, ἢ πηγαίνουν πρὸς ἐκεῖ.

Θὰ εἶσαν τέλη Ἀπριλίου ἢ ἀρχὲς Μαγιοῦ.

Ὁ δάσκαλός μου, ὁ Παπ' Ἀντριᾶς—Θεὸς σχωρὲς τὸν—
ἀπὸ τὸν νάρθηκα, ὅπου εἶχαμε τὴ γενικὴ συνάθροιση καθε-
μέρα, μᾶς πῆγε στὴν ἄκρη τοῦ ραχοκέφαλου, ποῦ εἶναι τὰ
καθκυτὰ «Ἀγνάντια» ἀπ' ὅπου ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ὅλη ἡ
ράχη, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐκάθησε στὴ γραμμὴ σταυροπόδι.

Εἴμαστε ὅλοι ὅλοι πέντε μαθηταῖα καὶ ὁ δάσκαλος ἔζη.
Αὐτὸς καθόνταν λίγο ξέμακρὰ, ἀπὸ τὴ γραμμὴ μὲ μὴ ἐλύ-
θεργα στὸ χέρι—ποῦ θαυματουροῦσε καμμιά φορά στὲς πα-
λάμες μας,—ὅστερα ἐρχομουν στὴ γραμμὴ πρῶτος ἐγώ,
δεύτερος ὁ Ἀναστάσης ἀπὸ ξένο χωριό, τρίτος ὁ Γιάννης, ὁ
γειτόνάς μου, τέταρτος τὸ παιδί τοῦ δασκάλου, ὁ Γεώργιος,
καὶ αὐτὸς ξενοχωρίτης, καὶ ὅστερος ὁ Μῆτσος, ὁ λεγόμενος
Μᾶνης, γιὰ περιγέλιο. Δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πέντε μαθηταῖα,
ποῦ ἀποτελοῦσαν τὸ σχολεῖο μας, τὰ δύο εἶταν ξενοχωρί-
τικα....

Αὐτὸ τὸ Σχολεῖο, ποῦ εἶταν τὸ πρῶτο καὶ τελευταῖο σχο-
λεῖο τοῦ χωριοῦ μου, τὸ εἶχε συστήσει ἡ μάνα μου,—ὁ πα-
τέρας μου ἔλειπε στὴν ξενιτεὶα τότε—μόνο καὶ μόνο γιὰ
νὰ μάθω ἐγὼ γράμματα, καὶ ἔπαψε νὰ ὑπάρχῃ, ὅταν,—εἶχε
ἐρθεῖ τότε ὁ πατέρας μου—ἔμαθα ἐγὼ τὰ γράμματα»,
δηλαδὴ ὅταν «ἐβγάλα τὸ Φαλτήρι».

— Ντέτεστε!

Φώναξε ὁ δάσκαλος, ὅταν κλολοκῆσαμε, καὶ ἐμεῖς ἀρχί-

(1908—1909)

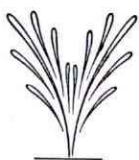
ΤΟΥ

ΕΝ ΤΩ ΡΟΒΕΡΤΕΙΩ,

ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

“**ΑΘΗΝΑΣ**,”

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ

Πεμπτολαζάρφ οδός Τσεσμέ, αρ. 4.

1909

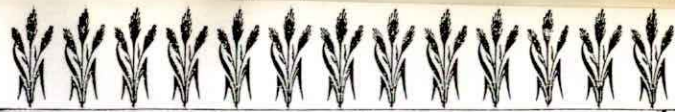
μου φαίνονταν στην παιδική μου ηλικία, ότι αποτελούσε τὸ ὅλον τοῦ Κόσμου, τὴν ἄκρη τῆς Γῆς, τὴν ἐπαφὴ τῆς Γῆς καὶ τ' Οὐρανοῦ, μετὰ τὸ ἔθνος στίβι μου, μετὰ τὴς παιδικαῖς χιρὲς καὶ λύπες μου, μετὰ τὰ γλυκύτά μου παιδικὰ μου ὀνειράτα.... εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ βγῇ καὶ νὰ μὴ θρονασθῇ ὁ νοῦς μου στ' **Ἀγνάντια**.

Ἀγνάντια λοιπὸν εἶναι μία παρεξοχὴ τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὅπου βρίσκεται τὸ χωριὸ μου, ἓνα εἶδος ἀκρωτηρίου ψηλοῦ, στρόγγυλον, ὁμογενεοποιημένον, θαμνιόεντον ἀπὸ κάτω ποῦ διαβάνει ὁ ὀριζήτικος *Καλαμῆς*¹, ὡς ἀπάνω, ἓνα γιγάντιον ἀμφιθέατρο, ποῦ μπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς, σὰν ἀπὸ σκοπιᾶ, ψηλὰ βουνά, πυκνὰ λόγια, μεγάλα δάση, ῥάγες, λειβάδια, χωριά, μαναστήρια, κοπάδια, ἀγέλες, κάμπους, χωράφια, ζευγάρια μετὰ τοὺς ζευγίτες τους, ποτάμια νὰ καταβαίνουν ἀπὸ τὰς κλεισοῦρες, σὰν φεῖδια πελώρια, δρόμους μετὰ διαβάτες, ἄλλους πεζοὺς καὶ ἄλλους καβάλλα, μὲ φύση ἀπαράμιλλη μετὰ ὅλες τῆς τὰς ποικιλίας, μετὰ ὅλες τῆς τὰς φωτοσκιάσεις, μετὰ ὅλες τῆς τὰς ἡμεράδες, μετὰ ὅλην τῆς τὴν βλάστησι, μετὰ ὅλα τῆς τ' ἄνθια καὶ τὰ λουλούδια, καὶ τὰ λουλούδια καὶ τὴν μεγαλοπρέπεια καὶ ἓναν κόσμον γεμάτον ζωὴ καὶ κίνησι.

Τὸ ραχοκέφαλον τῶν **Ἀγναντιῶν** εἶναι ἓνα πανέμορφο ὄροπέδιο, μὲ ἀπέραντη στρόγγυλη πλατεία, σὰν τὸ Ἴπποδρόμιον τῆς Πόλεως γεμάτη αἰωνόβια δέντρα, ποῦ σμίγουν τοῦ ἑνὸς τὰ κλωνάρια μετὰ τοῦ ἄλλου πέρα-πέρα καὶ κάνουν ἓναν ἀπέραντον, παχὺν καὶ συγκερατούμενον ἴσιον.

Στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ ραχοκέφαλου εἶναι χτισμένη ἡ ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ μου, ὁ Προφήτ' Ἡλίας, ταπεινὴ ἐκκλησοῦλα, χτισμένη ἀπὸ τὸν πᾶλλον μου καὶ ὀλόγουρά της τὸ νεκροταφεῖον—τὰ μνήματα—περιτειχισμένο μετὰ ψηλὸν τοῖχον,

1. Ὁ ἀρχαῖος Θάμης.

ΦΥΛΛΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

(Ἀπόσπασμα αὐτοβιογραφίας)

Ἀφιερώνεται στὴν Ροβέρτειον Σχολὴν

Τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ μου ἦταν—γιατὶ δὲν εἶναι πλεῖον—τὸ παραξενώτερον σχολεῖον τοῦ κόσμου ὅλον. Δὲν εἶχε οὔτε θύρα, οὔτε παράθυρα, οὔτε στέγη, οὔτε τοίχους, οὔτε τίποτε. . . Οὔτε βρίσκονταν σ' ὀρισμένο μέρος. Ἦταν μόνον ἰδέα σχολεῖου καὶ τίποτε ἄλλο! Πότε, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, ἦταν ἓνα ζεστό δωμάτιον τοῦ σπιτιοῦ μου, ποῦ δὲν εἶχε ρημάξει ἀκόμα τότε, πότε ὁ νάρθηκας τῆς ἐκκλησιᾶς, πότε κανένα προσήλιο γύρα στὸ χωριὸ καὶ πότε—τὸν πλεῖότερον τὸν καιρὸ—ἀπὸ τὸ μέγα Πάσχα ὡς τὸν Σεπτέμβριον, τ' **Ἀγνάντια**. Διακοπὲς τὸ σχολεῖόν μας δὲν εἶχε.

Τ' εἶναι τ' **Ἀγνάντια**;

Ἐδῶ σὰς θέλω ἐσᾶς, ποῦ μάθατε καὶ μαθαίνετε γραμματα σὲ μαρμαρόχτιστα σχολεῖα, νὰ καταλάβετε τί πρᾶγμα εἶναι τ' **Ἀγνάντια**.

Τ' **Ἀγνάντια** εἶναι τ' ὠραιότερον, τὸ μαγευτικώτερον μέρος τοῦ χωριοῦ μου, ἴσως καὶ ὅλης τῆς πατρίδας μου. Βρίσκεται στὴν περιοχὴ ἐκείνου τοῦ ὀρίζοντα ποῦ ἔμνησε ὁ Βύρωνας¹, ποῦ ὅταν ἀναθυμοῦμαι τὸ χωριὸ μου μετὰ τὰ δέκα σπιτάκια του, μετὰ τὸν ὀρίζοντα ἐκείνον τῶν βουνῶν γύρα-γύρα, ποῦ

1. Ὁ Βύρωνας ἔμνησε τὴν τοποθεσίαν τοῦ Προφήτ' Ἡλίας τῆς Ζίτσας, 4 ὥρες δυτικὰ ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ 1 1/2 ὥρα βορεινὰ ἀπὸ τ' **Ἀγνάντια** μου.

καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν τοῖχον ἀριστερὰ τῆς ἐξόδουρας κορέμεται ἀπὸ ἓνα δέντρο τὸ σήμαντρο, ποῦ κλημιὰ φορὰ μετὰ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, τὰ δυὸ του ἄκρα χτυποῦν μετὰ δύναμιν ἀπάνω στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου καὶ λαλαεὶ μόνος του, σὰν νὰ τὸν χτυπᾷ ἄνθρωπος καὶ ξυπνάει τὸ χωριὸ τ' ἄκριτα μεσάνυχτα, νομίζοντας, ὅτι κάποιος περαστικὸς παπᾶς—γιατὶ τὸ χωριὸ δὲν ἔχει ἐγκάτοικον παπᾶ—τὸ προσκαλεῖ στὴν λειτουργίαν καὶ τρέχει ἄδικα νὰ λειτουργηθῇ, ὅπως τῷχει πᾶθει πολλὰς φορὰς.

Αὐτὰ εἶναι τ' **Ἀγνάντια** καὶ λέγονται **Ἀγνάντια** γιατί ἀπ' ἐκεῖ ἀγναντεύει κανεὶς, δηλαδή μπορεῖ νὰ βλέπῃ πολλὸν τόπον, καὶ μάλιστα ὅσους ἔρχονται ἀπὸ τὴν ξακουσμένη πρωτεύουσά μας τὰ Γιάννινα, ἢ πηγαίνουν πρὸς ἐκεῖ.

Θὰ ἦταν τέλη Ἀπριλιοῦ ἢ ἀρχὲς Μαγιοῦ. Ὁ δάσκαλός μου ὁ Παπ' Ἀντριᾶς—Θεὸς σχωρὲς² τον—ἀπὸ τὸν νάρθηκα, ὅπου εἶχαμε τὴν γενικὴ συνάθροιση κάθε μέρα, μᾶς πῆγε στὴν ἄκρην τοῦ ραχοκέφαλου, ὅπου εἶναι τ' **Ἀγνάντια**, καὶ ἐκεῖ μᾶς ἐκάθισε στὴν γραμμὴ σταυροπόδι γιὰ ν' ἀρχίσωμε τὴν μελέτη.

Εἴμαστε ὅλοι-ὅλοι πέντε μαθητοῦρα καὶ ὁ δάσκαλός μας ὁ Παπ' Ἀντριᾶς ἕξ. Αὐτὸς κάθονταν λίγο ξέμακρον ἀπὸ τὴν γραμμὴν μᾶς μετὰ μὴ φτελιόβεργα στὸ χέρι, ποῦ θαυματοργοῦσε πολὺ συχνὰ στίες πλάτες μᾶς ὥστερα ἔρχομουν στὴν γραμμὴν πρῶτος ἐγώ, δεύτερος ὁ Ἀναστάσιος ἀπὸ ἓνα γειτονικὸ χωριὸ, τρίτος ὁ Γιάννης ὁ γείτονάς μου, τέταρτος ὁ Γιῶργος, τὸ παιδί τοῦ παπᾶ—δασκάλου μᾶς,—καὶ αὐτὸς ξενοχωρίτης,—καὶ ὥστερος ὁ Μῆτρος, ποῦ τὸν λέγαμε Μῆν γιὰ περιγέλοιον. Δηλαδή ἀπὸ τὰ πέντε μαθητοῦρα, ποῦ εἶχε τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ μου, τὰ δυὸ ἦταν ξενοχωρίτικα.

Αὐτὸ τὸ πικρὸ ξενὸ σχολιὸν μου, ποῦ ἦταν τὸ πρῶτο καὶ τελευταῖον σχολιὸν τοῦ χωριοῦ μου, τὸ εἶχε συστήσει ἡ μάνα μου—ὁ πατέρας μου ἔλειπε τότε στὴν Ξενιτειά—μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὰθω ἐγὼ γράμματα, κι' ἔπαψε νὰ υπάσχη, ὅταν ἐγὼ «ἐμάθα τὰ γράμματα», δηλαδή, ὅταν «ἐβγάλα» τὸ ψαλτήρι. Τότε εἶχε ἔρθει κι' ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὴν Ξενιτειά, ποῦ μ' εἶχε ἀφήσει ἀγέννητον, ὅταν εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα. Τώρα, πατέρας κι' ἐγὼ τόσων ἀγαπημένων μου παιδιῶν, φαντάζομαι τὴν χαρά του νὰ μ' ἀφήσῃ ἀγέννητο καὶ νὰ μ' εὖρῃ γραμματισμένο παλληκαράκι!

— Ντέτεστε!

Φώναξε ὁ Παπ' Ἀντριᾶς, ὅταν καλοκαθήσαμε, κι' ἐμεῖς ἀρχίσαμε νὰ διαβάζουμε μεγαλόφωνα, ἄλλος πινακίδια, σὺν τὸν Γιώργο καὶ τὸν Μῆτρο τὸν Μάη, ἄλλος Χτωήχι, σὺν τὸν Ἀναστάση καὶ τὸν Γιάννη, κι' ἄλλος, ἕνας καὶ μόνος, ἐγὼ, ὁ πρωτόσχολος, Ψαλτήρι!

Ἡ πρώτη ὁρμὴ αὐτοῦ τοῦ πικροῦ κι' ἄχαρου παρακελευστικοῦ «Ντέτεστε!», ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ μεταφραστῇ σὲ μιὰ λέξη μοναχὴ σὲ καμμιά ἄλλη γλῶσσα τοῦ κόσμου, ἄρχισε νὰ πέφτῃ λίγο—λίγο καί, πέφτοντας—πέφτοντας, σῶπασε ὅλως διόλου. Δάσκαλον καὶ μαθητάδες, μᾶς εἶχε πιάσει μιὰ βουβαμάρια, μιὰ ἐκστάση, ἕνα «δὲν ξέρω πῶς νὰ τὸ εἰπῶ» μπροστὰ στὰ κάλλη καὶ τὲς χάρες τῆς ὡραίας Ἀνοιξῆς, καὶ στὸ θέαμα, ποῦ ξετυλίγονταν κάτω καὶ δίπλα καὶ πέρα ἀπὸ τ' «Ἀγνάντια» καὶ στὴν μοσχοβολιὰ τῶν ἀνθιῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν καὶ στὸ κελαῖδημα λογῆς λογίων πουλλιῶν, ποῦ μούλωναν μέσα στὰ κλαριά τῶν δέντρων ἢ φουρτουλούσαν γύρω μας.

Τὰ κοσσύβια, οἱ σπῖνοι, οἱ γαλιάντρες, οἱ κορυδαλλοὶ καὶ προπάντων τ' ἀθάνατα τ' ἀηδόνια εἶχαν στήσει ἄρρητη συναυλία, καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀρρυθμιόεργον μουσική,

ζῶν τὰ ζωντανὰ ἀπὸ τὲς ζημιές, ἄλλοι τὰ συμμαζεύσαν γιὰ τοὺς ἀρμεγῶνες, κι' ἄλλοι λαλοῦσαν τὴν φλογέρα...

Πέρα λαμτοκοποῦσαν τὰ κορφοβούνια σὺν διαμαντένια στεφάνια, σὺν κρουστυλλένιες ζώνες, κι' οἱ κλεισοῦρες ἀνοιγαν τὸ στόμα τους, σὺν νὰ ζητοῦσαν νὰ χάσουν κανένα βουνό.

Δάσκαλοι καὶ μαθητάδες ἐπλέαμε σ' αὐτὸ τὸ ἔξοχο θέαμα, ἐκολληπούσαμε σ' αὐτὴν τὴν ὄνειροφάνταχτη φωτοπλημμύρα, τὴν ἄχανη λουλουδοπλημμονή, τὴν μεθυστικὴ μοσχοβολιὰ τῶν ἀνθιῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν, τὴν μυστηριώδη βουὴ τῶν ποταμῶν, τῶν πουλλιῶν, τῶν ἀγγελῶν, τῶν κοπαδιῶν, τῶν σκυλλῶν, τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁ δάσκαλος ὅλο εἶχε καὶ τὸν νοῦ του στὴν μελέτη καὶ κάποτε φώναζε τὸ «**Ντέτεστε!**», ἀλλὰ δὲν τοῦ τὸ ἄκουε κανεὶς, κι' ἴσως εὐχαριστιώονταν κι' αὐτός, ποῦ δὲν τὸν ζαλιζάμε μὲ τὲς φωνές μας, γιὰ νὰ ἐντρουφῇ ἀνετώτερα σ' ἐκεῖνο τὸ πανόραμα, τὸ πανάκουσμα, τὸ πανόσημα, τὸ παναίσθημα.

Δὲν γνωρίζω καλὰ-καλὰ τί ἐνοιώθην μέσα τους ὁ δάσκαλος, ὁ Παπ' Ἀντριᾶς κι' οἱ ἄλλοι οἱ μαθητάδες του, ἀλλ' ἐγὼ αἰσθάνομαι ἕνα θεῖο γαργάλισμα μέσα στὴν καρδιά μου, μέσα στὴν ψυχὴ μου, ἤθελα νὰ φκιάσω ἕνα τραγοῦδι δικό μου καὶ νὰ τονίσω σὲ μιὰ μουσικὴ δική μου, ἤθελα νὰ ζωγραφίσω μιὰν εἰκόνα μὲ ὅλα, ὅσα ἐβλεπα ἀπὸ τ' «**Ἀγνάντια**» μου, ἀλλά, σὺν τὸ ἅπτερο πουλλί, ποῦ θέλει νὰ πετάξῃ καὶ δὲν μπορεῖ, δὲν ἤμουν ἄξιος οὔτε τὸ τραγοῦδι νὰ φκιάσω, οὔτε τὴν μουσικὴ νὰ συνθέσω, οὔτε τὴν εἰκόνα νὰ ζωγραφίσω, καὶ τὰ φύλαγα μέσα μου σὲ μιὰ ἐμβρυώδη κατάστασι. Αὐτὸ τὸ ἐσωτερικὸ αἶσθημα, αὐτὸς ὁ ψυχικὸς ὄργα-

ποῦχεν ὡς κερῶνα τ' ἀηδονοκαλὶήματα ξεχώριζε τ' ἀνθρώπινο λαλήρι τοῦ κοῦκκου: «Κοῦκκου! Κοῦκκου! Κοῦκκου!» Οἱ ἀητοὶ ξεπετοῦσαν ἀπὸ τὰ κράκoura τῶν μακρυνῶν βουνῶν κι' ἔπλεαν ἀργὰ—ἀργὰ στὸ πέλαγο τὸ οὐράνιο, σὺν καρᾶβια μακρόφανα, καὶ κάποτε ἀπολοῦσαν καμμιά στριγγιὰ σουρισματιά, σὺν νὰ ἤθελαν κάτι νὰ σαλαγήσουν ἀπ' ἐκεῖ ψηλά... Ἀχ! πῶς ζήλευε ἡ καρδιά μου τοὺς ἀητοὺς μὲ τὸ οὐράνιο ἀρμενισμό τους, καὶ πῶς καλοτύχιζα τὰ πουλλὰ καὶ πλειότερο τ' ἀηδόνια καὶ τὸν κοῦκκο, ποῦ δὲν ἦταν ὑποχρεωμένα νάχουν δάσκαλο καὶ μάλιστα μὲ βέργα φτελίσια στὸ χέρι καὶ νὰ φωνάζῃ ἐκεῖνο τὸ φοβερό:

— «Ντέτεστε!»

Κάτω στὴν ρίζα τῆς ράχως τῶν Ἀγναντιῶν σμίγονταν τρία ποτάμια μὲ τὸν μεγάλον ποταμὸ τῆς πατρίδας μου τὸν Καλαμᾶ καὶ βοῦζαν—βοῦζαν μ' ἕνα μυστηριώδη βουητό, σὺν ἀγκομάχημα κανενὸς ἄγνωστου θεοῦ. Οἱ κάμποι καὶ τὰ λειβάδια ἦταν ντυμένα χίλια—μύρια χρώματα, τὰ δάση καὶ τὰ λόγγα μαυρολογοῦσαν, τὰ ξεγάρια μόχταγαν μέσα στὲς ἀνοιγμένες σποριεῖς τῶν χωραφιῶν, μὲ τοὺς ξευγίτες ἀπὸ πίσω τους, τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, ἐκεῖνα μέσα στὰ λαγκαθὰ καὶ στὰ γκρέμια, καὶ τοῦτα ἀπάνω στὲς κοντορραχοῦλες ἢ στὲς πλαγιές τῶν λειβαδιῶν, βοσκοῦσαν χαρούμενα τρέχοντας ἀπάνω—κάτω, ἢ πέρα—δῶθε, σὺν νᾶνοιωθαι κι' αὐτὰ—κι' ἐνοιώθην βέβαια πολὺ καλὰ—τὲς χάρες τῆς λουλουδοφορτωμένης Ἀνοιξῆς, τὰ κοπροκούδονά του ἀχολογοῦσαν ὁμορφα—ὁμορφα, καὶ γλυκὰ—γλυκὰ καὶ χαρούμενα—χαρούμενα, τὰ σκυλλὰ κάποτε—κάποτε γαύγιζαν, εἴτε μαλόνοντας συναμεταξύ τους, εἴτε ἐνοχλῶντας τοὺς διαβάτες, ποῦ πήγαιναν πέρα—δῶθε, κι' οἱ πιστικοί, ἄλλοι σαλαγοῦσαν, ἄλλοι σούριζαν, ἄλλοι τραγουδοῦσαν, ἄλλοι ἔβγα-

— 51 —

σμός, εἶναι ὁ πρῶτος χαιρετισμός, τὸ πρῶτο χοῖσμα καὶ τὸ πρῶτο φίλημα τῆς Μούσας μου.

Κόντευε τὸ μεσημέρι, ἦρθε καὶ πέρασε, κι' ἐμεῖς καρφωμένοι ἀκόμη στ' «**Ἀγνάντια**... ὅταν μιὰ φωνὴ ἀπὸ πίσω, ἡ φωνὴ τῆς μάνας μου, μᾶς ξάφνισε, μᾶς γύρισε, ἀπὸ τὸ ταξιῖδι, ποῦ κάναμε μὲ τὴν φαντασίαν, μᾶς ἔφερε στὸν ἑαυτό μας, τὸν δάσκαλο στὸ γνωστὸ «**Ντέτεστε!**» κι' ἐμεῖς στὰ πινακίδια μας, στὸ Χτωήχι μας καὶ στὸ Ψαλτήρι μας.

— Σὲ καλὸ σ', παπᾶ μ'! Τ' ἔγινες σήμερα! Μ' ἄφ' κες τὸ παιδί νὰ ξαντερωθῇ ἀπ' τὴν πείνα!

— Ἀἴστε!

Φώναξε προσεχτικὰ ὁ δάσκαλος, ὁ Παπ' Ἀντριᾶς μὲ μιὰ χειρονομία ἐκφραστικὴ, ποῦ σήμαινε, ὅτι μᾶς ἀπολοῦσε, κι' ἐμεῖς στὴν στιγμὴ γενήκαμε κἀνὸς ἀπὸ μπροστὰ του.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΥΤΡΑΠΕΛΑ

« Συγγνώμην, εἶπε κυρία τις πρὸς νέαν, «ἐὰν δὲν ἀπατοῦμαι, πέρουσι νομίζω ὅτι ἤλθατε νὰ λάβητε βοήθειαν ἀπὸ τὸν σύλλογόν μας ἢ «Χειραφετήσις».

« Μάλιστα », ἀπάντησεν ἡ νέα.

« Τότε κολακευόμεθα νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ὁ σύλλογός μας σὰς ἐφάνη χρήσιμος, καθότι βλέπω ὅτι εὐτυχεῖτε ».

« Δόξα τῷ Θεῷ ἔχω πᾶν ὅτι θέλω, καὶ οὐδέποτε ηὐτύχησα τόσον... »

« Ἐξαίσια! ἐλύσατε τὸ γυναικεῖον πρόβλημα ».

« Μάλιστα... »

« Λαμπρά! εἶπατέ μοι λοιπὸν τινὰ περὶ αὐτοῦ! »

« Ἐνυμφεύθην! »

μενα, τὰ σκυλιά καπού-καπού γαυγίζαν είτε παλινώνοντας, συναματωστούς, είτε πειράζοντας τους διαβάτες που πήγαιναν πέρα-δωθε, κι' οι πιστικοί άλλοι σπαραγούσαν, άλλοι σούριζαν, άλλοι τραγουδούσαν, άλλοι προνούσαν τὰ ζωντανά από τίς ζημιές, άλλοι τὰ συμμάζευαν γιά τούς άρμεγώνες κι' άλλοι λαλούσαν τή φλογέρα...

Πέρα λαμποκοπούσαν τὰ κορφοβούνια, σάν διαμαντένια στεφάνια, σάν κρυσταλλένες ζώνες, κι' άνοιγαν τὸ στόμα τους ή κλειστούρες, σάν νά ζήτούσαν νά χάσουν κανένα θερίο.

Δάσκαλος καί μαθητοῦδια ἐπλέαμε σ' αυτό τὸ ἔξογο θέμα, κολυμπούσαμε σ' αὐτή τήν ονειροφανταχτή μοσχοβολιά, τή μυστηριώδη βουή τῶν ποταμιῶν τῶν πουλιῶν, τῶν κοπαδιῶν, τῶν σκυλιῶν, τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά ὁ δάσκαλος ὅλο εἶχε καί τὸ νοῦ στὴ μελέτη καί χάποιε-χάποτε φώναζε τὸ «Ντέτεστε!»

Δὲν τὸν άκούγαμε ὅμως κανεὶς κι' ἔσως ευχαριστιόταν κι' αὐτός που δὲν τὸν ζαλιζάμε με τίς φωνές μας, γιὰ νά ἐντροπιάσῃ ἐκεῖνο τὸ πανόραμα καί πανάκουσμα καί πανόημα καί πανούρημα.

Δὲν ξέρω τί ἐνονοῦσαν μέσα τους ὁ δάσκαλος, ὁ Παπ' Αντριᾶς καί τ' ἄλλα μαθητοῦδια, ἀλλά ἐγὼ αἰσθανόμουν ἕνα γαγγάλισμα μέσα στὴν καρδιά μου, ἤθελε νά φτιάσω ἕνα τραγούδι δικό μου καί νά τὸ τούισω σὲ μιὰ μοσχοτὴ δική μου, ἤθελα νά ζωγραφίσω μιὰ εἰκόνα, μὲ ὅλα ὅσα ἔβλεπα ἀπὸ τ' Ἀγνάντια, ἀλλὰ δὲν μποροῦσα, δὲν ἤμουν ἕως οὔτε τὸ τραγούδι νά φτιάσω, οὔτε τὴ μοσχοτὴ τοῦ νά τούισω, οὔτε τὴ ζωγραφίσω, καί τὰ φύλλα μέσα μου σὲ μιὰ κατάστασι προτόγουν.

Αὐτὸ τὸν εἰσησερικὸ πόνημα, αὐτὸς ὁ ψυχικός ὀργασμός, ἦταν ὁ ποῦτος χειρισμός τῆς μουσῆς μου!

Πληρώσει μεσσηνία, ἦλθε τὸ μεσημέρι καί πέρασε κι' ἐμείς κερφωμένοι ἀκόμα στ' Ἀγνάντια. ὅταν μιὰ φωνή ἀπὸ πίσω—τῆς μάνας μου—μᾶς ἔφασκε, μᾶς γύρισε ἀπὸ τὸ παλῆϊδο που κάναμε μετὰ τῆς φαντασίας μας, μᾶς ἔφερε στὸν ἐαυτὸ μας, τὸ δάσκαλό μας στὸ «Ντέτεστε!» κι' ἐμᾶς στὰ πινάκλια μας, στὸ Ντωήγ; μας καί στὸ Φαλῆτρι μας.

—Σὲ καλὸ σου, παπᾶ μου! Τ' ἔγινες σήμερα; Μ' ἄφηνες τὸ παιδί νά ζαντερωθῇ ἀπ' τὴν παίνα;

—Ἀἰτέ! φώναζε ὁ δάσκαλος ὁ Παπ' Αντριᾶς μετὰ μιὰ χειρονομία ἐκφράστικη κι' ἐμείς στὴ στιγμή γενήκαμε κινῶν ἀπὸ μπροστὴ του.

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΣ

ΠΙΚ-ΝΙΚ

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

—Ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ τίς ἀνθρώπινες ἀσθένειες εἶναι ἡ ἀναιδέεια.

—Βόρ ο ρ ο π ἰ δ η ς.

—Δὲν εἶναι κακὸ τὸ νά πέφτει κανεὶς, ἀλλὰ τὸ νά μὴ σηκώνεται ὅταν πέφτει.

—Χρυσόστομος.

—Καί οἱ καλύτεροι ἄνθρωποι παραινύονται μιὰ φορὰ στὴ ζωὴ τους ἀπὸ τὰ πόδια.

Καρκαμίζιν.

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Ἀπὸ τοὺς φράχτες, ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς νοτισμένους τοίχους τῶν παρθενιῶν κι' ἀπὸ τὰ σιδερένια κάγκελα τῶν κήπων, προβάλουν τώρα οἱ ἀνθρωπίνες κλῆδοι μετὰ τὰ χίτρινα χνουδωτά ἄσθη τους, που μοιάζουν με κερμαπαρμένες χάντρες.

Αὐτὸ τὸ σπουδαῖο γεγονός γιὰ κάθε γειτονιά, τῆς ὁποίας τὰ κορίτσια ἀναμύλουν τίς γαζίες, δὲν τὸ ἀνήγγειλε καμιά βίττινα ἀριστοκρατικὸ ἀνταποκρίνω.

Οἱ ἀνθρωπίνες δὲν συνεκινήσαν μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πτωχοῦ ἀνθρώπου. Τὸ φτωχὸν κρυστάλλινα βάζα δὲν ἐπλόθκεν καί δὲν ἐτοιμάστηκαν γιὰ νὰ τίς δεχθοῦν. Ἐρωτευμένοι δὲν ἔσπευσαν νά στείλουν ἀνθοδέματα ἀπὸ αὐτάς.

Ἦναι ἀνοήτεια μεγάλη νά κάνει κανεὶς ὅλην αὐτὴν τὴν φασαρίαν τὴν στιγμὴν που χύνεται εἰς τὴν πόλιν ἡ κυανὴ θάλασσα τῶν μανεζέδων μετὰ τοὺς λευκοὺς ἀφροὺς τῶν γιαντινῶν!

Καί ὅμως δὲν ὑπάρχει λουλούδι τόσο ἀπαλὸ καί τόσο χαδιάρικο σάν αὐτὸ. Ἄμα σῦρεται τὸ χέρι σας ἐπάνω σὲ μιὰ ἀνθοδέμη ἀπὸ βελουδένια γαζίες, θά ἰδῆτε ὅτι θά πᾶς ἀνταπόδισή τὸ χάδι μετὰ περισσότερη ἀδελφότητα καί κλησύνη. Καί δὲν ὑπάρχει ἀκόμα ἄρωμα γλυκύτερο καί λεπτότερο ἀπ' αὐτό.

Ἐν τούτοις ἡ γαζία δὲν ἐβγήκε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθηναϊκὴ μικροσυνοικία. Ἡ γαζία κατώρωςσε νά μείνῃ δημοκρατικὴ. Δὲν τὴν ἐπηρεάζει τίποτε, οὔτε αὐτὴ ἡ μετάστασις τῶν χρυσανθέμων εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀριστοκρατῶν. Ἐμεινε ἡ πιστὴ καί ἀφοσιωμένη φίλη τοῦ λαοῦ.

Κάθε γειτονιά που ἔ-

χει μιὰ γαζία—καί σχεδὸν ὅλες ἔχουν—ἐρωτεύει τώρα. Ὁ ἔρωτς τῶν συνοικίων στεφανώνεται μετὰ γαζίες. Μικρὰ μπουκετάκια ἐκφενδονίζονται στὰ παράθυρα καί στοὺς ἐξώστες. Ἡ μοιστρούλας τὸ πρῶτὸ που πηγαίνουν στὴν ἐργασία τους ἔχουν κερφισωμένες στο στήθος των καί δυο-τρεις γαζίες, ἡ ὁποῖες δὲν ὑπάρχουν τὸ βράδυ. Τὶ ἔβριναν; Ἐρωτήσατε τὸν ὑπάλληλο τοῦ ἀπέναντι καταστήματος.

Μιὰ φορὰ τὰ κορίτσια ἐσυνήθιζαν νά κλείνουν μέσα σὲ μεγάλα βιβλία γαζίες καί βιολεττές. Ἦναι τέτοιο περίεργο νεκροταφεῖο ἀνθέων βρήκα κι' ἐγὼ κάποτε σὲ μιὰ ἱστορία τοῦ «Ὁμιλίου». Μεταξὺ μιᾶς συμπλοκῆς καί ἑνὸς χαρακτηρισμοῦ τοῦ στρατηγοῦ Κορωναίου ἔκιντο νεκρὰς δυο-τρεις γαζίες. Τὶς εἶχε ἐνταφίσει ἐκεῖ ἡ μικρὴ ἀδελφὴ τοῦ φίλου μου.

Ἡ μνήμη αὐτὴ εἶχε τὸ λόγο της. Ὅπως κάνουν σήμερα τίς κωνσέρβες καί μπουτιλιάρουν προϊόντα τοῦ θεοῦ γιὰ νὰ τὰ τρώγῃ τὸ χειμῶνα, ἔτσι καί τότε ποὺ ὑπῆρχαν ἀκόμα ἔρωτες διαρκείας ἐνὸς ἔτους, τὰ ἐρωτευμένα κορίτσια ἄκουαν προμήθειες ἀπὸ ἀνθὴ γιὰ νὰ τὰ ἔχουν σὲ ὅλες τίς ἐποχές.

Σήμερα οἱ ἐρωτὲς δὲν ζοῦν περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀνοιξή. Ἐπομένως ἡ προμῆθεια ἀνθέων γιὰ τὸ χειμῶνα ἀποβαίνει περιττή.

Ἡ γαζία δὲν ταριχεύονται, ἀλλ' οὔτε καί φυλάσσονται σὲ κρυστάλλινα βάζα, ὅπως ἄλλα ἀνθὴ. Ἀπὸ τὴν χηρὴ στὴν κομψοδόχην κι' ἀπὸ καὶ στὸ δρόμο. Ἡ ἱστορία των γράφεται μετὰ ὀλίγες λέξεις. Ἀνοίγουν, ἀρωματίζουν τὸν ἀέρα καί περναίνουν...

ΓΙΩΣ ΜΟΡΑΙΤΙΝΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ

Ἦπάρχει στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ μιὰ παροιμία ποὺ λέει: «Θά τὰ φέρῃ ἡ γαϊδουρίτσα φορτωμένη» καί ποὺ ἀναφέρεται στοὺς τεμπέληδες που παραινύονται τὰ πάντα ἀπὸ τὴν τύχη. Ἡ παροιμία αὕτη ἔγινε ὡς ἑξῆς:

Μιὰ φορὰ κι' ἔβαν καιρὸ ζούσε ἕνας φτωχὸς ἄνθρωπος ποὺ, βλέποντας πὺς δὲν ἔκανε καμιά προκοπὴ μετὰ τὴ δουλειά, ἀποφάνισε νὰ τὸ ρίξῃ στὸ τεμπέλιδο. Ἀγόρασε λοιπὸν μιὰ ψάβη, πήρε κι' ἕνα τσιμποῦκι καί καθισμένος μέσα στὸ καλύβι τοῦ κἀπνίσε ὅλη τὴν ἡμέρα. Τοῦ κἀκου ἡ γυναίκα του, ποὺ ἦταν φρόνιμη καί γνωστική, τὸν παρακαλοῦσε ν' ἀλλάξῃ γνώμη καί νὰ δουλέψῃ, γιατί ἀλλιῶς θά πέθαιναν ἀπὸ τὴν ποίνα.

—Θά τὰ φέρῃ ἡ γαϊδουρίτσα φορτωμένη! τῆς ἀπάντησε ἑκείνος.

Ἐσχάσαμε νὰ ποῦμε πὺς ἡ μόνη τους παρουσία ἦταν ἕνα γαϊδουρί ποὺ ἔβανε κι' αὐτὸ ἄργη, γιατί δὲν εἶχαν πᾶ τί νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν.

Μιὰ μέρα ὁ γαϊδονὴς τους, ὁ λαγηνᾶς, τοὺς εἰήτησε τὸ γαϊδουρί γιὰ νὰ κουβαλίσει χωμα γιὰ τὴ δουλειά του καί τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ τοὺς πληρώσῃ γι' αὐτό.

Ὁ λαγηνᾶς πήρε τὸ γαϊδουρί καί πήγε στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ γιὰ νὰ σκάψῃ. Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ἔσκαψε, βρήκε μέσα στὸ χωμα ὀλάκερο θησαυρὸ θημιένον ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια. Φόρτωσε λοιπὸν γρήγορα τὸ γαϊδουρί ὡς ἔαυτο καί μετὰ καί κίνησε νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι του.

Στὸ δρόμο ὅμως θυμήθηκε ἄσφρα να εἶχε ἀφήσει ἀδειανὸ τὸ σακκοῦλι του καί γύρισε πίσω γιὰ νὰ τὸ γεμίσει κι' αὐτὸ μετὰ χρυσάφι. Ὁ Θεὸς ὅμως, βλέποντας πόσο ἦταν ἀχόρτατος, ἀποφάνισε νὰ τὸν τιμωρήσῃ ὅπως τοῦ ἔσπερε. Γι' αὐτό, ὅταν ἔφτασε στὸ μέρος τοῦ θησαυροῦ, ὅλος ὁ βράχος ποὺ στακόταν ἀποπάνω, σωριεσάθηκε κάτω μετὰ καί τὸν ἐπλάκωσε, ἀφίνοντας τὸν στὸν τόπο.

Ὁ γαϊδάρης, ἀπὸ περιμένα λιγάκι, πήρε μόνος του τὸ δρόμο καί τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι τοῦ νοικοκύρη του φορτωμένος μετὰ τὸ χρυσάφι. Ἡ γυναίκα τοῦ τεμπέλη, μόλις εἶδε τὸ ζωβγήκα ἀμέσως νὰ τὸ ἐξαφορώσῃ, νομίζοντας ὅτι ὁ γαϊδονὴς της θά τῆς εἶχε στείλῃ μ' αὐτὸ κανένα κομμάτι ψωμί καί λίγο προσφάτῃ. Ὅταν ἐπῆγε ὅμως κοντὰ του καί δοκίμασε νὰ κατεβάσῃ τὸ φόρτωμα, εἶδε πὺς ἦταν πολὺ βαρύτερο ἀπ' ὅσο τὸ φανταζόταν. Ἀνοίξε ἀμέσως τὰ σακκιά, καί μόλις εἶδε τὸ χρυσάφι ἔσπασε νὰ φωνάξῃ στὸν ἄντρα της:

—Ἐβγα ἔξω νὰ ἐξαφορώσουμε τὴ γαϊδουρίτσα μας, γιατί εἶναι φορτωμένη μετὰ χρυσάφι...

Δὲν σούλεγα ἐγὼ, ὁ μᾶς τὰ φέρῃ ἡ γαϊδουρίτσα φορτωμένη; τῆς ἀποκρίθηκε ἀπὸ μέσα ὁ τεμπέλης.

Ἐπὶ τώρα ἐσφοδρωσάμε τὴν μοναχὴ σου, γιατί ἐγὼ βαρύνω νὰ σηκωθῶ, κι' ἐσφά μετὰ ἔφυγε ἀπὸ τίς κλάδες σου...

† ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΦΥΛΛΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ)¹

Στὸν ἀγαπητό μου φίλο καὶ συμμαθητή
—κ. Σωκράτη Σολομωνίδη—

Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου εἴταν—
γιατὶ δὲν εἶναι πλεῖα—τὸ παραξενότερο
σχολεῖο τοῦ κόσμου ὅλου.

Δὲν εἶχε οὔτε θύρα, οὔτε παράθυρα,
οὔτε στέγη, οὔτε τοίχους, οὔτε τίποτε!
Οὔτε βρῖσκονταν σὲ ὥρισμένο μέρος. Εἴ-
ταν μόνον ἰδέα σχολεῖοῦ καὶ τίποτε ἄλλο!
Πότε ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, εἴταν ἓνα
ζεστό δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ μου—πὺν τότε
δὲν εἶχε ρημάξει ἀκόμα—πότε ὁ νάρθηκας
τῆς ἐκκλησιᾶς, πότε κανένα προσηλιακὸ
γύρα στὸ χωριὸ καὶ πότε —τὸν πλειότε-

ρον καιρὸ— ἀπὸ τὸ μέγα Πάσχα ὡς στὸν
Σεπτέμβριο —τ' Ἀγνάντια διακοπὲς
δὲν εἶχε τὸ σχολεῖο μας.

Τί εἶναι τ' Ἀγνάντια; Ἐδῶ σᾶς θέλω,
ἑσᾶς πὺν μαθαίνετε τὰ γράμματα σὲ μαρ-
μαρόχτιστα σχολεῖα, νὰ καταλάβετε τί πρᾶ-
γμα εἶναι τ' Ἀγνάντια.

Τ' Ἀγνάντια εἶναι τ' ὠραιότερο, τὸ
μαγευτικώτερο μέρος τῆς πατρίδος μου.
Βρίσκεται στὴν περιοχὴ ἐκεῖνη τοῦ ὀρί-
ζοντα πὺν ὕμνησε ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς
τῆς Ἀγγλίας ὁ Βύρωνας¹, πὺν ὅταν ἀνα-
θυμοῦμαι τὸ χωριὸ μου μὲ τὰ δέκα σπιτά-
κια του, μὲ τὸν ὀρίζοντα ἐκεῖνον τῶν βου-
νῶν γύρα-γύρα πὺν μοῦ φαίνονταν στὴν
παιδική μου ἡλικία, ὅτι ἀποτελοῦσε τὸ
ὅλον τοῦ Κόσμου, τὴν ἄκρη τῆς Γῆς, τὴν
ἐπαφὴ τῆς Γῆς καὶ τ' Οὐρανοῦ, μὲ τὸ
ἔρημο σπῆτι μου, μὲ τὲς παιδικές μου χαρὲς
καὶ λύπες μου, μὲ τὰ γλυκύτατά μου παι-
δικά μου ὄνειρα ... εἶναι ἀδύνατο ὁ νοῦς
μου νὰ μὴ βγῇ καὶ νὰ μὴ θρονασιτῇ
στ' Ἀγνάντια.

Ἀγνάντια λοιπὸν εἶναι μία προεξοχὴ
τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὅπου βρίσκεται τὸ χω-
ριὸ μου, εἶναι εἶδος ἀκρωτήριου ψηλοῦ
στρόγγυλου, ὁμορφοκαμωμένου, θαμνό-
φυτου ἀπὸ κάτω ἀπάνω, ὡς εἶναι ἓνα γι-
γάντιο ἀμφιθέατρο, πὺν μπορεῖ νὰ ἰδῇ
κανεῖς, σὰν ἀπὸ σκοπιά, ψηλὰ βουνά, πυ-
κνὰ λόγγα, μεγάλα δάση, ράχεις, λειβάδια,

1. Ἐνας φιλόμαθος Οὐγγρος ὁ κ. Μαυρίκιος
Ντερτσένης ἀπὸ κείνους πὺν καταγίνονται μὲ
τὴ φιλολογία τῆς Ἀνατολῆς καὶ γνωρίζων τὲς
ἀνατολικὰς γλώσσες, μοῦ ἔγραψε τελευταῖα—δὲν
εἶναι δέκα μέρες—νὰ τοῦ στείλω τὴν ... αὐτο-
βιογραφία μου! Φαίνεται, ὅτι στὰ μέρη ἐκεῖνα
κάθε ἄνθρωπος ὅπως δὴποτε τῆς προκοπῆς ἔχει
ἔτοιμη καὶ τὴν αὐτοβιογραφία του γιὰ καθε-
ναν πὺν θὰ τοῦ ζητήσῃ. Θέλοντας καὶ μὴ γιὰ
νὰ εὐχαριστήσω ἓνα τέτοιον εὐγενῆ ξένον,
ἀντὶ νὰ τοῦ στείλω ἀμέσως τὴν αὐτοβιογραφία
μου ἄρχισα νὰ τὴν γράφω. Μ' αὐτὴ τὴν ἐργασία
θὰ διευκολύνω τοὺς βιογράφους μου μετὰ τὸν
θάνατόν μου, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ βίος μου θάχει
κάποιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πατρίδα μου καὶ γιὰ
τὴν νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ τὴ νεοελληνικὴ
γλώσσα.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ νεοελληνικὴ παιδεία μου
ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου
τελείωσε χάρις στὸν θεῖο μου στὴν Εὐαγγελικὴ
Σχολὴ τῆς Σμύρνης, ἐθεώρησα δίκιο ν' ἀφιε-
ρώσω τὸ παρὸν ἀπόσπασμα τῶν «φύλλων τῆς
ζωῆς μου» στὸ φίλο μου καὶ συμμαθητὴ μου
κ. Σωκράτη Σολομωνίδη, στέλλοντάς του γιὰ
τὸ Πρωτοχρονιάτικο πανηγυρικὸ τεῦχος τῆς
μητέρας ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου τῆς
«Ἀλθειας».

1. Ὁ Βύρωνας ἐπεσκέφθηκε τὸ μοναστήρι
τοῦ Προφήτη Ἡλίας τῆς Ζίτσας μιὰ ἡμισὺ ὥρα
ἀπὸ τ' Ἀγνάντια.

χωριά, μοναστήρια, κοπάδια, αγέλες, κάμπους, χωράφια, ζευγάρια με τούς· ζευγίτες τους, ποτάμια να κατεβαίνουν από τές κλεισοῦρες, σὰ φείδια πελώρια, δρόμους με διαβάτες. Άλλους πεζούς κι' άλλους καβάλλα, μιὰ φύση ἀπαράμιλλη, με όλες της τές ποικιλίες, με όλες της τές φωτοσκιάσεις, με όλα της τ' ἀνθία και τὰ λουλούδια και τὴ μεγαλοπρέπεια, κι' ἕναν κόσμο γεμάτεν ζωὴ και κίνηση.

Τὸ ραχοκέφαλο τῶν Ἀγναντιῶν εἶναι ἕνα πανέμορφο ὄροπέδιο, μιὰ ἀπέραντη στρόγγυλη πλατεῖα, γεμάτη αἰωνόβια δέντρα, πού τὰ κλωνάρια τους σμίγουν πέρα πέρα και κάνουν ἕνα παχὺν και συγκρατούμενον ἴσκιον.

Στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ ραχοκέφαλου εἶναι χτισμένη ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μου—ὁ Προφήτῃ Ἡλίας—ταπεινὴ ἐκκλησοῦλα χτισμένη ἀπὸ τὸν πάπο μου, κι' ὁλόγυρά της τὸ νεκροταφεῖο—τὰ μνήματα—περιτοιχισμένα με ψηλὸν τοῖχο, κι' ἔξω ἀπὸ τὸν τοῖχο, ἀριστερὰ τῆς ἐξώθυρας κρέμεται ἀπὸ ἕνα δέντρο τὸ σήμαντρο, πού καμμιὰ φορὰ με τούς δυνατοὺς ἀνέμους χτυποῦν με δύναμη ἀπάνω στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου τὰ δύο του τᾶκρα και λαλάει σὰ νὰ τὸ χτυπᾷ ἄνθρωπος, και ξυπνάει τὸ χωριὸ τ' ἄκριτα μεσάνυχτα, νομίζοντας ὅτι κάποιος περαστικὸς παπᾶς—γιατὶ τὸ χωριὸ δὲν ἔχει ἐγκάτοικον παπᾶ—τὸ προσκαλεῖ στὴν λειτουργίᾳ και τρέχει ἄδικο νὰ λειτουργηθῇ ὅπως τῷχει πάθει πολλὰς φορές.

Αὐτὰ εἶναι τ' Ἀγνάντια και λέγονται Ἀγνάντια γιατί ἀπ' ἐκεῖ ἀγναντεύει κανεὶς, δηλαδὴ μπορεί νὰ βλέπῃ πολὺν τόπο και μάλιστα ὅσους ἔρχονται ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά μας τὰ Γιάννινα, ἢ παγαίνουν πρὸς ἐκεῖ.

*

Θὰ εἶταν τέλη Ἀπριλιοῦ ἢ ἀρχὲς Μαγιοῦ.

Ὁ δάσκαλος μου, ὁ παπᾶ Ἀνδριᾶς,—Θεὸς σχωρέστον—ἀπὸ τὸ νάρθηκα ὅπου εἶχαμε τὴ γενικὴ συνάθροιση κάθε μέρα, μᾶς πῆγε στὴν ἄκρῃ τοῦ ραχοκέφαλου, πού εἶναι τὰ καθ' αὐτὸ Ἀγνάντια, ἀπ' ὅπου ἔλαβε τὴν ὀνομασίᾳ ὅλη ἡ ράχη κι' ἐκεῖ μᾶς ἐκάθισε στὴν γραμμὴ σταυροπόδι γιὰ ν' ἀρχίσωμε τὴ μελέτη.

Εἴμαστε ὅλοι—ὅλοι πέντε μαθητοῦρια κι' ὁ δάσκαλος, ὁ παπ' Ἀνδριᾶς. Αὐτὸς καθοῦνταν λίγο ξέμακρα ἀπὸ τὴ γραμμὴ μας με μιὰ ἐλιόβεργα στὸ χέρι, πού θαυματουργοῦσε πολὺ συχνὰ στὰς πλάτες μας, ὕστερα ἐρχόμενον στὴ γραμμὴ πρῶτος ἐγώ, δεῦτερος ὁ Ἀναστάσης, ἀπὸ ξένο χωριὸ, τρίτος ὁ Γιάννης, ὁ γείτονας μου, τέταρτος ὁ Γιώργος, τὸ παιδὶ τοῦ δασκάλου—κι' αὐτὸς ξενοχωρίτης—κι' ὕστερος ὁ Μῆτρος, ὁ λεγόμενος Μᾶης γιὰ περιγέλιο. Δηλαδὴ ἀπὸ τὰ πέντε μαθητοῦρια, πού εἶχε τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου τὰ δύο εἶταν ξενοχωρίτικα.

Αὐτὸ τὸ σχολεῖο, πού εἶταν τὸ πρῶτο και τελευταῖο σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου τὸ εἶχε συστήσει ἡ μάνα μου—ὁ πατέρας μου ἔλειπε στὴν ξενιτειὰ τότε—μόνο και μόνο γιὰ νὰ μάθω ἐγὼ γράμματα, κ' ἔπαψε νὰ ὑπάρχῃ ὅταν ἐγὼ ἔμαθα τὰ γράμματα, δηλαδὴ ὅταν ἔβγαλα τὸ ψαλτῆρι. Εἶχε ἔρθει τότε ὁ πατέρας μας.

«Ντέτεστε!»

Φώναξε ὁ δάσκαλος ὁ παπ' Ἀνδριᾶς ὅταν καλοκαθίσαμε και μεῖς ἀρχίσαμε νὰ διαβάζουμε μεγαλόφωνα ἄλλος πινακίδια σὰν τὸν Γιώργο και τὸν Μῆτρο, τὸν Μᾶη, ἄλλος ὀκτωῆχι, σὰν τὸν Ἀναστάση και τὸν Γιάννη, τὸν γείτονα μου, κι' ἄλλος, ἕνας και μόνος ἐγὼ ὁ πρωτόσχολος, ψαλτῆρι!

Ἡ πρώτη ὁρμὴ αὐτοῦ τοῦ πικροῦ κι' ἄχαρου και παρακελευστικοῦ «Ντέτεστε!» πού δὲν μπορεί νὰ μεταφραστῇ σὲ μιὰ λέξη μοναχὴ σὲ καμμιὰ ἄλλη γλῶσσα τοῦ κόσμου, ἀρχισε νὰ πέφτῃ λίγο λίγο και πέφτοντας πέφτοντας σωπάσαμε ὅλως διόλου. Δάσκαλο και μαθητοῦρια, μᾶς εἶχε πιάσει μιὰ βουβαμάρα, μιὰ ἔκσταση, ἕνα... δὲν ξέρω πῶς νὰ τὸ εἰπῶ... μπροστὰ στὰ κάλλη και τὰς χάρες τῆς ὥρας ἀνοιξίης και στὸ θέαμα πού ξετυλίγονταν κάτω και πέρα ἀπὸ τ' Ἀγνάντια, και στὴ μοσχοβολιὰ τῶν ἀνθιῶν και τῶν λουλουδιῶν και στὰ κελαηδήματα τῶν λογῆς λογιῶν πουλιῶν, πού μούλωναν μέσα στὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων ἢ φουρτουλούσαν γύρω μας.

Τὰ κοσσύφια, οἱ σπῖνοι, οἱ γαλιάνδρες, οἱ κορυδαλλοὶ και πρό πάντων τ' ἀθάνατα τ' ἀηδόνια εἶχαν στήσει ἄρρητη συναθλία,

καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἀρρυθμοέρρυθμη μουσικὴ ποῦχεν ὡς κορῶνα τ' ἀηδονολήματα, ξεχώριζε τ' ἀνθρώπινο λάλημα τοῦ κούκου «κούκου! κούκου! κούκου!» Οἱ ἀετοὶ ξεπετοῦσαν ἀπὸ τὰ κράκουρα τῶν μακρυνῶν βουνῶν ἐπλεαν ἀργὰ ἀργὰ τὸ πέλαγο τὸ οὐράνιο, σὰν καράβια μακρόφαντα καὶ κάποτε ἀπυλοῦσαν καμμιὰ στριγγιὰ σουριγματιὰ, σὰν νᾶθελαν νὰ σαλαγίσουν ἀπ' ἐκεῖ ψηλά... Ἄχ! πῶς ζήλευε ἡ καρδιά μου τοὺς ἀετοὺς μὲ τ' οὐράνιο ἀρμένισμά τους, καὶ πῶς καλοτύχιζα τὰ πουλλιὰ, καὶ πλειότερο τ' ἀηδόνια καὶ τὸν κούκκο, ποὺ δὲν εἶταν ὑποχρεωμένα νᾶχουν δάσκαλο καὶ μάλιστα μὲ βέργα ἐλίσσια στὸ χέρι καὶ νὰ φωνάζη ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ «Ντέτεστε!»

Κάτω στὴ ρίζα τοῦ λόφου τῶν Ἀγναντιῶν σμίγονταν τρία ποτάμια μὲ τὸ μεγάλο ποτάμι τῆς πατρίδας μου τὸν Καλαμᾶ καὶ βούιζαν βούιζαν μ' ἓνα βουητὸ μυστηριώδικο, σὰν ἀγκομάχημα κανενὸς ἄγνωστου θεοῦ. Οἱ κάμποι καὶ τὰ λειβάδια εἶταν ντυμένα χίλια μύρια χρώματα, τὰ δάση καὶ τὰ λόγγα μαυρολογοῦσαν, τὰ ζευγάρια μόχταγαν μέσα στὲς ἀνοιγμένες σποριῆς τῶν χωραφιῶν, μὲ τοὺς ζευγίτες ἀπὸ πίσω τους, τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, ἐκεῖνα μέσα στὰ λαγκάδια καὶ στὰ γκρέμνια, καὶ τοῦτα ἀπάνω στὲς κοντοραχοῦλες ἢ στὲς πλαγιὲς τῶν λειβαδιῶν, βοσκοῦσαν χαρούμενα, τρέχοντας ἀπάνω - κάτω ἢ πέρα - δῶθε, σὰν νάνοιωθαν κι' αὐτὰ—κι' ἔνοιωθαν βέβαια πολὺ καλὰ—τὲς χάρες τῆς λουλουδοφορτωμένης Ἀνοιξης, τὰ κυπροκούδουνά τους ἀχολογοῦσαν ὡμορφα - ὡμορφα καὶ γλυκά, γλυκὰ καὶ χαρούμενα - χαρούμενα, τὰ σκυλιὰ κάπου κάπου γαύγιζαν, εἴτε μαλώνοντας συνεμεταξύ τους, εἴτε ἐνοχλῶντας τοὺς διαβάτες, ποὺ πηγαινιναν πέρα δῶθε κι' οἱ πιστικοί, ἄλλοι σαλαγοῦσαν, ἄλλοι σουρίζαν, ἄλλοι προνοῦσαν τὰ ζωντανὰ ἀπὸ τὲς ζημιές, ἄλλοι τὰ συμμαζεύαν γιὰ τοὺς ἀρμεγῶνες κι' ἄλλοι λαλοῦσαν τὴ φλογέρα. Πέρα λαμπο-

κομποῦσαν τὰ κορφοβούνα σὰ διαμαντένια στεφάνια, σὰν κρούσταλλένιες ζῶνες κι' ἀνοιγαν τὸ στόμα τους οἱ κλεισοῦρες σὰ νὰ ζητοῦσαν νὰ χάψουν κανένα θειοῖ.

*

Δάσκαλος καὶ μαθητοῦρια ἐπλάσαμε σ' αὐτὸ τὸ ἔξοχο θέαμα, ἐκολυμβούσαμε σ' αὐτὴν τὴν ὄνειροφάνταχτη φωτοπλημμύρα, τὴν ἀχανὴ λουλουδοπλησμονή, τὴ μεθυστικὴ μοσχοβολιὰ τῶν ἀνθιῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν, τὴ μυστηριώδικη βοῦη τῶν ποταμιῶν, τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγγελῶν, τῶν κοπαδιῶν, τῶν σκυλιῶν τῶν ἀνθρώπων, ἄλλ' ὁ δάσκαλος ὅλο εἶχε καὶ τὸ νοῦ του στὴ μελέτη καὶ κάποτε φώναζε: «Ντέντεστε!» ἀλλὰ δὲν τοῦ τὸ ἄκουε κανεὶς κι' ἴσως εὐχαριστιόνταν κι' αὐτὸς ποὺ δὲν τὸν ζαλίζαμε μὲ τὲς φωνές μας γιὰ νὰ ἐντυφάη ἀνετώτερα σ' ἐκεῖνο τὸ πανόραμα, τὸ πανάκουσμα, τὸ πανόσμημα, τὸ παναίσθημα.

Δὲν γνωρίζω τί ἔνοιωθαν μέσα τους ὁ δάσκαλος παπ' Ἀντριᾶς καὶ τ' ἄλλα τὰ μαθητοῦρια, ἀλλ' ἐγὼ αἰσθάνομαι ἓνα γαργάλισμα μέσα στὴν καρδιά μου, μέσα στὴν ψυχὴ μου, ἦθελα νὰ φτιάσω ἓνα τραγούδι, ἓνα τραγούδι δικό μου, καὶ νὰ τὸ τονίσω σὲ μιὰ μουσικὴ δική μου, ἦθελα νὰ ζωγραφίσω μιὰ εἰκόνα μὲ ὅλα, ὅσα ἔβλεπα ἀπὸ τ' Ἀγναντῖα μου, ἀλλὰ σὰν τὸ ἄπλερο πουλὶ ποὺ θέλει νὰ πετάξῃ καὶ δὲν μπορεῖ, δὲν εἶμουν ἄξιος οὔτε τὸ τραγούδι νὰ φτιάσω οὔτε τὴ μουσικὴ νὰ τονίσω, οὔτε τὴν εἰκόνα νὰ ζωγραφίσω καὶ τὰ φύλαγα μέσα μου σὲ μιὰ πρωτόγονη κατάσταση. Αὐτὸ τὸ ἐσωτερικὸ αἶσθημα, αὐτὸς ὁ ψυχικὸς ὀργασμὸς εἶναι ὁ πρῶτος χαρτισμὸς τὸ πρῶτο φίλημα τῆς Μούσας μου!

Πλησίασε μεσημέρι, ἦρθε τὸ μεσημέρι καὶ πέρασε καὶ μεῖς, καρφωμένοι ἀκόμα στ' Ἀγναντῖα!... ὅταν μιὰ φωνὴ ἀπὸ πίσω—ἡ φωνὴ τῆς μάννας μου—μᾶς ξάφνισε, μᾶς γύρισε ἀπὸ ταξεῖδι ποὺ κάναμε μὲ τὴ φαντασία μας, μᾶς ἔφερε στὸν ἑαυτὸ μας, τὸν δάσκαλο μας στὸ γνωστὸ «Ντέντεστε!» καὶ μᾶς στὰ πινακίδια μας, στὸ

1. Ὁ ἀρχαῖος Θύαμις

ὀκτωῆχι μας καὶ στὸ ψαλτῆρι μας.

—Σὲ καλὸ σ', παπᾶ μ' ! Τὶ ἔγινες σήμερα ; Μ' ἄφκες τὸ παιδί νὰ ξαντερωθῇ ἀπ' τὴν πείνα !

—"Αἴστε !

Φώναξε προσταχτικὰ ὁ διδάσκαλος, ὁ Παπ' Ἀντριᾶς μὲ μιὰ χειρονομία ἐκφραστική, ὅτι μᾶς ἀπολοῦσε, κι' ἐμεῖς στὴ

στιγμὴ γενήκαμε καπνὸς μπροστά του ;

Ἀθήνα, 26 Νοεμβρίου 1906

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

(Δημοσιεύτηκε στὴν «Ἀμάθεια» φύλλον τῆς Α' τοῦ ἔτους Σάββατον 30 Δεκεμβρίου 1906. Τὸ φύλλο αὐτὸ δὲ βρίσκεται σὲ καμμιὰ βιβλιοθήκη δημοσία. Ἐνα μόνον ἀντίτυπο κατέχει ὁ κ. Χρήστος Σωκρ. Σολομωνίδης).

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Η ΡΟΪΔΟΥΛΑ

Φίλοι μ' καλῶς ὠρίσαταν

Ροῖδούλα, Ροῖδούλα

Νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε

Μαῖὸς μὲ τὸ λουλούδια

Γιὰ φᾶτε πιῆτε βρὲ παιδιά

Ροῖδούλα, Ροῖδούλα

Χαρῆτε νὰ χαροῦμε,

Μαῖὸς μὲ τὰ λουλούδια

Δὲν ἤρθαμαν γιὰ φαῖ γιὰ πιεῖ

Ροῖδούλα, Ροῖδούλα

κι' οὔτε κρασί νὰ πιοῦμε

Μαῖὸς μὲ τὰ λουλούδια

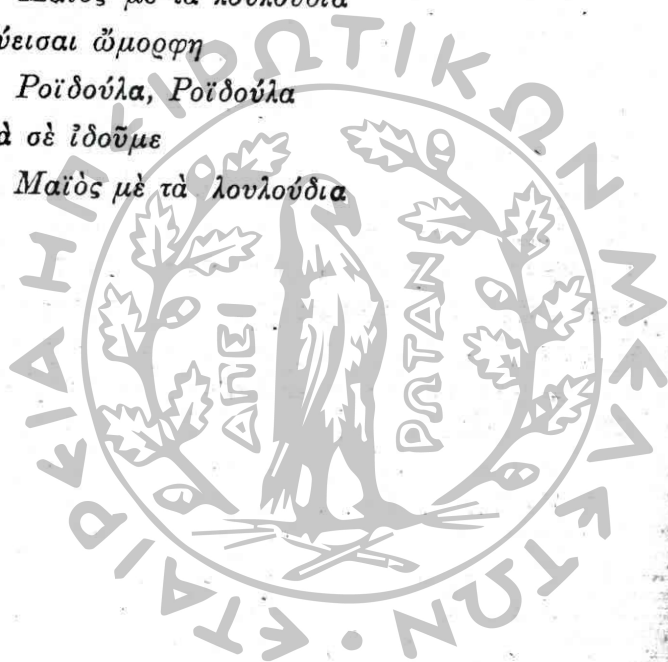
Μᾶς εἶπαν πούειςαι ὠμορφη

Ροῖδούλα, Ροῖδούλα

Κ' ἤρθάμαν νὰ σὲ ἰδοῦμε

Μαῖὸς μὲ τὰ λουλούδια

[Σολλογὴ Β. Σκαφιδᾶ]

(5).

Σ. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ (1935)

1. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΑΣ

Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου, ὅπως εἶπαμε καὶ ξέρετε, ἦταν (γιατὶ δὲν εἶναι πλιά) τὸ πλιὸ παράξενο καὶ τὸ πλιὸ πρωτότυπο σχολεῖο ὅλου τοῦ κόσμου. Δὲν εἶχε, τὸν πλειότερο καιρὸ, οὔτε θύρα, οὔτε παράθυρα, οὔτε τοίχους, οὔτε στέγη, οὔτε θρανία, οὔτε τίποτε . . . οὔτε υῤῥίσκονταν σ' ὀρισμένο μέρος. Ἦταν μόνον ἰδέα σχολεῖοῦ καὶ τίποτε ἄλλο, κι ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχή, πότε ὁ νάρθηκας τῆς ἐκκλησίας, πότε ἓνα δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ μου, ὅταν ἔβρεχε ἢ ὅταν ἔκανε δυνατὸ κρύο, πότε κανένα προσηλιακὸ, γύρα στὸ χωριό, καὶ πότε — τὸν πλειότερο καιρὸ — δηλαδὴ ἀπὸ τῆ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ ὡς τὰ τέλη τοῦ Τρυγητοῦ ἢ ὡς τὰ πρωτοβρόχια, ἦταν σχολεῖο μας τ' «Ἀγνάντια». Διακοπὲς τὸ σχολεῖο μας δὲν εἶχε οὔτε γνωρίζαμε τέτοιες πὼς ὑπάρχουν καν.

Τί εἶναι τ' «Ἀγνάντια»; Ἐδῶ σᾶς θέλω ἐσᾶς, ποὺ μαθαίνετε σήμερα τὰ γράμματα σὲ μαρμαρόχτιστα σχολεῖα, νὰ ξέρετε τί πράγμα εἶναι τ' «Ἀγνάντια»! Ἡ λέξη «ἀγνάντια» παρέγεται, φυσικὰ, ἀπὸ τὸ «ἀγναντεύω», ἐπισκοπῶ, κοιτάζω ἀπὸ ψηλὸ μέρος μακρὰ. «Ἀγνάντια» λοιπὸν σημαίνει «παρατηρητήριον», ἀπ' ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῇ μακρὰ.

Τ' Ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ μου ἦταν τὸ μαγευτικώτερο, τ' ὠραιότερο μέρος ὅλων τῶν Κουρεντοχωριῶν (1) βρίσκεται στὴν περιοχὴ ἐκείνου το ὀρίζοντα, ποὺ ὕμνησε ὁ Βύρωνας, ἀπὸ ἐκείνην ἐκεῖ ἀπάνω τῇ ράχῃ τοῦ Προφήτ' -Ἡλίας τῆς Ζίτσας, κι εἶναι τόσο θαυμαστὸ, ὥστε, ὅταν ἤμουν τριάντα τόσα χρόνια μακρὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα μου κι ἀναθυμούμουν τὸ χωριό μου μὲ τὰ λίγα του σπιτάκια καὶ κεῖνον τὸν στόγγυλον ὀρίζοντά του, ποὺ τὸν φράζουν ἀπ' ὅλες τὰς μεριὰς τὰ βουνά, στεκόμενα γύρα-γύρα, σὰν ἀθάνατοι γίγαντες μὲ τὰ πόδια τους ριζωμένα βαθιά στὴ γῆ καὶ τὰ κεφάλια τους στὸν οὐρανό, σὰν νὰ τὸν βαστοῦν, γιὰ νὰ μὴν πέση, ἦταν ἀδύνατο νὰ μὴν πεταχτῇ ὁ νοῦς μου νὰ θρονιαστῇ στ' Ἀγνάντια!

1. Ἡπειρώτικη ἐλληνικώτατη ἐπαρχία μὲ 8¼ χωριά, ὅλα ἐλληνικὰ κι ἐλληνόφωνα, ἢ ἀρχαῖα Ἑλλοπία, ὅπου πρωτακούστηκε, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, τ' ὄνομα Ἑλλάς. [Σημ. Χ. Χρ.]

Τοπογραφικώτερα, τ' Ἀγνάντια εἶναι μιὰ προεξοχή τοῦ μικροῦ ραχοβουνιοῦ, ποῦ βρίσκεται ἀπάνω τὸ χωριό μου, εἶναι ἓνα εἶδος ἀκρωτήριο ὑπέρψηλο, στρόγγυλο, ὁμορφοκαμωμένο, θαμνόφυτο ἀπὸ κάτω, ποῦ διαβαίνει μεγαλόπρεπος ὁ ποταμὸς Καλαμίας, ὁ ἀρχαῖος Θύαις, ὡς ἀπάνω στὴν κορυφή τὴν δεντροστεφανωμένη, κι ὁμοιάζει γιγάντιο ἀμφιθέατρο, ποῦ μπορεί νὰ ἰδῇ κανεὶς ἀπὸ ἐκεῖ ψηλά, σὰν ἀπὸ παρατηρητήριο, ψηλά βουνά, πυκνὰ λόγγα, ἀπότομους γκρεμούς, ὁμορφες ράχες μὲ πρόβατα, πράσινες πλαγιές μὲ γίδια, χορταριασμένα λιβάδια μὲ διάφορα ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα, δεντροστόλιστα χωριά καὶ παρεκκλήσια, λογαζωπυμένα μοναστήρια, ἱστίους καὶ πλαγερὰς κρήναις, ζευγάρια μὲ τοὺς ζευγίτες τοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς δουλευτάδες τοὺς, κοπάδια μὲ τοὺς πιστικούς τοὺς, γελάδια καὶ ἀλογοφόραδα μὲ τοὺς βαλμάδες τοὺς, δρόμους μὲ τοὺς διαβάτες τοὺς, ἄλλους πεζοὺς κι ἄλλους καβάλλα, φορτωμένα ἀλογομούλαρα, ποτάμια, ποῦ κατεβαίνουν ἀπ' τὲς κλεισοῦρες σὰν φίδια ἀφάνταστα μεγάλα, μιὰ φύση ἀπαράμιλλη μ' ὅλες τὲς ποικίλες τῆς, μ' ὅλες τὲς φωτοσκιάσεις τῆς, μ' ὅλες τὲς ἡμεράδες τῆς κι ὅλες τὲς ἀγριότητές τῆς, μ' ὅλη τὴν πλούσια βλάστησή τῆς, μ' ὅλα τὰ πολύχρωμα καὶ πολύοσμα λουλούδια τῆς κι ἄνθια τῆς κι ὅλη τὴ μεγαλοπρέπειά τῆς κι ἓναν ἀκέραιο κόσμον γεμάτο ζωὴ καὶ κίνηση.

Τὸ ραχοκέφαλο τῶν Ἀγναντιῶν εἶναι κι ἓνα πανέμορφο ὄροπέδιο μὲ μεγάλη στρόγγυλη φυσικὴ πλατεῖα, γεμάτη αἰωνόβια δέντρα, ποῦ σμίγουν τὰ κλωνάρια τοῦ ἑνὸς δέντρου μὲ τὰ κλωνάρια τοῦ ἄλλουνοῦ, ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη ὅλου ἐκείνου τοῦ χώρου, καὶ τὸν κάνουν τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι ἓναν ἀπέραντο παχὺ καὶ συγκρατούμενον ἥσκιο.

Στὴ μέση αὐτουνοῦ τοῦ ραχοκέφαλου καὶ στὸ ψηλότερο μέρος εἶναι χτισμένη ἡ ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, ὁ Προφήτ' - Ἡλίας, ταπεινὴ ἐκκλησοῦλα, χτίσμα ἀρχικῶς τοῦ πάππου μου κι ὕστερα τοῦ πατέρα μου. Ὁλόγυρα στὴν ἐκκλησία εἶναι τὸ νεκροταφεῖο, «Τὰ Μνήματα», περιστοιχισμένο μὲ ψηλὸ τοῖχο. Δεξιά στὴν ἐξώθυρά τῆς κρέμεται ὁ σήμαντρος ἀπὸ ἓνα δέντρο, ποῦ χτυποῦν καμμιὰ φορὰ δυνατὰ μόνες τοὺς οἱ δυὸ ἄκρες του, τὲς χειμωνιάτικες νύχτες μὲ τοὺς μεγάλους ἀνέμους, ἀπάνω στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου καὶ σημαίνει μόνος του, σὰν νὰ τὸν σημαίνει ἄνθρωπος, καὶ ξυπνάει τὸ χωριὸ τ' ἄκριτα καὶ κατασκότεινα μεσάνυχτα καὶ μαζεύεται περίφοβα στὴν φωτιά του καὶ σταυροκοπιέται, νομίζοντας ὅτι παλεύουν τὰ στοιχεῖα τῶν ἀνέμων ἀπάνω στὰ σιάδια τῶν Ἀγναντιῶν καὶ βροντᾷ ὁ σήμαντρος ἀπὸ τὸν ἀνασασμό τοὺς ἢ ὅτι εἶναι ὥρα ποῦ ἔρχεται ὁ Αἱ - Ἡλίας ἀπὸ τὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ στὴν ἐκκλησία του κι ἀπὸ τὸν πολὺ σεβασμὸ του ὁ σήμαντρος ζωντανεῖ καὶ σημαίνει μόνος του!

Θὰ ἦταν τέλη Ἀπριλίου ἢ ἀρχὲς Μαγιοῦ. Ὁ δάσκαλος μας ὁ Παπ' Ἀντριάς - Θεὸς σχωρέσ' τον! - μᾶς πῆγε ἀπὸ τὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς, ποῦ εἶχαμε τὴ γενικὴ συνάθροιση κάθε μέρα, στὴν ἄκρα τοῦ ραχοκέφαλου, ὅπου εἶναι τ' Ἀγνάντια, καὶ μᾶς κάθισε ἐκεῖ στὴ γραμμὴ σταυροπόδι, κάτω ἀπὸ τὸν παχὺν ἥσκιο, γιὰ ν' ἀρχίσωμε τὸ «διάβασμα», δηλαδὴ τὴ μελέτη.

Ἦταν πλούσιο ἐκείνη τὴ χρονιά τὸ σκολεῖό μας ἀπὸ παιδιά. Ἀπὸ πέντε παιδιά, ποῦ ἔχε τὴν προηγούμενη χρονιά, εἶχε τότε δώδεκα. Τέσσερες ἡμαστὰν στὸ ψαλτήρι, τέσσερες στ' Ὀχτωήχι, ὀχτώ· δυὸ στὰ πινακίδια, δέκα· καὶ δυὸ στὲς κοκκαλένιες πλάτες, δώδεκα· κι ὁ δάσκαλός μας, ὁ Παπ' - Ἀντριάς, δεκατρεῖς. Δηλαδὴ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ δώδεκα Ἀποστόλοι του, ὅπως ἔλεγε καμαρώνοντας

ὁ δάσκαλός μας, μὴν ἔχοντας βέβαια τὴν παραμικρὴ συναίσθηση γιὰ τὴ βέβηλη παρομοίωση πῶκανε.

Ἐγὼ ἤμουν ὁ παντοτεινὸς πρωτόσκολος, ὡς πλιὸ προοδευμένος, καὶ κρατοῦσα τὴν εὐταξία τοῦ σκολειοῦ κάθε φορὰ πού ἔλειπε ὁ δάσκαλος.

Ὁ δάσκαλός μας, θέλοντας νὰ ἐπιβάλη καὶ σὲ μᾶς καὶ στὸ χωριὸ τὴν ἀνίερη παρομοίωσή του, ἐμένα ὡς πρῶτο μ' ἔλεγε Πέτρο, τοὺς ἄλλους μὲ τ' ἄλλα ἀποστολικά ὀνόματα, καὶ Ἰούδα ἔλεγε τὸ παιδί του, τὸ Γιώργο, ὡς τὸ πλιὸ ἄμελο καὶ πλιὸ ἄταχτο. Ἀλλ' ἐμεῖς τὸ Γιώργο τὸν λέγαμε συχνότερα Ἰσκαριώτη, παράνομο καὶ προδότη, τ' ἀναπόσπαστα ἐπίθετα τοῦ δυστυχισμένου Ἰούδα, πού φορτώθηκε ὅλη τὴ χριστιανικὴ κατάρρα γιὰ τὴν εἰμαρμένη προδοτικὴ του πράξη, πού ὀφείλεται τὸ μαρτύριο τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀνάστασή Του κι ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Οἱ δώδεκα καθόμαστε ὅλοι σὲ μιὰ γραμμὴ. Πρῶτος καθόμιουν ἐγώ, ὕστερα ἀπὸ μένα οἱ ἄλλοι τρεῖς ψαλτηράδες, ὕστερα ἀπ' αὐτοὺς οἱ τέσσερες ὀχτωηχάδες, ὕστερα ἀπ' αὐτοὺς πάλι οἱ δυὸ πινακιδάδες, καὶ τελευταῖοι οἱ δυὸ πλατάδες, ὅπως μᾶς ἀποκαλοῦσε εἰρωνικά ὁ δάσκαλός μας.

Ὁ δάσκαλός μας κάθονταν ἀντίκρυ μας στὸ κέντρο τῆς γραμμῆς καὶ τόσο μόνο μακρυνά, ὥστε νὰ μᾶς φτάνη μὲ τὴ φτελιόβεργα, ποῦ κρατοῦσε πάντα στὸ χέρι του ὡς ἔμβλημα τοῦ ἀξιώματός του καὶ τῆς ἀπεριόριστης δυνάμεις του καὶ τὴν ἔκανε νὰ θαυματοουργάη πολὺ συχνὰ στὲς πλάτες μας, ὅταν στεκόμαστε στὸ διάβασμα ἢ νυστάζαμε ἢ μιλούσαμε ἢ δὲν ξέραμε τὸ μάθημά μας καὶ τὲς πλειότερες φορές, γιατί ἔτσι τὸ ἤθελε, γιατί εἶχε ὄρεξη νὰ δείρῃ!

Αὐτὸ τὸ παράξενο σκολειό, πού ἦτάν πρῶτο καὶ τελευταῖο σκολειὸ τοῦ χωριοῦ μου, τό 'χε συστήσει ἡ μάνα μου, ὅταν ἔλειπε ὁ πατέρας μου στὴν ξενιτειά, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μάθω ἐγὼ κ' ἡ ἀδερφή μου γράμματα, καὶ κοντὰ σ' ἐμᾶς προσκολληθήκαν κι ἄλλα παιδιὰ τοῦ χωριοῦ μας καὶ τῶν περιχώρων, κι ἔπαψε νὰ ὑπάρχη, ὅταν μῶκαψε ὁ δάσκαλός μου ὁ Παπ' - Ἀντριάς τὴ γραμματική, πού μοῦ 'χε φέρει κρυφὰ ὁ πατέρας μεν ἀπὸ τὰ Γιάννινα.

Ὅταν λοιπὸν καλοκαθῆσαμε στὴ γραμμὴ περιμένοντας τὸ συνηθισμένο σύνθημα τῆς μελέτης:

— Ντέτεστε! φώναξε ὁ δάσκαλός μας, ἀφοῦ ξερόβηξε πρὶν τρεῖς - τέσσερες φορές, κι ἐμεῖς ἀρχίσαμε θριαμβευτικά τὴν ἀνάγνωση, ὅσο μπορούσαμε μεγαλόφωνα, καὶ κάναμε ἓνα δαιμονικὸ θόρυβο, πού βούϊζαν ὅλα τ' Ἀγνάντια ἀπὸ τὲς φωνές μας. Φανταστῆτε τί πανδαιμόνιο ἔκαναν δώδεκα δυνατὲς παιδιακήσιες φωνές σ' ὅλες τὲς βαθμίδες τῆς φωνητικῆς κλίμακας! Ἀκούονταν ὡς πέρα στὸν κάμπο, πού δούλευαν οἱ ζευγίτες, κι ὡς πέρα στὰ λιβάδια καὶ στὰ λόγγα, πού βοσκοῦσαν τὰ κοπάδια τους καὶ τὲς ἀγέλες τους οἱ πιστικοὶ καὶ οἱ βαλμάδες· κι ἀκούοντας, ἄλλοι ἔλεγαν:

— Χαρὰ στὸ δάσκαλο, πῶχει τέτοια μαθητούρια!

Κι ἄλλοι:

— Χαρὰ στὰ μαθητούρια, πῶχουν τέτοιο δάσκαλο!

Ἡ πρώτη ὁρμὴ τῆς βροντερῆς μελέτης, πού βγῆκε ἀπ' αὐτὸ τὸ πικρὸ κι ἄχαρο «ντέτεστε», πού δὲν μπορεῖ νὰ μεταφράστῃ σὲ καμιὰ γλωσσά τοῦ κόσμου ἔτσι χαρακτηριστικά, ἀρχισε νὰ πέφτῃ λίγο - λίγο, καὶ πέφτοντας σάπασε ὅλως διόλου. Ὁ δάσκαλός μας εἶχε νάρκωθῃ, ἄλλο ἀπὸ τὲς φωνές μας κι ἄλλο ἀπὸ τὴν γλυκειὰν ἀνοιξιὰτικὴ θαλπώρή, κ' εἶχε ἀποκοιμηθῇ γλυκὰ μὲ τὴ φτελιόβεργα στὸ δεξί του χέρι καὶ μὲ τὸ «Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσει» στὸ στόμα, κι ἐμᾶς μᾶς εἶ'ε πιάσει μιὰ ἱερὴ σιωπὴ, μιὰ ἔκστασι, ἓνα... (δὲν

ξέρω πῶς νὰ τὸ εἰπῶ) μπροστὰ στὴν ἱερὴ μυσταγωγία καὶ στὰ κάλλη καὶ στὲς χάρες τῆς πανώριας ἀνοιξης καὶ στὸ μαγικὸ θέαμα ποὺ ξετυλίγονταν μπροστὰ μας, κάτω μας, δίπλα μας καὶ πέρα ἀπὸ τ' Ἀγνάντια, καὶ στὴ μοσκοβολιὰ τῶν ἀνθιῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν καὶ στὸ κελαῖθεμα λογῆς λογίων πουλιῶν, ποὺ μούλωναν ἢ κρύβονταν μέσα στὰ κλαδιὰ τῶν δέντρων, ποὺ μᾶς ἤσκιωναν σὰν ἀπέραντος θεϊκὸς θόλος ναοῦ φυσικοῦ ἢ ξεπετοῦσαν καὶ φουρτουλοῦσαν γύρα μας.

Τὰ κοσσύβια, οἱ σπῖνοι, οἱ γαλιάντρες, οἱ κορυδαλλοί, οἱ σπουργίτες καὶ πρὸ πάντων τ' ἀθάνατα τ' ἀηδόνια εἶχαν στήσει χωριστὰ κι ὅλα μαζί μιὰ ἄρρητη μουσικὴ συναυλία καὶ μέσ' σ' αὐτὴ τὴ θεσπέσια μουσικὴ, ποὺ ἔχε ὡς κορωνίδα τῆς τ' ἀηδονολαλήματα, ξεχώριζε τ' ἀνθρωπολάλημα τοῦ κούκου:

— Κούκου! Κούκου! Κούκου!

Οἱ ἀετοὶ ξεπετοῦσαν ἀπὸ τὰ κράκουρα τῶν μακρυνῶν βουνῶν, ὅπου φώλιαζαν, καὶ πετοῦσαν ἀργά - ἀργά στὸν γαλανὸν αἰθέρα καὶ φαίνονταν ὡς νὰ ἔπλεαν στὸ οὐράνιο πέλαγο σὰν μακρόφαντα καράβια, κι ἀπολοῦσαν κάποτε μιὰ στριγγιὰ σουρισματιά, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ σαλαγήσουν τίποτα κοπάδια τους ἀπ' ἐκεῖ ἀπάνω.

Ἀχ! πῶς ζήλευε ἡ καρδιά μου τοὺς αἵτους μὲ τὸ οὐράνιο ἀρμένισμά τους καὶ πῶς καλοτύχιζα ὅλα τὰ πουλιὰ καὶ πλειότερο τ' ἀηδόνια μὲ τὴ μαγικὴ τους φωνή, ποὺ δὲν ἦταν καταδικασμένα νὰ διαβάσουν σὲ κοκί ἄλες ἀπὸ πλάτες ζώων, πινακίδια, ὀχτωήχι, ψαλτήρι κι ὅ,τι ἄλλο βιβλίο καὶ νὰ ἔχουν δάσκαλο καὶ μάλιστα μὲ φτελίσια βέργα στὸ χέρι του, σὰν τὸ δικό μας τὸν Παπ' Ἀντριά, καὶ νὰ φωνάζη ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ καὶ τρομερό:

— Ντέτεστε!

Ἀγνάντευα κάτω στὸ ρίζωμα τοῦ βουνοῦ τῶν Ἀγναντιῶν νὰ σμίγουν τρία ποτάμια μὲ τὸ μεγάλο μας ποταμό, τὸν Καλαμά, κι ἄκουγα νὰ βουίζουν, νὰ βουίζουν συγκρατούμενα μ' ἓνα μυστηριώδικο βουητό, σὰν νὰ ἦταν ἀγκομάχημα κανενὸς ἐτοιμοθάνατου Θεοῦ, σὰ νὰ ἦταν κάποιοι ὑπερκόσμιος θρῆνος τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανό.

Οἱ κάμποι καὶ τὰ λιβάδια ἦταν ντυμένα μὲ χίλια - μύρια χρώματα· τὰ δάση καὶ τὰ λόγγα μαυρολογοῦσαν· τὰ ζευγάρια μόχταγαν μέσα στὲς ἀνοιγμένες αὐλακιές τῶν χωραφιῶν μὲ τοὺς ζευγῖτες ἀπὸ πίσω τους κρατῶντας τὴ μακρὰ τους δικέντρα· τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, ἐκεῖνα μέσα στὰ λαγκάδια καὶ στὰ γκρέμια καὶ τοῦτα ἀπάνω στὲς κοντοραχοῦλες ἢ στὲς ἀδεντρες πλαγιές, βοσκοῦσαν χαρούμενα, τρέχοντας ἀπάνω - κάτω ἢ πέρα - δῶθε, σὰν νὰ νοιωθάν κι αὐτὰ τὲς χάρες τῆς λουλουδοφορτωμένης κι ἀνθοστολισμένης ἀνοιξης· τὰ κυπροκούδουνά τους ἀχολογοῦσαν ὁμορφα - ὁμορφα καὶ γλυκά - γλυκά καὶ χαρούμενα - χαρούμενα· τὰ σκυλιὰ γαύγιζαν κάποτε - κάποτε, εἴτε μαλώνοντας συναμεταξύ τους εἴτε ἐνοχλῶντας τοὺς διαβάτες· κ' οἱ πιστικοί, ἄλλοι σαλαγοῦσαν, ἄλλοι σιούριζαν, ἄλλοι τραγουδοῦσαν, ἄλλοι λαλοῦσαν τὴ φλογέρα, ἄλλοι ἔβγαζαν τὰ ζωντανὰ ἀπὸ τὰ σπάρμένα χωράφια, κι ἄλλοι τὰ συμμαζεύαν γιὰ τὸν ἀρμεγῶνα. Καὶ πέρα, πολὺ πέρα, στ' ἀκρούρανα, λαμποκοποῦσαν τὰ κορφοβούνια, σὰν διαμαντένια θεώρατα στεφάνια, κι ἀνοιγαν οἱ κλεισοῦρες τὰ στόματά τους, σὰν νὰ ζητοῦσαν νὰ καταπιοῦν κανένα Κόσμο!

Ἐπλεα, ἔπλεα σ' αὐτὸ τὸ ἔξοχο θέαμα, κολυμποῦσα σ' αὐτὴ τὴν ὀνειροφάνταχτη φωτοπλημμύρα, σ' αὐτὴ τὴν ἄχανη λουλουδοπλημμυρὴ, σ' αὐτὴ τὴ μεθυστικὴ μοσκοβολιὰ τῶν ἀνθιῶν καὶ τῶν λουλουδιῶν, σ' αὐτὴ τὴ μυστηριώδικη βουὴ τῶν ποταμῶν, τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγγελῶν, τῶν κοπαδιῶν, τῶν σκυλιῶν, τῶν ἀνθρώπων.

Δέν γνωρίζω τί ἔνιωθαν ἐκείνη τῇ στιγμῇ οἱ συμμαθητάδες μου, ἐκείνη τὴν οὐράνια στιγμῇ· ἀλλ' ἐγὼ αἰστάνομαι ἕνα σεισμό μὲς στὴν καρδιά μου, μὲς στὴν ψυχὴ μου, μὲς στὸ αἷμα μου, μὲς στὸ κεφάλι μου. . .

Μοῦρχονταν νὰ φκιάσω ἕνα δικό μου τραγούδι καὶ νὰ τονίσω μιὰ δική μου μουσικὴ καὶ νὰ ζωγραφίσω μιὰ δική μου εἰκόνα, μ' ὅλα τὰ χρώματα, μ' ὅλες τὲς λάμπες ποὺ χύνονταν γύρω μου, καὶ μὲ τὴν φαντασία μου τραγουδοῦσα αὐτό μου το τραγούδι, αὐτὴ μου τῇ μουσικῇ, ζωγράφιζα αὐτὴ μου τὴν εἰκόνα.

Κι αὐτός μου ὁ ἐσωτερικός σεισμός, ποὺ αἰστάνθηκα γιὰ πρώτη φορά, ἦταν ὁ πρῶτος χαιρετισμός, τὸ πρῶτο χρῖσμα καὶ τὸ πρῶτο φίλημα τῆς Μούσας μου . . .

[Πρωτοδημοσιευμένο στὴν ἐφημ. « Ἀμάθεια » τῆς Σμύρνης, 30 Δεκεμβρίου 1906, καὶ στὸ « Μεσσηνιακὸν Ἡμερολόγιον » τοῦ 1907, σ. 35 - 40, μὲ τὸν τίτλο « Φύλλα τῆς ζωῆς μου », ἀναδημοσιεύτηκε στὸ « Συριανὸν Ἡμερολόγιον » τοῦ 1922, σ. 33 - 40, καὶ στὰ « Διηγήματα τοῦ Μικροῦ Σκολειοῦ » μὲ τὸν τίτλο « Τὸ φίλημα τῆς Μούσας »].

2. ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

Ἦμουν — δέν ἦμουν ἐννιά χρονῶν παιδί κι ἔπαιζα τὴν Κυριακὴ τ' ἀπόγιομα μὲ τὰ ὁμόηλικά μου, τὸ Γιάννη, ποὺ τὸν παρατσουκλιάσαμε Μύξαρη, καὶ τὸ Μῆτρο, ποὺ τὸν περιγελούσαμε Μάη, ὅταν ἕνας ἀρκάτος διαβάτης μᾶς ἔφερε τὴν εἶδηση στὸ χωριὸ ὅτι εἶχε ἔρθει ὁ Δεσπότης στοῦ Ραΐκου, χωριὸ ποὺ ἀπέχει τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ δικό μου.

Πολλὲς φορές ἤκουα νὰ γένεται λόγος γιὰ τὸ Δεσπότη, ὅτι κάνει παπάδες, ὅτι ἔκανε ὁ Δεσπότης αὐτό, ὅτι εἶπε ὁ Δεσπότης ἐκεῖνο, ὅτι πρόσταξε ὁ Δεσπότης τοῦτο κι ἐκεῖνο κ.τ.λ. Ἀλλὰ δέν εἶχα ἰδεῖ δεσπότη μὲ τὰ μάτια μου, ἐπεὶδὴ τὸ χωριὸ μας ἦταν μικρὸ — καμμιὰ δεκαριά σπίτια χωριουδάκι — καὶ δέν εἶχε πολὺ ἀντιλαβοῦ ὁ Δεσπότης νὰ περάσῃ καμμιὰ φορὰ κι ἀπὸ μᾶς, ὅταν ἔκανε τὴν περιοδεία του τὸν χινόπωρο. Χωρὶς νὰ τὸν ἔχω ἰδεῖ ὅμως τὸ Δεσπότη, τὸν φανταζόμουν ἕναν πολὺ ψηλὸ καὶ πανέμορφο ἀνθρωπο μὲ μακρυνὸς τσιαμπάδες καὶ μακρὰ κλωσμένα μουστάκια ὡς τ' αὐτιά, μαυρομάτη καὶ μαυροφρύδη, μὲ πλούσιες φουστανέλλες, μὲ κόκκινα τσαρούχια, μὲ κόκκινο φέσι, τσακισμένο, καπετανορίτικο, μὲ χρυσὰ ἄρματα καὶ τσιαπράζια, τέλειο τύπον ἀρματολοῦ μὲ ὑπερφυσικὸ ἀνάστημα.

Στὸ ἄκουσμα αὐτό, ὅτι ὁ Δεσπότης εἶχεν ἔρθει στοῦ Ραΐκου, μιὰ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ μας, βουλευτήκαμε καὶ οἱ τρεῖς.

— Πᾶμε στοῦ Ραΐκου νὰ ἰδοῦμε τί πράμα εἶν' ὁ Δεσπότης;

— Πᾶμε!

— Πᾶμε!

Καὶ στὴ στιγμῇ, δρόμο γιὰ τοῦ Ραΐκου. Σὲ μιὰ ὥρα εἴμαστε στὸ γειτονικὸ χωριό. Ρωτοῦμε:

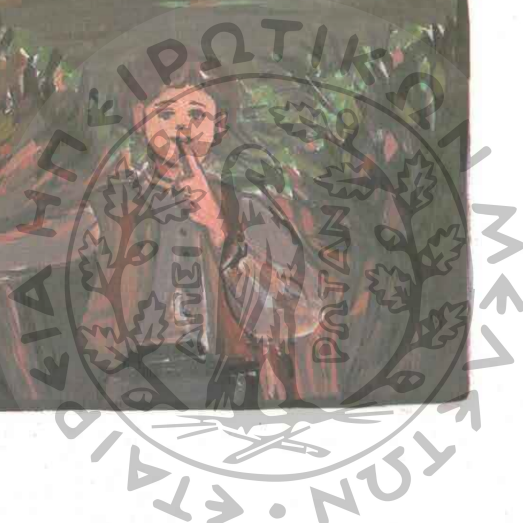
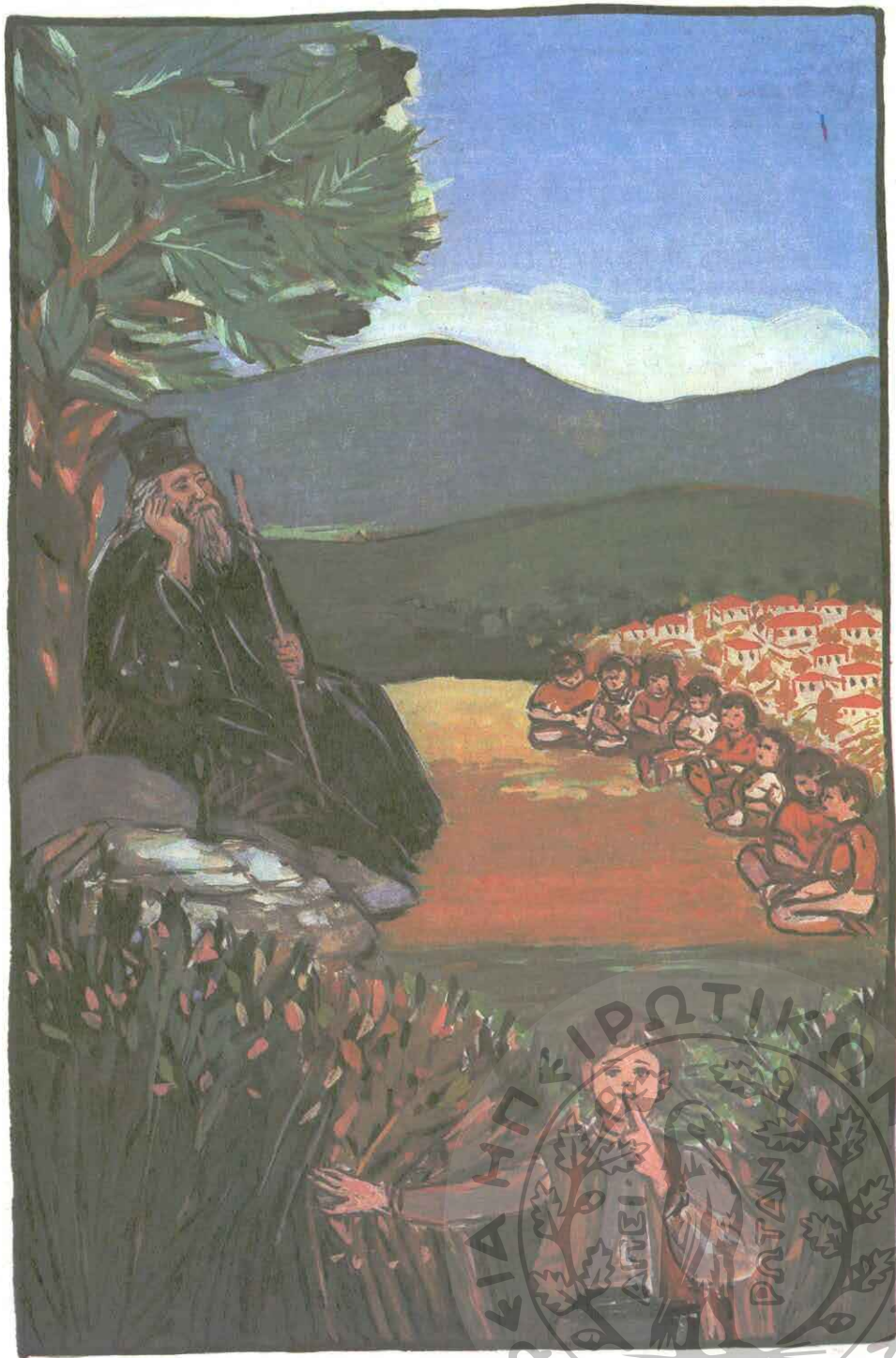
— Ποῦναι κονεμένος ὁ Δεσπότης;

— Στοῦ Κύρ - Σπύρου, μᾶς εἶπαν.

Ὁ Κύρ - Σπῦρος ἦταν οἰκογενειακὸς μας φίλος καὶ τράβηξα μὲ θάρρος στὸ σπίτι του, ἔχοντας ἐξοπίσω μου τοὺς δυὸ μου φίλους καὶ συγχωριανούς.

Ἀμα μ' εἶδε ὁ Κύρ - Σπῦρος, ποὺ βρίσκονταν ἐκείνη τῇ στιγμῇ στὴν αὐλόθυρά του κι ἔδινε στὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον διαταγὲς γιὰ τὸ δειπνὸ τοῦ Δεσποτη, νόμισε ὅτι ἔρχονταν κι ὁ πατέρας μου ἀπὸ κοντά.

— Καλῶς ὦρισες ! μοῦ εἶπε. Ποῦ στάθηκε ὁ πατέρας σου;

6. Γράφω και μαθαίνω:

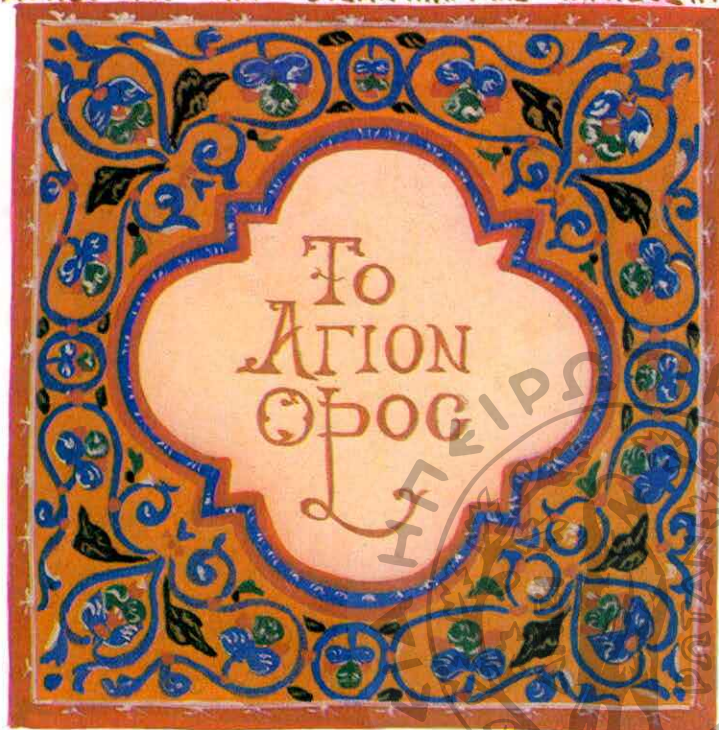
Ανατριχιάσαμε· οι μαχόμενοι, που ολημερίς γύρι-
ζαν στο μοναστήρι με τριμμένα ράσα, είχαν
μεταμορφωθεί σε Βυζαντινούς αρχιμωδες.

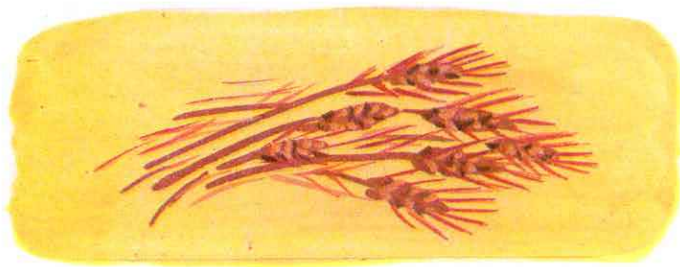
Ανατριχιάσαμε· οι καλόγεροι που ολημερίς
γύριζαν στο μοναστήρι με τριμμένα
ράσα είχαν μεταμορφωθεί σε βυζαντινούς
πρίγκιπες,

7. Λέξεις για την καρτέλα:

ακτή, αμμουδιά, ανατριχιάζω, άνετα, κάθισμα, μονα-
στήρι, μύθος, ψέλνω

ΜΟΤΙΒΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Το πρώτο χελιδόνι (απόσπασμα από το ποίημα «Ελληνικός Απρίλης»), Κρίτωνα Αθανασούλη.....	7
Άνοιξη (απόσπασμα-συντόμευση), Φώτη Κόντογλου.....	11
Η Μπουμπούκα (απόσπασμα-συντόμευση), Μάριου Χάκκα.....	17
(Άπαντα, Κέδρος, Αθήνα 1978)	
Ο Κάβος Γάτα (συντόμευση), Φανής Παπαλουκά.....	24
(Ιστορίες από την Κύπρο)	
Οι γάτες τ' Αϊ-Νικόλα (ποίημα-απόσπασμα), Γιώργου Σεφέρη.....	30
(Δεκαοχτώ Κείμενα, Κέδρος, Αθήνα 1970)	
Τα παιδιά της Κύπρου (συντόμευση), Λουκή Ακρίτα.....	34
(Απόσπασμα από το χρονικό «Κάστρα της λευτεριάς», περιοδικό «Νέα Εστία» τεύχος 727/15-10-1957, Αθήνα)	
Προστατευτείτε από τους σεισμούς.....	41
(Κείμενο Υπουργείου Δημοσίων Έργων)	
Ένα αναίμακτο Πάσχα (συντόμευση), Κυρ. Λεράκη.....	50
(Το δασοπούλι, Δωρικός, Αθήνα 1982)	
Ανάσταση (απόσπασμα από το ποίημα «Σκλάβοι πολιορκημένοι»), Κώστα Βάρναλη.....	52
(Ποιητικά, Κέδρος, Αθήνα 1956)	
Το Άγιο Όρος (αποσπάσματα).....	57
(Περιοδικό «Νέα Εστία», Αφιέρωμα το Άγιον Όρος, Αθήνα, Χριστούγεννα 1963)	
Στ' Αγνάντια (απόσπασμα-συντόμευση), Χρήστου Χρηστο- βασίλη.....	63

Σεφέρης Γιώργος, φιλολογικό ψευδώνυμο του Γιώργου Σεφεριάδη (Σμύρνη Μικράς Ασίας, 1900 – Αθήνα, 1971). Σπούδασε νομικά και υπηρέτησε ως διπλωματικός υπάλληλος. Είναι ένας από τους μεγαλύτερους Νεοέλληνες ποιητές. Το 1963 πήρε το βραβείο Νόμπελ της Λογοτεχνίας. Έργα του: «Στροφή», «Η Στέρνα», «Ημερολόγιο Καταστροφώματος», «Κύπρον, οὐ μ' ἐθέσπισεν...», «Κίχλη», «Δοκιμές», κ.ά.

Τριβιζάς Ευγένιος (Η βιογραφία του στο δεύτερο μέρος)

Χάκκας Μάριος (Μακρακώμη Φθιώτιδας, 1931 – Αθήνα, 1972). Εργάστηκε σκληρά για να ζήσει και ασχολήθηκε με τη λογοτεχνία. Έγραψε κυρίως διηγήματα («Τυφεκιοφόρος του εχθρού», «Ο μπιντές και άλλες ιστορίες», «Το Κοινόβιο») και θεωρείται από τους συγγραφείς που ανανέωσαν την πεζογραφία μας, ιδίως με το τελευταίο του βιβλίο. Πέθανε νέος και δεν πρόφτασε να ολοκληρώσει το έργο του.

Χρηστοδασίλης Χρήστος (Σουλόπουλο Ηπείρου, 1861 – Αθήνα, 1937). Πήρε μέρος στους αγώνες για την απελευθέρωση της Ηπείρου και της Μακεδονίας. Αναμίχθηκε επίσης στην πολιτική και βγήκε βουλευτής. Ασχολήθηκε με τη δημοσιογραφία, τη λαογραφία και τη λογοτεχνία. Έργα του: «Διηγήματα της στάνης», «Διηγήματα της ξενιτιάς», «Διηγήματα του βουνού και του κάμπου». Στο βιβλίο του «Διηγήματα του μικρού σχολείου», απ' όπου είναι παρμένο και το κείμενο «Στ' Αγνάντια», κηγγείται περιστατικά από τη σχολική του ηλικία.

ΣΤ' ΑΓΝΑΝΤΙΑ

Το σχολειό του χωριού μου ήταν το πιο παράξενο και το πιο πρωτότυπο σχολειό του κόσμου. Δεν είχε τον περισσότερο καιρό ούτε θύρα, ούτε παράθυρα, ούτε τοίχους, ούτε στέγη, ούτε θρανία ούτε τίποτε... ούτε βρίσκονταν σ' ορισμένο μέρος. Ήταν μόνο ιδέα σχολείου και τίποτε άλλο, κι ανάλογα με την εποχή, τότε ο νάρθηκας της εκκλησίας, τότε ένα δωμάτιο του σπιτιού μου, τότε κανένα προσηλιακό, γύρα στο χωριό, και τότε – τον περισσότερο καιρό, δηλαδή από τη Μεγάλη Δευτέρα ως τα τέλη του Τρυγητή* ή ως τα πρωτοβρόχια – ήταν σχολειό μας τ' Αγνάντια. Διακοπές το σχολειό μας δεν είχε, ούτε γνωρίζαμε τέτοιες, πως υπάρχουν καν.

Τι είναι τ' Αγνάντια;

Εδώ σας θέλω εσάς, που μαθαίνετε σήμερα τα γράμματα σε μαρμαρόχτιστα σχολειά, να ξέρετε τι πράγμα είναι τ' Αγνάντια. Τ' Αγνάντια είναι μια προεξοχή του μικρού ραχοβουνιού που βρίσκεται απάνω το χωριό μου. Είναι ένα είδος ακρωτήριο υπέρψηλο, στρογγυλό, ομορφοκαμωμένο, θαμνόφυτο, από κάτω ως απάνω στην κορφή τη δεντροστεφανωμένη.

Θα ήταν τέλη Απριλίου ή αρχές Μαγιού. Ο δάσκαλός μας, ο παπα-Αντριάς, μας πήγε από το νάρθηκα της εκκλησίας, που είχαμε τη γενική συνάθροιση* κάθε μέρα, στην άκρη του ραχοκέφαλου, όπου είναι τ' Αγνάντια, και μας κάθισε εκεί στη γραμμή σταυροπόδι κάτω απ' τον ίσκιο, για ν' αρχίσουμε το «διάβασμα», δηλαδή τη μελέτη.

Ήταν πλούσιο εκείνη τη χρονιά το σχολειό μας από παιδιά. Από πέντε παιδιά που 'χε την προηγούμενη χρονιά, είχε τώρα δώδεκα. Δηλαδή ο Χριστός και οι δώδεκα

Τρυγητής: Σεπτέμβριος

συνάθροιση: σύναξη, συγκέντρωση

Αποστόλοι του, όπως έλεγε καμαρώνοντας ο δάσκαλός μας...

Οι δώδεκα καθόμαστε όλοι σε μια γραμμή. Ο δάσκαλός μας κάθονταν αντίκρυ μας, στο κέντρο της γραμμής, και τόσο μόνο μακριά, ώστε να μας φτάνει με τη φτελιόδεργά του, που κρατούσε πάντα στο χέρι του ως έμβλημα του αξιώματός του και της απεριόριστης δύναμής του και την έκανε να θαυματοργάει πολύ συχνά στις πλάτες μας, όταν στεκόμαστε στο διάβασμα ή νυστάζαμε ή μιλούσαμε ή δεν ξέραμε το μάθημα...

Όταν λοιπόν καλοκαθίσαμε στη γραμμή, περιμένοντας το συνηθισμένο σύνθημα της μελέτης, «ντέτεστε!», φώναξε ο δάσκαλός μας, αφού πριν ξερόβηξε τρεις τέσσερις φορές, κι εμείς αρχίσαμε θριαμβευτικά την ανάγνωση, όσο μπορούσαμε μεγαλόφωνα, και κάναμε ένα δαιμονικό θόρυβο, που βούιζαν όλα τ' Αγκνάντια από τις φωνές μας. Φαντασθείτε τι πανδαιμόνιο έκαναν δώδεκα δυνατές παιδιακίσιες φωνές σ' όλες τις βαθμίδες της φωνητικής κλίμακας! Ακούονταν ως πέρα στον κάμπο που δούλευαν οι ζευγίτες, κι ως πέρα στα λιβάδια και στα λόγια που βοσκούσαν τα κοπάδια τους οι πιστικοί, κι ακούοντας, άλλοι έλεγαν «Χαρά στο δάσκαλο που 'χει τέτοια μαθητούδια!» κι άλλοι «Χαρά στα μαθητούδια που 'χουν τέτοιο δάσκαλο!».

Η πρώτη ορμή της βροντερής μελέτης που βγήκε απ' αυτό το πικρό και άχαρο «ντέτεστε», που δεν μπορεί να μεταφραστεί σε καμιά γλώσσα του κόσμου, άρχισε να πέφτει λίγο λίγο, και πέφτοντας, πέφτοντας, σώπασε ολωσδιόλου.

Ο δάσκαλός μας είχε ναρκωθεί, άλλο από τις φωνές μας κι άλλο από τη γλυκιά ανοιξιιάτικη θαλπωρή,* κι είχε αποκοιμηθεί γλυκά με τη φτελιόδεργα στο δεξί του χέρι... Κι εμάς μας είχε πιάσει μια ιερή σιωπή, μια έκσταση, ένα (δεν ξέρω πώς να το πω)... μπροστά στα κάλ-

θαλπωρή: ευχάριστη ζεστασιά

λη* και στις χάρες της πανώριας άνοιξης που ξετυλίγονταν δίπλα μας, κάτω μας και πέρα από τ' Αγνάντια...

Τα κοτσύφια, οι σπίντοι, οι γαλιάντρες, οι κορυδαλλοί, οι σπουργίτες και προπάντων τ' αηδόνια είχαν στήσει χωριστά κι όλα μαζί μια θεσπέσια συναυλία, και μέσα σ' αυτή ξεχώριζε τ' ανθρωπολάλημα του κούκου:

— Κούκου! Κούκου! Κούκου!

Οι αετοί ξεπετούσαν απάν' απ' τα κράκουρα των μακρινών βουνών, όπου φώλιαζαν, και πετούσαν αργά αργά στο γαλανό αιθέρα και φαίνονταν ως να έπλεαν στο ουράνιο πέλαγο σαν μακρόφαντα καράβια, κι απολούσαν κάποτε μια στριγγιά σουρισματιά, σαν να ήθελαν να σαλαγίσουν τίποτα κοπάδια τους απ' εκεί απάνω.

Αχ! πώς ζήλευε η καρδιά μου τους αετούς με το ουράνιο αρμένισμά τους και πώς καλοτύχιζα όλα τα πουλιά και πιότερο τ' αηδόνια με τη μαγική τους φωνή, που δεν ήταν καταδικασμένα να 'χουν δάσκαλο, και μάλιστα με φτελίσια βέργα στο χέρι, και να φωνάζει εκείνο το φοβερό και τρομερό «ντέτεστε»!...

Χρήστος Χρηστοβασίλης

κάλλος (το): μορφή

1. Συνδέω τις προτάσεις με το που ή όπου, όπως στα παραδείγματα (πρώτα προφορικά):

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου. Το ραχοκέφαλο ήταν πάνω από το χωριό μας.

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου, που ήταν πάνω από το χωριό μας.

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου. Εκεί ήταν τ' Αγνά-ντια.

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου, όπου ήταν τ' Αγνά-ντια.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο. Ο κάμπος απλωνόταν κάτω από τα πόδια μας.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο, - που απλωνόταν κάτω από τα πόδια μας.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο. Εκεί δούλευαν οι ζευγολάτες.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο, όπου δούλευαν οι ζευγολάτες.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Αυτά τα κράκουρα δεν τα είχε πατήσει πόδι ανθρώπου.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω από τα κράκουρα, που δεν τα είχε πατήσει πόδι ανθρώπου.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Εκεί είχαν τις φωλιές τους.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα, όπου είχαν τις φωλιές τους.

2. Προτάσεις με ούτε ή ούτε... ούτε

- Υπογραμμίζω κάθε φορά το ούτε και το ρήμα ή τα ρήματα, όπως στα παραδείγματα, προσέχοντας τότε πρέπει να βάλω κόμμα:

Το σχολείο μας τότε δεν είχε στέγη ούτε θρανία.

Το σχολείο μας τότε δεν είχε στέγη, ούτε ήταν επιπλωμένο με θρανία.

Δε μαθαίναμε τραγούδια, ούτε παίζαμε σ' αυτό.

Δε μαθαίναμε τραγούδια ούτε παιχνίδια σ' αυτό.

Δεν είχαμε ωραίες σάκες ούτε πολλά βιβλία.

Δεν κρατούσαμε σάκες, ούτε είχαμε πολλά βιβλία.

- Κάνω τροποποιήσεις, όπως στο παράδειγμα, προσέχοντας τότε πρέπει να βάλω κόμμα:

Διακοπές δεν είχαμε. Δεν ξέραμε πως υπάρχουν καν.

Διακοπές δεν είχαμε, ούτε ξέραμε πως υπάρχουν καν.

Ούτε διακοπές είχαμε ούτε ξέραμε πως υπάρχουν καν.

Τηλεόραση δε βλέπαμε. Δεν ξέραμε πως υπάρχει καν.

Τηλεόραση δε βλέπαμε, ούτε ξέραμε πως υπάρχει καν.

Δε θυμώσε. Δεν έδειξε πως το πρόσεξε καν.

Δε θυμώσε, ούτε έδειξε πως το πρόσεξε καν.

Ούτε θυμώσε ούτε έδειξε πως το πρόσεξε καν.

3. Χωρίζω τις λέξεις της παρένθεσης σε οικογένειες:

(καλλιτέχνης, θυρωρός, πορτιέρης, θυρωρείο, ομορφάδα, πορτούλα, ωραιότητα, ωραίος, πανώριος, όμορφος, καλλιφώνος, παράθυρο, αυλόπορτα)

θύρα: θυρωρός, θυρωρείο, παράθυρο

πόρτα: πορτιέρης, πορτούλα, αυλόπορτα

το κάλλος: καλλιτέχνης, καλλιφώνος

η ομορφιά: ομορφάδα, όμορφος

το ωραίο: ωραιότητα, ωραίος, πανώριος

4. Χωρίζω τις λέξεις σε ομάδες:

(γλώσσα, κλώσα, περισσότερο, τέσσερις, άσος, ατίθασος, κο-
λοσσός, Παρνασσός, Κνωσός, Πίσσα, κισσός, κάσα, μέ-
λισσα, Σαμιώτισσα, Λάρισα, Θεσσαλία, Θεσσαλονίκη)

με σ: κλώσα, κισσός, ατίθασος, Κνωσός
Ιλισός, κάσα, Λάρισα

με σσ: γλώσσα, περισσότερο, τέσσερις
κολοσσός, Παρνασσός, Πίσσα, Κισσός
μελισσα, Σαμιώτισσα, Θεσσαλία, Θεσσαλονίκη
(φαράγγι, λαγκαδιά, αγκάθι, αγκυλώνω, λαρύγγι, εγγόνι, α-
γκώνας, σφουγγάρι, αγκίστρι, άγκυρα, αγκούρι, αγκινάρα)

με γγ: φαράγγι, λαρύγγι, εγγόνι
σφουγγάρι, αγκίστρι

με γκ: λαγκαδιά, αγκάθι, αγκυλώνω,
αγκώνας, αγκίστρι, άγκυρα, αγκινάρα

5. Γράφω και μαθαίνω:

Οι αετοί πετούσαν πάνω από τα
βράχια. Τ' απδόνια είχαν στήσει τη συναυλία
τους. Κι εμείς μέναμε αβάνοι μαδρυστά στα μά-
χη της άνοιξης.

Οι αετοί πετούσαν πάνω από τα
βράχια, όπου φύλιαζαν. Τα αρδόνια
είχαν στήσει τη συναυλία τους. Κι εμείς
μέναμε αβάνοι μπροστά στα κάλλη
της άνοιξης

6. Λέξεις για την καρτέλα:

θύρα-θυρωρός, ορμώ-ορμή, συναυλία, αετός, βέργα

Περίληψη

ΣΤ' ΑΓΝΑΝΤΙΑ

Το σχολειό του χωριού μου ήταν το πιο παράξενο και το πιο πρωτότυπο σχολειό του κόσμου. Δεν είχε τον περισσότερο καιρό ούτε θύρα, ούτε παράθυρα, ούτε τοίχους, ούτε στέγη, ούτε θρανία ούτε τίποτε... ούτε βρίσκονταν σ' ορισμένο μέρος. Ήταν μόνο ιδέα σχολειού και τίποτε άλλο, κι ανάλογα με την εποχή, τότε ο νάρθηκας της εκκλησίας, τότε ένα δωμάτιο του σπιτιού μου, τότε κανένα προσηλιακό, γύρα στο χωριό, και τότε – τον περισσότερο καιρό, δηλαδή από τη Μεγάλη Δευτέρα ως τα τέλη του Τρυγητή* ή ως τα πρωτοβρόχια – ήταν σχολειό μας τ' Αγνάντια. Διακοπές το σχολειό μας δεν είχε, ούτε γνωρίζαμε τέτοιες, πως υπάρχουν καν.

Τι είναι τ' Αγνάντια;

Εδώ σας θέλω εσάς, που μαθαίνετε σήμερα τα γράμματα σε μαρμαρόχτιστα σχολειά, να ξέρετε τι πράγμα είναι τ' Αγνάντια. Τ' Αγνάντια είναι μια προσέξοχή του μικρού ραχοβουνιού που βρίσκεται απάνω το χωριό μου. Είναι ένα είδος ακρωτήριο υπέρψηλο, στρογγυλό, ομορφοκαμωμένο, θαμνόφυτο, από κάτω ως απάνω στην κορφή τη δεντροστεφανωμένη.

Θα ήταν τέλη Απριλίου ή αρχές Μαΐου. Ο δάσκαλός μας, ο παπα-Αντριάς, μας πήγε από το νάρθηκα της εκκλησίας, που είχαμε τη γενική συνάθροιση* κάθε μέρα, στην άκρη του ραχοκέφαλου, όπου είναι τ' Αγνάντια, και μας κάθισε εκεί στη γραμμή σταυροπόδι κάτω απ' τον ίσκιο, για ν' αρχίσουμε το «διάβασμα», δηλαδή τη μελέτη.

Ήταν πλούσιο εκείνη τη χρονιά το σχολειό μας από παιδιά. Από πέντε παιδιά που 'χε την προηγούμενη χρονιά, είχε τώρα δώδεκα. Δηλαδή ο Χριστός και οι δώδεκα

Τρυγητής: Σεπτέμβριος
συνάθροιση: σύναξη, συγκέντρωση

Αποστόλοι του, όπως έλεγε καμαρώνοντας ο δάσκαλός μας...

Οι δώδεκα καθόμαστε όλοι σε μια γραμμή. Ο δάσκαλός μας κάθονταν αντίκρυ μας, στο κέντρο της γραμμής, και τόσο μόνο μακριά, ώστε να μας φτάνει με τη φτελιόβεργά του, που κρατούσε πάντα στο χέρι του ως έμβλημα του αξιώματός του και της απεριόριστης δύναμής του και την εκανε να θαυματοουργάει πολύ συχνά στις πλάτες μας, όταν στεκόμαστε στο διάβασμα ή νυστάζαμε ή μιλούσαμε ή δεν ξέραμε το μάθημα...

Όταν λοιπόν καλοκαθίσαμε στη γραμμή, περιμένοντας το συνηθισμένο σύνθημα της μελέτης, «ντέτεστε!», φώναξε ο δάσκαλός μας, αφού πριν ξερόβηξε τρεις τέσσερις φορές, κι εμείς αρχίσαμε θριαμβευτικά την ανάγνωση, όσο μπορούσαμε μεγαλόφωνα, και κάναμε ένα δαιμονικό θόρυβο, που βούιζαν όλα τ' Αγκάντια από τις φωνές μας. Φαντασθείτε τι πανδαιμόνιο έκαναν δώδεκα δυνατές παιδιαχίσιες φωνές σ' όλες τις βαθμίδες της φωνητικής κλίμακας! Ακούονταν ως πέρα στον κάμπο που δούλευαν οι ζευγίτες, κι ως πέρα στα λιβάδια και στα λόγκια που βοσκούσαν τα κοπάδια τους οι πιστικοί, κι ακούοντας, άλλοι έλεγαν «Χαρά στο δάσκαλο που 'χει τέτοια μαθητούδια!» κι άλλοι «Χαρά στα μαθητούδια που 'χουν τέτοιο δάσκαλο!».

Η πρώτη ορμή της βροντερής μελέτης που βγήκε απ' αυτό το πικρό και άχαρο «ντέτεστε», που δεν μπορεί να μεταφραστεί σε καμιά γλώσσα του κόσμου, άρχισε να πέφτει λίγο λίγο, και πέφτοντας, πέφτοντας, σάπασε ολωσδιόλου.

Ο δάσκαλός μας είχε ναρκωθεί, άλλο από τις φωνές μας κι άλλο από τη γλυκιά ανοιξιάτικη θαλπωρή, κι είχε αποκοιμηθεί γλυκά με τη φτελιόβεργα στο δεξί του χέρι... Κι εμάς μας είχε πιάσει μια ιερή σιωπή, μια έκσταση, ένα (δεν ξέρω πώς να το πω)... μπροστά στα καλ-

Θαλπωρή: ευχάριστη ζεστασιά

λη* και στις χάρες της πανώριας άνοιξης που ξετυλίγονταν δίπλα μας, κάτω μας και πέρα από τ' Αγνάντια...

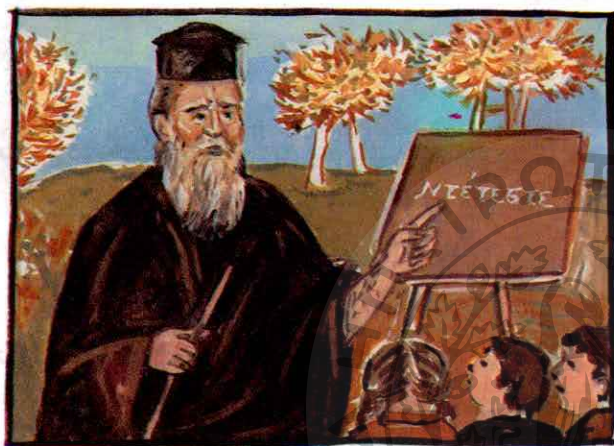
Τα κοτσύφια, οι σπίνои, οι γαλιάντρες, οι κορυδαλλοί, οι σπουργίτες και προπάντων τ' αηδόνια είχαν στήσει χωριστά κι όλα μαζί μια θεσπέσια συναυλία, και μέσα σ' αυτή ξεχώριζε τ' ανθρωπολάλημα του κούκου:

— Κούκου! Κούκου! Κούκου!

Οι αετοί ξεπετούσαν απάν' απ' τα κράκουρα των μακρινών βουνών, όπου φώλιαζαν, και πετούσαν αργά αργά στο γαλανό αιθέρα και φαίνονταν ως να έπλεαν στο ουράνιο πέλαγο σαν μακρόφαντα καράβια, κι απολούσαν κάποτε μια στριγγιά σουρισματιά, σαν να ήθελαν να σαλαγίσουν τίποτα κοπάδια τους απ' εκεί άπάνω.

Αχ! πώς ζήλευε η καρδιά μου τους αετούς με το ουράνιο αρμένισμά τους και πώς καλοτύχιζα όλα τα πουλιά και πιότερο τ' αηδόνια με τη μαγική τους φωνή, που δεν ήταν καταδικασμένα να 'χουν δάσκαλο, και μάλιστα με φτελίσια βέργα στο χέρι, και να φωνάζει εκείνο το φοβερό και τρομερό «ντέτεστε»!...

Χρήστος Χρηστοβασίλης

κάλλος (το) χμορφιά

1. Συνδέω τις προτάσεις με το που ή όπου, όπως στα παραδείγματα (πρώτα προφορικά):

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου. Το ραχοκέφαλο ήταν πάνω από το χωριό μας.

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου, που ήταν πάνω από το χωριό μας.

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου. Εκεί ήταν τ' Αγνά-ντια.

Μας πήγαινε στην άκρη του ραχοκέφαλου, όπου ήταν τ' Αγνά-ντια.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο. Ο κάμπος απλωνόταν κάτω από τα πόδια μας.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο. Εκεί δούλευαν οι ζευγολάτες.

Οι φωνές μας ακούονταν στον κάμπο. Εκεί δούλευαν οι ζευγολάτες.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Αυτά τα κράκουρα δεν τα είχε πατήσει πόδι ανθρώπου.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Αυτά τα κράκουρα δεν τα είχε πατήσει πόδι ανθρώπου.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Εκεί είχαν τις φωλιές τους.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Εκεί είχαν τις φωλιές τους.

Οι αετοί ξεπετούσαν πάνω απ' τα κράκουρα. Εκεί είχαν τις φωλιές τους.

2. Προτάσεις με ούτε ή ούτε... ούτε

• Υπογραμμίζω κάθε φορά το ούτε και το ρήμα ή τα ρήματα, όπως στα παραδείγματα, προσέχοντας τότε πρέπει να βάλω κόμμα:

Το σχολείο μας τότε δεν είχε στέγη ούτε θρανία.

Το σχολείο μας τότε δεν είχε στέγη, ούτε ήταν επιπλωμένο με θρανία.

Δε μαθαίναμε τραγούδια ούτε παίζαμε σ' αυτό.

Δε μαθαίναμε τραγούδια ούτε παιχνίδια σ' αυτό.

Δεν είχαμε ωραίες σάκες ούτε πολλά βιβλία.

Δεν κρατούσαμε σάκες ούτε είχαμε πολλά βιβλία.

• Κάνω τροποποιήσεις, όπως στο παράδειγμα, προσέχοντας τότε πρέπει να βάλω κόμμα:

Διακοπές δεν είχαμε. Δεν ξέραμε πως υπάρχουν καν.

Διακοπές δεν είχαμε, ούτε ξέραμε πως υπάρχουν καν.

Ούτε διακοπές είχαμε ούτε ξέραμε πως υπάρχουν καν.

Τηλεόραση δε βλέπαμε. Δεν ξέραμε πως υπάρχει καν.

Τηλεόραση δε βλέπαμε, ούτε ξέραμε πως υπάρχει καν.

Ούτε τηλεόραση βλέπαμε, ούτε ξέραμε πως υπάρχει καν.

Δε θυμωσε. Ούτε έδειξε πως το πρόσεξε καν.

Αε θυμωσε, ούτε έδειξε πως το πρόσεξε καν.

Ούτε θυμωσε ούτε έδειξε πως το πρόσεξε καν.

3. Χωρίζω τις λέξεις της παρένθεσης σε οικογένειες:

(καλλιτέχνης, θυρωρός, πορτιέρας, θυρωρείο, ομορφάδα, πορτούλα, ωραιότητα, ωραίος, πανώριος, όμορφος, καλλίφωνος, παράθυρο, αυλόπορτα)

θύρα: θυρωρός, θυρωρείο, θυρωρείο

πόρτα: πορτούλα, αυλόπορτα, πορτιέρας

το κάλλος: καλλιτέχνης, καλλίφωνος

η ομορφιά: ομορφάδα, όμορφος

το ωραίο: ωραίος, ωραιότητα, πανώριος

4. Χωρίζω τις λέξεις σε ομάδες:

(γλώσσα, κλώσα, περισσότερο, τέσσαρις, άσος, αντίθαφος, κω-
λοσός, Παρνασσός, Κνωσός, Ιλισός, πίσσα, κισσός, κάσα, μέ-
λισσα, Σαμιώτισσα, Λάρισα, Θεσσαλία, Θεσσαλονίκη)

με σ: κλώσα άσος, αντίθαφος, Κνωσός, Ιλισός
κάσα Λάρισα

με σσ: γλώσσα, περισσότερο, τέσσαρις, κλώσα
σός, Παρνασσός, Πίσσα, Κισσός, μέλισσα
Σαμιώτισσα, Θεσσαλία, Θεσσαλονίκη
(φαράγγι, λαγκαδιά, αγκάθι, αγκυλώνω, λαρύγγι, εγγόνι, α-
γκώνας, σφυγγάρι, αγκύρι, αγκυρά, αγκύρι, αγκινάρα)

με γγ: φαράγγι, λαρύγγι, εγγόνι, αγκυρά, αγκύρι
αγκινάρα

με γκ: αγκυλώω, αγκυλώω, αγκυλώω, αγκυλώω
αγκυλώω, αγκυλώω, αγκυλώω, αγκυλώω

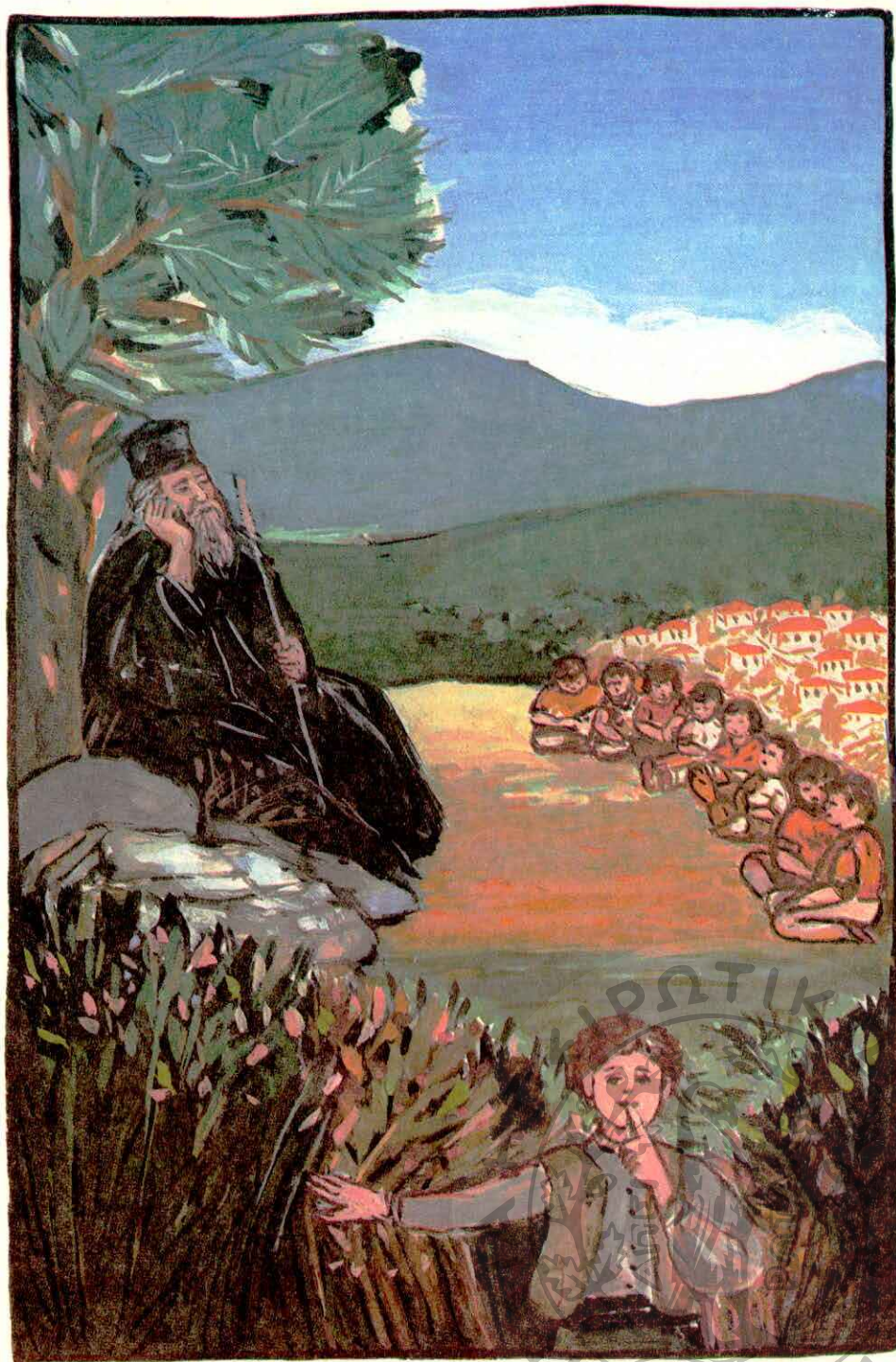
5. Γράφω και μαθαίνω:

Οιαίοι αειούσαν αίνω αὐτὰ βράχια, ὁδὸν φώ-
λιαζαν. Τ' ἀπδόνια εἶχαν στήσει τῇ συναυλῇ
τοῦς. Κι ἐμεῖς μέγαμε αἰνῶνοι μαρροσιὰ στα πάλ-
η της ἀνοίξης.

Οιαίοι αειούσαν αίνω αὐτὰ βράχια
ὁδὸν φώλιαζαν. Τ' ἀπδόνια εἶχαν στήσει
τῇ συναυλῇ τοῦς. Κι ἐμεῖς

6. Λέξεις για την καρτέλα:

θύρα-θυρωρός, ορμώ-ορμή, συναυλία, αετός, βέργα

6. Γράφω και μαθαίνω:

Ανατριχιάσαμε· οι μαρόγεροι, σου ολημερίς γύρι-
ζαν στο μοναστήρι με τριμμένα ράσα, είχαν
μεταμορφωθεί σε Βυζαντινούς θρίγμιδες.

Ανατριχιάσαμε· οι καλόγεροι σου ολημερίς
γύριζαν στο μοναστήρι με τριμμένα ράσα
είχαν μεταμορφωθεί σε Βυζαντινούς περδίκιδες.

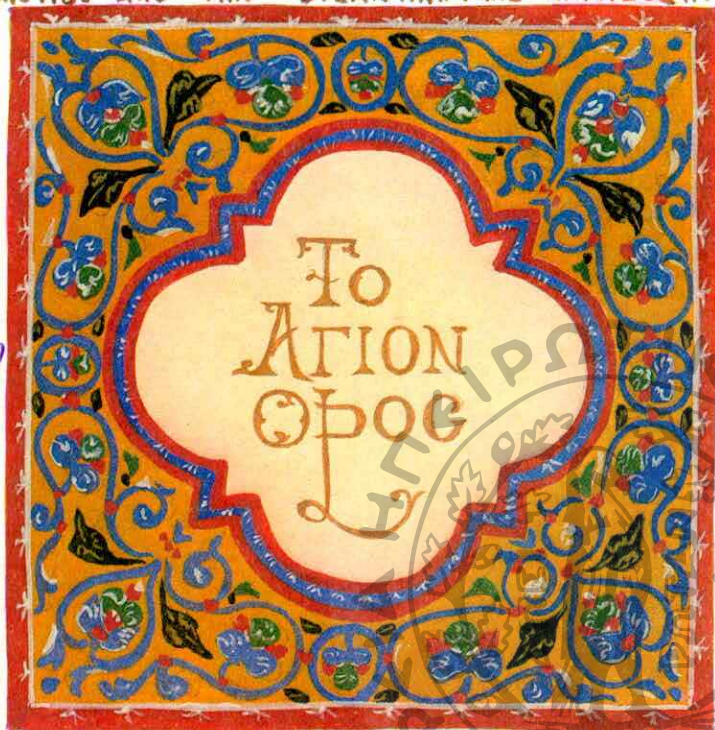
Ραίτοι

7. Λέξεις για την καρτέλα:

ακτή, αμμουδιά, ανατριχιάζω, άνετα, κάθισμα, μονα-
στήρι, μύθος, ψέλνω

το ανατριχιάσαμε
α

ΜΟΤΙΒΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗ.

σ' ούτως

Σχολείο : 58ο
Τάξη : Ε' Δημοτικού
Ημερομηνία : 14-05-2002

Μάθημα : ΣΤ' ΑΓΝΑΝΤΙΑ

Το διήγημα αυτό του Χρηστοβασίλη αναφέρεται στο σχολείο όπως το έζησε όταν ήταν μικρός. Παρουσιάζεται η εικόνα του παλιού μονοθέσιου σχολείου, όπου έλειπαν πολλές από τις ανέσεις ενός σημερινού σχολείου.

Το σχολείο λοιπόν που παρουσιάζεται στο συγκεκριμένο μάθημα αντικατροπτίζει τα σχολεία εκείνα όπου έλειπαν τα βιβλία, τα εποπτικά μέσα, συχνά και το ίδιο το διδακτήριο, ακόμη και ο επιστήμονας ο σωστά καταρτισμένος δάσκαλος.

Ωστόσο, οι μαθητές του διηγήματος είναι όπως και τα σημερινά παιδιά. Αγαπούν το παιχνίδι, τους αρέσει η Άνοιξη και χαίρονται με τις χαρές της ζωής.

Γραμματική

- 1) Κόμμα μπαίνει πριν από το ούτε όταν συνδέει δύο προτάσεις με διαφορετικά ρήματα.
Πχ, Το σπίτι μας δεν έχει αυλή, ούτε μπαλκόνι
- 2) Στις προτάσεις όμως με το ούτε..... ούτε δε μπαίνει κόμμα.
Πχ, Ούτε σε ξέρω ούτε θέλω να σε μάθω.

Άσκηση

Βάζω κόμμα όπου πρέπει:

- 1) Το δωμάτιο δεν έχει φως ούτε είναι επιπλωμένο.
- 2) Επισκέψεις δε κάνουν ούτε δέχονται στο σπίτι.
- 3) Ούτε πανηγύρι κάνουν ούτε ξέρουν πως γίνεται.
- 4) Δεν έβλεπα μακριά ούτε κοντά.

КҮΨΕΛΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

1903

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ Ζ. ΔΙΑΛΗΣΜΑ

'Οδὸς Ἀδριανοῦ, 66, ἐν Ἀθήναις

Η ΚΑΘΑΡΗ ΔΕΦΤΕΡΑ

(Διήγημα Καθοροδεφτεριάτικο)

Είμαι τότε πολύ μικρός· όχι πλειότερο από όχτώ χρό-
νων. Όταν ξύπνησα είχα μέσα μου το συναίσθημα,
ότι είχε ξημερώσει η Καθαροδεφτέρα. Μια μεγάλη
λύπη είχε δεμένη την παιδική μου καρδιά και δέν τολμούσα
να τιναχθώ πέρα από τα στρώματά μου, με την ελπίδα
ότι ήτο ψέματα, ότι δέν είχε ξημερώσει η Καθαροδεφτέρα.
'Αλλά λίγο-λίγο, πείστηκα ότι δέν είταν ψέματα κι' ότι
άληθινά τὸ φῶς ἐκεῖνο κι' ἐκεῖνες οἱ ἀργυρόχρυσες ἀχτίδες,
ποῦ ἐμπαιναν ἀπὸ ταῖς χαλαράδες τῶν παραθυριῶν, κι'
ἀπὸ τοὺς φεγγίτες τῆς στέγης, εἴταν τῆς Καθαροδεφτέρας.
Θυμήθηκα ὅτι τὴν περασμένη βραδεῖα εἶχαμε ἀποκριεῖς τυ-
ρινές, θυμήθηκα ὅτι εἶχαμε φάγει γκαλιάστρα, ἀβγά τη-
γανισμένα, τυρί, ψάρια καὶ ὠμορφοφτιασμένη ἀβογοτυρό-
πητα. Θυμήθηκα ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ τραπέζι τραγουδή-
σαμε καὶ χορέψαμε. Θυμήθηκα ὅτι τρυπήσαμε ἓνα ἀβγό
ἄψητο μὲ τὸ βελόνι, τὸ περάσαμε μ' ἓνα ἄσπρο νῆμα καὶ
τὸ δέσαμε στὴ μύτη ἐνὸς βεργιοῦ κι' ἔτσι κάναμε τὸ χά-
τζαρη καὶ περιχύθηκε μὲ τὸ ἀσπράδι καὶ μὲ τὸν κρότο τοῦ
ἀβγοῦ ὁ Ζήκος, τὸ κοπέλλι μας, ποῦ ἀνοιξε τὸ στόμα
πλειότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ τὸ χάψη καὶ νὰ κερ-
δίσῃ τὸ ἀσημένιο κέρασμα ἀπὸ τὴ μάνα μου· θυμήθηκα

δτι ὕστερα ἀπὸ τὸ χάψαρη βγήκαμε στὸ μισοχώρι, ὅπου
 εἶχαν ἀναμμένη μιὰ μεγάλη φωτιά ἀπὸ τοῦφες πουρναρή-
 σεις κι' οἱ νυφάδες τοῦ χωριοῦ εἶχαν στήσει τὸ χορό· θυ-
 μήθηκα τὸ γκούλιαρα, ποῦ ἔφερνε γύρους, τρίζοντας, θυμή-
 θηκα ὅτι ἔτρεχα γύρο στὴ φωτιά μὲ τὰ ὀμήλικά μου καὶ
 βόλτα φιλῆς τοῦφες πουρναρίσιες γιὰ νὰ φέγγη καλύτερα
 καὶ νὰ φωτίζεται πλείοτε τὸ χωροστάσι. Ὅλες αὐτὲς οἱ
 ἐνθύμιες περνοῦσαν ἀπὸ τὴ φαντασία μου, σὰν εἰκόνες
 φωτόλουστες, χρωπῆς, ὤμορφες, γεμάτες τέρψη κι' εὐθυ-
 μία, σὰν κῦμα, ποῦ διαδέχεται τὸ κῦμα, ἀλλ' ἡ Καθα-
 ροδεφτέρτα, γιὰ ἀναμαλλιάρα καὶ ξεδοντιασμένη, καὶ
 μὲ ἀφστηρὸ πρόσωπο καὶ μὲ κάτασπρο φακίολι, πα-
 ρουσιαζότανε στὴ στιγμὴ μπροστά μου, καὶ μοῦ χαλοῦσε
 ὅλες ἐκεῖνες τὲς εἰκόνες, καὶ μὲ φοβέριζε μ' ἓνα κρανήσια
 ῥαβδί, ποῦ κρατοῦσε στὰ χέρια της, ἀπαράλλακτη ὅπως
 μοῦ τὴν εἶχε παραστήσει ἡ μάνα μου ἄλλη φορὰ, ποῦ
 ἤθελα νὰ φάγω πῆττα ἀνήμερά της.

Γύρισα καὶ ξαναγύρισα μέσα στὸ στρῶμα μου, συλλογίστηκα καὶ ξανασυλλογίστηκα, μελαγχόλησα καὶ ξανამελαγχόλησα, πικράθηνκα ξαναπικράθηνκα καί, θέλοντας καὶ μὴ, σηκώθηνκα καὶ τρεκλᾶ-τρεκλᾶ βγῆκα ὁῶ στὸ πεζοῦλι τῆς κρεβάτας κι' ἐκεῖ στήριξα τῆς ἀγκῶνες μου, ἔβαλα ἀνάμεσα στὲς ἀπαλάμες μου τὸ κεφάλι μου κι' αἰστανόμουν τὲς λαμπερὲς καὶ θαλπερὲς ἀχτίδες τοῦ ἡλιοῦ μ' ἐφχαρίστηση ἄρρητη νὰ μὲ θερμαίνουν. Ἐκείνη τὴ στιγμή, ποῦ ἔπλεα σὲ πέλαγο μελαγχολίας, ἄκουσα τὴ μάννα μου νὰ μαβλάη τὸ σκυλί μας μὲ ἤρεμη φωνή.

29

— Κῶ ! Μούργκα ! Κῶ !

Σήκωσα τὸ κεφάλι μου καὶ βλέπω στὴν ἀβλὴ τῆ μάνας μου νὰ χύνῃ καταγῆς ἀπὸ τὸ μεγάλο ταψὶ κάτι πιθαμά- ρικα κομμάτια πῆττα, καὶ τὸ σκύλλο μας τὸ Μούργκα, νὰ τὰ καταπίνῃ, ἐνῶ παρέκει οἱ γάτες μας ἔτρωγαν μὲ τὲς οὐρὲς σηκωμένες, τὰ ἀπομεινάρια τῶν ψαριῶν. Ἐκκολού- θησα γιὰ κάμποσες στιγμὲς νὰ βλέπω αὐτὸ τὸ σκυλογατο- πανήγυρο, σὰν ποὺ βλέπει κανεὶς τὸ σπίτι του νὰ τὸ κατα- στρέφῃ ἡ φωτιά, ἢ νὰ τὸ παίρνῃ τὸ ποτάμι, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ κρᾶξῃ βοήθεια. Μοῦ ἐρχόνταν ὄρεξη νὰ κλάψω, νὰ κλάψω, νὰ κλάψω, ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦσα. Αἰστάνομουν τὴν πείνα νὰ μοῦ θερίξῃ τ' ἄντερα, ἀλλὰ πείνα γιὰ γκου- λιάστρα, γι' ἀβγά τηγανισμένα, γιὰ τυρί, γιὰ πῆττα, γιὰ ψάρια, κί' ὄχι πείνα γιὰ ψωμί ξερό, καὶ ζήλεθα τῇ θέσιν τῶν γατιῶν καὶ τοῦ σκυλιοῦ, ποὺ ἔτρωγαν ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἀπ' ὅλα ἄφτά, χωρὶς νὰ φοβοῦνται τὸ ραβδί τῆς Καθα- ροδοφτέρας. Τότε εἶπα τῆς μάνας μου μὲ παράπονο, γεμάτο οχρυάκι.

— Καλά, ὁρ' μάλλον, ἡ Καθαροδιδασκαλία μόνο γιὰ τοὺς ἀθρώπους εἶναι; Δὲν εἶναι καὶ γιὰ τὰ σκυλιὰ καὶ τὲς γάτες;

Ἐκείνη μ' ἀπολογήθηκε ἀμέσως.

— Για τους ανθρώπους, γιέ μου, είναι μονάχα ! Για τους ανθρώπους που έχουν ψυχή και καρτερούν Δεφτέρα Παρουσία ! Τα καημένα τὰ ζώα δεν έχουν ψυχή. ούτε Δεφτέρα-Παρουσία καρτερούν. Ἄφτά τὰ κακόμοιρα ψοφούν καὶ δὲν πεθαίνουν.

Τότες έμαθα ότι κοντά στην Καθαροδεφτέρα, είναι κι' άλλη μία Δεφτέρα ή Δεφτέρα-Παρουσία. Μ' έπιασε ένας κρύος φόβος κι' είπα δειλά-δειλά στη μάννα μου :

— Και τί λογής είναι αυτή ή Δεφτέρα-Παρουσία, μάννα ;

— 'Αφτή, γιόγκ μου είναι πού είναι ! Μοῦ είπε ή μάννα μου ζύνοντας τὸ τεψί με τὸ μαχαίρι, γιὰ νὰ βγοῦν τὰ κολλημένα τὰ πέτρα.

— Πῶς είναι μάννα ;

— Είναι μιὰ γυνίκα ψηλὴ ἔως τὴ σκεπὴ χωρὶς κρέας ἀπάνω της. Τὸ ὅλο της, ἀπὸ τὸ κεφάλι, ὡς τὰ ποδάρια, είναι μιὰ ἀρμάθα κόκκαλα μέσα σ' ἕνα ἄσπρο ποκάμισο. Βυστάει στὸ χέρι της μιὰ μεγάλη ζυγαριά, κι' όταν θὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμο, ἀφτὴ θὰ ζυγιάζῃ τοὺς ἀθρώπους ὅλους κι' ὅσοι είναι βαριοὶ θὰ πᾶνε στὴν κόλασι καὶ στὰ σκοτεινά, πού βράζει ἀκατάπαφτα ἡ πίσσα καὶ τὸ κατράμι καὶ κροῦνε καὶ τρίζουνε τὰ δόντια τῶν κολασμένων, κι' ὅσοι είναι ἀλαφροὶ θὰ πᾶνε στὸν Παράδεισο, στὸν ἥλιο, στὸν προσήλιο !

— Καὶ ποιοὶ θὰ εἶναι βαριοὶ μάννα ; (Τῆς είπα τρέμοντας.)

— Ὅσοι ἔχουν ἀμαρτίες ! Ἀμαρτία είναι νὰ λὲς ψέματα, νὰ κλέφτης, νὰ σκοτώνῃς, νὰ ὀρκίζεσαι, νὰ φτοναῖς, νὰ μὴν εἶσαι χριστιανὸς καὶ νὰ τρῶς τὲς σαρκοστές.

Στάθηκα κάμποση ὥρα συλογισμένος ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν, πού μοῦ ἔκκνεν τὰ λόγια τῆς μάννας μου καὶ πλειότερο ἐκείνη ἡ εἰκόνα τῆς Δεφτέρας Παρουσίας, πού εἶταν

ψηλὴ ὡς τὴ σκεπὴ καὶ δὲν εἶχε κρέας ἀπάνω της ὁλοσδιόλου, ἀλλὰ τὸ ὅλο της εἶτανε μιὰ ἀρμάθα κόκκαλα, ντυμένα μ' ἕνα ἄσπρο ποκάμισο-ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς τὰ ποδάρια. Ἔχασα στὴ στιγμή τὴν ἐπιθυμία, πού εἶχα γιὰ τὴν γκουλιάστρα, τ' ἀβγά τὰ τηγανισμένα, τὸ τυρί, τὴν πῆττα καὶ τὰ ψάρια, καὶ πῆγα νὰ νιφτῶ, νὰ χτενιστῶ καὶ νὰ βγῶ ἔξω νὰ βρῶ τοὺς συντρόφους μου νὰ παίξω, ἐνῶ ἡ μάννα μου με τὴν ἀδερφή μου καταγένουνταν νὰ πλένουν καὶ νὰ καθαρίζουν ὅλα τὰ χαλκώματα καὶ τὰ πιάτα τοῦ σπιτιοῦ με ἄλεσιθα.

Βγῆνα ἔξω, ἀντάμωσα τοὺς συντρόφους μου τοὺς προσκάλεσα νὰ παίξουμε, ἀλλὰ κι' ἀφτοὶ εἶταν ἄνῳρεχοι γιὰ παιγνίδια. Πέρασαμε ἀπὸ τὸ μεσοχωρι, εἶδαμε τὴ σθημένη φωτιὰ τῆς ἀποκριῆς καὶ τὰ τσακισμένα τὰ γκούλιαρα κι' ὅλους μᾶς ἔπιασε τὸ παράπονο. Μᾶς φάνηκε σὰ νὰ βλέπαμε ἐκεῖ τὸ μνημα τῆς χαρᾶς μας κι' ἀπὸ ὁλωνῶ μας τὰ μάτια κατρακυλοῦσαν τὰ δάκρυα κόμποι, κόμποι σὰ μαργαριτάρια. Ἀφοῦ φέραμε κάμποσες γύρες ἀκόμα στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, βγήκαμε στὴ ῥάχη, πού ἦταν ἡ Ἐκκλησιά. Ὁ νάρθηκας τῆς Ἐκκλησιᾶς μᾶς ἔμνησε κι' ἄλλο δυσάρεστο, πολὺ δυσάρεστο πρᾶμα τὸ σκολεῖο ! Τί καλὸ πρᾶμα καθαροδομάδα καὶ σκολεῖο μαζί ! Τὸ καλὸ εἶταν πού ὁ δάσκαλός μας, ὁ παπᾶς, εἶχε πάει στὸ χωριὸ τοῦ τὴν ἄλλη τὴ μέρα, γιὰ ν' ἀποκρέψῃ σπῖτι τοῦ καὶ μπορούσε ν' ἀργήσῃ κάνα—δύο μέρες ἀκόμη. Καθῆσαμε κάμποσο στὸ νάρθηκα, κι' ἐκεῖ γιὰ κάμποση ὥρα ὁ καθέννας μας με τὴν ἀράδα ἔκανε τὸ δάσκαλο στοὺς

ἄλλους καὶ τοὺς χτυποῦσε μὲ μία βέργα ἀλλ' ἀνάλαφρα κι' ὄχι ὅπως χτυποῦσε ὁ δάσκαλος. Ἀπ' ἐκεῖ γυρίσαμε πάλι ὁ καθέννας σπῖτι τοῦ με τὸ ζωνάρι πλατύχωρο ἀπὸ τὴν πείνα. Μπαίνοντας στὸ μαγειρεῖο τοῦ σπιτιοῦ, είπα στὴ μάννα μου μελαγχολικά.

— Πεινάω μάννα !

— Ἄνοιξε τὴν κασσέλα (μοῦ είπε) καὶ πᾶρε ψωμάκι καὶ φάγε !

— Δὲν ἔχομε προσφάγι ; (Τῆς είπα με δακρυσμένα μάτια).

— Σήμερα προσφάγι ; (Μοῦ ἀπολογήθηκε ἐκείνη παράξενα). Σήμερα εἶνε τρίμερα !

— Μὰ δὲν τρῶν τιποτε ἄλλο σήμερα ἐξὸν ἀπὸ ψωμί ; (Τῆς ξανά είπα).

— Τίποτα ! τίποτα ! (Μοῦ ξαναπολογήθηκε ἐκείνη διαταχτικά).

— Κανένα σῦκο ; Καμμιά σταφίδα, νὰ τὰ φάγω γιὰ προσφάγι ;

— Ὅχι μοναχέ μου ! δὲν κάνει ! Τὴν τετράδη θὰ σοῦ δώσω σῦκα καὶ σταφίδες ! Σήμερα καὶ αὔριο δὲν κάνει νὰ φᾶμε κανένα γλύκισμα !

— Πῶς νὰ κάνω ἐγώ, πού θέλω καὶ προσφάγι ; Ἐλῆς δὲν κάνει ;

— Μπᾶ ! μπᾶ ! μπᾶ ! Φτύσε γλήγορα μὴ μαγαρίσης τὸ στόμα σου καὶ με τ' ἀνάβλαμά τους μόνο !

— Πῶς νὰ κάνω πού θέλω προσφάγι ;

Καὶ σὰν κῆτι νὰ θυμήθηκε, μοῦ είπε :

— Ἄν θέλῃς προσφάγι, ἕνα πρᾶμα μπορεῖ νὰ κάνῃς ! Νὰ πᾶς πλαγινὰ καὶ νὰ βρῇς περδικοφωλιές. . . .

— Κι' ὕστερα νὰ φάω προσφάγι ;

— Στὲς περδικοφωλιές θὰ βρῇς περδικάβγα.

— Τρῶν περδικάβγα ;

— Τρῶν . . . Ὅσα περδικάβγα βρῇς νὰ μοῦ τὰ φέρῃς ἐδῶ νὰ σοῦ τὰ ψήσω νὰ τὰ φᾶς. . . .

— Ἐγώ τὰ θέλω τηγανισμένα !

— Μόνο ψημένα κάνει.

— Ἄς εἶνε καὶ ψημένα (είπα με χριστιανικὴν συγκατάβασιν) ἀλλὰ . . . εἶνε καλὰ τὰ περδικάβγα, σὰν τὰ κοττήσια τ' αὐγά ;

— Καλῆτερα ἀκόμα !

— Δὲν μοῦ τόλεγες τόσην ὥρα, παρὰ με ἄρνες νὰ τυραγνιοῦμαι ;

Ἐκοψα δρόμο ὀξω ἀπὸ τὸν ἀβλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μας. Σκέφτηκα νὰ πάγω πλαγινὰ μόνος μου, ἀλλὰ δὲ μοῦ ἔρχονταν καλὰ. Ἐπιθυμοῦσα νάχω μαζί μου καὶ τὸν ἀχώριστο φίλο μου τὸ Γιάννη.

Σιμῶνα στὸν ἀβλόγυρό του.

— Γιάννη ! Γιάννη ! Τοῦ φωνάζω.

Μ' ἀπολογίεται ὁ Γιάννης μ' ἕναν κόμματο ψωμί ἀραποσίτικο στὸ χέρι του.

— Ἐλα γρήγορα !

— Τί με θέλεις ;

— Ἐλα γρήγορα !

Βγήκε ο Γιάννης στο δρόμο, δαγκάνοντας ξέκαρδα ένα κομμάτι ψωμί, σά να ήταν ζυμωμένο μ' άγκαθια.

— Τί με θέλεις; (Μου είπε).

— Άφησε τὸ ψωμί (τοῦ λέγω σοβαρά), κι' αἰντε πᾶμε γιά περδικάβγα πλαγινά τὰ πλάγια . . .

— Τί νά τὰ κάνωμε τὰ περδικάβγα; (Με ρώτησε ἀπορῶντας).

— Τί νά τὰ κάνωμε; (Τοῦ λέγω) Νά τὰ φάμε!

— Καί τῶν ἀβγά τῶρα, τή σαρακοστή;

— Άβγά δὲν τῶν, ἀλλὰ περδικάβγα τῶν καί παρατῶν! Μοῦ τὸ εἶπε ἡ μάνα μου!

Ἡ μάνα μου εἶταν ἡ πλειὸ πολυξερὴ τοῦ χωριοῦ καί μόνο ποῦ δὲν ἤξερε γράμματα λιὰ νὰ γράφῃ καί νὰ διαβάζῃ. Ὅλα τᾶλλα τὰ ἤξερε. Ἡξερε ὅλες τὲς γιορτὲς καί ποιὲς εἶτανε βχρεῖες, ποῦ κάνουν καί τὰ γαϊδούρια σκόλη, καί ποιὲς εἶταν ἀλαφρές. Ἡξερε τὲς δρύμες, ἤξερε πότε εἶτανε χάτη τοῦ φεγγαριοῦ καί πότε εἶτανε γιόμωση καί πότε πιάνεται. Ἡξερε πότε εἶτανε δισεφτιά καί πότε ὁ Φλεβάρης εἶχεν εἴκοσι ὀχτώ καί πότε εἴκοσι ἑννιά, ἤξερε ποιά τετραδοπαράσκεβα ἀρταίνονται καί ποιά σαρακοστέβουν. Ἡξερε τέλος πάντων πολλὰ, κι' ἄμα ὁ φίλος μου ὁ Γιάννης ἄκουσε ὅτι ἡ μάνα μου εἶχε εἰπεί ὅτι τῶν περδικάβγα τὴν καθαρὴ Δεφτέρρα, πέταξε τὸ ψωμί ἀπὸ τὰ χέρια του στὲς κόττες, ποῦ ἔβουσκαν γύρω μας, κι' ἔτρεξε μαζί μου γιά περδικάβγα.

Πήραμε ἴσα τὰ πλάγια πότε ἐγὼ μπροστὰ κι' ἀφτὸς πίσω, καί πότε ἀφτὸς μπροστὰ κι' ἐγὼ πίσω. Ἐδῶ νὰ

βρούμε περδικάβγα καί ἐκεῖ νὰ βρούμε, τρέχουμε δεξιά, τρέχουμε ἀριστερά, ἴσια ἀπάνω, ἴσια κάτω, μέσα στὰ βράχια καί στοὺς γκρεμούς, στὲς γούβες καί στὲς σπηλιές, στὰ πλάγια καί στὲς νεροσυρὲς παντοῦ στοὺς γνωρίμους τόπους τοῦ χωριοῦ μας, βγάλαμε ἀλεπουδες ἀπὸ τὲς τρύπες τους, λαγούς ἀπ' τὰ προσήλια τους, προνήσαμε γερᾶκια ἀπὸ τὲς φωλιές τους, περδίκια ἀπὸ τὲς βοσκές τους, ἀλλὰ πουθενὰ περδικάβγα! Ὅλη τὴ μέρα ψάξαμε χωρὶς νὰ βρούμε τίποτε. Μήπως μᾶς εἶχε εἰπῇ ψέματα ἡ μάνα μου; Ἀλλὰ γιατί νὰ μᾶς γελάσῃ; Ἀφτὴ δὲ λέει ποτὲ ψέματα, κι' οἱ παραγγελιές, ποῦ μοῦ ἔδινε κάθε τὸτε εἶτανε

«Μὴν κλέψῃς, μὴ φονέψῃς μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, τὴν ξένη τὴ γυναῖκα ποτὲ σου μὴ θελήσῃς. Καί τὸ θεὸ μονάχα θεὸ σου νὰ πιστέβῃς κτλ.»

Ψάχνοντας, ψάχνοντας ὅλη τὴ μέρα, βρεθήκαμε βασιλεμα ἡλιοῦ σὲ μιὰ βαθεῖα λακκιά, ποῦ εἶχαμε ἕνα φοβερὸ ἀνήφορο γιά νὰ βγοῦμε στὸ χωριό. Τὰ ποδάριά μας εἶταν κομμένα κι' ἀπὸ τὴν κούραση, κι' ἀπὸ τὴν πείνα, ἀλλὰ πλειότερο ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀλλὰ τί πείνα! Πείνα μὲ δόντια, ποῦ ροκκανοῦσε πουρνάρια! Πῶς νὰ βγάλωμε τὸν ἀνήφορο καί νὰ πᾶμε στὸ χωριό; Δοκιμάσαμε ν' ἀνηφορήσωμε, ἀλλὰ τὰ ποδάρια μας ἔκκαναν πρὸς τὰ πίσω ἀντὶ πρὸς τὰ μπρός. Ἀποφασίσαμε, θέλοντας καί μὴ, νὰ μείνωμε στὴ λακκιά, μισὴ ὥρα μακριὰ πὸ τὸ χωριό καί δὲν εἶταν ἡ ἀπόστασις τῆς μισῆς ὥρα, ποῦ ἔκαμε τὸ χωριό νὰ

μᾶς εἶναι μακριὰ, ὅσο εἶταν ὁ ἀνήφορος. Σὲ λίγο ἀκούσαμε ἀπὸ μιὰ ῥέχη νὰ μᾶς φωνάζουνε.

Μᾶς εἶχαν χάσει οἱ μάννες μας κι' ἔβαλιν τὸν πορτόγυρο τοῦ χωριοῦ νὰ φωνάζῃ ἀπὸ τὲς ῥάχες, γιά νὰ μᾶς βροῦν. Ἀλλὰ δὲν εἶχαμε τὴ δύναμι ν' ἀπολογηθοῦμε ἀπὸ φῶνγμα τοῦ πορτόγυρου καί νὰ τοῦ δώσωμε νὰ καταλάβῃ ποῦ βρισκόμαστε.

Ἐκεῖ ποῦ καθόμαστε ἀπελπισμένοι καί βλέπαμε μὲ ἀπελπισία νὰ μαβρίζῃ πλειότερο ἡ νύχτα, ἀκούμε πολὺ κοντὰ μας ἕνα δυνατὸ γκάρισμα γαϊδουριοῦ, ἀγκαααάρρρρ! μάλιστα καταλάβαμε ἀπὸ τὴ φωνὴ ὅτι εἶχαν τὸ γαϊδουριτῆς; γειτόνισσάς μας τῆς Τσίταινας. Πλειὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα δὲν εἶχα ἰσταντῇ ὡς τότε στὴ ζωὴ μου. Ἐκεῖνο τὸ γκάρισμα μοῦ φάνηκε γλυκότερο κι' ἀπὸ τὸ λάλημα τοῦ ἀηδονιοῦ!

Εἶταν γκάρισμα γεμάτο ἐλπίδα καί χαρὰ γιά μᾶς τοὺς δύο, τοὺς ἀποκαμωμένους. Βάλαμε καί τὴν τελευταία μας δύναμιν νὰ μπορέσωμε νὰ πᾶμε κοντὰ του. Τὸ βρήκαμε ξεσαμμάκρωτο καί ξεκαπίστρωτο, πᾶμα ποῦ μᾶς ἔκανε νὰ σκεφτοῦμε λίγο, πῶς νὰ οἰκονομήσωμε τὸ δρόμο μας. Τέλος ἀποφασίζουμε νὰ τὸ καπιστρώσουμε μὲ τὰ ζωνάρια μας, νὰ καθαλλικέψῃ ὁ ἕνας κι' ὁ ἄλλος νὰ κρατιέται στὴν ἀνήφορο ἀπὸ τὴν οὐρά του, νὰ ξεκινήσωμε γιά τὸ χωριό. Γιά λόγους οἰκογενειακοὺς ἡ καί σωματικῆς ὑπεροχῆς κχβαλλήκεψα ἐγὼ κι' ὁ σύντροφός μου ὁ Γιάννης πιάστηκε ἀπὸ τὴν οὐρά. Ἔτσι ἡ ἀνθρωπογαϊδουροσυνουδεῖα ξεκίνησε γάλι, γάλι τὸν ἀνήφορο γιά τὸ χωριό. Προχω-

ρούσαμε ἀγάλι—ἀγάλι, ἀλλὰ πάντα προχωρούσαμε καί σὲ μιὰν ὥραν εἴμαστε στὰ πρόθυρα τοῦ χωριοῦ. Τὸ χωριὸ εἶταν ἄνω—κάτω γιά τὸ χαμὸ μας κι' ὁ ζευγίτης ρωτοῦσε τὸν πιστικό, κι' ὁ πιστικός τὸ ζευγίτη, ἂν εἶχαμε φανῇ πουθενά. Κοντὰ στὲς μάννες μας καί στοὺς σπιτικούς μας, ποῦ στενοχωριῶνταν κι' ἔτρεχαν ἀπεδῶ καί ἀπεκεῖ γιά μᾶς, εἶταν καί ἡ γειτόνισσά μας ἡ Τσίταινα, ποῦ εἶχε χαμένο τὸ σωτηρὰ μας τὸ γαϊδουριτῆς. Μιὰ τσοῦπρα, ποῦ μᾶς πρωτόειδε, ἔτρεξε νὰ τὸ εἰπῇ στὲς μάννες μας γιά νὰ πάρῃ τὰ σιχαρήκια. Σὲ μιὰ στιγμή καί πρὶ νὰ φτάσουμε στὸ μιτοχώρι, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ νὰ μας ἰδῇ, σὰν τίποτε καινούργια, φαινόμενα, ἢ σὰ νὰρχώμαστε ἀπὸ μακρινὸ καί πολὺχρονο ταξεῖδι καί μᾶς ρωτοῦσανε μὲ περιέργεια, πῶς εἶχαμε χαθῇ ὅλη τὴ μέρα. Μέσα στὰ σκοτάδια κάποιος μὲ πῆρε στὴν ἀγκυλιά, κι' ἔχασα τὸ γαϊδουρι ἀπὸ τὰ σκέλια μου. Εἶταν ἡ μάνα μου, ποῦ μὲ φιλοῦσε, κλαίοντας καί ρωτῶντας:

— Τί μὸγινες σήμερα ψυχούλα μου;

— Πήγαμε γιά περδικάβγα . . . μὲ τὸ Γιάννη . . .

— Χαλασιά μου καί φουρτούνα μου, παιδάκι μου!

— Πεινῶ μάνα! Ψωμί! (Τῆς εἶπα).

Εἶχαμε μπῆ στὴν ἀβλῇ τοῦ σπιτιοῦ μας.

— Ψωμί! (Φώναξε ἡ μάνα μου δυνατὰ στὴν ἀδερφή μου).

Ἕνα χοντροκόμματο ψωμί παρουσιάστηκε μπροστὰ μου ἀπὸ τὴν ἀδερφή μου.

Ἄρχισα ὄχι νὰ τὸ τρώγω, ἀλλὰ νὰ τὸ κχταπίνω. Νό-

μιζα, ὅτι ἐτρωγὰ ὄχι ψωμί ξηρό, ἀλλὰ ψωμί ζυμωμένο
μὲ μέλι.

— Μάννα (ρώτησα) μὲ μέλι τὸ ζύμωσες σήμερα τὸ
ψωμί ;

— Ὅχι παιδί μου. . . .

— Μὰ γιατί εἶνε ἔτσι γλυκό ;

— Ἔτσι εἶνε, παιδί μου, τὸ ψωμί τῆς Καθαροδεφτέρας
γιά τὰ καλὰ τὰ παιδιά.

— Ἀλήθεια δὲν εἶχα φάγει γλυκύτερο ψωμί ὡς τότε !

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

6

Η ΚΑΘΑΡΗ ΔΗΤΕΡΑ

Ε.Μ.

ΕΤΟΣ Β'.

ΤΕΥΧΟΣ 20Ν

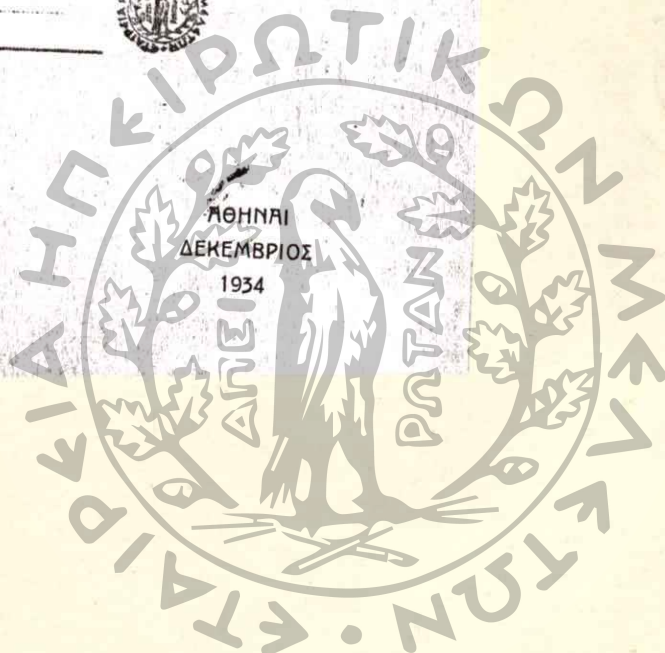
ΜΕΓΑ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ,"

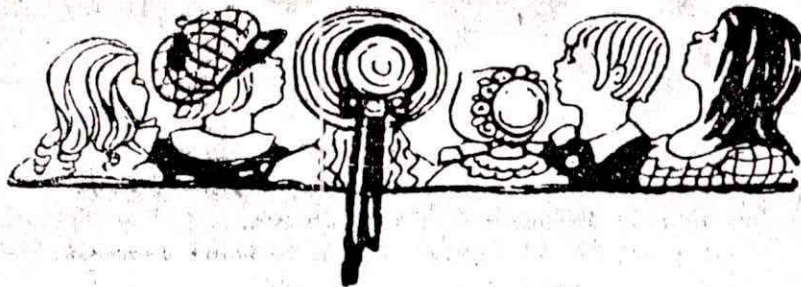
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΣ ΕΥΚΛΕΙΔΕΩΣ
ΔΩΡΕΑ.....
ΗΜΕΡΟΜ.....
ΑΡΙΘ. 11854

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 4
ΑΡΧΗ ΜΕΤΟΧΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ (Β'. ΟΡΟΦΟΣ)
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 22-831

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Η ΚΑΘΑΡΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

(Ἡπειρωτική ἠθογραφία)

Τοῦ κ. ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

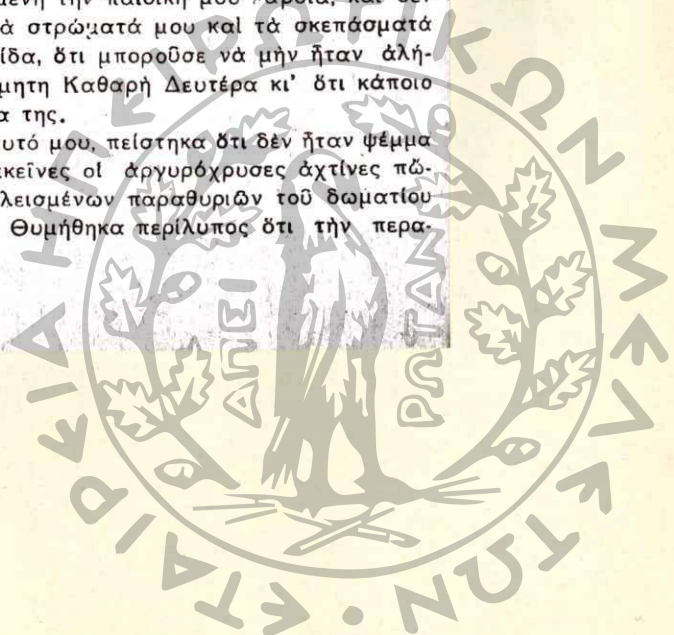
Ἦμουν τότε παιδί, ὄχι πλεῖοτερο ἀπὸ ὀχτῶ χρονῶν καὶ μαθήτευα στὸν Παπ' Ἀντριᾶ.

Κοιμώμουν κι' ὅταν ξύπνησα εἶχα μέσα μου ὅλο τὸ θλιβερὸ συναίσθημα, ὅτι εἶχε ξημερώσει ἡ τρομερὴ Καθαρὴ Δευτέρα μετὰ τὴν Μεγάλῃ Σαρακοστῇ καὶ μετὰ τὸ σκολεῖο. Κι' ἔπρεπε νὰ περάσουν πενήντα μέρες ἀκέριες αὐστηρὴ Σαρακοστὴ μετὰ φασούλια, ρεβύθια, κουκιά, φακὴ καὶ λαχανικά, καὶ νὰ νηστεύουμε καὶ τὸ λάδι τὰ Τετραδοπαράσκευα. Αὐγά, γάλα, τυρί, βούτυρο, ψάρι, καὶ πρὸ πάντων τὸ κρέας δὲν ἔπρεπε οὔτε νὰ τ' ἀναφέρουμε μετὰ τὸ στόμα μας, γιατί κι' αὐτὸ λογίζονταν ἁμαρτία! Κι' ὅταν ἀκόμα τῶφερνε ὁ λόγος γιὰ νὰ ὀνοματίσῃ κανένας τὸ γάλα, τὸ βούτυρο, τὸ τυρί, τὸ ψάρι ἢ—Θεὸς φυλάξοι!—τὸ κρέας, ἔπρεπε νὰ συνοδεύῃ τὴν ἀπαγορευμένη λέξη μετὰ τὴν ἔκφραση «μακρυὰ ἀπὸ τὴν Σαρακοστὴ κι' ἀπὸ μᾶς»· π. χ.: «Ζυγιάσαμε τὸ τυρί — μακρυὰ ἀπὸ τὴ Σαρακοστὴ κι' ἀπὸ μᾶς—καὶ βγῆκε δέκα ὀκάδες».

Ὅλη ἡ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ θρησκεία εἶταν ἐνσαρκωμένη στὴν αὐστηρὴ τήρηση τῶν κανόνων τῆς νηστείας, κι' ὅλα τ' ἄλλα, φθόνος, διαβολές, ψέμματα, ζιζάνια, ἀπάτες, συκοφαντίες, κλεψιές, φόνοι, προδοσίες, ἀνηθικότητες καὶ τὰ λοιπὰ εἶταν δευτερεύοντα. Ἡ Σαρακοστὴ, καὶ μόνον ἡ Σαρακοστὴ ἔσκαζε τὴν ψυχὴ κι' ἀνοίγε τὰς θύρας τοῦ παραδείσου κι' αὕτὴ ἦταν τὸ πᾶν!

Μιὰ μεγάλη λύπη εἶχε γραπωμένη τὴν παιδική μου καρδιά, καὶ δὲν μπορούσα νὰ τινάξω πέρα ἀπὸ τὰ στρώματά μου καὶ τὰ σκεπάσματά μου, τρέφοντας κάποια πλάνη ἐλπίδα, ὅτι μπορούσε νὰ μὴν ἦταν ἀλήθεια, ὅτι εἶχε ξημερώσει ἡ ὀνειπιθύμητη Καθαρὴ Δευτέρα κι' ὅτι κάποιο δυσάρεστο ὄνειρο γέννησε τὴν ἰδέα της.

Ἄλλ' ἦρθα λίγο—λίγο στὸν ἑαυτό μου, πείστηκα ὅτι δὲν ἦταν ψέμμα κι' ὅτι ἀληθινὰ ἐκεῖνο τὸ φῶς κι' ἐκεῖνες οἱ ἀργυρόχρυσες ἀχτίνες πῶμπαιναν ἀπὸ τὰς χαράμαδες τῶν κλεισμένων παραθυρίων τοῦ δωματίου μου εἶταν τῆς Καθαρῆς Δευτέρας. Θυμήθηκα περίλυπος ὅτι τὴν περ-

σμένη βραδυά είχαμε τυρινή άποκρηά. Θυμήθηκα, ότι είχαμε φάει κου-
λιάστρα, αϋγά τηγανισμένα, τυρί, ώμορφοφκιασμένη αϋγοτυρόπηττά,
ψάρια, χέλια, θυμήθηκα ότι ύστερα από τον δείπνο είχαμε τραγουδήσει
καί χορέψει, θυμήθηκα ότι ο πατέρας μου είχε τρυπήσει ένα μισοβρα-
σμένο αϋγό με την βελόνα από τώνα πλάγι στ' άλλο, τώχε περάσει σ'
ένα άσπρο ράμμα καί τό είχε δέσει στη μύτη ενός βεργιοϋ από εκείνα
πού πλάθουν τά φύλλα για τές πηττες, για να τό «θυμιάτση», κι' έτσι
κάναμε καί τό τελευταίο άποκρηάτικο, τον Χάψαρη, καί περιχύθηκε με
τ' άσπράδι καί με τον κρόκο τό κοπέλλι μας ο Ζήκος, πού άνοιξε πλειό-
τερο τό στόμα για να τό χάψη τ' αϋγό καί να κερδίση τ' άσημένιο. Κέ-
ρασμα του πατέρα μου για τά χρόνια πολλά. Θυμήθηκα ότι ύστερα
άπ' τό Χάψαρη είχαμε βγή στο μεσοχώρι, όπου ήταν άναμμένη μία με-
γάλη χωριάτικη φωτιά με τοϋφες πουρναρίσιες, ή λεγόμενη πράντζα,
κι' είχαν στήσει τό χορό οι νυφάδες. Θυμήθηκα τον γκούλιαρα, πώ-
φερνε γύρους στον στύλο του τρίζοντας τρομαχτικά, θυμήθηκα ότι
έφερνα γύρα στην φωτιά με τά όμοήλικά μου καί βάναμε άπάνω στές
φλόγες κι' άλλες τοϋφες για να γένη πράντζα καί να φέγγη καλύτερα
καί να φωτίζη πλειότερο την πλατεία του μεσοχωριοϋ...

Όλα αυτά τ' άναθυμήματα περνοϋσαν από την φαντασία μου σαν
εικόνες φωτόλουστες, χαρωπές, ώμορφες, γεμάτες τέρψη καί εύθυμία, ή
μια πίσω από την άλλη, σαν κύμα πού διαδέχεται τό κύμα, άλλ' ή Κα-
θαρή Δευτέρα, γρηά ψηλή, σεμνή, άσπροντυμένη καί κατακάθαρη, σκυ-
θρωπή, μ' αϋστηρό πρόσωπο καί κάτασπρο φακίόλι, παρουσιάστηκε στην
στιγμή μπροστά μου καί μώσβυσε όλες εκείνες τές ώμορφες καί τερ-
πνές εικόνες, καί με φοβέριζε μ' ένα μακρύ ραβδί πού κρατοϋσε στά
χέρια της, άπαράλλαχτη όπως μοϋ την είχε παρστήσει ή μάνα μου
άλλες χρονιές, όταν ήθελα να φάγω πηττα άνήμερα.

Γύρισα καί ξαναγύρισα στο στρώμα μου, συλλογίστηκα καί ξανα-
συλλογίστηκα, μελαγχόλησα καί ξαναμελαγχόλησα, πικράθηκα καί ξα-
ναπικράθηκα, καί, θέλοντας καί μή, σηκώθηκα καί βγήκα τρεκλά—τρε-
κλά στο πεζούλι της κρεβάτας κι' εκεί στρίμωξα τούς άγκώνες μου κι'
έβαλα τό κεφάλι μου ανάμεσα στές παλάμες μου κι' αίστανόμουν τές
λαμπρές καί θαλπερές άχτίδες του φλεβαρίσιου ήλιου να με θερμαίνουν
γλυκά.

Έκείνη την στιγμή πώπλεα σε πέλαγο λύτης για τον άποχωρισμό
του γαλατιοϋ, του τυριοϋ, των αϋγών, του κρεατιοϋ καί του ψαριοϋ,
καί για τό ξημέρωμα της άνήλεης καί σκληρής Μεγάλης Σαρακοστής,
άκουσα την μάνα μου να μαυλάη τό σκυλί μας με ήμερη φωνή:

—Κώ, Μούργκα, κώ!

Σήκωσα τό κεφάλι μου κι' είδα στην αϋλή τη μάνα μου να ρίχνη
κατά γής από τό τεψί κέτι πιθαμιάρικα κομμάτια πηττας καί τό Μούρ-
γκα να τά καταπίνη λαίμαργα, ενώ οι τρεις τέσσαρες γάτες μας έτρω-
γαν παρέκει βιαστικά, με τές οϋρές σηκωμένες, τ' άπομεινάρια των ψα-
ριών. Σ' αυτό άπάνω παρουσιάστηκαν στην αϋλή γϋφτισσες με κόκκινα
σαλβάρια καί με ραβδιά στά χέρια για ν' άπαντιοϋνται από τά σκυλιά.

Τοὺς ἔδωκε κι' αὐτῶνδων ἡ μάννα μόνον ὅ,τι δὲν εἶχε δώσει ἀκόμα στὸν Μούργκα καὶ στὲς γάτες.

Ἐξακολούθησα γιὰ κάμποση ὥρα νὰ βλέπω ζηλότυπα αὐτὸ τὸ σκυλοπανηγύριο, σάμπως βλέπει κανεὶς τὴν πυρκαϊὰ νὰ τοῦ καταστρέφῃ τὸ σπίτι καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρᾶξῃ βοήθεια. Μῶρχονταν νὰ κλάψω, νὰ κλάψω κι' ἄρχισαν τὰ δάκρυά μου νὰ μ' ἀόλακωνουν θερμὰ τὰ μάγουλα. Αἰστανόμουν τὴν πείνα νὰ μοῦ θερίξῃ τ'άντερα, ἀλλὰ πείνα γιὰ κουλιάστρα, γι' αὐγὰ τηγανσμένα, γιὰ πῆττες, γιὰ ψάρια, γιὰ τυρί, ἔστω, κ' ὄχι πείνα γιὰ ξερό, ἔστω καὶ μὲ φασούλια, προσφάγι, καὶ ζήλευα τὲς γάτες καὶ τὸ σκυλί, κι' αὐτὲς τὲς ἀσκηνομοῦρες τουρκογούφτισες πῶτρωγον ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐκείνη τὴν στιγμή, χωρὶς νὰ φοβοῦνται τὸ τρομερὸ ραβδί τῆς Καθαρῆς Δευτέρας, κι' εἶπα τῆς μάννας μου μὲ παράπονο, γεμάτο φαρμάκι καὶ θυμὸ ἀντάμα :

—Μάννα... Μόνον γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἡ Καθαρὴ Δευτέρα; Δὲν εἶναι καὶ γιὰ τὰ σκυλιὰ καὶ γιὰ τὲς γάτες;

Κι' ἐκείνη μῶδωκε ἀμέσως τὴν ἀπάντησιν :

—Μονάχα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι, γυιέ μου, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς χριστιανοὺς καὶ ὄχι γιὰ τοὺς Τούρκους καὶ Ὀβριούς. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς χριστιανοὺς, ποὺ καρτεροῦν ἀνάστασι νεκρῶν καὶ δευτέρα παρουσία. . . Τὰ κοῦμένα τὰ ζῶα δὲν ἔχουν ψυχὴ, κι' οἱ Τοῦρκοι κι' οἱ Ὀβραῖοι δὲν πιστεύουν Χριστό, κι' οὔτε Δευτέρα Παρουσία περιμένουν, κι' οὔτε Παράδεισο. Τὰ κακόμοιρα τὰ ζῶα, οἱ Τοῦρκοι κι' οἱ Ὀβραῖοι ψοφοῦν, δὲν πεθαίνουν!

Τότε ἔμαθα ὅτι κοντὰ στὴν μισητὴ μου Καθαρὴ Δευτέρα εἶταν κι' ἄλλη μιὰ Δευτέρα, ἡ Δευτέρα Παρουσία. Μ' ἔπιασε φόβος ἀπὸ τὲς δυὸ Δευτέρες κι' εἶπα στὴν μάννα δειλὰ—δειλὰ :

—Καὶ τί λογῆς εἶναι αὐτὴ ἡ Δευτέρα Παρουσία, μάννα; Πῶς δὲν μοῦ τὴν εἶχες πῇ ἄλλῃ φορὰ;

—Αὐτὴ ποὺ εἶναι, παιδί μου. . . Μοῦ εἶπε ἡ μάννα μου σοβαρῇ, ξύνοντας τὸ τεψὶ μὲ τὸ μαχαῖρι γιὰ νὰ βγοῦν τὰ κολλημένα πέτρα τῆς πῆττας, ποὺ τάρριχνε καὶ τᾶτρωγαν οἱ κόττες ποὺ τὴν τριγύριζαν.

—Πῶς εἶναι ἡ Δευτέρα Παρουσία; τῆς ξανά εἶπα.

—Εἶναι, μοῦ εἶπε αὐτὴ, μιὰ γρηὰ ψηλὴ, ψηλότερη ἀπὸ τὰ δέντρα τῆς ἐκκλησιᾶς μας, πετοὶ καὶ κόκκαλο. Τ' ὅλο τῆς, ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς τὰ ποδάρια, εἶναι μιὰ ἀρμάθα κόκκαλα μ' ἓνα ἄσπρο πανὶ τυλιγμένα. Βαστάει στὰ χέρια τῆς μιὰ μεγάλη ζυγαριά, κι' ὅταν γένη ἡ ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, καὶ κρίνῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ποῖος ἔκανε καλὰ καὶ ποῖος ἔκανε κακά, αὐτὴ θὰ ζυγιάξῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, κι' ὅσοι εἶναι βαρυοὶ θὰ πᾶν στὴν Κόλαση καὶ στὰ σκοτάδια, ὅπου βράζει, χουχλάζει ἀκατάπαυστα ἡ πίσσα καὶ τὸ κατράμι, καὶ τρίζουν τὰ δόντια τῶν κολασμένων δαιμόνων, κι' ὅσοι εἶναι ἐλαφροὶ θὰ πᾶν στὸν Παράδεισον, στὸν ἥλιο.

—Καὶ ποιοὶ θᾶναι βαρυοί, μάννα; Τὴν ρώτησα τρέμοντας, ἀν καὶ καταλάβαινα ἀπὸ πρωτῆτερα τί ἀπάντησι θὰ μῶδινε.

—Οἱ ἀμαρτωλοί... Μοῦ εἶπε ἐκείνη. Ὅσοι κάνουν ἀμαρτίες. Ἀμαρ-

τία είναι νά λές ψέμματα, νά κλέφτης, νά φονεύης, νά ὀρκίζεσαι, νά φθονᾷς, νά συκοφαντᾷς, νά μὴν εἶσαι Χριστιανός, καὶ ν' ἀρταίνεσαι τὲς Σαρακοστὲς καὶ τὰ Τετραδοπαράσκεια.

Στάθηκα κάμποση ὥρα συλλογισμένος ἀπὸ τὴν ἐντύπωση ποὺ μὴ-
κανε ἡ διδασκαλία τῆς μάννας μου, καὶ πλεότερο ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς
Δευτέρας Παρουσίας ποὺ εἶταν ψηλὴ ὡς τὴν κορφή τῶν δέντρων τῆς
ἐκκλησιᾶς μας καὶ δὲν εἶχε κρέας ἀπάνω της, ἀλλ' εἶταν τὸ ὄλο της
μιὰ ἀρμάθα κόκκαλα, ντυμένη μ' ἓνα ἄσπρο πανί, ἀπὸ τὸ κεφάλι ὡς
τὰ ποδάρια.

Στὴν στιγμή ἔχασα τὴν ἐπιθυμία ποῦχα γιὰ κουλιάστρα, γιὰ τηγα-
νισμένα αὐγά, γιὰ πῆττα, γιὰ κρέας, γιὰ ψάρια καὶ γιὰ τυρί, κι' ἔτρεξα
νά νιφτῶ, νά χτενιστῶ καὶ νά βγῶ ἔξω νά παίξω μὲ τοὺς ἀνήλικους
συντρόφους μου, γιατί θάλειπε ὄλο τὸ τριήμερο ὁ δάσκαλός μας ὁ Παπ'
Ἀντριάς καὶ δὲν θάχαμε σκολεϊὸ ὡς τὴν Τετάρτη. Εἶταν κι' αὐτὸ μιὰ
παρηγοριὰ ἀπέναντι τοῦ μαρτυρίου τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Ἐνῶ ἡ
μάννα μου μὲ τὴν ἀδερφή μου καταγίνονταν νά πλένουν καὶ νά καθα-
ρίζουν μαζὺ μὲ τὲς δοῦλες ὅλα τὰ χαλκώματα, τὰ πιάτα, τὲς λάμπες,
τὲς καυκοῦλες, καὶ τὰ τραπέζια μ' ἄλεσίβα, ἐγὼ βγήκα ἔξω ἀπὸ τὸν
αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου κι' ἀντάμωσα πεντέξη παιδιὰ καὶ τὰ προσ-
κάλεσα ἀνόρεχτα νά παίξουμε, ἀλλὰ κι' αὐτὰ δὲν εἶχαν ὄρεξη γιὰ παι-
γνίδια. Πέρασαμε ἀπὸ τὸ μεσοχώρι, εἶδαμε τὴν σβυσμένη φωτιά τῆς
πράντζας καὶ τὸν κομμένο γκούλιαρα, καὶ μᾶς ἔπιασε ὄλους παράπονο,
γιατὶ ὁ γκούλιαρας εἶναι μιὰ παιδικὴ διασκέδαση ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ
ἀνοίγει τὸ Τριῶδι ὡς τὰ ξημερώματα τῆς Καθαρῆς Δευτέρας, ποὺ χα-
λαίει ὁ χορὸς καὶ σβύνεται ἡ φωτιά καὶ κόβεται ὁ γκούλιαρας.

Μᾶς φάνηκε ὅτι βλέπαμε ἐκεῖ σκοτωμένη τὴν χαρὰ μας, καὶ κατρα-
κυλοῦσαν ἀπὸ τὰ μάτια ὁλωνῶν μας τὰ δάκρυα κόμποι—κόμποι, σὰν
μαργαριτάρια. Ἀφοῦ φέραμε κάμποσους γύρους ἀκόμα στοὺς δρόμους
τοῦ χωριοῦ, βγήκαμε στ' ἀγνάντι γιὰ ν' ἀγναντέψουμε κόσμον πέρα ἀπὸ
τὸ χωριὸ μας. Ὁ νάρθηκας τῆς ἐκκλησιᾶς μᾶς θύμισε τὸ σκολεϊό, πλεῖο
δυσάρεστο ἀκόμα κι' ἀπὸ τὴν Μεγάλη Σαρακοστή.

—Τί καλὰ ν' ἀρρωστοῦσε ὁ δάσκαλός μας καὶ νά μὴν ἔρχονταν τὴν
Τετάρτη... Εἶπε ἓνας μας.

—Μόνον ν' ἀρρωστοῦσε; Πρόστεσε ἄλλος. Δὲν λές νά πέθνησκε κα-
λύτερα καὶ νά γλυτώναμε!

—Νὰ μποῦμε στὴν ἐκκλησιὰ, νά παρακαλέσωμε τὴν Παναγία νά τὸν
κάνη ν' ἀρρωστήσῃ...

Εἶπε ἓνας ἄλλος, κι' ἀμέσως μιὰ καὶ δυὸ καὶ μπαίνομε ὅλοι στὴν
ἐκκλησιὰ καὶ παρακαλοῦμε τὴν Παναγία νά κάνη τὸν δάσκαλο ν' ἀρ-
ρωστήσῃ γιὰ νά γλυτώσωμε κάμποσο καιρὸ ἀπὸ τὰ χέρια του! Ὑστερα
βγήκαμε στὸν Γολγοθᾶ μας, τὸν νάρθηκα, (ἔτσι λέγαμε τὸ ὀπόστεγο τῆς
ἐκκλησιᾶς), καθίσαμε ἐκεῖ μὲ χαιρεκακία κάμποσην ὥρα περιφρονώντας
μὲ τὲς φωνές μας καὶ μὲ τὲς ἀταξίες μας τὸν μαρτυρικὸ τόπο, καὶ τὴν
περιπετούμενη σκιά τοῦ δασκάλου μας, σπᾶσαμε τὲς βέργες, τὰ σου-
βλιά καὶ τὸν φέλεκα ποὺ εἶταν κρεμασμένα στὸν τοῖχο, πετάξαμε μα-

κρυά τὰ κομμάτια τους νά μὴν φανοῦν ποτέ, καὶ ρίξαμε τ' ἄσαρκο κρανίον μέσα στὴν ὀστεοθήκη. Αὐτὰ εἶταν τὰ σύνεργα τοῦ δασκάλου μας γιὰ ὅσους δὲν ἤξεραν μάθημα, ἢ ἔκαναν ἀταξίες. Ἐνῶ πανηγυρίζαμε αὐτὴ τὴ μικρὴ μαθητικὴ μας ἐπανάσταση, περνάει ὁ Παναγιώτης τῆς Κολιοῦς; Ἕνα μεγάλο παιδί, δέκα χρόνια μεγαλύτερο ἀπὸ μᾶς, ποῦχε μάθει γράμματα σ' ἄλλο χωρί, κι' ἔψαλλε στὴν ἐκκλησιά, καὶ μᾶς λέγει:

—Τί κάνετε αὐτοῦ, κοκεμοίρικα; Ἦρθε ὁ Παπ' Ἀντριᾶς! Καὶ θὰ σὰς φάη τὸ φεῖδι.

—Ἦρθε ὁ Παπ' Ἀντριᾶς;

Στὴ στιγμὴ γενήκαμε καπνὸς καὶ βρεθήκαμε στὸ πλάγι τῆς ράχης τῆς ἐκκλησιᾶς, γιὰ νά μὴν μᾶς βρῇ στὸν τόπο τοῦ ἐγκλήματος.

Ὅταν φτάσαμε στὴ μέση τῆς πλαγιάς, μαζευθήκαμε κι' ὠρκιστήκαμε νά ποῦμε ὅτι δὲν ξέρουμε ποῖος πῆρε τὰ δασκαλικά σύνεργα, κι' ἔτσι, σὰν νά μὴν εἶχαμε κάνει τίποτε, γυρίσαμε κρύα καὶ δειλά ἀπ' ἄλλους δρόμους στὸ χωριό, ἀλλὰ πετάξαμε ἀπὸ τὴν χαρὰ μας, ὅταν μάθαμε ἐκεῖ, ὅτι δὲν εἶχεν ἔρθει ὁ δάσκαλος, κι' ὅτι μᾶς εἶπε ψέμματα ὁ Παναγιώτης γιὰ νά μᾶς φοβίση. Τὰ ζωνάρια μας ὅμως εἶταν πλεῖχώρα ἀπὸ τὴν πείνα καὶ χωρίσαμε ἀμέσως ὁ καθένας γιὰ τὸ σπίτι του.

Μπαίνοντας ἐγὼ στὸ σπίτι μου, τράβηξα ἴσια στὸ μαγειριό, γιὰ νά ἰδῶ μήπως εἶχε μαγειρέψει τίποτε ἢ μάννα μου, ἔστω καὶ φασούλια ἢ κουρκιά ἢ ρεβύθια ἢ φακὴ, ἀλλὰ δὲν ἔβραζε τίποτε στὴν στιά.

—Πεινῶ, μάννα! Εἶπα τῆς μάννας μου ποῦ σιγύριζε τὸ μαγειριό.

—Ἄνοιξε τὴν ἄρκλα, μοῦ εἶπε, καὶ πάρε ψωμάκι καὶ φάε!

—Δὲν ἔχεις τίποτε προσφάγι; τὴν ρώτησα μὲ δακρυσμένα μάτια.

—Σήμερα, παιδί μου, προσφάγι! μοῦ ἀπολογήθηκε ἐκείνη, σὰν νά παραξενεύονταν ποῦ τῆς ζητοῦσα προσφάγι. Προσφάγι, τρῆμερο μέρα;

—Ἀλλὰ δὲν τρῶν σήμερα τίποτε ἄλλο ἐξὸν ἀπὸ ψωμί ξερό; τὴν ξαναρώτησα ἀπελπισμένα,

—Τίποτε, τίποτε! μοῦ ἀπολογήθηκε αὐτὴ ἀποφασιστικά.

—Κανένα σῦκο; καμμιά σταφίδα, νά φάω γιὰ προσφάγι;

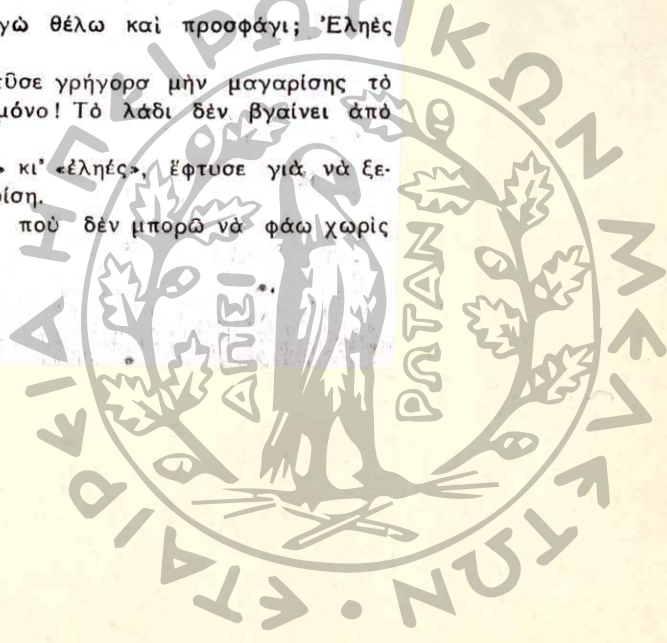
—Σῦκο, σταφίδα; τί λές, μοναχέ μ' κι' ἀκριβέ μ'! Σήμερα τρῆμερο, Καθαροδευτέρα, σῦκα καὶ σταφίδα; Μόνο τὴν Τετάρτη, ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες, κάνει νά φᾶμε σῦκα καὶ σταφίδες. Σήμερα κι' αὔριο καλὰ καλὰ δὲν κάνει νά φᾶμε οὔτε ψωμί! Ἐσᾶς ὅμως τὰ παιδιὰ σὰς τὸ σχωρνάει ὁ Θεὸς ἂν φάτε ψωμί, ἀλλὰ μονάχα ψωμί καὶ νερό, καὶ τίποτε, τίποτε ἄλλο!

—Πῶς νά κάνω, τῆς εἶπα, ποῦ ἐγὼ θέλω καὶ προσφάγι; Ἐλῆές δὲν κάνει νά φάω;

—Μπά! μπά! μπά! ξεφώνισε. Φτύσε γρήγορα μὴν μαγαρίσης τὸ στόμα σου καὶ μὲ τ' ἀνάβαλμά τους μόνο! Τὸ λάδι δὲν βγαίνει ἀπὸ τὲς ἐλῆές;

Κι' ἀναφέροντας τὲς λέξεις «λάδι» κι' «ἐλῆές», ἔφτυσε γιὰ νά ξεπλύνῃ τὸ στόμα της νά μὴν τὸ μαγαρίση.

—Πῶς νά κάνω, τῆς ξανάειπα, ποῦ δὲν μπορῶ νά φάω χωρίς προσφάγι;

Κι' αυτή κάνοντας πώς θυμήθηκε κάτι, μοῦ εἶπε γιὰ νὰ μὲ ξεφορτωθῇ :

—“Αν θέλῃς καλὰ καὶ σώνῃ προσφάγι, νὰ πᾶς στὴν πλαγιά νὰ βρῇς περδικαῦγα στὲς περδικοφωλιές νὰ φᾶς.

Κι' ἀναφέροντας τὰ περδικαῦγα ξανάφτυσε.

—Καὶ τρῶν περδικαῦγα, μάννα; τὴν ρώτησα σὰν νὰ μὴν τὸ πίστευα.

—Τρῶν, μοῦ εἶπε. “Ὅσα περδικαῦγα (ξανάφτυσε πάλι) βρῇς, νὰ μοῦ τὰ φέρῃς νὰ σοῦ τὰ ψήσω νὰ τὰ φᾶς.

—Δὲν τὰ θέλω ψημένα. Τὰ θέλω τηγανισμένα.

—Μόνο ψημένα κάνει, γιατί τὰ τηγανισμένα θέλουν κι' ἀρτημὴ... βούτυρο.—Φτοῦ! Φτοῦ! Μὲ κόλασες, γυιέ μου, σήμερα!

—“Ἄς εἶναι καὶ ψημένα... εἶπα μὲ χριστιανικὴ συγκατάβαση. “Ἄλλ' εἶναι νόστιμα τὰ περδικαῦγα σὰν τὰ κοττήσια;

—Καὶ καλύτερα ἀκόμα.

—Δὲν μοῦ τῶλεγες λοιπὸν ἀπὸ τὸ πρωῒ, ἀλλὰ μ' ἄφινες νὰ τυρανιοῦμαι;

Καὶ λέγοντας αὐτά, ρούπησε σὰν ἀλάφι ἔξω ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο.

Στὴν ἀρχὴ σκέφτηκα νὰ πάγω στὴν πλαγιά μόνος μου. “Ἀλλὰ δὲν μῶρχονταν καλὰ. “Ἦθελα συντροφιά. “Ἦθελα νᾶχω μαζύ μου καὶ τὸν ἀχώριστο φίλο μου τὸ Γιάννη. Σιμώνω στὸν αὐλόγυρό του καὶ τοῦ φωνάζω :

—Γιάννη! Γιάννη!

—“Ὅρσε! Μοῦ ἀπολογήθηκε ἐκεῖνος μ' ἓνα κόμματο ψωμί στὸ χέρι.

—“Ἐλα γρήγορα! Τοῦ εἶπα σοβαρά.

—Τί μὲ θέλεις; Μὲ ρώτησε.

—“Ἐλα γρήγορα ποῦ σοῦ λέω. Τοῦ πρόσταξα.

Βγῆκε ὁ Γιάννης στὸν δρόμο, δαγκάνοντας ξέκαρδα τὸ ξερὸ ψωμὸ κόμματο, σὰν νὰ εἶταν ζυμωμένο μ' ἀγκάθια.

—Τί μὲ θέλεις; Μοῦ ξανάειπε βγαίνοντας.

—“Ἄφσε τὸ ψωμί, τοῦ εἶπα σοβαρά, κι' αἴντε μας νὰ πᾶμε πλαγινὰ γιὰ περδικαῦγα!

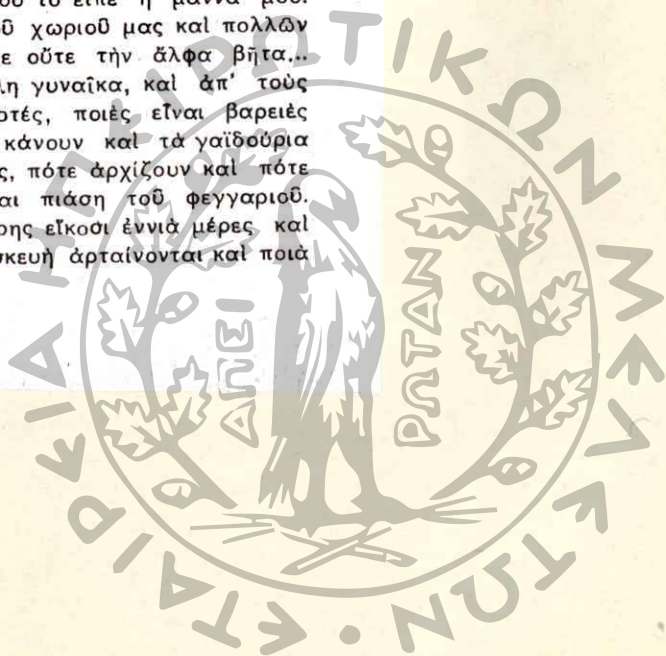
—Τί νὰ κάνωμε τὰ περδικαῦγα; Μὲ ρώτησε ἀπορῶντας ἐκεῖνος.

—Τί νὰ τὰ κάνωμε; τοῦ εἶπα...Νὰ τὰ φᾶμε!

—Καὶ τρῶν αὐγά τώρα τὸ Μεγαλοσαράκοστο; Μὲ ρώτησε δισταχτικὰ πάλι ἐκεῖνος.

—Δὲν τρῶν κοττήσια αὐγά, τοῦ εἶπα. Μοῦ τὸ εἶπε ἡ μάννα μου.

“Ἡ μάννα μου εἶταν ἡ πλειὸ πολύξερη τοῦ χωριοῦ μας καὶ πολλῶν ἄλλων χωριῶν τρογύρω μας, κι' ἄς μὴν ἤξερε οὔτε τὴν ἄλφα βῆτα... “Ὅλα τ' ἄλλα τᾶξερε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη γυναῖκα, καὶ ἀπ' τοὺς πλειότερους ἄντρες ἀκόμα.. “Ἦξερε τὲς γιορτές, ποιὲς εἶναι βαρεῖες καὶ ποιὲς εἶναι ἀλαφρεῖς, καθὼς καὶ ποιὲς κάνουν καὶ τὰ γαῖδούρια σκόλη. “Ἦξερε νὰ ζυγιάζῃ, ἤξερε τὲς δρόμες, πότε ἀρχίζουν καὶ πότε τελειώνουν. “Ἦξερε πότε εἶναι χάση, πότε εἶναι πιάση τοῦ φεγγαριοῦ. “Ἦξερε πότε εἶταν δισεχτιὰ κι' εἶχε ὁ Φλεβάρης εἴκοσι ἑννιά μέρες καὶ πότε εἴκοσι ὀχτώ. “Ἦξερε ποιά Τετραδοπαρασκευὴ ἀρταίνονται καὶ ποιά

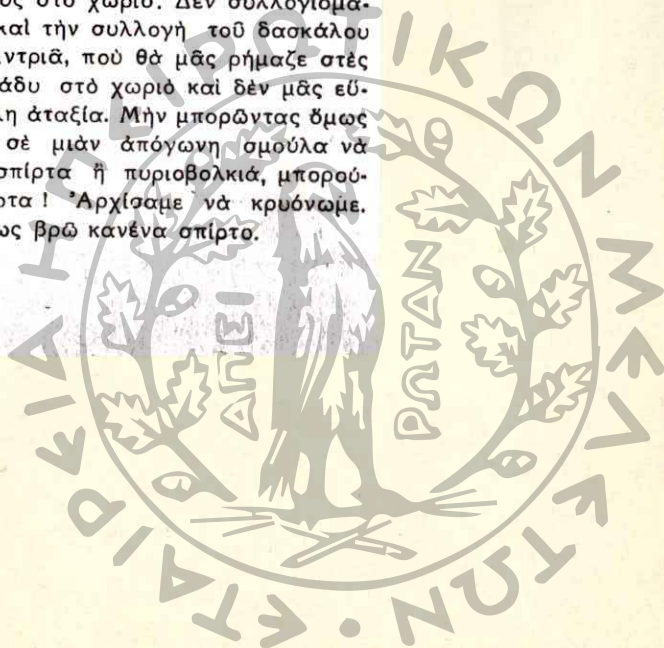

σαρακοστεύουν. "Ήξερε πότε ανοίγει τὸ Τριῶδι καὶ πότε εἶναι Μεγάλη Πασκαλιά, λογαριάζοντας τὴν γιόμωση τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ ποιοὶ μῆνες ἔχουν τριάντα καὶ ποιοὶ τρεῖς ἡμέρας. "Ήξερε, τέλος πάντων, πολλὰ καὶ ἄλλα ἄκουσε ὁ φίλος μου ὁ Γιάννης, ὅτι τὸ εἶχε εἰπῇ ἢ μάννα μου ὅτι τρῶν περδικαῦγα τὴν Καθαροδευτέρα, θυμήθηκε ὅτι τοῦ τὸ εἶχε εἰπῇ καὶ ἡ μάννα τοῦ τὸ πρωτὶ, ἀλλὰ δὲν τὸ πίστεψε, νομίζοντας ὅτι τὸν γελοῖσε. Πέταξε λοιπὸν ἀμέσως τὸ ψωμοκόμματο ἀπὸ τὰ χέρια του στὲς κόττες πῶβοςκαν στὴν χλόη γύρω μας, καὶ ἔτρεξε μαζί μου γιὰ περδικαῦγα.

Πήραμε ἴσια τὰ πλάγια, πότε ἐγὼ μπροστὰ καὶ αὐτὸς πίσω, καὶ πότε πίσω ἐγὼ καὶ μπροστὰ αὐτός. Ἐδῶ νὰ βροῦμε περδικοφωλιές με περδικαῦγα, ἐκεῖ νὰ βροῦμε, τρέξε δεξιὰ, τρέξε ζερβιά, τρέξε ἴσια ἀπάνω, καὶ τρέξε ἴσια κάτω, μέσα στὰ βράχια καὶ στοὺς γκρεμούς, στὲς γοῦβες καὶ στὲς σπηλιές, στὰ κρᾶκουρα καὶ στὲς νεροσυρμές, παντοῦ στοὺς γνῶριμους τόπους τοῦ χωριοῦ μας, βγάλαμε ἀλεπές ἀπὸ τὲς τρύπες τους, λαγούς ἀπὸ τὲς σιοῦλες τους, προντίσαμε γεράκια ἀπὸ τὰ προσήλια τους, περδίκια ἀπὸ τὲς βοσκές τους, ἀλλὰ περδικοφωλιές καὶ περδικαῦγα πουθενά!

Ψάξαμε ὅλη τὴν ἡμέρα χωρὶς νὰ βροῦμε τίποτε! Μήπως μᾶς εἶχαν γελάσει οἱ μάννες μας: Ἀλλὰ γιατί νὰ μᾶς γελάσουν; Πρὸ πάντων ἡ μάννα μου δὲν λέει ποτὲ ψέμματα, καὶ οἱ ὁρμήνιες ποὺ μῶδινε συχνὰ εἶταν: «Μὴν κλέψης, μὴν φονέψῃς, μὴν ψευτομαρτυρήσῃς!»

Γυρίζοντας, γυρίζοντας ὅλη τὴν ἡμέρα, ψάχνοντας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, βρεθήκαμε βασιλεῖμα ἡλιοῦ σὲ μιὰ βαθειὰ λακκιά, ποῦ εἶχαμε ἕναν φοβερὸν ἀνήφορο νὰ κάνωμε, γιὰ ν' ἀνεβοῦμε στὸ χωριό. Ἀλλὰ τὰ ποδάρια μας εἶταν κομμένα ἀπὸ τὴν κούραση καὶ ἀπὸ τὴν πείνα. Καὶ τί πείνα! Πείνα με δόντια, ποὺ ροφοῦσε τὰ σπλάχνα μας. Γιὰ ἕνα κομμάτι ψωμί, ὄχι σταρίσιο, ἀλλὰ καὶ ἀραποσίτικο, ἀλλὰ καὶ καλαμποκίσιο, ἀλλὰ καὶ κεχρίσιο ἀκόμα ξεῖνα δὲν ξέρω τί. Προσφάγι; Τυρί, αὐγά, γάλα, ψάρια, κρέας... δὲν περνοῦσαν καθόλου τότε ἀπὸ τὸ νοῦ μας. Ψωμί! Ψωμί νὰ λέγονταν καὶ ὅς ἦταν ὅτι! Πῶς νὰ βγάλωμε ὁμῶς τὸν ἀνήφορο, καὶ νὰ φτάσωμε στὸ χωριὸ τὸ γληγορώτερο γιὰ νὰ φάμε; Ἰδοὺ τὸ μέγα ζήτημα! Δοκιμάσαμε ν' ἀνηφορήσωμε, ἀλλὰ τὰ ποδάρια μας ἔκαναν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ὄχι πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἔτσι, θέλοντας καὶ μὴ, ἀποφασίσσαμε νὰ μείνωμε μέσα στὴ λακκιά, ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας μακριὰ ἀπ' τὸ χωριό, καὶ οἱ πιστικοὶ ποὺμποροῦσαν νὰναί ἐκεῖ γύρω, εἶχαν συμμαζεῦτῃ με τὴν ὥρα τους στὸ χωριό. Δὲν συλλογιόμαστε τὴν κακομοιριά μας, ἀλλ' εἶχαμε καὶ τὴν συλλογὴ τοῦ δασκάλου μας, τοῦ φοβεροῦ καὶ τρομεροῦ Παπ' Ἀντριᾶ, ποὺ θὰ μᾶς ρήμαζε στὲς βεργιές, ἂν τύχαινε νάρθη ἐκεῖνο τὸ βράδυ στὸ χωριό καὶ δὲν μᾶς εὑρίσκε ἐκεῖ. Θὰ τὸ θεωροῦσε αὐτὸ μεγάλη ἀταξία. Μὴν μπορῶντας ὁμῶς νὰ κάνωμε ἄλλο τίποτε, μαζεuthήκαμε σὲ μιὰν ἀπόγωνα σιούλα νὰ περάσωμε ἐκεῖ τὴν νύχτα! Ἄν εἶχαμε σπέρτα ἢ πυριοβολκιά, μπορούσαμε ν' ἀνάψωμε φωτιά, ἀλλὰ ποῦ σπέρτα! Ἀρχίσαμε νὰ κρυώνωμε. Δοκιμάζω νὰ ψάξω τὲς τσέπες μου μήπως βρῶ κανένα σπέρτο.

“Ένα σπέρτο έσωζε δυο ζωές εκείνη τή βραδειά! Ψάχνω, ψάχνω... Δόξα τῷ Θεῷ! Βρίσκω δύο-τρία σπέρτα.

— Σπέρτα, Γιάννη! Φωνάζω, και στή στιγμή κατωρθώσαμε κουτσά-κουτσά νά μάσωμε στά σκοτεινά μερικά φύλλα και ξερόκλαδα κι' ανάψαμε φωτιά! Δόξα σοι ο Μεγαλοδύναμος που μας λεημονήθηκε! Και θα ζεσταινόμαστε και τα ήσκιώματα και κάθε λογής δαιμονικά δέν θα-χαν ανάκρα νά μας ζυγώσουν! “Αν είχαμε και κανένα κομμάτι θυμίαμα ή και κανένα σπυρί αλάτι, θα είταν ακόμη καλύτερα για τα δαιμονικά, τές νεράϊδες και τές ξωτικές, αλλά δέν είχαμε. “Η φωτιά μας φάνηκε σαν καλός σύντροφος. Πήραμε θάρρος κι' αρχίσαμε νά ξεχνούμε λιγάκι τήν πείνα, κι' εκεί που γλυκοπυρωνόμαστε ναρκωμένοι από τήν κούραση κι' από τήν πείνα, ακούμε νά φωνάζουν τα όνόματά μας από τήν ράχη, αλλά' έμεις δέν είχαμε δύναμη ν' απολογηθούμε και νά δώσω-με νά καταλάβουν που βρισκόμαστε, για νάρθουν νά μας σηκώσουν.

“Εκεί που καθόμαστε απελπισμένοι και βλέπαμε νά μαυρίζη και ν' αγριεύη πλειότερο ή νύχτα, νά σου κι' ακούμε πολύ κοντά μας, σαν εί-δος απολογία σέ κείνους που μας φώναζαν, ένα δυνατό γκάρισμα γαϊ-δουριού. Γκάααααααααααα! Μάλιστα τό γνωρίσαμε κι' από τήν γκαριζιά τίνος γαϊδουρι είταν. Πλειό χαρμόσυνο άγγελμα δέν μπορούσε νά μας γένη σ' εκείνες τές απελπιστικές στιγμές. Μας φάνηκε γλυκότερο κι' από λάλημα του άηδονιού εκείνο τό γκάρισμα. “Ηταν γκάρισμα γεμάτο έλπίδα και χαρά για μας τούς αποκαμωμένους και καταπεινασμένους! Βάλαμε και τήν τελευταία μας δύναμη για νά μporέσωμε νά πάμε κοντά του. Τό βρήκαμε ξεσαμάρωτο και ξεκαπίστρωτο, αλλά δέν μας πείραζε αυτό. Τό καπιστρώσαμε άμέσως με τα ζωνάρια μας και τό κα-βαλλικέψαμε, έγώ μπροστά κι' ο Γιάννης πίσω, και ξεκινήσαμε τόν άνή-φορο για τό χωριό. Προχωρούσαμε άγάλια—άγάλια κι' άναργα—άναργα και σέ μιá ώρα και πλειότερο φθάσαμε στα πρόθυρα του χωριού. Τό χωριό είταν άνω-κάτω για τον χαμό μας, κι' ο ζευγίτης ρωτού-σε τόν πιστικό, κι' ο πιστικός τόν ζευγίτη, αν είχαμε φανή πουθενά. Κοντά στές μάννες μας και στούς δικούς μας που στενοχωριόνταν κι' έκλαιγαν για μας κι' έτρεχαν άπ' έδω κι' άπ' εκεί, στενοχωριόνταν κι' ή γειτόνισσά μας για τό χαμένο της τό γαϊδουρι, μήν τής τό φάη τήν νύχτα κανένas λύκος. Τό γαϊδουρι μπαίνοντας στο χωριό άρχισε νά γκαρίζη χαρούμενα, και μιá τσιούπρα που μας πρωτεύει στα σκοτά-δια και μας γνώρισε, έτρεξε νά τό πη στα σπίτια μας, για νά πάρη σαρήκια. Σέ μιá στιγμή, και πριν νά φτάσωμε στο μεσοχώρι, έτρεξε όλο τό χωριό μ' άναμμένα δαδιά, και μας ρωτούσαν με περιέργεια πώς είχαμε χαθῆ. “Αλλά οι πλειότεροι είχαν τήν ιδέα, ότι μας είχαν πάρει ξωτικές ή νεράϊδες και μας άφηκαν, γιατί είμαστε μικρά ακόμα. Μέσα σ' εκείνη τήν άναμπομπούλα, έννοιωσα ότι μ' είχε άρπάξει κάποιος στήν άγκαλιά του—κι' έχασα από κάτω μου τόν γαϊδαρό—που με φιλούσε κλαίοντας και ρωτώντας :

—Τί μώγινες σήμερα, μονάκριβέ μου :

—Είχαμε πάει για περδικαύγα με τόν Γιάννη.

‘Εγκυκλοπαιδικόν ‘Ημερολόγιον ‘Ελευθέρου ‘Ανθρώπου

—Χαλασιά μου και φευρτούνα μου, παιδάκι μου, τί πήγα να σου κάνω σήμερα ή στρίγλα έγω!

Είχαμε μπη πλειά στην αύλη του σπιτιού μας.

—Ψωμί! Ψωμί! φώναξα μ' άδυνατισμένη φωνή.

—Ψωμί, μωρή. Φώναξε κι' ή μάννα στην άδελφή μου. Ψωμί γρήγορα γιατί μάς λιγώθηκε τ' παιδι από την πείνα!

Καί πριν μπούμε ακόμη στο σπίτι, μου παρουσίασε ένα κόμματο ψωμί ή άδελφή μου.

—Άρχισα να τ' καταπίνω. Νόμιζα πως ήταν ζυμωμένο με μέλι. Τόσο γλυκό μου φαίνονταν!

—Όταν άνοιξα τ' μάτια, πού μου τ' άχε κλεισμένα ή πείνα, είπα στην μάννα μου:

—Μάννα!... με μέλι τ' άχεις ζυμωμένο σήμερα τ' ψωμί;

—Όχι, παιδί μου...

—Τότε γιατί είναι έτσι γλυκό;

—Έτσι είναι, μοναχέ μου κι' άκριβέ μου, τ' ψωμί της Καθαρής Δευτέρας, για εκείνους πού δέν φ' αν καθόλου δλη την ήμέρα...

Καί μ' όλα ταύτα έγω είχα την ιδέα, δι μου τ' άχε ζυμώσει με μέλι τ' ψωμί εκείνο ή μάννα μου για να με ικανοποιήση για τ' γέλασμα τ'ων περδικαύγων, πού μου είχε κάνει εκείνο τ' πρωί.

(Διηγήματα του Μικρού Σκολείου)

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ο ΗΛΙΟΣ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ

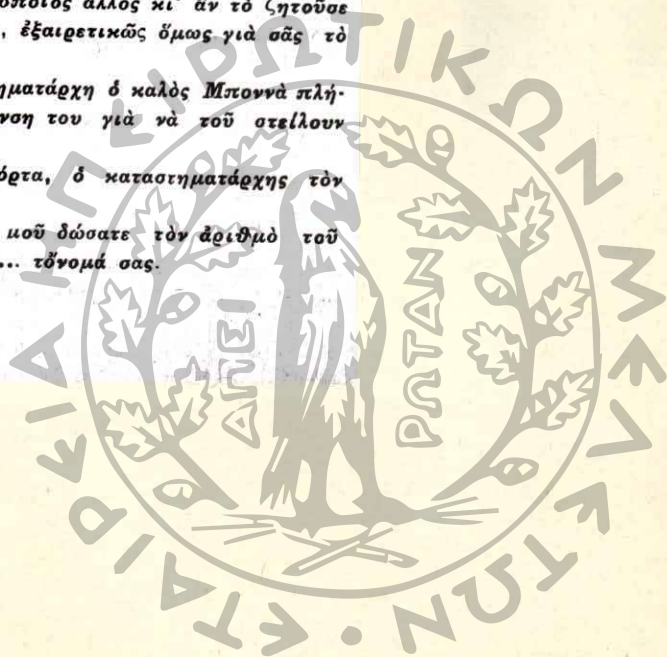
—Ο Λεόν Μποννά, επίσημος προσωπογράφος της Τρίτης Γαλλικής Δημοκρατίας, άγαπούσε συγχρόνως πολύ τ' έργα τέχνης και ήταν μανιώδης συλλέκτης. Μια μέρα πού γυριούσε στους δρόμους της Μονμάρτε π' άρχνοντας να βρη κανένα μπιμπλό, παραήρθησε στη σκότισμένη βίτρίνα ενός παλαιόπωλείου ένα άγαλματάκι, πού τού φάνηκε έργο φλωρεντινό καλής εποχής. Μπήκε και ρώτησε την τιμή.

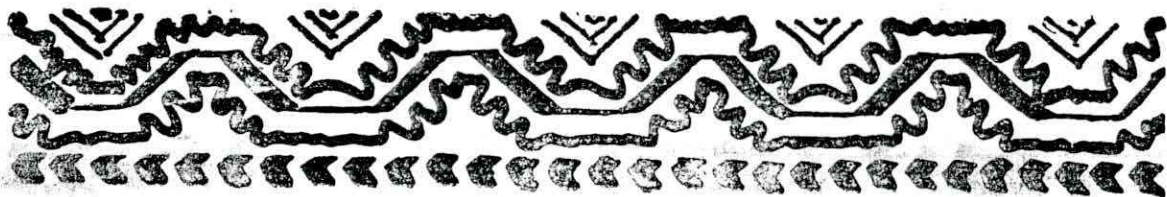
—Άγαπητέ μου Μάιτρε, τού απήντησε ο παλαιοπώλης με ύφος πού έδειχνε σεβασμό και θαυμασμό συγχρόνως, όποιος άλλος κι' αν τ' ζητούσε δέν θ' ά τ' άδινά κάτω από τετρικόσα φράγκα, εξαιρετικώς όμως για σ' άς τ' άφήνω μόνο τ'ρακόσα είκοσι πέντε.

Κολακευμένος με τ'ή γλώσσα τού καταστηματάρχη ο καλός Μποννά πλήρωσε χωρίς παζαρίκια κι' έδωσε τ'ή διεύθυνση του για να τού στείλουν τ'ό άγαλματάκι.

Τ'ή στιγμή όμως πού περνούσε την πόρτα, ο καταστηματάρχης τ'όν έπιασε από τ'ό μανίκι.

—Παρντόν, άγαπητέ Μάιτρε, τού είπτε, μου δώσατε τ'όν άριθμό τού σπιτιού σας, ξεχάσατε όμως να γράψετε και... τ'όνομά σας.

† ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Η ΚΑΘΑΡΟΔΕΥΤΕΡΑ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)*

Εἶμουν τότε πολὺ μικρός· ὄχι πλειότερο ἀπὸ ὀχτὼ χρονῶν.

Ὅταν ξύπνησα εἶχα μέσα μου τὸ συναίσθημα, ὅτι εἶχε ξημερώσει ἡ Καθαροδευτέρα.

Μιὰ μεγάλη λύπη εἶχε δεμένη τὴν παιδική μου καρδιά καὶ δὲν τολμοῦσα νὰ τιναχθῶ πέρα ἀπὸ τὰ στρώματά μου, μετὴν ψεύτικη ἐλπίδα, ὅτι ἦταν ψέματα, ὅτι δὲν εἶχε ξημερώσει ἡ ἀνήλεη Καθαροδευτέρα. Ἀλλὰ λίγο - λίγο ἔλαβα τὸ θάρρος νὰ παραδεχθῶ, ὅτι δὲν ἦταν ψέματα, κι' ὅτι ἀληθινὰ ἐκείνο τὸ φῶς κι' ἐκείνες οἱ ἀργυρόχρυσες ἀχτίδες, ποὺ ἔμπαιναν ἀπὸ τὰς χαραμάδες τῶν παραθυριῶν κι' ἀπὸ τοὺς φεγγίτες τῆς στέγης εἶταν τῆς φοβερῆς Καθαροδευτέρας. Θυμήθηκα, ὅτι τὴν περασμένη βραδεῖα εἶχαμε ἀπόκριες τυρινές, θυμήθηκα ὅτι εἶχαμε φάγει γκουλιάστρα, αὐγὰ τηγανισμένα, τυρί, ψάρια κι' ὠμορφοφκιασμένη αὐγοτυρόπητα. Θυμήθηκα, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸ τραγουδήσαμε καὶ χορέψαμε. Θυμήθηκα, ὅτι τρονήσαμε ἐν' αὐτῷ μισοψημένο μετὸ βελόνι, τοῦ περάσαμε ἐν' ἀσπρο ράμμα καὶ τὸ δέσαμε στὴ μύτη ἐνὸς βεργιοῦ, κι' ἔτσι κάναμε τὸ χάψαρη, καὶ περιχύθηκε μετὸ ἀσπράδι καὶ μετὸν κρόκο τοῦ αὐγοῦ ὁ Ζῆκος, τὸ κοπέλλι μας, ποὺ ἀνοιξε διάπλατα τὸ στόμα πλειότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ τὸ χάψη καὶ νὰ κερδίσῃ τὸ ἀσημένιο κέραςμα. Θυμήθηκα, ὅτι

ὕστερα ἀπὸ τὸν χάψαρη βγήκαμε στὸ μεσοχώρι, ὅπου εἶχαν ἀναμμένη μιὰ μεγάλη φωτιά ἀπὸ τοῦφες πουρναρίσιες κι' οἱ νυφάδες τοῦ χωριοῦ εἶχαν στήσει τὸ χορό. Θυμήθηκα τὸν γκούλιαρα, ποὺ στριφογύριζε τρίζοντας ἓνα τρίξιμο σὰ μουγκριτὸ θεριοῦ. Θυμήθηκα, ὅτι ἔτρεχα γύρω στὴ φωτιά τοῦ μεσοχωριοῦ μετὰ τὰ συνομήλικά μου καὶ βάναμε ψιλές τοῦφες πουρναρίσιες γιὰ νὰ φέγγη καλύτερα, καὶ νὰ φωτίζεται πλειότερο τὸ χοροστάσι.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐνθύμησες περνοῦσαν ἀπὸ τὴν φαντασία μου, σὰν εἰκόνες φωτόλουστες, χαρωπές, ὠμορφες, γεμάτες τέρεψη κι' εὐθυμία, σὰν κῆμα, ποὺ διαδέχεται τὸ κῆμα, ἀλλ' ἡ Καθαροδευτέρα γιὰ ἀναμαλλιάρα καὶ ἔξεδοντιασμένη μετὰ αὐστηρὸ πρόσωπο καὶ κάτασπρο φακιόλι, παρουσιάζονταν στὴν στιγμὴ μπροστά μου καὶ μοῦ χαλοῦσε ὅλες ἐκείνες τὰς εἰκόνες καὶ μετὰ φοβέριζε μ' ἓνα κραινίσιο ραβδί, ποῦ κρατοῦσε στὰ χέρια της, ἀπαράλλαχτη, ὅπως μοῦ τὴν εἶχε παραστήσει ἡ μάνα μου τὴν περασμένη χρονιά, ποὺ ἤθελα νὰ φάγω τ' ἀπομεινάρια τῆς κίτρινης αὐγοτυρότητας ἀνήμερά της.

Γύρισα καὶ ξαναγύρισα μέσα στὰ στρώματά μου, συλλογίστηκα καὶ ξανασυλλογίστηκα, μελαγχόλησα καὶ ξαναμελαγχόλησα, πικράθηκα καὶ ξαναπικράθηκα καὶ θέλοντας καὶ μὴ, σηκώθηκα τρεκλὰ τρεκλὰ, βγήκα ἔξω στὸ πεζούλι τῆς κρεββάτας κι' ἐκεῖ στήριξα τοὺς ἀγκῶνες μου, ἔβαλα ἀνάμεσα στὲς παλάμες μου τὸ κεφάλι μου κι' αἰσθάνομαι τὰς λαμπερὲς καὶ θαλπερὲς ἀστίνες τοῦ ἡλίου μ' εὐχαρίστηση ἀφορητὴ νὰ με θερμαίνουν. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ, ποὺ ἔπλεα σὲ πέλαγο μελαγχολίας, ἀκουσα τὴ μάνα μου

* Πιστὸ ἀντίγραφο, ἀπὸ δημοσιευμένο μὲν διήγημα, τὸ αὐτόγραφο ὅμως τοῦ Χρίστου Χριστοδασίλη κείμενο, ποὺ μαζί με ἄλλες ἐργασίες του βρίσκονται στὸ ἀρχεῖο τοῦ φίλου τοῦ συγγραφέως Γεωργίου Β. Σωτήρη, παραχωρημένο ἀπὸ τὸ γιοῦ τοῦ τελευταίου, φιλόλογο Μάνθο Οἰκονόμου.

νὰ μανυλάη τὸ σκυλί μας με ἡμερη φωνή :

— Κῶ, Μοῦργκα, κῶ !

Σήκωσα τὸ κεφάλι μου καὶ βλέπω στὴν αὐλὴ τὴν μάννα μου νὰ χύνῃ καταγῆς ἀπὸ τὸ μεγάλο τεψὶ κᾶτι πιθαμιάρικα κομμάτια πῆττα καὶ τὸν σκύλο μας τὸν Μούργκα νὰ τὰ καταπίνῃ, ἐνῶ παρέκει οἱ γάτες μας ἔτρωγαν μετὶ οὐρὲς σηκωμένες τ' ἀπομεινάρια τῶν ψαριῶν.

Ξακολούθησα γιὰ κάμποσες στιγμὲς νὰ βλέπω αὐτὸ τὸ σκυλογατοπανήγυρο, σὰν ποῦ βλέπει κανεὶς τὸ σπῖτι του νὰ κατατρώγῃ ἢ φωτιά, ἢ νὰ τὸ συμπαίρνῃ τὸ ποτάμι, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ κράξῃ βοήθεια. Μοῦ ἔρχονταν ὄρεξι νὰ κλάψω, νὰ κλάψω, νὰ κλάψω κι' ἂν μοῦ παρουσιάζονταν ἡ Καθαροδευτέρα μπροστά μου μετ' ἄσπρο της τὸ φακιόλι καὶ τὴν κρανίσια τὴ βέργα στὸ χέρι της, θὰ περνοῦσε πολὺ ἄσχημα μαζί μου.

Αἰστάνομουν τὴν πείνα νὰ μοῦ θεοῖξῃ τ' ἄντερα, ἀλλ' ὅχι πείνα γιὰ ψωμὶ ξερό ἢ τὸ πολὺ—πολὺ ψωμὶ καὶ κορμυδία, ἀλλὰ πείνα γιὰ γκουλιάστρα, γι' αὐτὰ τηγανισμένα, γιὰ τυρί γιὰ πῆττα γιὰ ψάρια, καὶ ζήλευα τὴ θέσῃ τῶν γατιῶν καὶ τοῦ σκυλιοῦ, ποῦ ἔνρωγαε ἐκεῖνη τὴν στιγμὴ, χωαὶς νὰ φοβοῦνται τὸ ραβδὶ τῆς Καθαροδευτέρας.

Εἶπα στὴ μάννα μου με παράπονο γεμᾶτο φαρμάκι :

— Ὡρ' μάννα ! Ἡ Καθαροδευτέρα μόνο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ; Δὲν εἶναι γιὰ τὰ σκυλιὰ καὶ γιὰ τὰς γάτες ;

Ἐκεῖνη (Θεὸς σχωρὲς τι) μ' ἀπολογήθηγε ἀμέσως :

— Γιὰ τοὺς ἀνθρώπ'ς, γυιέ μ' εἶναι μοναχά. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπ'ς πῶχουν ψυχὴ καὶ καρτεροῦν Δευτέρα Παρουσία ! Τὰ καημένα τὰ ζῶα δὲν ἔχουν ψυχὴ, κι' οὔτε Καθαρὴ Δευτέρα φοβοῦνται, οὔτε Δευτέρα Παρουσία καρτεροῦν. Αὐτὰ τὰ κακόμοιρα παιδί μου δὲν πεθαίνουν ... ψοφοῦν.

Κι' ἄλλο κακό ! Κοντὰ στὴν Καθαρὴ Δευτέρα, μοῦ παρουσιάστηκε κι' ἡ Δευτέρα Παρουσία ! Μ' ἔπιασε ἕνας κρύος φόβος κι' εἶπα στὴ μάννα μου δειλὰ δειλὰ.

— Τί λογῆς εἶναι ἡ Δευτέρα Παρουσία, μάννα ;

— Αὐτὴ, γυιόκα μ' εἶναι ποῦ εἶναι !

Μοῦ ἀποκρίθηκε ἡ μάννα μου, ἐνῶ ἔξυνε τὸ τεψὶ μετ' τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ βγοῦν τὰ κολλημένα πέτρα.

— Πῶς εἶναι μάννα ;

— Εἶναι μιὰ γυναῖκα ψηλὴ ὥς τὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ, χωρὶς κρέας ἀπάνω της, σὰν ξέρακας, μετ' τὰ κόκκαλα μοναχά. Τὸ ὄλο της ἀπὸ τὸ κεφάλι ὥς τὰ ποδάρια εἶναι μι' ἀρμάθα κόκκαλα μετ' σ' ἕνα ποκάμισο. Βαστάει στὸ χέρι της μιὰ ζυγαριὰ μεγάλη, κι' ὅταν θὰ σωθῇ ὁ κόσμος καὶ κρίνῃ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὴ θὰ ζυγιάζῃ τὸν κάθε ἀνθρώπο μετ' τὴ ζυγαριὰ της, κι' ὅσοι θὰ εἶναι βαροὶ θὰ πάνε στὴν Κόλαση καὶ στὰ σκοτεινά, ποὺ βράζει ἀκατάπαυστα ἡ πίσσα καὶ τὸ κατράνι, κι' ὅσοι θὰ εἶναι ἀλαφροὶ θὰ πάνε στὸν Παράδεισο, στὸν ἥλιο στὸν προσήλιο !

— Καὶ ποιοὶ θάνατι βαροὶ, μάννα, καὶ ποιοὶ ἀλαφροὶ ;

Τῆς εἶπα τρέμοντας.

— Ὅσοι ἔχουν ἁμαρτίες θάνατι βαροὶ.. Ἀμαρτία εἶναι νὰ λὲς ψέμματα, νὰ κλέφτῃς, νὰ σκοτώνῃς, νὰ ὀρκίζεσαι, νὰ φθονᾷς, νὰ μὴν εἶσαι Χριστιανός, καὶ ν' ἀρταίνεσαι τὰ τετραδοπαράσκευα καὶ τὰς σαρακοστὰς.

Στάθηνκα κάμποση ὥρα συλλογισμένος ἀπὸ τὴν ἐντύπωση, ποὺ μοῖ ἔκαναν τὸ λόγια τῆς μάννας μου καὶ πλειότερο ἐκεῖνη ἢ εἰκόνα τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ποὺ εἶταν ψηλὴ ὥς τὴ σκεπὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ δὲν εἶχε κρέας ἀπάνω της ὀλωσδιόλου, ἀλλὰ τὸ ὄλο της εἶταν μι' ἀρμάθα κόκκαλα, ντυμένα μ' ἕν' ἄσπρο ποκάμισο ἀπὸ τὸ κεφάλι ὥς τὰ ποδάρια.

Ἐχασα στὴ στιγμὴ τὴν ἐπιθυμία, ποὺ εἶχα γιὰ τὴν γκουλιάστρα, τ' αὐτὰ τὰ τηγανισμένα, τὸ τυρί, τὴν πῆττα, καὶ τὰ ψάρια, καὶ πῆγα νὰ νιφτώ καὶ νὰ χτενιστώ, καὶ νὰ βγῶ ἔξω νὰ βρῶ τοὺς συντροφους μου νὰ παίξω, ἐνῶ ἡ μάννα μου μετ' τὴν ἀδερφή μου καὶ τὰς ὑπηρετίες καταγέγονταν νὰ πλένουν καὶ νὰ καθαρίζουν ὅλα τὰ χαλκώματα καὶ τὰ πιάτα τοῦ σπιτιοῦ με δυνατὴ λεσίβα.

Βγήκα ἔξω, ἀντάμωσα τοὺς συντροφους μου, τοὺς προσκάλεσα νὰ παίξωμε, ἀλλὰ εἶταν ἀνόρεχτοι γιὰ παιγνίδια. Περάσαμε ἀπὸ τὸ μεσοχώρι, εἶδαμε τὴ σβυ-

σμένη φωτιά τῆς ἀποκριᾶς καὶ τὸν τσακισμένον τὸν γκούλιαρα καὶ μᾶς ἔπιασε τὸ παράπονο. Μᾶς φάνηκε σᾶ νὰ βλέπαμε ἐκεῖ τὸ μνημα τῆς χαρᾶς μας, καὶ κατρακυλοῦσαν ἀπὸ τὰ μάτια μας τὰ δάκρυα κόμποι—κόμποι, σᾶ μαργαριτάρια.

Ἀφοῦ φέραμε ἀκόμα κᾶμποσους γύρους στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, βγήκαμε στὴ ρίχη, πού εἶταν ἡ ἐκκλησιά. Ὁ νόρθηκας τῆς ἐκκλησιᾶς μας κι' ἄλλο δυσάρεστο, πολὺ δυσάρεστο, τὸ σχολειό. Τί κακὸ πρᾶγμα καθαροβδομάδα καὶ σκολειὸ μαζύ. Τὸ καλὸ εἶταν ὅτι ὁ δάσκαλός μας, ὁ παπᾶς, εἶχε πάει στὸ χωριό του ἀπὸ τὸ Σάββατο γιὰ ν' ἀποκρέψη σπίτι του καὶ μπορούσε ν' ἀργήσῃ κᾶνα δυὸ μέρες ἀκόμα.

Καθήσαμε στὸ νόρθηκα κᾶμποσο, κι' ἐκεῖ ὁ καθέννας μας μὲ τὴν ἀράδα ἔκανε τὸ δάσκαλο στοὺς ἄλλους καὶ τοὺς χτυποῦσε μὲ τὴ βέργα, ἀλλ' ἀνάλαφρα κι' ὅχι ὅπως μᾶς χτυποῦσε ὁ δάσκαλος.

Ἀπ' ἐκεῖ γυρίσαμε ὁ καθέννας σπίτι του μὲ τὸ ζωνάρι πλατύχειρο ἀπὸ τήνπεινα.

Μπαίνοντας στὸ μαγειρειὸ τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶπα στὴ μάννα μου μελαγχολικά :

— Πεινάω, μάννα !

— Ἀνοιξε τὴν κασσέλλα (μοῦ εἶπε) καὶ πᾶρε ψωμάκι καὶ φᾶε !

— Τίποτε προσφάγι ;

Τῆς εἶπα μὲ παράπονο . . .

— Σήμερα προσφάγι, παιδί μ', σὲ καλὸ σ' ! (Μοῦ ἀπολογήθηκε). Σήμερα εἶναι τ' ὄμερα ! Ἐρ'ς τί θὰ πῇ τρίμερα ; Νὰ μὴ φᾶς καθόλου τρεῖς μέρες !

— Δὲν τρῶν τίποτε ἄλλο σήμερα ἀπὸ ψωμί ; Τὴν ξαναρώτησα.

— Τίποτε ! Τίποτε !

Μοῦ ξανάειπε ἐκείνη διαταχτικά.

— Κανένα σῦκο, κάνε μ' !... Καμμιὰ σταφίδα ...

— Ὅχι, μοναχέ μ' ! Δὲν κάνει ! Τὴν Τετράδη θὰ σοῦ δώσω σῦκα καὶ σταφίδες.

Σήμερα κι' αὔριο δὲν κάνει νὰ φᾶμε κανένα γλυκὸ πρᾶμμα ! εἶναι ἁμαρτία ...

— Πῶς νὰ κάνω, ἐγὼ πὺ θέλω προσφάγι ; Καμμιὰ ἐλιά δὲν κάνει ;

— Μπα ! μπα ! Φτῦσε γλήγορα μὴ μαγαρί'ς τὸ στόμα σ', πὺ καὶ τ' ἀναβάν'ς ἀκόμα.

— Πῶς νὰ κάνω, πὺ θέλω προσφάγι ;

Ἐκανε πῶς συλλογιέται κι' ὕστερα ἀπὸ λίγο, μοῦ εἶπε.

— Ἄν θέλ'ς καλὰ καὶ σὼν' προσφάγι, ἓνα πρᾶμμα μπορεῖς νὰ κάν'ς ... Νὰ πᾶς πλαγινὰ καὶ νὰ βρῆς περδικοφωλιές...

— Κι' ὕστερα θὰ φάω προσφάγι ;

— Θὰ φᾶς τὰ περδικαῦγα, πὺ θὰ βρῆς στὲς περδικοφωλιές.

— Τρῶν' περδικαῦγα σήμερα ;

— Τρῶν βέβια !...

— Τὰ θέλω καὶ τηγανισμένα

— Ἄ ! ὅχι ! Μόνο ψημένα ἢ βρασμένα κάν'...

— Ἄς εἶναι κι' ἔτσι . . . (εἶπα μὲ χριστιανικώτατη συγκατάβαση). Ἄλλ' εἶναι καλὰ τὰ περδικαῦγα, σὼν τὰ κοταῦγα ;

— Καλύτερα ἀκόμα !

— Δὲν μοῦ τῶλεγες, καημένη, τόση ὥρα, παρὰ μ' ἄφινες νὰ τυραγνιοῦμαι ;

Πετάχτηκα στὴ στιγμή ἔξω ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μας, σᾶ ζαρκάδι τρομαγμένο. Σκέφτηκα νὰ πάω πλαγινὰ μόνος μου, ἀλλ' ἤθελα καὶ συντροφιὰ. Ἐπιθυμοῦσα νᾶχω μαζύ μου καὶ τὸν ἀχώριστο φίλο μου τὸν Γιάννη.

Σιμόνω στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ του καὶ φωνάζω :

— Γιάν' ! Γιάν' !

— Ὅρσε !

Μ' ἀπολογήθηκε ὁ Γιάννης, μ' ἓναν κόμματο ψωμί ἀραποσίτικο, στὸ χέρι του.

— Ἐλα γρήγορα !

— Τί μὲ θέλ'ς ;

— Ἐλα γλήγορα ! σ' λέω !

Βγῆκε ὁ Γιάννης στὸ δρόμο, δαγκάνοντας ξέκαρδα ἓνα κομμάτι ψωμί, σᾶ νὰ εἶταν ζυμωμένο μ' ἀγκάθια.

— Τί μὲ θέλ'ς ;

Μοῦ εἶπε μελαγχολικά.

Ἀφ'σε τὸ ψωμί (τοῦ εἶπα σοβαρὰ) κι' ἄϊντε νὰ πᾶμε γιὰ περδικαῦγα στὰ πλάγια.

— Τί νὰ τὰ κάνουμε τὰ περδικαῦγα ;

Μ' ἐρώτησε μ' ἀπορία.

— Τί νὰ κάνουμε ; (Τοῦ λέγω) Νὰ τὰ φᾶμε !

— Καὶ τρῶν αὐγὰ τώρα τὴ μεγάλη σαρακοστή ;

— Ἀπὸ τ' ἄλλα τ' αὐγὰ δὲν τρῶν, ἀλλὰ περδικαῦγα τρῶν ! Μοῦ τὸ εἶπ' ἡ μάνα μου.

Ἡ μάνα μου εἶταν ἡ πλειὸ πολυξένη τοῦ χωριοῦ, καὶ τὸ μόνο, ποὺ δὲν εἴξερε, εἶταν τὰ γραμματα. Δὲν εἴξερε οὔτε νὰ διαβάξη, οὔτε νὰ γράφῃ. Ὅλα τ' ἄλλα τὰ εἴξερε. Ἦξερε ὅλες τὲς γιορτὲς μὲ τὲς ἡμερομηνίες, καὶ ποιὲς εἶταν βαρεῖες, ποὺ κάνουν καὶ τὰ γαῖδουρία σκόλη, ποὺ λέγει ὁ λόγος, καὶ ποιὲς εἶταν ἀλαφρές. Εἴξερε πότε εἶναι δρύμες, πότε εἶναι χάση τοῦ φεγγαριοῦ, πότε γιόμωση καὶ πότε πιάση. Ἦξερε πότε εἶταν δυσεφτιά καὶ πότε ὁ Φλεβάρης εἶχε εἴκοσι ὀχτὼ καὶ πότε εἴκοσι ἑννιά μέρες. Ἦξερε ποῖα τετραδοπαράσκευα εἶναι ἄρτσι - βούρτσι. Τέλος πάντων ἡ μαννούλα μου (Θεὸς σχωρέσ' τη)* πολλὰ γιὰ τὸ χωριὸ της, καὶ ὁ φίλος μου ὁ Γιάννης ἄκουσε ὅτι τὸ εἶπε ἡ μάνα μου, ὅτι τρῶν περδικαῦγα τὴν Καθαρὴν Δευτέρα, πέταξε τὸ ψωμί ἀπὸ τὰ χέρια του στὲς κότες, ποὺ ἔβροσκαν γύρω μας κι' ἔτρεξε μαζί μου γιὰ περδικαῦγα.

Πήραμε ἴσια τὰ πλάγια, πότε ἐγὼ μπροστὰ κι' αὐτὸς πίσω, πότε - πότε αὐτὸς μπροστὰ κι' ἐγὼ πίσω. Ἐὼ νὰ βροῦμε περδικαῦγα κι' ἐκεῖ νὰ βροῦμε, τρέχομε δεξιά, τρέχομε ἀριστερά, πότε ἴσια κάτω, πότε ἴσια πάνω, μέσα στὰ βράχια καὶ στοὺς γκρεμούς, στὲς τοῖβες καὶ στὶς σπηλιές, στὰ πλάγια καὶ στὲς νεροσυρμές, παντοῦ σ' ὅλους τοὺς γνώριμους τόπους τοῦ χωριοῦ μας, βγάλαμε ἀλεπὲς ἀπὸ τὲς τρύπες τους, λαγούς ἀπὸ τὲς τοῦφες τους, προντίσαμε γεράκια ἀπὸ τὲς φωλιές τους, περδίκια ἀπὸ τὲς βοσκές τους, ἀλλὰ πουνενὰ περδικοφωλιές καὶ περδικαῦγα!

Ὅλη τὴν ἡμέρα ψάξαμε χωρὶς νὰ βροῦμε τίποτε! Μήπως μοῦ εἶχε εἰπῇ ψέμματα ἡ μάνα μου; Ἀλλ' αὐτὴ δὲν λέγει ποτὲ ψέμματα, κι' οἱ παραγγελίες της κάθε τόσο εἶταν:

— «Μὴν κλέψης, μὴ φονέψης, μὴν ψευτομαρτυρήσης ...»

Ψάχνοντας, ψάχνοντας ὅλη τὴν ἡμέρα, βρεθήκαμε βασιλεμα ἡλιοῦ σὲ μιὰ βαθειὰ λακκιά, ποὺ εἴχαμε ἓνα φοβερὸ ἀνήφορο γιὰ νὰ βγοῖμε στὸ χωριό. Τὰ ποδάρια μας εἶταν κομμένα, κι' ἀπὸ τὴν κούραση κι' ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀλλὰ τί πείνα! Πείνα

μὲ δόντια, ποὺ μπορούσε νὰ ροκκνήσῃ καὶ πουρνάρια! Πῶς νὰ βγάλωμε τὸν ἀνήφορο καὶ νὰ πᾶμε στὸ χωριό; Δοκιμάσαμε ν' ἀνηφορήσωμε, ἀλλὰ τὰ ποδάρια μας ἔκαμαν πρὸς τὰ πίσω, ἀντὶ νὰ κάνουν πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἔτσι ἀποφασίσαμε, θέλοντας καὶ μὴ, νὰ μείνωμε στὴ λακκιά, μισὴ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό, καὶ δὲν εἶταν ἡ ἀπόσταση τῆς μισῆς ὥρας, ποὺ ἔκανε τὸ χωριὸ νὰ μᾶς εἶναι μακριὰ, ὅσο εἶταν ὁ ἀνήφορος.

Σὲ λίγο ἀκούσαμε νὰ μᾶς φωνάζουν πὸ μιὰ ράχη.

Μᾶς εἶχαν χάσει οἱ μάννες μας κι' ἔβαλιν τὸν πορτογύρο τοῦ χωριοῦ νὰ φωνάζῃ ἀπ' ὅλες τὲς ράχες τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ μᾶς βροῦν.

Καλὰ ἀκούσαμε τὰ ὀνόματά μας, ἀλλὰ δὲν εἴχαμε τὴν δύναμη ν' ἀπολογηθοῦμε σ' ὁ φώναγμα τοῦ πορτογύρου καὶ νὰ τοῦ δώσωμε νὰ καταλάβῃ ποῦ βρισκόμαστε.

Ἐκεῖ ποὺ κοθόμαστε ἀπελπισμένοι καὶ βλέπαμε μὲ τρόμο νὰ μαυρίζῃ πλειότερο ἡ νύχτα καὶ νὰ σφίγγῃ τὸ κρύο, ἀκοῦμε κοντὰ μας ἓνα δυνατὸ γκάρισμα: «γκάρρ». Μάλιστα καταλάβαμε ἀπὸ τὴ φωνή, ὅτι εἶταν τὸ γαῖδουρι τῆς γειτόνισσάς μας τῆς Τσίταινας. Πλειὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ. Ἐκεῖνο τὸ γκάρισμα μοῦ φάνηκε γλυκότερο κι' ἀπὸ τ' ἀηδονολάλημα! Εἶταν γκάρισμα γεμᾶτο ἐλπίδα καὶ χαρὰ γιὰ μᾶς τοὺς δύο, τοὺς ἀποκαμωμένους.

Βάλαμε καὶ τὴν τελευταία μας δύναμη νὰ μπορέσωμε νὰ πᾶμε κοντὰ του. Τὸν βρήκαμε ποὺ βοσκοῦσε ξεσαμάρωτο καὶ ξεκαπίστρωτο, πράγμα, ποὺ μᾶς ἔκανε νὰ σκεφτοῖμε λίγο, πῶς νὰ οἰκονομήσῃ τὸν δρόμο μας. Τέλος ἀποφασίζουμε νὰ τὸ καπιστρώσωμε μὲ τὰ ζωνάρια μας, νὰ καβαλλικέψῃ ὁ ἓνας κι' ὁ ἄλλος νὰ κρατιέται τὸν ἀνήφορο ἀπὸ τὴν οὐρά του, κι' ἔτσι νὰ ξεκινήσωμε γιὰ τὸ χωριό.

Γιὰ λόγους οἰκογενειακούς, παρὰ σωματικῆς ὑπεροχῆς, καβαλλήκεθα ἐγὼ, ὁ δὲ σύντροφός μου ὁ Γιάννης πιάστηκε ἀπὸ τὴν οὐρά.

Ἔτσι ἡ ἀνθρωπογέδουροσυννοδεία ξεκίνησε γάλι - γάλι γιὰ τὸ χωριό. Προχω-

* Λεῖπει τὸ ρῆμα.

ρούσαμε ἀγάλι - ἀγάλι καὶ σὲ μιὰν ὥρα εἴμαστε στὰ πρόθυρα τοῦ χωριοῦ.

Τὸ χωριὸ εἶταν ἄνω - κάτω γιὰ τὸν χαμό μας, κι' ὁ ξευγίτης ρωτοῦσε τὸν πιστικὸ ὅλη τὴν ἡμέρα κι' ὁ πιστικὸς τὸν ξευγίτη, ἂν εἶχαμε φανῇ πουθενά! Κοντὰ στὲς μάννες μας καὶ στοὺς σπιτιακοὺς μας, ποῦ στενοχωριῶνταν κι' ἔτρεχαν ἀπ' ἔδω κι' ἀπέκει, εἶταν κι' ἡ γειτόνισσά μας ἡ Τσίταινα, ποῦ εἶχε χαμένον τὸν σωτήρα μας, τὸ γαῖδούρι της. Μιὰ τσιούπρα, ποὺ μᾶς πρωτόειδε καὶ τοὺς τρεῖς, ἔτρεξε νὰ τὸ εἰπῇ στὲς μάννες μας γιὰ νὰ πάρῃ συχαρήκια. Σὲ μιὰ στιγμή, καὶ πρὶν νὰ φτάσωμε στὸ μεσοχώρι, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ νὰ μᾶς ἰδῇ, σὰν τίποτε καινούργια φαινόμενα, ἢ σὰν νάρχομαστε ἀπὸ πολύχρονο καὶ μακρυνὸ ταξίδι καὶ μᾶς ρωτοῦσαν μὲ περιέργεια πῶς εἶχαμε χαθῇ ὅλη τὴν ἡμέρα.

Μέσα στὰ σκοτάδια κάποιος μὲ πῆρε στὴν ἀγκαλιά κι' ἔχασα τὸ γαῖδούρι ἀπὸ κατωθιό μου. Εἶταν ἡ μαννούλα μου, ποὺ μὲ φιλοῦσε κλαίοντας καὶ ρωτῶντας με.

— Τί μῶγεινες σήμερα, ψυχούλα μου, πὶ ὦ νᾶσκαζα ; ...

— Πήγαμε γιὰ περδικαῦγα μὲ τὸν Γιάννη ...

— Χαλασιά μ' καὶ φορτοῦνα μ' παιδάκι μ' !

— Ψωμί, μάννα !

Τῆς εἶπα λιγοθυμισμένος.

Εἶχαμε μπῆ στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ μας.

— Ἐνα κομμάτι ψωμί !

Φώναξε ἡ μάννα μου χουγιαχτὰ στὲς ὑπερέτριες, καὶ πρώτη ἡ ἀδερφή μου ἔνα χοντροκόμματο ψωμί μοῦ παρουσίασε κλαίγοντας.

Ἄρχισα ἀμέσως νὰ τὸ καταπίνω. Νόμιζα ὅτι ἔτρωγα ὄχι ψωμί ξερό, ἀλλὰ ψωμί ζυμωμένο μὲ μέλι.

— Μάννα ! (ρώτησα) μὲ μέλι τὸ ζύμωσες σήμερα τὸ ψωμί ;

— Ὁχι, παιδί μ' !

— Ἀλλὰ τότε, γιατί εἶναι ἔτσι γλυκό ;

— Ἐτσι εἶναι, παιδί μ', τὸ ψωμί τῆς Καθαροδευτέρας γιὰ τὰ καλὰ παιδια ! ...

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΕΙΝΑ

Χαυρόπουλος

Είμουν δέν-είμουν οχτώ χρόνων παιδί, κι' έπαιζα την Κυριακή τ' απογίωμα με τα όμορφα μου: τον Γιάννη, που παρατσούκλιζαμε Μήζαρη, και τον Μητρό, που τον έλεγε όλο το χωριό Μάνη, για περιγέλιο, όταν ένας άρκατος διαβότης έφερε την είδηση στο χωριό ότι έρχετο ο Δεσπότης στο Ράϊκου.

Πολλές φορές ακούσα να γίνεται λόγος για τον Δεσπότη, ότι κάνει παπάδες, ότι κάνει τουτο και κάνει εκείνο, ότι προστάζει, ότι του μαζεύουν δασίματα, «δεσποτικά» κτλ. Α' όταν η μάννα μου άλλαζε κι' ήθελε να πάη κάπου, που δέν ήθελε να πάρη έμένα, και της έλεγα:

— Που θά πάς, μάννα;

Μου απαντούσε για να με ξεφορτωθώ:

— Στον γάμο του Δεσπότη.

Έπειδή όμως το χωριό μας ήταν μικρό—κάμια δεκαρία σπία χωριουδάκι—ο Δεσπότης, όταν έκανε

την περιόδειά του, την άνοιξη, την χινόπωρο, δέν περνούσε ποτέ από μας, άλλ' έγραφε ένα γράμμα και του μαζεύαν τα δασίματα και του άστελναν στο κοντινότερο χωριό, κι' έτσι δέν είχα ιδεί ποτέ Δεσπότη, και τον φαντάζομουν έναν με (υπερφυσικό ανάστημα), πολύ άμορφον άνθρωπο με μαύρα μάτια και μαύρα φρύδια, με μαύρα και μακρυνά μουστάκια στριμμένα, με κάτασπρες φουστάνελλες, με κόκκινα τελατινένια τσαρούχια, με φέσι κόκκινο καπεταναρίτικο τσακισμένο, με χρυσή φούντα, με χρυσά σταυρωτά και χρυσή φέρμελη, με χρυσό σελάχι, με χρυσά άρματα, τέλειον τύπον άρματολού.

Στο άκουσμα αυτό, ότι ο Δεσπότης είχαν έρθει στο Ράϊκου, με έβρα μακριά από το χωριό μας, βουλεύτηκαμε και οι τρεις:

— Πάμε στο Ράϊκου, να ιδούμε τί πράγμα είν' ο Δεσπότης;

— Πάμε....

— Πάμε....

Και στην στιγμή δρόμο.

Σε μια άρα είμαστε στο ξένο χωριό.

Ρωτούμε:

— Ποίνας κονεμένος ο Δεσπότης;

— Στο Κύρ Σπύρου!

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

Μας είπον και τραβήξαμε ίσια στο Κύρ Σπύρου.

Ο Κύρ Σπύρος ήταν οικογενειακός μου φίλος κι' είχα όλο το θάρρος.

Τόν ήυραμε στην αυλόθυρά του, που έδινε στον ένα και στον άλλο διαταγές για το δείπνο του Δεσπότη κι' άμα μ' είδε, νομίζοντας ότι έρχονταν κι' ο πατέρας μου, μου είπε:

— Καλώς ήρθες! Που στάθηκε ο πατέρας σου;

— Ήρθαμε μοναχά μας! (του είπα, δείχνοντας και τους δυο συντρόφους μου.) Ήρθαμε να ιδούμε τον Δεσπότη...

— Χωρίς τον πατέρα σου! (Μου είπε) Α! Έκανες πολύ άσχημα! Κι' αν σε ζητήση ο πατέρας σου και δέν σε βρουν, φαντάζεσαι τί στενοχώρια θά τραβήξη κι' αυτός κι' η μάννα σου κι' η αδερφή σου;

— Νά! (του είπα με θάρρος δυσανάλογο προς την ηλικία μου.) Ήρθαμε να ιδούμε τον Δεσπότη, και να

γυρίσωμε πίσω στο Σούλι... Πρίν βασιλέψη ο ήλιος θά είμαστε εκεί!...

— Α! όλα κι' όλα (μου είπε πάλι) άλλ' αυτό δέν θά γένη!... Μιά πορθηξέθαι μείνης έδώ έσύ, και τα παιδιά, οι συντρόφοι σου, να γυρίσουν άμέσως στο Σούλι και να ειπουν του πατέρα σου ότι έσύ θά μείνης άπόψε έδώ στο σπίτι μου και ότι αύριο θά σε στείλω εκεί με συντροφιά....

Οι συντρόφοι μου κοντοστέκονταν. Ο Κύρ-Σπύρος, βλέποντάς τους να μη φεύγουν, τους είπε σοβαρά:

— Τι στέκεστε; Δρόμο άμέσως για το Σούλι και, να πείτε ότι ο Χρήστος θά μείνη άπόψε σ' έμένα κι' αύριο τον στέλλω με συντροφιά!

— Νά μη ιδούμε τον Δεσπότη;

Τόν έρώτησε ο Γιάννης ο Μήζαρης με κάποιο παράπονο.

— Τόν Δεσπότη; (είπε ο Κύρ-Σπύρος) Μαρε μούτρα να ιδούν Δεσπότη! Δρόμο σας είπα!

Οι καίμενοι οι φίλοι μου, θέλοντας και μή, τραβήξαν τον καθηφορο, χωρίς ν' άμνησθουν να ιδούν τον Δεσπότη, και σε μια στιγμή έγιναν άφαντοι από μπροστά μας.

Ένα στεκόμαστε έτσι εκεί στην αυλόθυρα ήρθε σ' όλίγο κι' ο γιός του Κύρ Σπύρου, ο Τριαντάφυλλος.

ως δεκατριών δεκατεσσάρων χρόνων παιδί, χοντρομπυλάδικο και γερό, φορτωμένος έκκλησιαστικά βιβλία για τον έσπερινό του Δεσπότη.

Ο Τριαντάφυλλος ήταν φημισμένος σ' όλα τα χωριά μας ως το πλειό γραμματισμένο παιδί του τόπου μας, ότι διάβαζε κάθε λογιής γράμμα, όσο «μπερδεμένο» και «κουλουριασμένο» κι' αν ήταν, ότι έγραφε καλλιγραφία, και πολλοί έλεγαν ότι ήξερε πλειότερα γράμματα κι' από τους παπαδες, κι' όλος ο κόσμος τόν έλεγαν Άναγνώστη.

Άναγνώστης σ' εκείνη την εποχή στον τόπο μας ήταν μεγάλο πράγμα. Ξεπερέτευε τιν παπα στην έκκλησία, έλεγε ένα σωρό «γράμματα» και προσεγγίζε απ' έξω και προπάντων εκείνο το «Άσπιτε, άμολυντε» που φάνινονταν σαν σιράντα μέρες δρόμο μακρύ.

Ο Τριαντάφυλλος ήταν μοναδικός σ' Άναγνώστης, άνώτερος από όλους τους Άναγνώσταδες του τόπου μας, κι' έζδν από τα «γράμματα» της Έκκλησίας, που ήταν φωστήρας μοναχός, διάβαζε και τα γράμ-

ματα όλων των ξενιτεμένων (1) γυναικών, που λάβαιναν από τους άνδρες τους, ή τα παιδιά τους, κι' έγραφε τες απαντήσες τους, κι' έξηγοδσε τες διαμειγές, που λάβαινε το χωριό από τον Πασια του Γιαννίνου....

Όλος ο Κόσμος μιλούσε με θαυμασμό για τον Τριαντάφυλλο του Κύρ-Σπύρου. ως σπάνιο παιδί, έγω όμως δέν τον χώνευα καθόλου διότι δέν ήξερα όσα ήξερε αυτός. Έγω ήμουν στο χωριό ακόμα κι' αυτός είχε μάθει το Γαλτήρια απ' έξω, είχε μάθει τον Άπόστολο, τα Μηναια, το Τριφύδι, το Πεντηκοστάρι, την Παράκλητική, τ' Ωρολόγι, το Εύκολόγι και άλλα πολλά, κι' είχε ένα χρόνο που είχε ξεσκολήσει, μην ύπάρχοντας άλλα γράμματα να μάθη!

Όταν λοιπόν είδα τον Τριαντάφυλλο ναρχεται σοβαρός-σοβαρός με τα έκκλησιαστικά βιβλία φορτωμένος, μου χάλασε τη καρδιά, που δέν είμουν γραμματισμένος σαν κι' αυτόν, για να λείψη μια για πάντα η μρονιδα των Γραμμάτων απ' άπάνω μου, και λογαρίαζα τους κόπους, που είχα μπροστά μου, για να μάθω τόσα, όσα είχε μάθει ο Τριαν-

(1) Ξενιτεμένες λέγονται οι γυναίκες, που τους άνδρες τους πέρνουν ξενιτιά.

τάφυλλος και μαζί με τ' άλλα και το φοβερό και τρομερό «Άσπιτε, άμολυντε» απ' έξω!

Αυτός όμως, επειδή δέν είχε να μου ζηλέψη τίποτε, μόλις μ' είδε με καλωσόρισε και μ' έρώτησε:

— Είδες τον Δεσπότη;

— Όχι!

Του είπα.

Τότε έλαβε ένα προστατευτικό ύ-
φορ και μου είπε:

— Έλα μαζί μου να σε παρου-
σιάσω!... Αμα ζυγώσωμε να του
κάνης μιὰ μετάνοια και να του φιλή-
σης τὸ χέρι....

— Παπᾶς εἶνε ὁ Δεσπότης γιὰ νὰ
τοῦ φιλήσω τὸ χέρι;

Εἶπα τοῦ Τριαντάφυλλου, ἀλλ'
αὐτὸς, μὴ γνωρίζοντας τί εἰκόνα
εἶχα φκιασμένη μέσα μου τοῦ Δε-
σπότη, μου ἀπολογήθηκε..

— Τί παπᾶς λές; Αὐτὸς εἶνε ἕκα
τὸ φορὲς, χίλιες φορὲς μεγαλύτερος
ἀπὸ τοὺς παπαδες! Αὐτὸς φκιάνει
τοὺς παπαδες, κι' ἂν θέλῃ τοὺς ξε-
παπαδώνει και τοὺς κόβει τὰ μαλ-
λιά και τοὺς ζουρίζει τὰ γένεια!...
Εἶναι πὼς ν' σ' τὸ εἶπώ;.... βασι-
λειᾶς ἀπάνω στοὺς παπαδες!...

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Τριαντά-
φυλλου ὁ Δεσπότης ἔγεινε στὴν φαν-

τρός, τ' ἄρματά του, πλεῖο μεγάλα
και πλεῖο λαμπερά, και τὸ κόκκινο
και στραβοτακισμένο φέσι του και
τὰ τελατινένια τσαρούχια του μὲ τῆς
μεταξωτὲς φούντες του, πλεῖο κόκ-
κινα ἀκόμα, και τὸ σταυρωτό του κι'
ἡ φέρμελή του και τὸ σελάχι του
πλεῖο χρυσά ἀκόμα!

Περάσαμε τὴν αὐλὴ κι' ἀνεβαί-
ναμε τὴν σκάλα γιὰ νὰ μποῦμε στὸ
σπίτι, ὅπου εἶταν ὁ Δεσπότης. Ἡ
καρδιά μου πήγαινε ἀτῆ-τάκῃ σὺν
λιθοπάτημα, κι' ἤθελα ἐκεῖνη ἡ με-
γάλη στιγμὴ, ποὺ θὰ παρουσιάζοι-
μι προστὰ στὸν Δεσπότη, τὸν βασιλεῖα
τῶν παπᾶδων, νὰ εἶταν πλεῖο ξεμα-
κρι, γιατί αἰστάνοιμον τὸν αὐτόμου
ἀπροπαράσκευο γιὰ νὰ τὸν ἰδῶ. Νό-
μιζα ὅτι ὁ Δεσπότης, ὅπως συνήθισα
νὰ τὸν φαντάζωμαι, εἶχε δικαίωμα
ζωῆς και θανάτου σ' ὅλους ἐμᾶς, πα-
παδες και λαϊκοὺς!

Ἀνεβήκαμε τὲς σκάλες, περάσαμε
τὴν κρεβάτα, και μῆκαμε στὸ δο-
ξάτο τοῦ σπιτιοῦ, κι' ἀντὶ γιὰ ἐκεῖνον
τὸν Δεσπότη, ποὺ περίμενα νὰ ἰδῶ,
εἶδα ἕναν ἄγνωστό μου παπα, κα-
θισμένον σταυροπόδι ἐπάνω στὸν κα-

ρῖσα προς τὴν θύρα τοῦ δοξάτου,
χωρὶς νὰ αἰστάνοιμῃ ποὺ εἴμιον
και τί ἔκανα.

Ὁ Δεσπότης, ἐξακολουθοῦσε τὴν
ὁμιλία του μὲ τοὺς παπᾶδες και τοὺς
προκρίτους τοῦ χωριοῦ κι' οὔτε ἔ-
δωκε προσοχὴ στὴν μετάνοια μου και
στὸ φίλημα τοῦ χεριοῦ του κι' οὔτε
ἐρώτησε γιὰ τὸ ὑποκείμενό μου. Αἰ-
στάνθηκα ἕνα τέτοιο βάρος στὴν καρ-
διά μου, ποὺ δὲν μπορούσα νὰ σταθῶ
ὀρθὸς ἐκεῖ μέσα και βγήκα ἔξω στὴν
κρεβάτα, νὰ πάρω ἀγέρα, γιατί ἔ-
νοιωθα τὴν ἀναπνοή μου πιασμένη.
Ὁ Τριαντάφυλλος μὲ πήρε ἀπὸ τὸ
κοντὸ γιὰ νὰ ἰδῇ τί αἰτία.

— Θέλ'ς τίποτ',

Μου εἶπε μὲ κάποιαν ἐγνοια.

— Θέλω νὰ μου εἰπῆς (τοῦ εἶπα
κι' ἄρχισαν νὰ τρέχουν βροχὴ τὰ
μάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα) παπᾶς εἶν'
ὁ Δεσπότης;

Κι' ἐνῶ ὁ Τριαντάφυλλος στέ-
κονταν ζαπορεμένος, ἐγὼ ἄρχισα νὰ
κλαίω, νὰ κλαίω τὴν ὠραία εἰκόνα
τοῦ λεβέντη μου τοῦ Δεσπότη ~~μου~~,
ποὺ εἶχα φκιάσει μὲ τὴν παιδική μου
φαντασία πᾶσα στὴν ἀνὰ μου.

501

Δεσπότη μου, τοῦ ψηλοῦ σὺν γίγαν-
τα, μὲ τῆς κάτωσπρες φουστανέλλες
του, μὲ τὸ κόκκινο και στραβοτα-
κισμένο καπεταναρίτικο φέσι του και
τὴν μακρυὰ του μεταξωτὴ φούντα,
πῶπερτε ἀπάνω στὴν ζερβία πλάτη
του, μὲ τὰ φλωροκαπνισμένα του τ'
ἄρματα, μὲ τὸ χρυσοκέντητό του
σταυρωτό, μὲ τὴν χρυσοκεντημένη
του φέρμελη, μὲ τὸ χρυσοκεντημένο
του σελάχι, μὲ τὰ χρυσά του τζια-
πράζια, μὲ τὰ κόκκινα τελατινένια
τσαρούχια του, μὲ τὰ μαῦρα μάτια
του, τὰ μαῦρα φρύδια του, τὰ μαῦρα,
μακρυὰ και στριμμένα τσιγγελωτά
μουστάκια του και τ' ὀμορφοζουρι-
σμένο κι' ἀσπροκάτασπρο πρόσωπό
του, τοῦ Δεσπότη μου, ποὺ φαντάζο-
μιον γιὰ ὅ,τι ὠραῖο, γιὰ ὅ,τι εὐγε-
νικό, γιὰ ὅ,τι λεβέντικο και περίφανο
εἶχε ἡ πλάση, γιὰ ὑπεράνθρωπο, αὐ-
τὴν τὴν πανέμορφη εἰκόνα, ποῦρθε
ἕνας παπᾶς μὲ γένεια, μὲ ράσα, μὲ
καλυμαῦχι, κι' ἕνα μακρὺ και χον-
τρόσπειρο κομπολόγι στὸ χέρι νὰ μου
τὴν ξεσχίσῃ, νὰ μου τὴν κάνῃ κομ-
μάτια, και νὰ μου τὴν πετάξῃ στὴν
λάσπη! Ἐκλαιγα, ἔκλαιγα τὴν κα-
ταστραμμένη εἰκόνα τῆς φαντασίας
μου, ποὺ κρατιῶνταν ῥιζωμένη ἀπὸ
τὰ φύλλα τῆς καρδιάς μου, ἀπὸ τὰ
βάθρα τῆς ψυχῆς μου, κι' ὁ καῦμέ-
νος ὁ Τριαντάφυλλος, μὴ μπορῶντας
νὰ καταλάβῃ γιατί ἔκλαιγα, μου ἔ-
λεγε συγκρατούμενα:

— Τ' ἔχεις και κλαῖς ἔτσι; Τί σῶ-
κανε ὁ Δεσπότης; Αὐτὸς δὲν σοῦ
εἶπε τίποτε!

— Νά, βρε ἀδερφέ! (τοῦ εἶπα τέ-
λος.) Δὲν τὸν ἤθελα παπα τὸν Δε-
σπότη! Τὸν ἤθελα μὲ φουστανέλλες
και μ' ἄρματα, ὅπως τὸν ἤξερα!...

Θέλησα νὰ φύγω, γιὰ τὸ χωριὸ
μου, ἀλλ' εἶταν ἄργά και δὲν μ' ἄ-
φησαν κι' ἔτσι κάθησα, χωρὶς νὰ τὸ
θέλω.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα πήγαμε στὴν
ἐκκλησιά, ὅπου θὰ λειτουργοῦσε κι'
ὁ Δεσπότης. Ὑστερα ἀπὸ τὰς «Ὡ-
ρες», τῶν «Κανόνων» και τὰς «Κα-
ταβασίεων» ἦρθε κι' ὁ Δεσπότης κα-
βάλλα σ' ἕνα χρυσοκάπουλο μου-
λάρι. Βγήκαμε στὸν περίβολο τῆς ἐκ-
κλησίας ὅλοι νὰ τὸν δεχτοῦμε, ἀλλὰ
μ' ὅλον τὸν σεβασμό, ποὺ τότερνε

ὁ κόσμος, ἐγὼ αἰστάνοιμον μιὰ ἐχ-
τροπάθεια ἐναντίον του.

Ἀρχισε ἡ λειτουργία. Καμμιὰ δε-

502

καριὰ παπᾶδες, δυὸ τοῦ χωριοῦ κι'
οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα, λει-
τουργοῦσαν κι' ὅταν βγήκε ὁ Δε-
σπότης στὴν «Ὡραία Πόλη» μὲ τὰ
χρυσά του τὰ ἱερατικά και τὴν κο-
ρώνα στὸ κεφάλι, ποὺ τὰ ἐβλεπα γιὰ
πρῶτη φορὰ, ἄρχισα νὰ αἰστάνωμε
μιὰ ἱερὴ εὐχαρίστηση και νὰ ἀνεχω-
μαι ὡς Δεσπότη, ἂν και δὲν εἶταν
ἐκεῖνος, ποὺ εἶχα πλιάσει ἐγὼ μὲ τὴν
φαντασίᾳ μου, κι' ἂν και φοροῦσε
παπαδίστικα φορέματα.

Κατὰ τὴν λειτουργίᾳ τοῦ Τριαν-
τάφυλλου ἡ γλώσσα εἶχε γεῖναι περ-
δάρι, εἶχε γεῖναι ἀρδονίσια. Δὲν ἔ-
φινε ἄλλον νὰ εἰπῇ τίποτε. Ὅλα τὰ
γράμματα τᾶλεγε ἀπ' ἔξω, κι' ὁ κό-
σμος ἀποροῦσε γιὰ τὴν ἀξιάδα του
και τὴν ἀναγνωστοσύνη του.

Πρὶν τοῦ Βαγγέλιου βγήκε πάλι ὁ
Δεσπότης στὴν «Ὡραία Πόλη» μὲ
τοῖς παπαδες δεξιά κι' ἀριστερά κι'
ἕνα κόκκινο βιβλίον στὸ χέρι. Ὁ
Τριαντάφυλλος πετάχτηκε ἀπὸ τ'
ἀναλογιὸ και πήγε μπροστὰ του και
γονάτισε, ὁ Δεσπότης τοῦ ἔβαλε τὴν
ἄκρη τοῦ πετραχλιοῦ του στὸ κε-
φάλι κι' ἄρχισε νὰ διαβάξῃ ἀπὸ τὸ
κόκκινο βιβλίον και νὰ τὸν ἀναγνα-
τεῖ. Ὅλος ὁ κόσμος τήραγαν κι'
ἴκουγαν μὲ προσοχή τὰ λόγια ποὺ
διάβαζε ὁ Δεσπότης ποὺ θάκαναν τὴν
νὰν ἄνθρωπο νὰ χάσῃ τ' ὄνομά του,
ποὺ τοῦ εἶχε δώσει ὁ νουνός του, και
νὰ ὀνομαστῇ Ἀναγνώστης.

Ὅταν τέλειωσε τὸ διάβασμα, ὁ
Τριαντάφυλλος σηκώθηκε, φίλησε
τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη κι' ὁ Δεσπότης
τὸν ἀνόμασε «Ἀναγνώστη» κι' ὁ
λος ὁ κόσμος φώναξαν: «Ἀνα-
γνώστης! Ἀναγνώστης!»

Εἶναι ἀδύνατον νὰ παραστήσω
πόσο ζήλεψε ἡ καρδιά μου τὸν Τρι-
αντάφυλλο! Εἶταν ὁ ἐνδοξότερος
ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας.

Ὁ Τριαντάφυλλος—Ἀναγνώστης
γύρισε στὴν θέσιν του, ἀνοῖξε τὸν
«Ἀπόστολον» κι' ἤρθε κοντὰ μου
μου ἔδειξε τὸ κεῖμενο τῆς ἡμέρας
και μου εἶπε ἀξιοματικῶς:

— Ἐρ'ς νὰ τὸν πῆς;

— Ἐρῶ.

Τοῦ εἶπα μὲ κάποιαν δειλία.

— Πήγαινε (μου εἶπε) και στάσου
στὴν μέση κι' ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα και
πᾶ «Δύναμις. Ἅγιος ὁ Θεός» ν' ἄρ-
χίσῃς.

Πῆγα και στάθηκα στὴν μέση, κι'
ὅταν ὁ Ἀναγνώστης εἶπε: «Δύναμις.
Ἅγιος ὁ Θεός» κτλ. ἄρχισα: «Προ-

ΑΝΑΤΟΛΗ

κεισθεῖς ἐμὲν ἡχος βαρὺς....»

κι' εἶπα ἔναν ἀπόστολον ποῦ δὲν εἶχα ξαναπῆ ποτέ. Ἡ φωνή μου ἐνίκησε τὸν καινούργιον Ἀναγνώστην καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔμεινε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό, σὰν νὰ ἤθελε νὰ τὸν ξαναπῶ τὸν «Ἀπόστολο». Ὡς κι' αὐτὸς ὁ Δεσπότης μ' ἐκάλεσε στὸ «Ἱερὸ» καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθήσω στὸ ἄλλο χωριό, ποῦ θὰ πῆγαине τὸ δειλινὸ ἐκείνης τῆς ἡμέρας, γιὰ νὰ μὲ χειροτονήσῃ Ἀναγνώστη.

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Δεσπότη πέταξα στὰ οὐράνια ἀπὸ τὴν χαρά μου, γιατί, ὥς «Ἀναγνώστης» ἄποχοῦσα δύναμιν μέσα στὴν ἐκκλησιά καὶ δὲν θὰ μαλλόναμε μὲ τὸν Γιάννη τὸ Μήζαρη καὶ μὲ τὸ Μητρο τὸ Μάη, ποῖ ὅς νὰ εἶπῃ τοῦτο καὶ ποῖ ὅς ἐκεῖνο καὶ θὰ τοῖς διὰ ταῦτα ἐγὼ τί νὰ λέγουν. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ τὸ «Ἀναγνώστημα» θὰ μοῦ χρησίμευε καὶ ὥς πιστοποιητικὸ, ὅτι τὰ εἶχα μάθει τὰ γράμματα καὶ θὰ γλύτονα ἀπ' τὸν πατέρα μου, ποῦ μὲ βασάνιζε καθεμέρα νὰ μάθω γράμματα.

Τὸ δειλινὸ ξεκινήσαμε ἀπὸ τοῦ Ράϊκου ὅλη ἡ δεσποτικὴ συνοδεία καὶ πῆγαμε στὴν Κρετσούνιστα, χωριὸ μεγαλύτερο, ὅπου θὰ χειροτονούρουν κι' ἐγὼ Ἀναγνώστης.

Τὸ βράδυ πῆγαμε στὸ καλύτερο σπίτι τοῦ χωριοῦ, φάγαμε, ἔπιναμε, ψάλαμε, εἶπαμε τ' ἀποδείχνο μὲ τὸν Δεσπότη, φιλήσαμε τὸ χέρι του καὶ τραβηχτήκαμε νὰ κοιμηθοῦμε, ὁ καθεὺς ὅπου τοῦ εἶχαν ἐτοιμασμένο. Ἐμένα μ' ἐπῆρε ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ στὸ στρώμα της μαζὺ μὲ τὰ παιδιὰ της. Κοιμήθηκα ἀμέσως μὲ τὴν χαρὰ γιὰ νὰ ξυπνήσω πρῶτ' νὰ γείνω «Ἀναγνώστης», κι' ὅταν ξύπνησα, πετάχτηκα ἀπάνω γιὰ νὰ πάγω στὴν ἐκκλησιά, ἀλλ' ἀρχισα νὰ ἀπορώ, πῶς βρέθηκα ἀπὸ τὸ ξένο πρὶν χωρὶς στὸ σπίτι μου! *Νόμισα ὅτι εἶχα περῆσει στὸ χωριό μου!* Ἐκεῖνὴ τὴν σάββηλ ἀκούσα τὴ μάνα μου νὰ λέγῃ στὴν γειτόνισσά ἀπὸ τὸ παραθύρι:

—.....Τὸν σκυλλοκαλόγερο! Ἦθελε νὰ σβῆσῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ μοῦ τὴ κάνει «Ἀναγνώστη»! Ἀκούς Ἀναγνώστη! Ἀναγνώστη! Ἀμα τῶμαθα ἐπ' ἐς, πῆγα στὴν Κρετσούνιστα, ἤρρα τὸ παιδί μου κοιμισμένο, τὸ ζαλώθηκα καὶ τῶφερα ἐδῶ ὁληνύχτα. Τώρα ἄς καρτερῇ ὁ σκυλλοκαλόγερος! Ἀκούς! Ἀκούς! ν' ἀλλάξῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου ὁ σκυλλοκαλόγερος! Κι' ἐγὼ τί Χρῆστο θὰ εἶχα τότε; Τὸ παιδί μου Χρῆστος βαρτίστηκε καὶ Χρῆστος θὰ μείνῃ κι' ὄχι Ἀργανώστης.

—Ἔτσι δὲν ἐγένετο Ἀναγνώστης.

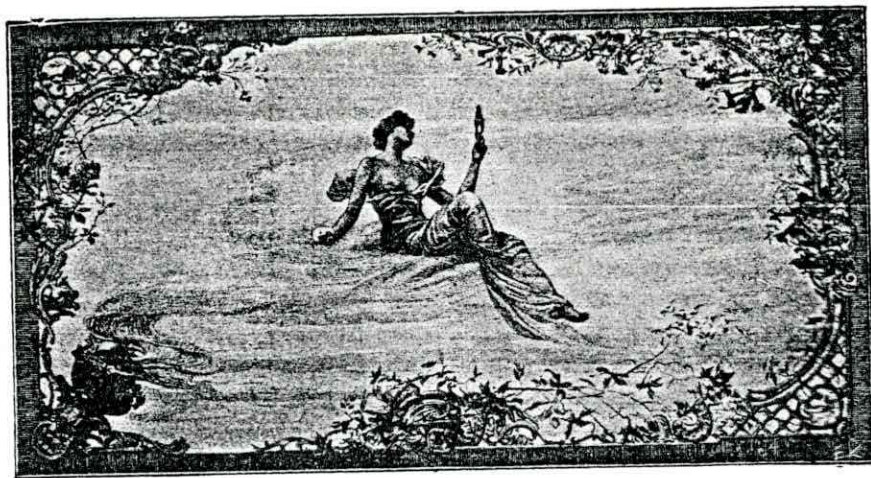
ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΔΗΣ

ΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ.

ΤΟ Υ 1900

Φαίνεται ὅτι εἰς κάποιαν Ἀθηναίαν ἐφημερίδα, ἄλλος μοῦ εἶπε τὸ «Ἑμπερὸς» καὶ ἄλλος τὰς «Ἀθήνας», δημοσιεύεται ἀπὸ τινος σειρὰ συνεντεύξεων μετὰ διαφόρων λογίων περὶ τῶν σήμερον ζώντων Ἑλλήνων ποιητῶν. Περὶ ὧν τούτων δὲν εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος καθ' ὅτι εἰς τὸ Πλωμάρι ὁπόθεν στέλλω τὰς γραμμὰς αὐτὰς εἰς τὴν «Ἀνατολὴν» ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες δὲν ἔρχονται, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ἀντελήφθην. Βασίζομαι λοιπὸν εἰς ὅσα μοῦ εἶπον μόνον δύο φίλοι μου καθηγηταὶ τοῦ Γυμνασίου Μυτιλήνης, οἱ ὅποιοι ἐ-

ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΕΙΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

ΙΜΟΥΝ-δέν είμουν οκτώ χρόνων παιδί κι' έπαιζα την Κυριακή τ' απόγευμα με τόν όμήλικά μου, τόν Γιάννη, που παρτσουκλιάζαμε Στάχτση κι' τό Μητρο, που περιγιελούσαμε Μήη, όταν ένας άρχατος διαβάτης έφερε την είδηση στο χωριό, ότι ήρθε ό Δεσπότης στο Ράϊκο.

Πολλές φορές ήκουα νά γίνεται λόγος για τό Δεσπότη, ότι κάνει παπῆδες, ότι έκανε ό Δεσπότης αυτό, ότι είπε ό Δεσπότης εκείνο, ότι πρόσταζε ό Δεσπότης τούτο κι' εκείνο, κτλ. Και έπειδή τό χωριό μας είταν μικρό — κμ-μιά δεκαριά σπίτια, χωριουδάκι — ό Δεσπότης δέν περνούσε ποτέ από μας, όταν έκανε την περιοδεία του, τό χινόπωρο: χωρίς νά τόν ιδώ, τόν φανταζόμουν έναν πολύ άψηλόν άνθρωπο με φουστανέλλες, με κόκκινα τσαρούχια, με φέσι κόκκινο τσακισμένο, κηπεταναρίτικο, με χρυσά άρματα, τέλειον τύπον άρματωλού, με υπερφυσικό άνάστημα.

Στό άκουσμα αυτό, ότι ό Δεσπότης είχεν έρθει στο Ράϊκο, μιά ώρα μακριά από τό χωριό μας, βουλευτήκαμε κι' οί τρεις:

— Πάμε στο Ράϊκο νά ιδούμε τί πράγμα είν' ό Δεσπότης;

— Πάμε...

— Πάμε...

Και στή στιγμή δρόμο!

Σέ μιά ώρα είμαστε στο ξένο τό χωριό. Ρωτούμε:

— Πούναι κονεμένος ό Δεσπότης;

Και μάς είπαν:

— Στού Κύρ-Σπύρου.

Ό Κύρ-Σπύρος είταν οικογενειακός μας φίλος κι' τραβήξα με θάρρος στο σπίτι του, έχοντας εξ όπίσω μου τούς δύο μου φίλους κι' συγχωριανούς.

Άμα μ' είδε ό Κύρ-Σπύρος, που βρίσκουταν εκείνη τη στιγμή στην αυλόθωρα κι' έδινε στον ένα κι' στον άλλο διαταγές για την έτοιμεία του Δεσπότη, νόμισε ότι είταν κι' ό πατέρας μου κοντά νάσχεται.

— Καλώς ώρισες! (μου είπε) που στάθηκες ό πατέρας σου;

— Ήρθα μοναχός μου...

Τού είπα κι' έδειξα τούς δύο μου φίλους.

— Χωρίς τόν πατέρα σου! (μου είπε) Ά! Έκνες πολύ άσχημα! Άν σε γυρέψη ό πατέρας σου και δέ σ' εύρη, φαντάζεσαι τη στενοχώρια θά τραβήξη;

— Νά! (τού είπα με θάρρος) ήρθαμε νά ιδούμε τό Δεσπότη και θά γυρίσουμε πίσω στο Σούλι... Πρίν βκαλέψη ό πλιός θά είμαστε εκεί...

— Ά! όλα κι' όλα (μου είπε) άλλ' αυτό δέ θά γένη... Άπόψε θά μείνεις εδώ!... Έσείς οί δύο (είπε στους συντρόφους μου) γυρίστε γρήγορα στο χωριό σας και πέτα στον πατέρα του και στή μάνα του, ότι ό Χρίστος θάναί άπόψε σπίτι μου, νά μείνουν ήσυχας κι' αύριο θά τόν στείλω με συντροφιά...

Οί φίλοι μου, χωρίς νά ιδάω καν τό Δεσπότη τραβήξαν, τρέχοντας τόν κατήφορο, για τό Σούλι, και σε μιá στιγμή έγειναν άφαντοι από μπροστά μας.

Σέ λίγο ήθε κι' ό γυιός του Κύρ-Σπύρου από την έκκλησιá, φορτωμένος έκκλησιαστικά βιβλία...

Ό γυιός του Κύρ-Σπύρου, Τριαντάφυλλος λεγόμενος, μεγαλύτερος τέσσαρα πέντε χρόνια από

μένα, είχαν φημισμένος σ' όλα τα χωριά μας, ως γραμμωτισμένο παιδί. Πολλοί μάλιστα έλεγαν, ότι ήξερε πλειότερα γράμματα κι' από τους παπᾶδες, κι' όλος ό κόσμος τόν έλεγε 'Αναγνώστη. 'Αναγνώστης σ' εκείνη την εποχή στόν τόπο μας είταν μεγάλο πράγμα. Ξεπερέτευε τόν παπᾶ στην έκκλησιά, έλεγε έν σωρό γράμματα και προσευχές, απ' έξω, κι' εκείνο τό «'Ασπιδε, αμόλυντε» που μου φαίνονταν, ότι δεν έτόλμησα ποτέ νά επιχειρήσω νά τó μάθω απ' έξω. Διάβηξε τά γράμματα όλων τών ξενιτεμένων¹⁾ γυναικῶν, που λάβαιναν από τούς άντρες τους, ή τά παιδιά τους, έγραφε τές απαντήσεις τους, κι' εξηγούσε τές διαταγές, που λάβαινε τó χωριό από τόν Πασίχ τού Γιαννίνου.

Όλος ό κόσμος μιλούσε για τόν Τραντάφυλλο τού Κύρ-Σπύρου, ως σπάνιο παιδί, άλλ' έγώ δέν τόν χώνευα, διότι δέν ήξερα όσα ήξερε αυτός. Εγώ είμουν στό Χτωήχι, ακόμα, κι' αυτός είχε μάθει τó Ψαλτηρι απ' έξω, είχε μάθει τόν 'Απόστολο, τά Μηνιαία, τó Τριώδι, τó Πεντηκοστήρι, τó 'Ωρολόγι, τó Εύχολόγι κι' άλλα πολλά, κι' είχε ένα χρόνο, που είχε ξεσκολήσει, μὴν υπάρχοντες άλλα γράμματα νά μάθῃ, κι' όταν τόν είδα νάρχετκι σοδάρος-σοδάρως με τά έκκλησιαστικά βιβλία φορτωμένος, μου χαλασε ή καρδιά, που δέν ήμουν κι' έγώ γραμμωτισμένος σάν αυτόν, για νά λείψῃ μιὰ για πάντα ή φροντίδα τών γραμμάτων από πάνω μου και λογάριζα τούς κόπους, που είχα μπροστά μου για νά μάθω τότε και τσα βιβλία, που ανάφερα παραπάνω.

Αυτός όμως, μόλις μ' είδε, με καλωσώρησε και μ' έρώτησε αν παρουσιάστηκα στό Δεσπότη, κι' όταν τού είπα, ότι δέν τόν είχα ιδεί ακόμα, έλαβε ένα προστατευτικό ύφος και μου είπε:

— Έλα μαζί μου νά σε παρουσιάσω...
— Άμα σε παρουσιάσω, νά τού κάνῃς μιὰ μετά-νοια και νά τού φιλήσῃς τó χέρι...

— Παπᾶς είν' ό Δεσπότης, νά τού φιλή-σω τó χέρι;

Τού αντίλογήθηκα τού Τραντάφυλλου, άλλ' αυτός, μὴ γνωρίζοντας τί εικόνα είχα φκιασμένη μέσα μου τού Δεσπότη, μου άπολογή-θηκε:

— Τί παπᾶς λές; Αυτός είναι έκκτό, χί-λιες φορές μεγαλύτερος από τούς παπᾶδες! Αυτός φτιάχνει τούς παπᾶδες, αυτός — αν θέλῃ — τούς ξεπαπᾶδώνει, και τούς ζουρίζει τά γέ-νεια!

Μ' αυτά τά λόγια τού Τραντάφυλλου ό Δεσπότης έγεινε στη φαντασία μου πλειό ψηλός, πλειό χοντρός, τ' άρματά του πλειό μεγάλα

1) Αί γυναίκες, πῶχουν άντρες στην Ξενιτιά λέ-γονται ξενιτεμένες.

και πλειό λαμπερά, και τó κόκκινο και στρα-βοτσακισμένο φέσι του και τά τελατινένια τσαρούχια του με τές μετξωτές τους, φούντες πλειό κόκκινες ακόμα.

Περάσαμε τήν αύλή κι' άνθβαίναμε τή σκάλα, για νά μπορούμε μες τó σπίτι, που βρι-σκουταν ό Δεσπότης. 'Η καρδιά μου πήγαινε «τίκ-τάκ, τίκ-τάκ» κι' ήθελα ή μεγάλη εκεί-νη στιγμή, που θα παρουσιαζόμουν μπροστά στό Δεσπότη, νά είταν πλειό μακριά, γιατί χίστανόμουν τόν εαυτό μου άπροπαράσκευο για νά τόν ιδώ. Νόμιζα, ότι ό Δεσπότης, όπως μου τόν παρίσταναν, είχε δικίωμα ζωής και θά-νάτου σ' έμάς τούς άλλους!

'Ανεβήκαμε τές σκάλες, περάσαμε τήν κρε-βάτα και μπήκαμε στό δοξάτο, κι' άντι για Δεσπότη, που κατερούσα νά ιδώ, είδα έναν άγνωστο παπᾶ, καθισμένο σταυροπόδι άπάνω στόν καναπέ, και με τó δεξί του χέρι έπαιζε ένα μακρύ και χοντρόπειρο κομπολόγι, ενώ μερικοί προσετοί τού χωριού κι' οί παπᾶδες στεκονται όρθοί με τά χέρια σταυρωμένα. 'Ο Τραντάφυλλος άπόθεσε τά βιβλία κάπου κι' έ-πεσε καταγής μπροστά σ' εκείνον τόν άγνωστό μου τόν παπᾶ, τώκανε μιὰ μετάνοια και τού φίλησε τó χέρι. Εγώ τᾶχασα. Δέν ήξερα, που βρισκόμουν. Δε μπορούσα νά εξηγήσω τί λο-γιών παπᾶς είταν εκείνος, που έπαιζε τó κομ-πολόγι, κι' έπεσε και τώκανε μετάνοια ό Τραν-τάφυλλος και τού φίλησε τó χέρι, ενώ οί προ-εστοί τού χωριού κι' οί παπᾶδες στέκονταν όρθοί με φόβο και σεβασμό...

— Κάνε μετάνοια και φίλησε τó χέρι τού Δεσπότη.

Μου είπε ό Τραντάφυλλος, με τρόπο κρυφό, που μ' είδε νά στέκωμκι σάν ξαπορεμένος.

— Αυτός είν' ό Δεσπότης;

Τού είπα με άπορία.

— Αυτός είναι (μου είπε σιγανά και με κάποιον φόβο) Πήγαινε γρήγορα μπροστά του.

Έσκυψα, έκανα μιὰ μετάνοια, τού φίλησα τó χέρι και γύρισα πρὸς τή θύρα τού δοξάτου. 'Ο Δεσπότης ούτε έρώτησε για τó υποκείμενό μου, όταν τώκανα τή μετάνοια και τού φίλησα τó χέρι, άλλ' έξπκολουθούσε τήν όμιλία του με τούς παπᾶδες και τούς προεπίτους τού χω-ριού. Αιστάνθηκα ένα τέτοιο βίος στην καρ-διά μου, που δέν μπορούσα νά σταθώ στό δο-ξάτο. Βγήκα έξω στην κρεβάτι ν' άναπνεύσω, γιατί μου είχε πιαστή ή άναπνοή. Με πήρε ό Τραντάφυλλος από κοντά για νά ιδῇ τί θέλω.

— Θέλ'ς τίποτε; Μου είπε.

— Θέλω νά μου εἴπῃς (τού είπα κι' άρχισαν νά τρέχουν βρύση τά ματια μου από τó κλάμ-μα) θέλω νά μου εἴπῃς, παπᾶς είν' ό Δεσπότης;

Κι' άρχισα νά κλαίω, νά κλαίω τήν ώραία εικόνα τού λεβέντη μου τού Δεσπότη, που είχα φτιάσει με τήν παιδική μου φαντασία μέσα

στην καρδιά μου, τοῦ Δεσπότη μου τοῦ ψηλοῦ
σὰ γίγαντα, με τὲς κάτασπρες φουστανέλλες
σου, με τὸ στορβοτοσκαμισμένο κόκκινο φέσι του
με τὴ μακρὴν μεταξωτὴ του φούντα, πῶπεφτε
ἀπάνω στὴ ξέροια πλάτη του, με τὰ φλωρο-
καπνισμένα τ' ἄρματά του καὶ τὰ τσιαπράζικ
του, με τὰ κόκκινα τσαρούχια του, με τὸ πα-
νέμορφο ζουρισμένο πρόσωπό του καὶ με τὰ
μαῦρα, μακρὰ καὶ στριμμένα πρὸς τὸν ἀνή-
φορο μουστάκια του, τοῦ Δεσπότη μου, ποῦ
φανταζόμουν γιὰ ὅ,τι ὠραῖο, καὶ ὅ,τι εὐγενικό
καὶ ὅ,τι περίφανο εἶχε ἡ πλάση, γιὰ ὑπεράν-
θρωπο, αὐτὴν τὴν παννέμορφη εἰκόνα, ποῦ ἦθε
ἐνας παπῆς, με γένεια, με ράση, με καλυμμάκι
καὶ ἕνα χοντρόσπειρο κομπολόγι στὸ χέρι νὰ
μου τὴν ξεσχίση, νὰ μοῦ τὴν κάνη κομμάτια,
καὶ νὰ τὴν πετάξῃ στὴ λάσπη!

Ἐκλαιγα, ἐκλαιγα τὴν κατστραμμένη εἰ-
κόνα τῆς φαντασίας μου, καὶ ὁ καὶ μένος ὁ Τραν-
τάφυλλος, μὴ γνωρίζοντας τί εἶχα καὶ ἔκλαιγα,
μοῦ ἔλεγε:

— Τ' ἔχεις, βρε ἀδερφέ καὶ κλαῖς; Τί σῶ-
κανε ὁ Δεσπότης; Αὐτὸς δὲ σοῦ εἶπε τίποτε
κακό!

— Νά, βρε ἀδερφέ, (τοῦ εἶπα τέλος) δὲν τὸν
ἤθελα παπᾶ τὸ Δεσπότη! Τὸν ἤθελα με φου-
στανέλλες, καὶ μ' ἄρματά!

Θέλησα νὰ γίνω γιὰ τὸ χωριό μου, ἀλλ'
εἶταν ἀργὰ καὶ δὲ μ' ἄφησαν, καὶ ἔτσι κάθη-
σα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα πήγαμε στὴν ἐκκλη-
σιά, ὅπου θὰ λειτουργοῦσε καὶ ὁ Δεσπότης.
Ἦσαν ἀπὸ τὲς «Ὁρες», τοὺς «Κυκλῶνες» καὶ
τὲς «Κατακλιχισίες», ἦρθε καὶ ὁ Δεσπότης κα-
θὼς ἄλλοι σ' ἕνα χρυσοκάπουλο μουλάρι. Βγήκαμε
ὅλοι οἱ λαῖκοι νὰ τὸν δεχτοῦμε, ἀλλὰ μ' ὅλον
τὸν σεβασμό, ποῦ τῶφανε ὁ κόσμος, ἐγὼ αἰ-
στανόμουν μὴ ἀντιπάθειά μεσα-μῶν.

Ἀρχισε ἡ λειτουργία. Καμμιὰ δεκαρὶα πα-
πᾶδες, τοῦ χωριοῦ καὶ ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα, λει-
τουργοῦσαν, καὶ ὅταν βγήκε ὁ Δεσπότης στὴν
Ὁραία Πύλη, με τὰ χρυσὰ του τὰ ἱερτικά,
καὶ τὴν κορώνα στὸ κεφάλι, ποῦ πρώτη φορὰ τὰ
ἔδλεπα, ἄρχισα νὰ αἰστάνωμαι ὡς Δεσπότη, ἀν-
ρίστηση καὶ νὰ τὸν ἀνέχωμαι ὡς Δεσπότη, ἀν-
καὶ δὲν εἶταν ἐκεῖνος, ποῦ εἶχα πλάσει ἐγὼ με
τὴ φαντασί μου, καὶ ἂν καὶ φοροῦσε παπα-
δίστικα φορέματα.

Κατὰ τὴ λειτουργία, τοῦ Τραντάφυλλου ἡ
γλῶσσα εἶχε γένει ἀηδόνι. Δὲν ἄφινε ἄλλον νὰ
εἰπῇ τίποτε. Ὅλα τὰ γράμματα τᾶλεγε ἀπ'
ἔξω, καὶ ὁ κόσμος ἀποροῦσε με τὴν ἀξιάδα του
καὶ τὴν ἀναγνωστοσύνη του.

Πρὶν τοῦ Β' γυμνασίου βγήκε ὁ Δεσπότης στὴν
Ὁραία Πύλη με τοὺς παπᾶδες δεξιὰ καὶ ἀρι-
στερά, καὶ ἕνα κόκκινο βιβλίο στὸ χέρι. Ὁ
Τραντάφυλλος πετάχτηκε ἀπὸ τὸν ἀναλογιό
καὶ πήγε μπροστὰ του καὶ γονάτισε, ὁ Δεσπό-

της τοῦ ἔβαλε τὴν ἄκρη τοῦ πετρὸς τοῦ πετρὸς τοῦ
στὸ κεφάλι καὶ ἄρχισε νὰ διαβάξῃ ἀπὸ τὸ κόκ-
κινο βιβλίο καὶ νὰ τὸν ἀναγνωστοῦ. Ὁ ὅλος ὁ
κόσμος τήρχαν καὶ ἄκουγαν με προσοχὴ τὰ
λόγια, ποῦ διαβάξανε ὁ Δεσπότης καὶ θάλλαν
ἐναν ἄνθρωπο νὰ χάσῃ τ' ὄνομα, ποῦ τῶδωκε ὁ
νοῦς του, καὶ νὰ ὀνομαστῇ Ἀναγνώστης.
Ὅταν τελείωσε τὸ διάβασμα, ὁ Τραντάφυλ-
λος σηκώθηκε, φίλησε τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη,
καὶ ὁ Δεσπότης τὸν ὠνόμασε Ἀναγνώστη, καὶ
ὅλος ὁ κόσμος φώναξε «Ἀναγνώστης! Ἀνα-
γνώστης!».

Εἶναι ἀδύνατο νὰ παρᾶσθαι πόσο ζήλεψε
ἡ καρδιά μου!

Ὁ Ἀναγνώστης γύρισε στὴ θέση του, ἀνοίξε
τὸν Ἀπόστολο, μοῦ ἔδειξε τὸ κείμενο καὶ μοῦ
εἶπε ἀξιωματικῶς:

— Ἐρ'ς νὰ τὸν πῆς;

— Ἐρῶ!

Τοῦ εἶπα με κάποια δειλίκα.

— Πήγαινε καὶ στάσου στὴ μέση, καὶ ὅταν
ἔρθῃ ἡ ὥρα καὶ πῶ «Δύναμις—Ἅγιος ὁ Θεός...»
ν' ἀρχίσῃς.

Πᾶγα καὶ στάθηκα στὴ μέση, καὶ ὅταν ὁ
Ἀναγνώστης εἶπε: «Δύναμις—Ἅγιος ὁ Θεός»
ἄρχισα: «Προκείμενον . . .» καὶ εἶπα ἔναν
Ἀπόστολο, ποῦ δὲν εἶχα ξανακεῖν. Ὁ ὅλος ὁ
κόσμος ἐκπρόστεν με τὴ φωνή μου καὶ με τὸ
διάβασμά μου, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης, γιὰ
με κάλεσε στὸ Ἱερό καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὸν ἀπο-
λουθῇ στ' ἄλλο τὸ χωριό, ποῦ θὰ πήγαινε
γιὰ νὰ με χειροτονήσῃ Ἀναγνώστη.

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Δεσπότη, πέ-
ταξα στὰ οὐράνια ἀπὸ τὴ χαρὰ μου, γιὰ τὸ
Ἀναγνώστη θ' ἀποχτοῦσα δύναμη μεσα στὴν
ἐκκλησιά καὶ δὲ θὰ μαλλώνω με τὸ Γίαννη
τὸ Στάχταρη καὶ τὸ Μῆτρο τὸ Μῆν, ποῖος νὰ
εἰπῇ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο, καὶ θὰ τοὺς εἶδον ἐγὼ
τὴν ἄδεια τί νὰ λέγουν αὐτοί.

Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, τ' ἀναγνώστης θὰ μοῦ
χρησίμευε ὡς πιστοποιητικό, ὅτι τὰ εἶχα μάθει
τὰ γράμματα, καὶ θὰ γλύτων ἀπὸ τὸν πα-
τέρα μου, ποῦ με βροχνοῦσε κατὰ μέρα νὰ μάθω
γράμματα.

Τὸ δειλινὸ ξεκινήσαμε ἀπὸ τὸ Ραῖο ὅλη ἡ
δεσποτικὴ συνοδεία καὶ πήγαμε στὴν Κε-
τσούνιστα, μεγαλειότερο χωριό, ὅπου θὰ χειρο-
τονοῦμαι καὶ ἐγὼ Ἀναγνώστης. Τὸ βράδυ κοι-
νήσαμε στὸ καλύτερο σπίτι τοῦ χωριοῦ, φάγαμε
ἐπὶ καὶ, φάλαμε, εἶπαμε τ' ἀπόδεικτο με τὸ
Δεσπότη, φίλησαμε τὸ χέρι του καὶ τραβήχτη-
καμε νὰ κοιμηθῶμε ὁ καθένας ὅπου τοῦ εἶχαν
ἐτοιμασμένο. Ἐμεῖς με πῆρε ἡ νοικοκυρὰ τοῦ
σπιτιοῦ καὶ μ' ἔβαλε στὸ στρώμα της, ἔπου
εἶχε καὶ τὰ παιδιὰ της. Κοιμήθηκα ἀμέσως
με τὴν χαρὰ γιὰ νὰ ζυγίσω πρῶτὴ νὰ γένω
Ἀναγνώστης, καὶ ὅταν ξύπνησα, ἀπὸ τὸ σύνταγμα,
εἶταν δύο δικέντροι ὁ ἕλεος, πετιόματι ἀπάνω

ΠΙΝΑΚΟΑΗΚΗ

για νὰ πάγω στὴν ἐκκλησιά, κι' ἄρχισα νὰ ἀπορῶ . . . Δὲν εἶμουν στὸ ξένο τὸ χωριό, ἀλλὰ στὸ σπίτι μου! Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἤκουσα τὴ μάνα μου νὰ λέγει στὴ γειτόνισσα ἀπὸ τὸ παρθεῖο.

— Τὸ σκυλλοκαλόγερο ἤθελε νὰ σβήσει τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ μοῦ τὸ κάνη Ἀναγνώστη! Ἀκοῦς Ἀναγνώστη! Ἀργανώστη! Ἀμα τῶμαθι ἐφές, πῆγα στὴν Κρετσού-

νιστα, ἦρα τὸ παιδί μου κοιμισμένο, τὸ λώθηκα καὶ τῶσερα ἐδῶ ὅλη νύχτα! Τώρα εἰ καρτερῇ ὁ σκυλλοκαλόγερος! Ἀκοῦς! Ἀκοῦς! ν' ἀλλάξῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου ὁ σκυλλοκαλόγερος! Κι' ἐγὼ τί Χρῆστο θὰ εἶχα τότε! Τὸ παιδί μου Χρῆστος βαφτίστηκε κι' ὄχι Ἀναγνώστης-Ἀργανώστης!

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

F. STUCK

Ἡ Ἀναγνώστη

καρδιά μου, τοῦ Δεσπότη τοῦ ψηλοῦ σὰν γίγαντα, μὲ τὴς κατάστροφες φρουσανέλλες του, μὲ τὸ στραδοτοσκαμιμένο κόκκινο φέσι του μὲ τὴ μακριὰ μεταξωτὴ του φρόντα, πῶπερτε ἀπάνω στὴ ξεροθιά πλατὴ του, μὲ τὰ φλωροκακτισμένα τ' ἄρματα του καὶ τὰ τσιπατράζια του, μὲ τὰ κόκκινα τσαρούχια του, μὲ τὸ πανέμορφο ξυρισμένο πρόσωπό του καὶ μὲ τὰ μαύρα, βακρὰ καὶ στριμμένα πρὸς τὸν ἀνέμορο μουστάκια του, τοῦ Δεσπότη μου ποὺ φανταζόμουν γιὰ ὅ,τι ὥραϊο κ' ὅ,τι εὐγενικό κ' ὅ,τι περήφανο εἶχε ἡ βλάση, γιὰ ὑπεράνθρωπο, αὐτὴν τὴν πανέμορφη εἰκόνα ποὺ ἦρθε ἕνας παπᾶς, μὲ γένεια, μὲ ράσα, μὲ καλυμμάκι κ' ἕνα χοντρόστοιχο κομπολόγι στὸ χέρι νὰ μοῦ ξεσχίσῃ, νὰ μοῦ τὴν κἀνὴ κομμάτια καὶ νὰ τὴν πετάξῃ στὴ λάσπη!

Ἐκλαίγα, ἔκλαίγα τὴν καταστραμμένη εἰκόνα τῆς φαντασίας μου κ' ὁ καυμένος ὁ Τριαντάφυλλος, μὴ γνωρίζοντας τί εἶχα κ' ἔκλαίγα, μοῦ ἔλεγε:

— Τ' ἔχεις, βρε ἀδερφέ, καὶ κλαῖς; Τί σῶκανε ὁ Δεσπότης; Αὐτὸς δὲν σοῦ εἶπε πότε κακὸ!

— Νά, βρε ἀδερφέ, τοῦ εἶπα τέλος, δὲν τὸν ἤθελα πατὰ τὸ Δεσπότη! Τὸν ἤθελα μὲ φρουσανέλλες καὶ μ' ἄρματα...

Θέλησα νὰ κρύγω γιὰ τὸ χωριό μου, ἀλλ' ἦσαν ἀργὰ καὶ δὲν μ' ἄφησαν, κ' εἶσι κἀθησά χωρὶς νὰ τὸ θέλω.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα πῆγαμε στὴν ἐκκλησίᾳ, ὅπου θὰ λειτουργοῦσε κ' ὁ Δεσπότης. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴς «Ὁρσε», τοὺς «Κανόνες» καὶ τὴς «Κατεδυσίες», ἦρθε κ' ὁ Δεσπότης καθάλα σ' ἕνα χρυσοκάπνιστο μουλᾶρι. Βγήκαμε ὅλοι οἱ λαϊκοὶ νὰ τὸν δεχτοῦμε, ἀλλὰ μ' ὅλον τὸ σεβασμὸ ποὺ τοῦδειχνε ὁ κόσμος, ἐγὼ ἀισθανόμουν μιά ἀντιπάθεια μέσα μου.

Ἀρχισε ἡ λειτουργία. Καμμιὰ δεκαριά παπάδες, τοῦ χωριοῦ κ' ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα, λειτουργοῦσαν, κ' ὅταν βγήκε ὁ Δεσπότης στὴν Ὁραία Πύλη μὲ τὰ χρυσὰ του τὰ ιερατικά καὶ τὴν κορόνα στὸ κεφάλι, ποὺ πρώτη φορὰ τὰ ἔβλεπα, ἀρχισα νὰ αισθάνομαι μιά ἱερὴ εὐχαρίστησι καὶ νὰ τὸν ἀνέχωμαι ὡς Δεσπότη, ἀν καὶ δὲν ἦταν ἐκεῖνος ποὺ εἶχα πλάσει ἐγὼ μὲ τὴν φαντασία μου κ' ἂν καὶ φερούσε παταδίστικα φρεμόματα.

Κατὰ τὴ λειτουργία, ἡ γλώσσα τοῦ Τριαντάφυλλου εἶχε γίνει ἀδρόνη. Δὲν ἄφινε ἄλλον νὰ πῇ τίποτε. Ὅλα τὰ γράμματα τῆς ἐπέξεω κ' ὁ κόσμος ἀπορούσε μὲ τὴν ἀξιάδα καὶ τὴν ἀναγνωστοσύνη του.

Πρὶν ἀπὸ τὸ Βαγγέλιο βγήκε ὁ Δεσπότης στὴν Ὁραία Πύλη μὲ τοὺς παπάδες δεξιά κ' ἀριστερὰ κ' ἕνα κόκκινο βιβλίο στὸ χέρι. Ὁ Τριαντάφυλλος πετάχτηκε ἀπὸ τὸ ἀναλόγιο καὶ πῆγε μπροστὰ του καὶ γονάτισε. Ὁ Δεσπότης τοῦ ἔβαλε τὴν ἀκὴ τοῦ πετραχιλιοῦ του στὸ κεφάλι κ' ἀρχισε νὰ διαβάξῃ ἀπὸ τὸ κόκκινο βιβλίο καὶ νὰ τὸν ἀναγνωστούσῃ.

Ὅλος ὁ κόσμος τῆραγε κ' ἔκρινε μὲ προσοχὴ τὰ λόγια ποὺ διάβαζε ὁ Δεσπότης καὶ ποὺ ἴδαναν ἕναν ἄνθρωπο νὰ χάσῃ τ' ὄνομα ποὺ τοῦδωσε ὁ νουνὸς του καὶ νὰ ὀνομαστῇ Ἀναγνώστης. Ὁ ταν τελείωσε τὸ διάβασμα, ὁ Τριαντάφυλλος σηκώθηκε, ἔφλησε τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη κ' ὁ Δεσπότης τὸν ὀνόμασε Ἀναγνώστη κ' ὅλος ὁ κόσμος φώναξε:

— Ἀναγνώστης! Ἀναγνώστης!

Εἶπε ἀδύνατο νὰ παραστήσω πόσο ζήλευσε ἡ καρδιά μου! Ὁ Ἀναγνώστης γύρισε στὴ θέσι του, ἀνοῖξε τὸν Ἀπόστολο, μοῦ ἔδειξε τὸ κείμενο καὶ μοῦ εἶπε ἀξιωματικῶς:

— Ἐξέ'ς νὰ τὸν πῆς;

— Ἐξέω! τοῦ εἶπα μὲ κάποιον δειλία.

— Πῆγαίνα καὶ στάσου στὴ μέση κ' ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα καὶ πῶ «Αὐνᾶμς, ἅγιος ὁ Θεός...» ν' ἀρχίσῃς!

Πῆγα καὶ στάθηκα στὴ μέση, κ' ὅταν ὁ Ἀναγνώστης εἶπε «Αὐνᾶμς, ἅγιος ὁ Θεός...», ἀρχισα:

— Προκείμενον...

Κι' εἶπα ἕναν Ἀπόστολο ποὺ δὲν εἶχα ξαναπῇ. Ὅλος ὁ κόσμος ξαπόρεσε μὲ τὴ φωνὴ μου καὶ μὲ τὸ διάβασμά μου, ὡς κ' αὐτὸς ὁ Δεσπότης, γιὰτὶ μὲ κάλεσε στὸ Ἱερό καὶ μοῦ εἶπε νὰ τὸν ἀκολουθῶ στο ἄλλο τὸ χωριὸ ποὺ θὰ πῆγαίνα, γιὰ νὰ μὲ χειροτονήσῃ Ἀναγνώστη.

Ἀκούγοντας αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Δεσπότη, πέταξα στὰ σιγάνια ἀπ' τὴ χαρὰ μου, γιὰτὶ ὡς Ἀναγνώστης θ' ἀποχτοῦσα δύναμι μέσα στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ δὲν θὰ μάλωνάμε μὲ τὸ Γιάννη τὸ Στάχαρη καὶ τὸ Μήτρο τὸ Μάη, ποὺς νὰ εἰπῇ τοῦτο κ' ἐκεῖνο, καὶ θὰ τοὺς ἔδινά ἐγὼ περὶ τὴν ἀδεια τί νὰ λένε αὐτοί.

Ἐξὼν ἀπ' αὐτό, τ' ἀναγνώστεμα θὰ μοῦ χρησίμευε ὡς πιστοποιητικὸν ὅτι τὰ εἶχα μάθει τὰ γράμματα καὶ θὰ γλύτωνα ἀπὸ τὸν πατέρα μου ποὺ μὲ βασάνιζε κάθε μέρα νὰ μάθω γράμματα.

Τὸ δειλινὸ ἔκρινε γάμος ἀπὸ τὸ Ράκκο ὅλη ἡ δεσποτικὴ συνουσία καὶ πῆγαμε στὴν Κρεστούνιστα, μεγαλειέτερο χωριό, ὅπου θὰ χειροτονοῦμαι κ' ἐγὼ Ἀναγνώστης.

Τὸ βράδι κονέφραμε στὸ καλύτερο σπίτι τοῦ χωριοῦ, φάγαμε, εἴπαμε τ' ἀπόδεικνο μὲ τὸ Δεσπότη, φιλήσαμε τὸ χέρι του καὶ τραβιχτήκαμε νὰ κοιμηθῶμε ὁ καθένας ὁ

Η ΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

Η ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥΣ

Μιά φορὰ, ἐνὸς πῆγαίνα ἕνας τσοπάνος στὸ δρόμο του, τὸν ἔπασσε μιά μεγάλη βροχὴ ποὺ δὲν τὸν ἄφινε νὰ προχωρήσῃ. Τότε κ' αὐτὸς γιὰ νὰ μὴ μουσκέψῃ, ἀναγκάστηκε νὰ περὶ σ' ἕνα ξωκκλήσι ὅσπου νὰ περάσῃ ἡ μπόρα. Ἐκεῖ ποὺ καθόταν, εἶδε ἕνα δοχεῖο μὲ λάδι, προσωρισμένο βέβαια γιὰ τὸ καντήλι τοῦ ἀγίου, καὶ ἐπειδὴ πεινούσε, ἄλειψε μ' αὐτὸ τὸ ψωμί του καὶ τὸ ἔφαγε.

Ἀμα ἔπαψε ἡ κακοκαιρία, ὁ τσοπάνος ἔβαλε τὴ γκλίτσα του στοὺς ὅμους του καὶ κίνησε νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ. Μόλις ὁ μὴς ἔφτασε στὴν πόρτα κ' ἔκαμε νὰ βγῇ, δὲν τὸ κατάρθρωσε, γιὰτὶ τὸν ἐμπόδιζε ἡ γκλίτσα του.

Ἀπέδωσε τότε τὴν αἰτία τὸν ἅγιο καὶ γυρίζοντας ἀρχισε νὰ τὸν παρακαλῇ νὰ τὸν ἀφήσῃ εἰλεῦθεο. Ἐπειδὴ ὁ μὴς δὲν εἰσακούσαν, θήμωσε καὶ κατεβάζοντας τὴ γκλίτσα του θέλησε νὰ τὴν καταφέρῃ κατὰ τῆς εἰκόνας λέγοντας:

— Κι' ὁ ἅγιος φοβέται θέλουν...

Ἐννοῖται ὅτι κατόπιν αὐτοῦ βγήκε εὐκόλα ἀπὸ τὸ ξωκκλήσι, ἀλλὰ ὁ λόγος του ἔμεινε παροιμιώδης.

Ἡ γυναῖκα ἐνὸς χωρικοῦ τᾶξε φράξῃ μ' ἕνα γείτονά της καὶ ἀνταμώνόταν μαζί του ταχυτά. Μιά μέρα ποὺ ετοιμαζόταν νὰ πᾶν στὸ χωράφι μὲ τὸν ἄντρα της γιὰ ὄργωμα, εἰδοποίησε τὸ φίλο της νὰ τρέξῃ ἀπὸ προτίητρα στὸ χωράφι καὶ νὰ διώξῃ ἀπὸ κεῖ τὰ ζῶα. Ἐτσι, σήμφωνα μὲ τὴς προφάνηρις της, ὁ ἄντρας τῆς διᾶτοχε νὰ βρῇ τὰ ζῶα καὶ στὸ μεταξὺ αὐτῇ θάχε καιρὸ νὰ τὰ πῇ μὲ τὸ φίλο της.

Ἀμα ἔφτασαν στὸ χωράφι καὶ δὲν βόηκαν ἐκεῖ τὰ βόδια, ὁ ἄντρας τῆς προτοῦ κινήσει νὰ πᾶν νὰ ψάξῃ, πῇ ρώτησε κατὰ ποῦ νὰ τρέξῃ νὰ τὰ ζητήσῃ. Τότε καὶ αὐτὴ τοῦ ἀποκρίθηκε μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ποὺ ἔμειναν ἔκτοτε ὡς παροιμία:

— Ὅσο ὁ νοῦς μου στὸ χωράφι, τόσο νὰ βρεθοῦν τὰ βόδια!...

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκίας ζοῦσε ἕνας χριστιανὸς ποὺ τὸν ἔλεγαν Μουλᾶρη. Ἐπειδὴ ὁ μὴς ποὺ ὄνομά του ἦταν ἄσχημο καὶ προκαλοῦσε τὰ γέλια ἐκείνων ποὺ τὸ ἀκούγαν, παρουσιάστηκε στὸν Καδὴ τοῦ τόπου καὶ ζήτησε νὰ τοῦ τὸ ἀλλάξῃ.

Ὁ Καδὴς, ἀφοῦ σκέφτηκε κάμποσο, τοῦ ἔδωσε τὸ ἐπώνυμο Σουτᾶς, ποὺ τουρκικὰ σημαίνει πάλι Μουλᾶρης. Ὑστερ' ἀπ' τὴν ἀλλαγὴ ὁ χριστιανὸς γύρισε στὸ σπίτι του καὶ ἀνάγγειλε χαρούμενος τὸ νέο στὴν γυναῖκα του.

Ἐκείνη ὁ μὴς, πῶς ἔξυπνη ἀπ' αὐτόν, κοίτησε τὸ κεφάλι της καὶ τοῦ εἶπε ἀποφειγματικᾶ:

— Ὁ Σουτᾶς ὅταν γεράσει πάλι γίνεται μουλάρι!...

Μιά φορὰ ἦταν μιά κοπέλλα πωθῆλε, σώνει καὶ καλά, νὰ παντρευτῇ καὶ δὲν ἄφινε νὰ ἡσυχία τὴ μητέρα της, λέγοντάς της κάθε τόσο:

— Μάνα, θέλω ἄντρα! Ὡς πότε θὰ μὲ κρατᾶς ἀνύπαντρη;

Ἀπ' τὴς πολλὰς φορὲς, ἡ μητέρα τῆς ἡ δυστυχισμένη βαρυνέσθηκε καὶ μιά βραδεῖά της εἶπε:

— Ἀνέβα ψηλά στὸ ὄροιο, κ' ἂν κοιμηθεῖς ὅλη τὴ νύχτα μὲ τὸ ποικᾶμσο, αὐριο θάχουμε προξενιά στὸ σπίτι μας...

Ἡ ἀνύπαντρη κοπέλλα πῆρε στὰ σοβαρὰ τὰ λόγια τῆς μάνας της κ' ἔκαμε ὅ,τι τῆς παραγγέλει. Ἐβγχε ὁ μὴς ἐκείνη τὴ βραδεῖά νὰ φουσᾷ δυνατὸς ἀέρας ποὺ τῆς ἐπάγανε ὄλο τὸ κορμί. Αὐτὴ μολαταῦτα ἐξακολουθοῦσε νὰ καθεῖται ἐκεῖ πάνω λέγοντας μὲ πείσμα:

Ἀπόψε μὲ τὸν ἀνεμο κ' αὐριο μὲ τὸν ἄγιο...

Ὑστερ' ἀπ' αὐτὸ τὸ ξενύχτι, πούνησε φυσικὰ καὶ πέθανε, τὰ λόγια τῆς ὁ μὴς ἔμειναν στὸ λαὸ ὡς παροιμία.

ποὺ τοῦ εἶχαν ετοιμασμένο. Ἐμένα μὲ πῆρε ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ μ' ἔβαλε στὸ στομάχι της, ὅπου εἶχε καὶ τὰ παιδιὰ της.

Κοιμήθηκα ἀμέσως γιὰ νὰ ξυπνήσω τὸ πρωὶ νὰ γίνω Ἀναγνώστης. Κι' ὅταν ἔξυπνησα σὺνταρα ἦταν διὰ δεικνύοντες ὁ ἥλιος—πετίμα ἀπὸ πάνω γιὰ νὰ πᾶν στὴν ἐκκλησίᾳ, κ' ἀρχισα ν' ἀπορῶ. Δὲν ἦσαν στὸ ἕνα χωριό, ἀλλὰ στὸ... σπίτι μου! Ἐκείνη τὴ στιγμή ἄκουσα τὴ μάνα μου νὰ λῇ στὴ γειτονίσσα ἀπὸ τὸ παραθύρι:

Τὸ σκυλοκαλόγερο, ἦθελε νὰ σβῇσῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ μοῦ τὸ κἀνῃ Ἀναγνώστη! Ἀκούς Ἀναγνώστη! Ἀναγνώστη! Ἀμα ἔμεινα ἐνέξ, πῆγα στὴν Κρεστούνιστα, ἦρθε τὸ παιδί μου κοιμισμένο, τὸ ἐλάωθρα καὶ τῆρα ἐδῶ ὅλη νύχτα! Τώρα ἂς κρετιρεῖ ὁ σκυλοκαλόγερος! Ἀκούς, ἀκούς! Ν' ἀλλάξῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου ὁ σκυλοκαλόγερος! Κι' ἐγὼ π' Χρηστο θὰ εἶχα τότε! Τὸ παιδί μου Χρηστος βαφτίστηκε κ' ὅχι Ἀναγνώστης—Ἀναγνώστης!...

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Δέν γνωρίζω τί ένιωθαν εκείνη τή στιγμή οί συμμαθητάδες μου, εκείνη τήν ούράνια στιγμή· άλλ' έγώ αίστάνομουν ένα σεισμό μέσ στην καρδιά μου, μέσ στην ψυχή μου, μέσ στο αίμα μου, μέσ στο κεφάλι μου...

Μοῦρχονταν νά φκιάσω ένα δικό μου τραγούδι καί νά τονίσω μιὰ δική μου μουσική καί νά ζωγραφίσω μιὰ δική μου εικόνα, μ' όλα τὰ χρώματα, μ' όλες τές λάμπες πού χύνονταν γύρα μου, καί μέ τήν φαντασία μου τραγουδοῦσα αὐτό μου το τραγούδι, αὐτή μου τή μουσική, ζωγράφιζα αὐτή μου τήν εικόνα.

Κι αὐτός μου ὁ ἐσωτερικός σεισμός, πού αίστάνθηκα γιά πρώτη φορά, ἦταν ὁ πρῶτος χαιρετισμός, τὸ πρῶτο χρίσμα καί τὸ πρῶτο φίλημα τῆς Μούσας μου...

[Πρωτοδημοσιευμένο στην ἐφημ. « Ἀμάλθεια » τῆς Σμύρνης, 30 Δεκεμβρίου 1906, καί στο « Μεσσηνιακόν Ἡμερολόγιον » τοῦ 1907, σ. 35 - 40, μέ τόν τίτλο « Φύλλα τῆς ζωῆς μου », ἀναδημοσιεύτηκε στο « Συριακόν Ἡμερολόγιον » τοῦ 1922, σ. 33 - 40, καί στά « Διηγήματα τοῦ Μικροῦ Σχολειοῦ » μέ τόν τίτλο « Τὸ φίλημα τῆς Μούσας »].

(1)

2. ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ

Ἦμουν — δέν ἦμουν έννιὰ χρονῶν παιδί κι ἔπαιζα τήν Κυριακή τ' ἀπόγιομα μέ τὰ ὁμόηλικά μου, τὸ Γιάννη, πού τὸν παρατσουκλιάζαμε Μύζαρη, καί τὸ Μῆτρο, πού τὸν περιγελοῦσαμε Μάνη, ὅταν ένας ἀρκάτος διαβάτης μᾶς ἔφερε τήν εἶδηση στο χωριό ὅτι εἶχε ἔρθει ὁ Δεσπότης στοῦ Ραΐκου, χωριό πού ἀπέχει τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ δικό μου.

Πολλές φορές ἦκουα νά γίνεται λόγος γιά τὸ Δεσπότη, ὅτι κάνει παπάδες, ὅτι ἔκανε ὁ Δεσπότης αὐτό, ὅτι εἶπε ὁ Δεσπότης ἐκεῖνο, ὅτι πρόσταξε ὁ Δεσπότης τοῦτο κι ἐκεῖνο κ.τ.λ. Ἀλλά δέν εἶχα ἰδεῖ δεσπότη μέ τὰ μάτια μου, ἐπειδὴ τὸ χωριό μας ἦταν μικρὸ — καμμιὰ δεκαριά σπιτία χωριουδάκι — καί δέν εἶχε πολὺ ἀντιλαβοῦ ὁ Δεσπότης νά περάσῃ καμμιὰ φορά κι ἀπὸ μᾶς, ὅταν ἔκανε τήν περιοδεία του τὸν χινόπωρο. Χωρὶς νά τὸν ἔχω ἰδεῖ ὅμως τὸ Δεσπότη, τὸν φανταζόμουν έναν πολὺ ψηλὸ καί πανέμορφο ἀνθρώπο μέ μακρυοὺς τσιαμπάδες καί μακρυὰ κλωσμένα μουστάκια ὡς τ' αὐτιά, μαυρομάτη καί μαυροφρύδη, μέ πλούσιες φουστανέλλες, μέ κόκκινα τσαρούχια, μέ κόκκινο φέσι, τσακισμένο, καπετανορίτικο, μέ χρυσὰ ἄρματα καί τσιαπράζια, τέλειο τύπον ἀρματολοῦ μέ ὑπερφυσικὸ ἀνάστημα.

Στὸ ἄκουσμα αὐτό, ὅτι ὁ Δεσπότης εἶχεν ἔρθει στοῦ Ραΐκου, μιὰ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό μας, βουλευτήκαμε καί οἱ τρεῖς.

— Πᾶμε στοῦ Ραΐκου νά ἰδοῦμε τί πράμα εἶν' ὁ Δεσπότης;

— Πᾶμε!

— Πᾶμε!

Καί στὴ στιγμή, δρόμο γιά τοῦ Ραΐκου. Σὲ μιὰ ὥρα εἴμαστε στο γειτονικὸ χωριό. Ρωτοῦμε:

— Ποῦναι κονεμένος ὁ Δεσπότης;

— Στοῦ Κύρ - Σπύρου, μᾶς εἶπαν.

Ὁ Κύρ - Σπῦρος ἦταν οἰκογενειακὸς μας φίλος καί τράβηξα μέ θάρρος στο σπιτί του, ἔχοντας ἐξοπίσω μου τοὺς δύο μου φίλους καί συγχωριανοὺς.

Ἀμα μ' εἶδε ὁ Κύρ - Σπῦρος, πού βρίσκονταν ἐκείνη τή στιγμή στὴν αὐλόθυρά του κι ἔδινε στὸν ένα καί τὸν ἄλλον διαταγές γιά τὸ δείπνο τοῦ Δεσπότη, νόμισε ὅτι ἔρχονταν κι ὁ πατέρας μου ἀπὸ κοντά.

— Καλῶς ὠρίσες! μοῦ εἶπε. Ποῦ στάθηκε ὁ πατέρας σου;

— Ἦρθα μοναχός μου, τοῦ εἶπα περήφανος γιὰ τὸ κατόρθωμα κι ἔδειξα τοὺς δυό μου φίλους.

— Χωρὶς τὸν πατέρα σου ἦρθες; μοῦ εἶπε. Ἄ! ἔκανες πολὺ ἄσχημα! Ἄν σὲ γυρέψη ὁ πατέρας σου καὶ δὲν σ' εὕρη, φαντάζεσαι τί στενοχώρια θὰ τραβήξῃ;

— Νά, τοῦ εἶπα μὲ θάρρος, ἦρθαμε νὰ ἰδοῦμε τὸ Δεσπότη καὶ θὰ γυρίσουμε ἀμέσως πίσω στὸ χωριό μας. Πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος θὰ εἴμαστε ἐκεῖ κι ὅλας.

— Ἄ! ὅλα κι ὅλα· μοῦ ξανάειπε. Αὐτὸ δὲν θὰ γένη. Ἀπόψε θὰ μείνῃς ἐδῶ... Ἔσεῖς οἱ δυό, εἶπε στοὺς συντρόφους μου, γυρίστε γλήγορα στὸ χωριό σας καὶ πέτε στὸν πατέρα καὶ στὴ μάνα τοῦ Χρήστου ὅτι ὁ Χρῆστος θάναί ἀπόψε σπίτι μου, νὰ μείνουν ἡσυχοί, κι αὐριο ἀπολείτουργα θὰ τὸν στείλω μὲ συντροφιά.

Οἱ σύντροφοί μου, χωρὶς κἄν νὰ τολμήσουν νὰ ἰδοῦν τὸ Δεσπότη, στράφηκαν τὸν κατήφορο κατὰ τὸ χωριό μας κι ἔγιναν ἄφαντοι σὲ μιὰ στιγμή ἀπὸ μπροστὰ μας.

Σὲ λίγο ἦρθε κι ὁ γυιὸς τοῦ κύρ - Σπύρου ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ φορτωμένος ἐκκλησιαστικὰ βιβλία γιὰ τὸν ἑσπερινὸ τοῦ Δεσπότη.

Ὁ γυιὸς τοῦ κύρ - Σπύρου, Τριαντάφυλλος ὀνομαζόμενος, μεγαλύτερος πεντέξι χρόνια ἀπὸ μένα, ἦταν φημισμένος σ' ὅλα τὰ χωριά μας ὡς τὸ πλιὸ γραμματισμένο παιδί τοῦ τόπου μας. Πολλοὶ μάλιστα ἔλεγαν ὅτι ἤξερε πλιότερα γράμματα κι ἀπὸ τοὺς παπᾶδες κι ὅλος ὁ κόσμος τὸν ὠνομάτιζε Ἀναγνώστη. Ἀναγνώστης ἐκείνη τὴν ἐποχὴ στὸν τόπο μας ἦταν μεγάλο πράμα.

Ξεπερέτευε τὸν παπᾶ στὴν ἐκκλησιὰ, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ μπαίνει στὸ γιερό, ἔλεγε ἕνα σωρὸ γράμματα καὶ προσευχὲς ἀπ' ἔξω καὶ κείνο τὸ ἀτέλειωτο « Ἀσπιδε, ἀμόλυντε », ποὺ μοῦ φαίνονταν ὅτι ἦταν σαράντα μέρες δρόμος, τόσο, ποὺ δὲν τόλμησα ποτὲ νὰ ἐπιχειρήσω νὰ τὸ μάθω ἀπ' ἔξω. Διάβαζε τὰ γράμματα ὅλων τῶν ξενιτεμένων γυναικῶν (1), ποὺ λάβαιναν ἀπὸ τοὺς ἄντρες τους ἢ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τους, ἔγραφε τὲς ἀπάντησές τους καὶ ξηγοῦσε τὲς διαταγές, ποὺ λάβαινε τὸ χωριὸ ἀπὸ τὸν Πασιᾶ τοῦ Γιαννίνου.

Ὁλος ὁ κόσμος μιλοῦσε γιὰ τὸν Τριαντάφυλλο τοῦ κύρ - Σπύρου, ὡς σπάνιο παιδί καὶ τέλειο λογιώτατο, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸν χώνευα, γιατί δὲν ἤξερα ὅσα ἤξερε αὐτός. Ἐγὼ ἤμουν στ' Ὀχτωήχι ἀκόμα κι' αὐτὸς εἶχε βγάλει τὸ ψαλτήρι καὶ τὸ πλιότερο τῷξερε ἀπ' ἔξω. Εἶχε μάθει τὸν « Ἀπόστολο » (2), τὰ « Μηναιᾶ », τὴν « Παρακλητικὴ », τὸ « Τριῶδι », τὸ « Πεντηκοστάρι », τ' « Ὁρολόγι », τὸ « Εὐχολόγι » κι ἄλλα πολλὰ κι εἶχε ἕνα χρόνο ποὺ εἶταν ξεσκολισμένος, μὴ ὑπάρχοντας στὸν τόπο μας ἄλλα γράμματα νὰ μάθῃ. Ὅταν τὸν εἶδα ν' ἀρχεταὶ σοβαρὸς - σοβαρὸς μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία φορτωμένος, μοῦ χάλασε ἡ καρδιά καὶ ζήλεψα, ποὺ δὲν ἤμουν κι ἐγὼ γραμματισμένος σὰν κι αὐτόν, γιὰ νὰ μοῦ λείψῃ μιὰ γιὰ πάντα ἡ συλλογὴ τῶν γραμμάτων ἀπὸ πᾶν μου, καὶ λογάριαζα τοὺς κόπους, ποὺ εἶχα μπροστὰ μου, γιὰ νὰ μάθω τόσα καὶ τόσα βιβλία, ποὺ ἀνάφερα παραπάνω. Καὶ τί μάθημα νὰ τὰ κάνω, νομίζετε; Νὰ τὰ διαβάζω εὐκόλα!

Αὐτὸς ὅμως, μόλις μ' εἶδε, μὲ καλωσόρισε καὶ μὲ ρώτησε ἂν παρουσιάστηκα στὸ Δεσπότη, κι ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι δὲν τὸν εἶχα δεῖ ἀκόμα, ἔλαβε ἕνα προστα-
τευτικὸ ὕφος καὶ μοῦ εἶπε:

1. Οἱ γυναῖκες πῶχουν ἄντρες στὴν ξενιτειὰ λέγονται ξενιτεμένες. [Σημ. Χ. Χρ.]

2. Τὲς Ἠρᾶδες τῶν Ἀποστόλων. [Σημ. Χ. Χρ.]

— "Ελα μαζί μου νά σέ παρουσιάσω ... "Αμα σέ παρουσιάσω νά τοῦ κάμης μιὰ μετάνοια καί νά τοῦ φιλήσης τὸ χέρι ...

— Παπᾶς εἶν' ὁ Δεσπότης, γιὰ νά τοῦ φιλήσω τὸ χέρι; τοῦ ἀντιλογήθηκα τοῦ Τριαντάφυλλου.

'Αλλ' αὐτός, μὴ γνωρίζοντας τί εἰκόνα εἶχα φκιασμένη μέσα μου τοῦ Δεσπότη, μοῦ ἀπολογήθηκε:

— Τί παπᾶς, λές; Αὐτὸς εἶναι ἑκατό, χίλιες φορές μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς παπάδες! Αὐτὸς φκιάνει τοὺς παπάδες. "Αν θέλῃ, τοὺς ξεπαπαδεύει καὶ τοὺς ζουρίζει τὰ γένηα!

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Τριαντάφυλλου ὁ Δεσπότης ἔγινε στὴν φαντασία μου πλιὸ ψηλός, πλιὸ χοντρός, πλιὸ ὠμορφος, τᾶρματά του πλιὸ μεγάλα καὶ πλιὸ λαμπερά καὶ τὸ κόκκινο καὶ στραβοτσακισμένο φέσι του καὶ τὰ τελιατινένια τσαρούχια του μὲ τὲς μαῦρες μεταξωτὲς φοῦντες πλιὸ κόκκινα ἀκόμα.

Περάσαμε τὴν αὐλὴ κι ἀνεβαίναμε τὴ σκάλα γιὰ νάμποῦμε μέσ' στὸ σπίτι, ποὺ βρίσκονταν ὁ Δεσπότης. 'Η καρδιά μου πήγαινε τικ - τὰκ - τικ - τὰκ κ' ἤθελα ἐκείνη ἡ μεγάλη στιγμή, ποὺ θὰ παρουσιάζομουν μπροστὰ στὸ Δεσπότη, νά ἦταν πλιὸ ξέμακρη, γιατί αἰστάνομουν τὸν ἑαυτό μου ἀπροπαράσκευο, γιὰ νά τὸν ἰδῶ. Νόμιζα ὅτι ὁ Δεσπότης, ὅπως μοῦ τὸν παρίσταναν, εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου σ' ἐμᾶς τοὺς ἄλλους.

'Ανεβήκαμε τὲς σκάλες, περάσαμε τὴν κρεββάτα καὶ μπήκαμε στὸ δοξάτο· κι ἀντὶ γιὰ Δεσπότη, ποὺ καρτεροῦσα νά ἰδῶ, εἶδα ἕναν παπᾶ καθισμένο σταυροπόδι ἀπάνω στὸν καναπέ, ποὺ ἔπαιζε μὲ τὸ δεξί του χέρι ἕνα μακρὺ μαυρόσπυρο κομπολόγι, ἐνῶ μερικοὶ προεστοὶ τοῦ χωριοῦ κ' οἱ παπάδες στέκονταν ὀρθοὶ μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

'Ο Τριαντάφυλλος ἀπόθεσε τὰ βιβλία κάπου, κι ἔπεσε καταγῆς μπροστὰ σ' ἐκεῖνον τὸν ἄγνωστό μου τὸν παπᾶ, τῶκανε μιὰ μετάνοια καὶ τοῦ φίλησε τὸ χέρι. 'Εγὼ τᾶχασα! Δὲν ἤξερα ποῦ βρίσκουν. Δὲν μπορούσα νά ἐξηγήσω τί λογιῶν παπᾶς ἦταν ἐκεῖνος πῶπαιζε τὸ κομπολόγι κι ἔπεσε καὶ τῶκανε μετάνοια ὁ Τριαντάφυλλος καὶ τοῦ φίλησε τὸ χέρι, ἐνῶ οἱ προεστοὶ τοῦ χωριοῦ κ' οἱ παπάδες στέκονταν ὀρθοὶ μὲ σεβασμὸ καὶ μὲ φόβο. 'Αλλὰ καὶ δὲν καταδεχόμεν νά παραδεχτῶ ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ Δεσπότης.

— Κάνε μετάνοια καὶ φίλησε τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη ... μοῦ εἶπε ὁ Τριαντάφυλλος κρυφὰ μὲ τρόπο, ποὺ μὲ εἶδε νά στέκωμαι σὰν ξαπορεμένος.

— Αὐτὸς εἶναι ὁ Δεσπότης; τὸν ρώτησα μὲ ἀπορία.

— Αὐτὸς εἶναι ... μοῦ εἶπε σιγανὰ καὶ μὲ κάποιο φόβο. Πήγαινε γλήγορα μπροστὰ του καὶ κάνε του μετάνοια καὶ φίλα του τὸ χέρι.

Πῆγα, ἔσκυψα, ἔκανα μιὰ μετάνοια, τοῦ φίλησα τὸ χέρι καὶ γύρισα πρὸς τὴ θύρα τοῦ δοξάτου.

'Ο Δεσπότης οὔτε ρώτησε γιὰ τὸ ὑποκείμενό μου ὅταν τῶκανα τὴ μετάνοια καὶ τοῦ φίλησα τὸ χέρι, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσε τὴν ὁμιλία του μὲ τοὺς παπάδες καὶ τοὺς προκρίτους τοῦ χωριοῦ, σὰν νά εἶμουν καμιά μυῖγα, ποὺ πέρασε μπροστὰ του. Αἰστάνθηκα ἕνα τέτοιο βάρος στὴν καρδιά μου, ποὺ δὲν μπορούσα νά σταθῶ στὸ δοξάτο. Βγῆκα ἔξω στὴν κρεββάτα ν' ἀναπνεύσω, γιατί μοῦ πιάνονταν ἡ ἀναπνοή. 'Ο Τριαντάφυλλος, βλέποντάς με ἔτσι σκουτουριασμένο, μὲ πῆρε ἀπὸ κοντά, γιὰ νά ἰδῇ τί θέλω.

— Θέλ'ς τίποτε; μὲ ρώτησε.

— Θέλω νά μοῦ εἰπῇς, τοῦ ἀπάντησα: Παπᾶς εἶν' ὁ Δεσπότης;

Κι ἄρχισαν νά τρέχουν σὰν βρῦση τὰ δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια μου!

«Εκλαιγα, εκλαιγα, εκλαιγα την ωραία εικόνα του λεβέντη μου του Δεσπότη που 'χα φτιάσει με τη παιδική μου τη φαντασία μέσα στην καρδιά μου και στην ψυχή μου, του Δεσπότη μου του ψηλού σαν γίγαντα με τες κατάσπρες και πλούσιες φουστανέλλες του, με τὰ στραβοτσακισμένα κόκκινα φέσι του και τη μακρυά μεταξωτή του φούντα, πῶπεφτε ἀπάνω στη ζερβιά του την πλάτη, με τὰ φλωροκαπνισμένα τ' ἄρματα του και τὰ τσαπράζια του, με τὰ κόκκινα τσαρούχια του, με τὸ πανέμορφο ξουρισμένο πρόσωπό του και με τὰ μαῦρα μακρυὰ και στριμένα μουστάκια του, του Δεσπότη μου, που φανταζόμουν γιὰ ὅ, τι ὠραῖο κι ὅ, τι εὐγενικό κι ὅ, τι περήφανο κι ὅ, τι ὑπεράνθρωπο εἶχε ἡ πλάση, την πανέμορφη εἰκόνα, που 'ρθε ἕνας παπαῖς με γένεια, με ράσα, με καλυμμαῦκι κι ἕνα μαῦρο μακρὺ κομπολόγι στο χέρι νὰ μοῦ τὴν κἀνη κομμάτια και νὰ μοῦ τὴν πετάξῃ στὴ λάσπη! «Εκλαιγα, εκλαιγα τὴν κατεστραμμένην εἰκόνα τῆς φαντασίας μου κι ὁ καῦμένος ὁ Τριαντάφυλλος, μὴ γνωρίζοντας τὸν πόνο μου, μοῦ ἔλεγε :

— Τ' ἔχεις και κλαῖς, βρέ ἀδερφέ, τί σῶκανε ὁ Δεσπότης ; Αὐτὸς δὲν σοῦ εἶπε τίποτε.

— Νά, βρέ ἀδερφέ! τοῦ εἶπα, τέλος. Δὲν τὸν ἤθελα παπαῖ τὸ Δεσπότη! Τὸν ἤθελα με φουστανέλλες και μ' ἄρματα! Τὸν ἤθελα τέτοιο, που νὰ μπορῇ νὰ σφάζῃ ἐχθρούς.

Ὁ Τριαντάφυλλος, ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, στάθηκε σαν ξαπορεμένος και δὲν ἤξερε τί νὰ πῇ.

Θέλησα νὰ φύγω ἐκείνη τὴ στιγμή γιὰ τὸ χωριό μου, ἀλλ' ἦταν ἀργὰ και δὲν μ' ἄφησαν· κι ἔτσι κάθησα ἐκεῖ τὸ βράδυ χωρὶς νὰ θέλω.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα πήγαμε στὴν ἐκκλησιά, ὅπου θὰ λειτουργοῦσε ὁ Δεσπότης. Ὑστερα ἀπὸ τες «Ὦρες», ἀπὸ τοὺς «Κανόνες» και τες «Κατεβασίες» ἦρθε κι ὁ Δεσπότης καβάλλα σ' ἕνα χρυσοκάπουλο μουλάρι, ἐνῶ βαροῦσε δυνατὰ ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς γιὰ τὸν ἐρχομό του. Βγήκαμε ὅλοι οἱ λαϊκοὶ νὰ τὸν δεχτοῦμε, ἀλλὰ μ' ὅλο τὸ σεβασμό, που τῶφερνε ὁ κόσμος, ἐγὼ αἰστάνομουν μέσα μου μιὰν ἀντιπάθεια. Δὲν εἶναι ὁ Δεσπότης ὁ δικός μου!

Ἀρχισε ἡ λειτουργία. Καμιὰ δεκαριά παπαδες τοῦ χωριοῦ κι ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα λειτουργοῦσαν. Πρώτη φορὰ ἔβλεπα τέτοια μεγαλόπρεπη λειτουργία και μῶκανε ἐντύπωση· κι ὅταν βγῆκε ὁ Δεσπότης στὴν ὠραία Πύλη με τὰ χρυσὰ του τὰ γιερατικά και τὴν κορώνα στὸ κεφάλι, πῶβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ, ἄρχισα νὰ αἰστάνωμαι μιὰν ἱερὴ εὐχαρίστηση και νὰ προσπαθῶ νὰ συμβιβάζω τὸ Δεσπότη πῶβλεπα με τὸ Δεσπότη που εἶχα χάσει, τὸν πραγματικὸ Δεσπότη με τὸν φανταστικό.

Κατὰ τὴ λειτουργία, ἡ γλῶσσα τοῦ Τριαντάφυλλου εἶχε γίνει ἀηδονόγλωσσα. Δὲν ἄφηνε κανέναν ἄλλον νὰ πῇ τίποτε. Ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά γράμματα τᾶλεγε αὐτὸς μονάχος κι ἀπ' ἔξω κι ὁ κόσμος ἀποροῦσε με τὴ μάθησή του και τὴν ἀναγνωστοσύνη του.

Πρὶν ἀπὸ τὸ «Τρισάγιο» βγῆκε ὁ Δεσπότης πάλι στὴν ὠραία Πύλη ἔχοντας τοὺς μισοὺς παπαδες δεξιά και τοὺς μισοὺς ζερβιά και κρατῶντας ἕνα κόκκινο βιβλίο στο χέρι. Ὁ Τριαντάφυλλος πετάχτηκε ἀπὸ τὸ ἀναλόγιο και πῆγε μπροστά του και γονάτισε. Ὁ Δεσπότης τῶβαλε τὴν ἄκρη τοῦ πετραχλιοῦ του στὸ κεφάλι κι ἄρχισε νὰ διαβάζῃ ἀπὸ τὸ κόκκινο βιβλίο και νὰ τὸν ἀναγνωστεύῃ. Ὁλος ὁ κόσμος τήραγαν κι ἄκουγαν με προσοχὴ τὰ λόγια, που διάβαζε ὁ Δεσπότης και που θάκαναν ἕνα ἄνθρωπο νὰ χάσῃ γιὰ πάντα τ' ὄνομα που τοῦ 'χε δώσει ὁ νουνός του στὴ βάφτιση και νὰ ὀνομαστῇ «Ἀναγνώστης».

Όταν τελείωσε τὸ διάβασμα, σηκώθηκε ὁ Τριαντάφυλλος, φίλησε μ' εὐλάβεια τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη κι ὁ Δεσπότης τὸν ὠνόμασε «'Αναγνώστη» κι ὁλος ὁ κόσμος φώναξε: «'Αναγνώστης! 'Αναγνώστης!».

Εἶναι ἀδύνατο νὰ παρестήσω πόσο ζήλεψε ἡ καρδιά μου τὸν Τριαντάφυλλο ἐκείνη τὴ στιγμή!

Ὁ καινούργιος 'Αναγνώστης γύρισε στὴ θέση του, ἄνοιξε τὸν «'Απόστολο», μῶδειξε τὸ κείμενο καὶ μοῦ εἶπε ἀξιωματικά:

— Ξέρ'ς νὰ τὸν πῆς καλά;

— Ξέρω... τοῦ εἶπα μὲ κάποια δειλία.

— Πήγαινε, μοῦ εἶπε, καὶ στάσου στὴ μέση, κι ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα καὶ πῶ τὸ «Δύναμις! 'Αγιος ὁ Θεός...» ν' ἀρχίσῃς.

Αὐτὸ ἦταν ἡ μεγαλύτερη καὶ καλύτερη φιλικὴ περιποίηση, ποὺμποροῦσε νὰ μοῦ κάνῃ ὁ Τριαντάφυλλος γιὰ ν' ἀνσδειχτῶ κι ἐγὼ σ' ἐκείνον τὸν Κόσμο.

Πῆγα καὶ στάθηκα στὴ μέση κι ὅταν ὁ 'Αναγνώστης εἶπε «Δύναμις! 'Αγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς», ἄρχισα «Προκείμενον· ἦχος βαρὺς» κ' εἶπα ἕναν «'Απόστολο», ποὺ δὲν εἶχα ξαναπεῖ ἄλλοτε! Ὁλος ὁ Κόσμος ξαπόρεσε μὲ τὴ φωνή μου καὶ μὲ τὸ διαβασμὰ μου κι ὁ Δεσπότης μὲ κάλεσε στὸ «γιερό», μοῦ εἶπε «εὐγε», μὲ φίλησε καὶ μὲ διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσω στὸ ἄλλο χωριό, ποὺ θὰ πῆγαινε, γιὰ νὰ μὲ χειροτονήσῃ κι ἐμένα «'Αναγνώστη».

'Ακούοντας ἐγὼ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Δεσπότη, πέταξα στὰ οὐράνια ἀπὸ τὴ χαρά μου, γιατί ὡς «'Αναγνώστης» θ' ἀποχτοῦσα δύναμη μέσα στὴν ἐκκλησιὰ καὶ δὲν θὰ μαλλώνουμε μὲ τὸ Γιάννη τὸ Μύξιαρη καὶ τὸ Μῆτρο τὸ Μάη ποιοὺς νὰ πῇ τοῦτο κι ἐκείνο στὴν ἐκκλησιὰ καὶ θὰ τοὺς ἔδινά ἐγὼ τὴν ἄδεια τὶ νὰ λέγουν.

'Εξὸν ἀπ' αὐτό, τὸ ἀναγνώστημα θὰ μοῦ χρησίμευε ὡς πιστοποιητικό, ὅτι τὰ εἶχα μάθει τὰ γράμματα καὶ θὰ γλύτωνά ἀπὸ τὸν πατέρα μου, ποὺ μὲ βασάνιζε κάθε μέρα γιὰ τὰ ἔρημα τὰ γράμματα — ποὺ νὰ μὴν εἶχαν ἐφευρεθῇ! — κι ἀπὸ τὸ δασκαλικὸ ζυγὸ τοῦ Παπ' 'Αντριά.

Τὸ δειλινὸ ξεκινήσαμε ἀπὸ τοῦ Ραΐκου ὅλη ἡ δεσποτικὴ συνοδεία καὶ πῆγαμε στὴν Κρετσούνιστα, χωριὸ μεγαλύτερο καὶ καλύτερο, ὅπου θὰ χειροτονιόμουν κι ἐγὼ 'Αναγνώστης. Κονέψαμε στὸ καλύτερο σπῖτι τοῦ χωριοῦ, φάγαμε, ἔπιαμε, ψάλαμε, εἶπαμε τ' ἀπόδειπνο μὲ τὸ Δεσπότη μαζί, φιλήσαμε τὸ χέρι του καὶ τραβηχτήκαμε νὰ κοιμηθοῦμε, ὁ καθένας ὅπου τοῦ εἶχαν ἐτοιμάσει.

'Εμένα μὲ πῆρε ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ μ' ἔβαλε δίπλα στὰ κοιμισμένα παιδιὰ της καὶ δὲν ἄργησα νὰ κοιμηθῶ. Κοιμήθηκα μὲ τὴ χαρὰ ὅτι θὰ ξυπνοῦσα τὸ πρῶτὸ σύνταχα, γιὰ νὰ γένω 'Αναγνώστης. Ἀλλὰ ὅταν ξύπνησα, ἀντὶ σύνταχα, ἦταν δυὸ δикέντρες ὁ ἥλιος! Πετιέμαι, γιὰ νὰ προφτάσω τὴν ἐκκλησιὰ, κι ἄρχισα ν' ἀπορῶ... Δὲν ἦμουν στὸ ξένο χωριό, ἀλλὰ στὸ σπῖτι μου! 'Εκείνη τὴ στιγμή ἄκουσα τὴ μάννα μου, πῶλεγε ἀπὸ τὸ παραθύρι στὴ γειτόνισσα:

— Τὸ σκυλοκαλόγερο, τὸ Δεσπότη! 'Ηθελε νὰ σβῆσῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου καὶ νὰ μοῦ τὸ κάνῃ 'Αναγνώστη! 'Ακοῦς 'Αργανώστη! 'Αναγνώστη λὲν καὶ τὰ γομάρια. Ἄμα τῶμαθα αὐτὸ ψές, πῆγα στὴν Κρετσούνιστα, τὸ πῆρα κοιμάμενο τὸ παιδί μου καὶ τῶφερα ὅλη νύχτα ἐδῶ! 'Ακοῦς, ἀκοῦς νὰ μοῦ ἀλλάξῃ τ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου ὁ σκυλοκαλόγερος! Κι ἐγὼ τί Χρῆστο θὰ εἶχα τότε; Χρῆστος βαφτίστηκε τὸ παιδί μου καὶ Χρῆστος θὰ ζήσῃ κι ὄχι 'Αναγνώστης — 'Αργανώστης.

[Πρωτοδημοσιευμένο στὸ περ. « Πινακοθήκη », ἔτος ΣΤ', τεύχ. 68, Ὀκτ. 1906, σ. 129-132].

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

Ο πατέρας μου, αν και πρώτος του χωριού μας, και της επαρχίας μας εκείνον τον καιρό, εΐταν αγράμματος και μόνον κάτι κλύτσες σημάδευε στο χαρτί, που αυτός μονάχος μπορούσε να τες διαβάσει, κι' όχι και πάντα, αλλά, μ' όλη του την αγραμματοσύνη, έπιθυμούσε εγώ να γίνω γραμματισμένος, να μάθω πολλά—πολλά γράμματα, να διοριστώ γραμματικός της Μητροπόλεως, δάσκαλος, δικηγόρος ή γιατρός, φοδώνταν όμως μ'ήν άρνηστώ τ'άθεα και τ'άγερά και γένο άθεος, μακθώνος, χαλω τ'ά τετραδοπαράσκευα και τες σαρκαστικές και δέν πηγαίνω στην έκκλησιαστική. Άλλ' ή μάνα μου είχε έλθοδιδόλου άλλη ιδέα γιά τ'ά γράμματα. Αυτή πρώτα—πρώτα φοδώνταν, όταν μάθαινα πολλά γράμματα, μ'ή με πιάση ή δεσποτική και με κάνη άναγκώστη, διάκο, παπά, και τό πλειό χειρότερο, νόμιζε ότι τ'ά γράμματα βλάφτουν στην ύγεια! Αυτή ή ιδέα είχε βγ'ή από τόν θάνατο ενός παιδιού από τ'ά χωριά μας, που σπούδαζε σ'ά Γιάννινα, κι' έλεγαν ή κόσμος, ότι είχε πεθάνει όχι άπ' άρρώστεια του κορμιού, άλλ' από τό πολύ τό διάβασμα.

Μιά μέρα, ή πατέρας μου, έρχόμενος από τ'ά Γιάννινα, με ρώτησε αν ή δάσκαλός μου ή Παπ' Αντριάς, με μάθαινε γραμματική. Τού είπα ότι με μάθαινε Ψαλτήρι και κάθε Σάββατο τόν 'Απόστολο της Κυριακής και τίποτε άλλο.

—Κρίμα, παιδί μ'! (μου είπε μελαγχολικά) Έμαθα σ'ά Γιάννινα ότι είναι ένα βιβλίο τόσο θά μικρούτσικο, που τό λέν Γραμματική, αλλά πολύ δύσκολο, κι' ότι, αν δέν μάθω κανείς αυτό τό βιβλίο, δέν γίνεται ποτέ γραμματικός, δάσκαλος, γιατρός, ή δικηγόρος, ούτε τίποτε άλλο σπουδαίο!

Άκούοντας ή μάνα μου αυτά τ'ά λόγια, πατάχτηκε άπ' έκει που ένθεσε ήσυχ'—ήσυχ', σαν να τήν δάγκασε άξαφνα δ'εντρα κι' είπε στον πατέρα μου με θυμό, που μόνον αυτή μπορούσε να του μιλήσει κατ' αυτόν τόν τρόπο.

—Γιά να σοβ'ω!... Αυτά μ'ας έφερες από τ'ά Γιάννινα που πήγες; Δέν ή ύβρες έκει τίποτε άλλο να μ'ας φέρεις;

Άγάλλασε ή καρδιά μου με τ'ά λόγια της μάνας μου, διότι δέν είχα καμιά δρεβή να βάλω στο κεφάλι μου κοντά στο Ψαλτήρι και στον 'Απόστολο και τήν Γραμματική, και μάλιστα αφού είταν τόσο δύσκολη.

Ο πατέρας μου είταν ήμερωμένο λιοντάρι μπροστά στή μάνα

221

του, που μόνον τόν δεσποτή θεωρούσε, όχι καλύτερό του, αλλά τό πολύ—πολύ έμοιών του σ'ά γράμματα.

Άρ'ό ρώτησε κι' έμαθε τ'ά πολιτικά έμαθε και τό νέο της Γραμματικής.

—Γραμματική! Γραμματική! (είπε)... Αυτό τό βιβλίο δέν μπορεί ν'έχει έκκλησιαστικό, άγιοτικό, ήρωικόν, βιβλίο του Θεού!... Δέν τ'έχω άκούσει δέν τ'έχω ιδεί σ'ε καμιά έκκλησιαστική ή σ'ήμερα! Άν είναι πάλι κανένα καινούργιο βιβλίο!... Άλλ' ό,τι κι' αν είναι βιβλίο της έκκλησιαστικής δέν είναι αυτό! Βάνω τό κεφάλι μου. Θ'έχει χωρίς άλλο κανένα έλληνικό...

—Όταν ξαναπάω σ'ά Γιάννινα, (είπε ή πατέρας μου) θά φέρω μιά Γραμματική. Πόσο θάχ'η; Τέσσερα—πέντε γρόσια... Άς είναι και δέκα, κι' είκοσι ακόμα!

—Τ'ί λές αυτό; Άρχοντά μου; (είπε ή παπ'ας) Είκοσι γρόσια Βαγγέλιο κοντ'ε'ς να μ'ας τήν κάν'ς ή τήν καταραμένη τήν... πώς; τήν είπες;

Η μάνα μου από τήν άλλη τήν μεριά παρακολουθούσε όλη τήν συνομιλία, κι' εύχαριστήθηκε, που άκουσε τόν παπ'ά να 'υψάλλη τόν αναβιλλόμενο της Γραμματικής, και φοδούμενη μ'ήν τήν φέρη ή πατέρας μου γιά να τήν μάθω εγώ και πάθ'ή ή ύγεια μου, —τό στήθος μου—όπως συνέβηζε να τό λέη, πήρε άγέρα κι' είπε άπειλητικό.

—Γιά κάτσε φρόνιμα, άντρα, και μ'ή μ'ας κοιτάχ'ής τό τέτοιο πράγμα σ'ότι μας. Να τό έέρ'ς! Θά τήν ρίξω στή φωτιά!

Σ' αυτό άπάνω άκούστηκε στήν έξώθ'υρα ποδοβολητό αλόγου, κι' ή ήγηρέτης μπαίνοντας μέσα έκει που είμαστε όλοι: άνάφερε ότι είταν ένας ξένος και κατέθηκε να τόν δεχ'ή.

Σ'έ λίγο ή ξένος ήρθε άπάνω και μ'ας καλησπέρησε, και τόν καλωσπέρησε.

Είταν ένας φίλος, που έρχονταν από τ'ά Ζαγόρια, κι' έπειδή δέν πρόφτασε να πάη στο χωριό του, ούτε κανένα ξενοδοχείο είταν έκει γύρα, ήρθε στο σπίτι μας να ξενοχ'ήσ'η. Είταν γνωστός ως καλός νοικοκύρης κι' άνθρωπος, που είχε κάποι'α ιδέα γιά τ'ά έλληνικά τ'ά γράμματα.

—Γι, νέα άπ' αυτό άπάνω;

Τόν έρώτησε ή πατέρας μου.

—Κακορ'ήζικιές (είπε έξ'ακρ'α ή ξένος). Παντού κλέφτες! Θά ρημάξ'η αυτό τό Ζαγόρι! Προχτές έπιασαν στους Νεγ'άδες έναν άρ'οντα—δέν θυμώμαι καλ'ά τ' ένομιό του—και ζήτουν πεντακόσιες λίρες, είδεμ'ή θά στείλουν τό κεφάλι του στο σπίτι του! Έμεις έδ'όμ είμεστε καλ'ά, δ'όξ'α τ'ή θ'εμ'! Ο' τόπος μας δέν βροτάει κλέφτες, κι' αν βροτ'όσε ακόμα, τί να πάρουν οι κλέφτες από μ'ας; Φτώχεια με δ'όνται; Κι' έσ'εσι τί άλλα έχετε να μ'ας π'ήτε άπ' έδ'ό;

Ο πατέρας μου τόν άνάφερε με συντομία τ'ά «νέα τ'ής πολιτείας» γιά τόν γαλλογερμανικόν πόλεμο, γιά τούς σταυροφόρους, που έστειλε ή βασιλεία ή Γεώργιος σ'ά σύνορα, γιά έκεينو, που είπε ή

μου—όχι και πάντα έμ'ως—και τ'ής απολογ'ήθηκε με ύμωρο και γλυκόν τρόπο:

—Νά! μιά τόση θά φυλλαδούλα, μου είπαν, ότι είναι ή Γραμματική, και πρέπει να τήν μάθ'η τό παιδί μας γιά να γείνη γραμματισμένος άνθρωπος... Όλα τ'ά παιδιά μαθαίνουν γραμματική και γένονται λογώτατοι. Γιατί τάχα να μ'ήν τήν μάθ'η και τό παιδί μας άφ'ού είναι τόση θά μιά φυλλαδούλα;

Η μάνα μου δέν άπάντησε τίποτε, διότι με τόν καλόν τόν τρόπο τήν ένίκησε ή πατέρας μου.

Τό βράδυ ήρθαν μερικά χωριανοί να μάθουν τ'ά «νέα από τήν πολιτεία». Ο πατέρας μου τούς είπε μερικά γιά τόν πόλεμο, που γένονταν μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, πικραμένος που νικώιταν οι Γάλλοι, τούς είπε ότι ή βασιλεία ή Γεώργιος έστειλε σταυροφόρους σ'ά σύνορα, κοντά στήν Άρτα, ότι ή Ρούσος ή πρόξενος είπε ότι ή Άγια Ρουσία θά ζήτησ'η από τ'ας Δυνάμεις να δοθ'ούν πλεία στήν Έλλάδα ή Κρήτη ή Θεσσαλία, κι' ή Ήπειρο ως τήν Παλιά—Άρτα, κι' άπ' αυτό έστρεψε τόν λόγο στήν Γραμματική....

—Αυτή τήν φορ'ά έμαθα σ'ά Γιάννινα ότι: βγ'ηκε ένα βιβλίο, που τ' ένοματίζουν «Γραμματική»—τόση θά μιά φυλλαδούλα είναι τό β'ό τό Διαδ'όλου—κι' όποιος μπορείς και μάθ'η αυτό τό βιβλίο γένεται πολύ γραμματισμένος... σοφός... φωστήρας!

—Τό είδες με τ'ά μάτια σου αυτό τό βιβλίο;

Τόν έρώτησε ένας.

—Τήν είδα (τού είπε). Τόση θά μιά φυλλαδούλα είναι, όσο ή παλάμη μου, αλλά πολύ δύσκολο βιβλίο είναι λέν!... Τέσσερα και πέντε χρόνια κάνουν να τό μάθουν λέν! Άλλά χαρά στον όποιος τήν μάθ'η! Δέν χρειάζεται πλείο να μάθ'η άλλα γράμματα! Η Γραμματική, τ'ά κόβει όλα!

—Περίεργο! (είπε ή γεροντότερος) και τ'άδ'ηξε με δύναμη μιά ρουχ'ήξια ταμπάκο! Περίεργο πράγμα!

—Έχει μέσα άγίους;

Ρώτησε ένας άλλος.

—Δέν είδα (είπε ή πατέρας μου) Είναι λόγος, θάχ'η χωρίς άλλο κι' άγίους. Γένεται να μ'ήν έχ'η άγίους;

—Νά μ'ας πάρ'ες μιά γιά τήν έκκλησιαστική μας; έφ'αντικ'ό!

Τού είπα τρίτος.

—Θά πάρ'ω μιά γιά τό παιδί μ'!

Είπε ή πατέρας μου δειλά-δειλά γιά να μ'ήν τόν άκούση ή μάνα μου, που κάθονταν από τήν άλλη τήν γωνιά κι' ένθεσε.

Σ'έ λίγο ήρθε κι' ή Παπ' Αντριάς, ή δάσκαλος, κι' έφημέριος του χωριού μας φημισμένος κι' ως δάσκαλος, γιατί δέν γελούσε ποτέ τό μωτ'ρό του, κι' ως παπ'ας, γιατί έλεγε καθαρά και ξάστερα τ'ά γράμματα, σαν καλοκαιριτική βουνίσια βρύση, κι' είταν και καλόφωτος.

Ο Παπ' Αντριάς είχε μιά έπαρση και μιά ιδέα γιά τόν έαυτό

222

Ρούσος ή Πρόξενος γιά τήν Κρήτη, τήν Θεσσαλία και τήν Ήπειρο και γιά τό περίεργο βιβλίο, τήν Γραμματική.

Σ' αυτό άπάνω οι χωριανοί καλονόχτισαν κι' έφυγαν κι' ή μάνα μου σ'ήκόθηκε να έτοιμάσ'η τραπέζι. Έγώ κάθησα στήν θέση της μάνας μου, κοντότερα στήν φωτιά, έχοντας έπίδεχτικ'α σ'ά χέρια μου τό φαλτήρι, κι' έκανα π'ώς γύρευα κάποια φαλμά. Ο πατέρας μου έξακολουθούσε τήν όμιλία του με πλείοτερο θάρρος, ένεκα που δέν είταν μπροστά ή μάνα μου.

...Πού λές, ή Γραμματική (έλεγε ή πατέρας μου) λέν οι γραμματισμένοι σ'ά Γιάννινα, είναι σπουδαίο βιβλίο και μ' αυτό μαθαίνει κανείς όλα τ' άλλα τ'ά βιβλία.

—Είναι αλήθεια, (είπε ή φίλος). Η Γραμματική είναι τό σπουδαιότερο βιβλίο γιά τ'ά γράμματα... Είναι τό κλειδί τ'ών γραμμάτων Γι' αυτό και τήν είπαν «Γραμματική». Γιατί αναφέρει όλο και γιά τ'ά γράμματα! Νά πάρ'ς μιά γιά τόν λογώτατο (κι' έδειξε με μιά χειρονομία έμένα) θά τού άνοίξ'η τ'ά μάτια....

Ο Παπ' Αντριάς, ή δάσκαλός μου, που έτρωγε κι' έπινε πάντα σ'ότι μας και θαυμάζονταν από τό χωριό ως πολύβ'ερος και πολυγ'ραμματισμένος, σήκωσε τό κεφάλι, τόν κι' είπε μ' αυθάδεια:

—Τ'ί λές αυτό; Μ'ή τήν γραμματική σου ή άνοίξ'η τ'ά μάτια τό παιδί; Ψαλτήρι και πάλε Ψαλτήρι! Αυτό μονάχα τροχάει τό μυαλό! Αυτό και μόνο άνοίγει τ'ά μάτια τ'ών παιδιών, και κανένα άλλο βιβλίο!

—Β'όλ'ότ'ησον, δεσποτά! (είπε ή φίλος) Δέν έμ'ιλώ γιά τ'ά έκκλησιαστικά βιβλία.... Όμιλώ γιά τ'ά γράμματα και γιά τ'ά βιβλία τ'ά Έλληνικά....

—Κι' όταν έχωμε τ'ά έκκλησιαστικά βιβλία, (είπε ή παπ'ας με θυμό): Όκτωήχη, Ψαλτήρι, 'Απόστολος, 'Ωρολόγι, Μηνάια, Πεντηκοστήρι, Παράκλητική, Τριώδη, 'Αφίνα τό Βαγγέλιο.... δέν μπαίνει αυτό στο λογαριασμό—τί χρειάζονται σ' έναν άνθρωπο τάλλα τ'ά βιβλία.... τ'ά έλληνικά;

—Έχεις δίκιο, δεσποτά μου! (είπε ή ξένος) Άλλ' ή κόσμος σ'ήμερα άρ'γους να μαθαίν'η έλληνικά βιβλία κι' όχι έκκλησιαστικά.... Τ'ά έκκλησιαστικά άπ' έδ'ω κι' όμπρός είναι γιά να τ'ά μαθαίνουν όσοι θέλουν να παπαρευτ'ούν, να ιερωθ'ούν....

Έκείνην τήν στιγμή έπιπαινα ή μάνα μου κι' άκουσε τ'ά τελευταία λόγια τ'ού ξένου και, μ' όλον της τόν σεδασμό, που είχε γιά τ'ά έκκλησιαστικά τ'ά γράμματα, που άρ'παξε τό Ψαλτήρι από τ'ά χέρια και μ'ό τό πέταξε πέρα.

—Δέν σ' έχω (μου είπε) ούτε γιά παπ'ά, ούτε γιά δάσκαλο, ούτε γιά γραμματικό!... Σ'ε φτάνουν όσα έμαθ'ες!... Έχεις να φ'ες και να πις!

Τότερα, γυρ'όντας τόν λόγο π'ρός τούς άλλους και πρό πάντων στον Παπ' Αντριά, τόν δάσκαλό μου, τού είπε θυμωτικά:

—Έμαθε τό παιδί μ' ή γράμματα και δέν τού χρειάζονται άλλα! Διαβάξ'η, γράξ'η, καν' λογαριασμούς, ξεπερεσιέει τόν παπ'ά

στην έκκλησή... Δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ μάθῃ ἄλλο τίποτε, καὶ νὰ πᾶν τὸ στήθος τοῦ! Τὸ φτάνουν αὐτὰ, ποὺ ἐμαθεῖ! Οὕτως παπᾶ, οὕτως δάσκαλο, οὕτως γραμματικὸ θὰ τὸ κάνει! Δόξα τὸν Θεό! Ἔχει νὰ φάῃ καὶ νὰ πιῇ καὶ νὰ θρέψῃ καὶ ἄλλους!

Ἵστερα ἀπὸ καμμιὰ δεκαεὶά μέρους ξαναπῆγε ὁ πατέρας μου στὰ Γιάννινα, καὶ γυρίζοντας ἔφερε τὴν Γραμματική!

Ἐκείνο τὸ βράδυ, ποὺ ἦρθε ὁ πατέρας μου ἀπὸ τὰ Γιάννινα ἔλειπε ὁ Παπ' Ἀντριάς, ὁ δάσκαλός μου, στὸ χωριὸ τοῦ καὶ δὲν ἔφυγε ἡ συνηθισμένη βραδυὴ συντροφιά τοῦ πατέρα μου, οἱ γερῶν τοῦ χωριοῦ, καὶ ἡ μάννα μου βγήκε νὰ ἐτοιμάσῃ τραπέζι, ὁ πατέρας μου μοῦ εἶπε κρυφά, δίνοντάς μου ἓνα βιβλιαράκι:

— Παρ' τὴ καὶ βάλ' τὴ στὸν κόρφο σου καὶ αὐριο, ποὺ θὰ πῆς στ' Ἀγγάντιο (εἶταν τὸ μπαθρίο σχολεῖό μας) νὰ τὴν διαβάσῃς, καὶ δὲν γυρίζεις, νὰ μοῦ πῆς τί κατάλαβες. Αὐτὸ τὸ βιβλίο, παιδί μου, εἶναι ἡ Γραμματικὴ! Ἀλλὰ σιωπή! Κρύψ' τὴ νὰ μὴν τὴν δῇ ἡ μάννα σου, καὶ ἄρχισ' πάλι νὰ φωνάζει. Ἀκούς; Νὰ τὴν διαβάσῃς! Ὅσοις μαθαίνει τὴν Γραμματική, μοῦ εἶπαν στὰ Γιάννινα γινεῖται μεγάλος ἄνθρωπος! Ἀκούς;

— Ἀκούω.

Τοῦ εἶπα καὶ βγήκα καὶ πῆγα πέρα στὸ μαγειρείο, ὅπου κάθονταν καὶ πυρρόνταν οἱ ἐργάτες, καὶ οἱ ξυρτίτες μας καὶ ἐκεῖ ἔβγαλα ἄφροα ἀπὸ τὸν κόρφο μου τὴν Γραμματική καὶ ἄρχισα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ τὴν διαβάσω.

Τὰ γράμματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι 24: α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, (ς), τ, υ, φ, χ, ψ, ω.

Διάβασα καὶ παρακάτω καὶ ἕστερα τὴν ἐκείνη τὴν Γραμματική καὶ τὴν ἔβαλα πάλι στὸν κόρφο μου, καὶ ἔκανα ν' ἀναβῶ στὸ σπίτι, ἀλλὰ ξαναγύρισα νὰ ἰδῶ ἂν εἶχε καὶ κανέναν ἄγιο ζωγραφισμένο μέσα. Τὴν ἐπιθεώρησα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, ἀλλὰ ποθενά ἄγιος! Θυμήθηκα τὰ λόγια τοῦ δασκάλου μου, τοῦ Παπ' Ἀντριά, ἐπὶ τέτοιο βιβλίο δὲν εἶχε ἡ Ἐκκλησία, καὶ παραξενεύομαι νὰ εἶναι βιβλίο εἶναι αὐτό, ποὺ δὲν εἶχε ἄγιους! Κότταξα καὶ γὰρ καμμιὰ προσευχὴ, γὰρ κανένα τροπάρη, ἀλλὰ τίποτε. Κάτι παραξενεύματα: ἁρσενικόν, θηλικόν, οὐδέτερον, ἐνίκος, πληθυντικός, ὀνομαστική, γενική, δοτική, αἰτιατική, κλητική, ὀνόματι, οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ἀντωνυμίες, ῥήματα... ὁ ταμίας, τοῦ ταμιῶν, τῶν ταμίων, τὸν ταμίαν ὁ ταμίαν, οἱ ταμίαι, τῶν ταμιῶν, τοῖς ταμίαις, τοὺς ταμίαις, ὁ ταμίαν, ἡ τοῖς ταμίαις, τῇ τοῖς ταμίαις, τὴν τοῖς ταμίαις, αἱ τοῖς ταμίαις, ταῖς τοῖς ταμίαις, τὰς τοῖς ταμίαις, ὡς τοῖς ταμίαις, ἡ ἡμέρα τῆς ἡμέρας... ἐγὼ, σὺ, αὐτός, αὐτή, αὐτό, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο, ἡμεῖς, σεῖς, (ἡμεῖς), γράφω, γράφετε, γράφει, γράφετε, γράφετε, γράφετε, γράφονται (οὐν)...

— Μωρέ! τ' εἶν' τοῦτα; (εἶπα μέσα μου μὲ χαρὰ) Αὐτ' εἶν' ἡ δύσκολη ἡ Γραμματικὴ;

Καὶ πῆγε στὸ μέρος τοῦ καὶ ἄρχισα νὰ τὴν διαβάξω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ. Διάβαζα καὶ γύριζε φύλλα, διάβαζα καὶ γύριζε φύλλα, ὡς ποὺ τὴν ἐταλίσαις καὶ τὴν πέταξες περιρρονητικὰ καταγῆς.

— Δὲν εἶπα ἐγὼ; (ἐξοφῶνισα μὲ χαρὰ) ἐπὶ ἡ Γραμματικὴ δὲν εἶναι ἀγνωστὸ βιβλίο; Ὅτι δὲν εἶναι ἐκκλησιαστικὸ βιβλίο;

Τὸ μεσημέρι πῆγα στὸ σπίτι μὲ τὸν Παπ' Ἀντριά τὸν δάσκαλό μου γὰρ νὰ φάμε.

Ὁ πατέρας μου μὲ πρὶνιμεν μ' ἀνωμονησιὰ, καὶ ἅμα μῆπχα στὸ δωμάτιό του μὲ ρώτησε:

— Πῶς τὴν ἤρρες;

— Ἐγὼ, (τοῦ εἶπα) καλὴ τὴν ἤρρα, ἀλλ' ὁ δάσκαλός μου τὴν πῆρε καὶ τὴν διάβασε καὶ εἶπε ἐπὶ δὲν εἶναι ἀγνωστὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ βιβλίο...

Ἐκείνη τὴν στιγμὴ μῆπχα μέσα καὶ ὁ Παπ' Ἀντριάς ὁ δάσκαλος, κρατώντας τὸ χέρι τὸ ἐνοχο βιβλίο, λέγοντας:

— Δὲν σοῦ εἶπα ἐγὼ, κύριε ἄρχοντα, ἐπὶ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει τέτοιο βιβλίο, ποὺ νὰ τὸ λέν «Γραμματικὴ»; Εἶκοσι χρόνια παπᾶς καὶ δάσκαλος μποροῦσε νὰ μὴν ξέρω ἓνα τέτοιο βιβλίο, ἂν εἶταν ἀγνωστὸ, ἐκκλησιαστικὸ, θὰ εἴθουν γὰρ ξουρῖμα! Νὰ, παρ' τὸ ἡ ἀρενταῖς σου καὶ κύτταξε καὶ ἂν βρῇς μέσα τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Σταυροῦ, ἡ κανέναν ἄγιον, δὲς τὸ νὰ τὸ μᾶθ' τὸ παιδί σου, εἴθεμ, καὶ δὲν ἔχῃ τίποτε ἀπ' αὐτὰ. Ρίξ' το στὴν φωτιά, γιατί' εἶναι—ξέρω ἐγὼ—ἀφωρεσμένο ἀπὸ τοὺς τριακόνδους δεκαὶ ὀκτὼ θεοφόρους πατέρες—προσκυνούμε τ' ὄνομά τους.

Ὁ δάσκαλόπαπας ἐθιμάριζε, γιατί' προγραμματικῶς ἐκείνη ἡ Γραμματικὴ («ἐπὶ Ἀδαμαντίου Κοραΐ»). ὡς καὶ κατὰ ἄλλη γραμματικὴ, δὲν εἶταν ἱερὴ κατήχησιν καὶ δὲν εἶχε τέτοια ὀνόματα, καὶ ἀπατοῦσε τὴν καταδίκη τῆς!

Ὁ πατέρας μου τῆχας ἀπὸ τὴν ρητορικὴ τοῦ Παπαδασκάλου καὶ δὲν ἔβλεπε τί ν' ἀπαντήσῃ.

— Πόσα γρόσια τὴν πῆρες αὐτὴν τὴν Γραμματική;

Τὸν ἐρώτησε ὁ Παπᾶς.

— Κολοκύθια! (τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου) Γιατί' ρωτᾶς πόσα γρόσια τὴν πῆρα; Μὲ ξέρ'ς ἐμένα νὰ λογαριάζω γρόσια; Δόξα τὸν Θεό!

Ἐγὼ. Ὅσα τὴν πῆρα, τὴν πῆρα!

— Εἶναι βιβλίο μαρῶνικο, διαβολικό! Εἶναι ἐναντίον τὴν πίστη μας!

Ρέκαζε ὁ Παπᾶς.

— Τί δίδολο, ὦρ παπᾶ! (τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου μ' ἀσυνήθιστη ἡπιότητα στὸν χαραχτήρα τοῦ) Ὅλοι αὐτοὶ στὰ Γιάννινα, ποὺ ἔχουν τὴν Γραμματική γὰρ καλὸ καὶ χρήσιμο βιβλίο, εἰναμιασθῶν καὶ ἀντίχριστοι;

— Ἀμ' τ' εἶναι καὶ δὲν εἶναι τέτοιοι; (ἀπάντησε ὁ παπᾶς) Ἀπὸ τοὺς λογιωτάτους θὰ χαλάσῃ ἡ θρησκεία μας! Σοῦ τὸ λέγω ἐν φόβῳ Θεοῦ!

Χάρηκα, ποὺ τὴν ἤρρα τόσο εὐκολῇ, χάρηκα ὅμως πλεονέστερον ποὺ ἐμαθα ἐπὶ τὸ «α, β, γ, δ» καὶ κτλ. εἶναι γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ποὺ δὲν τὸ ἔβλεπα, καὶ ἐνῶ ἔκανα αὐτοὺς τοὺς συλλογισμούς, ἔβαλα τὴν Γραμματικὴν στὸ κόρφο μου καὶ ἐπατάχτηκα ἀπὸ τὸ σπῆν γὰρ νὰ φάμε.

Ὁ πατέρας μου μ' ἐκτύπησε γὰρ νὰ καταλάβῃ τίποτε. Εἶταν ἡ μάννα μου μπροστὰ καὶ δὲν μποροῦσα νὰ τοῦ εἰπῶ τὰς ἐντυπώσεις μου, καὶ μὴ σιωπῇ, ποὺ βγήκε ἔξω ἐκείνη, ζήγωνα στὸν πατέρα μου καὶ τοῦ εἶπα:

— Δὲν εἶναι καθόλου δύσκολη!

— Τί λές παιδί μ'!

Μοῦ εἶπε μ' ἀπορία.

— Αὐτὸ ποὺ σοῦ λέγω. (τοῦ εἶπα) Διάβασα κάμποσα φύλλα καὶ εἶδα νὰ λέγῃ καὶ πράγματα, ποὺ τὰ καταλαβαίνω.

Μ' ἐκτύπησε διαταχτικὰ ὁ πατέρας μου, σὺν νὰ μὴν πιστεῖς αὐτό, ποὺ τοῦ ἔλεγα καὶ ἕστερα μοῦ εἶπε προφυλαχτικὰ:

Καλὰ—καλὰ... Αὐριο νὰ τὴν διαβάσῃς καλύτερα καὶ νὰ μοῦ εἰπῇς!

Τὸ πρῶτ' πῆγα στὸ «σχολεῖο» καὶ ἄρχισα τὸ διάβασμα, χωρὶς τὸν δάσκαλο, γιατί' ἔλειπε στὸ χωριὸ τοῦ. Ἐγὼ ἀντὶ ψαλτήρι δια-

βάξα Γραμματική.

— Τ' εἶν' αὐτό;

Μοῦ εἶπαν τ' ἄλλα τὰ παιδιά.

— Γραμματικὴ!

Τοῦς εἶπα μὲ περηφάνεια καὶ ἐξακολούθησα τὸ διάβασμα.

Ἵστερα ἀπὸ κάμποση ὥρα, ἓνα ξεροθήξιμο ἀπὸ μακριὰ μᾶς προανήγγειλε τὸν ἐρχομὸ τοῦ δασκάλου μας.

Ἀρχίσαμε νὰ διαβάσωμε φωναχτά, γὰρ νὰ δείξωμε ἐπὶ δὲν ἀμελοῦσαμε τὰ μαθηματὰ μας. Δὲν ἔλειπε ὁ δάσκαλός μας, καὶ γὰρ νὰ τοῦ δώσωμε νὰ καταλάβῃ, ἐπὶ μποροῦσε νὰ λείπῃ συχνά, χωρὶς νὰ μένωμε καὶ πίσω ἀπὸ τὰ μαθηματὰ μας. Ἐννοεῖται ἐπὶ τὴν καμένη τὴν Γραμματικὴν τὴν εἶχα κρύψει καὶ διάβαζα ψαλτήρι.

Ἐργόντας ὁ δάσκαλος ἔβγαλε τὴν φλωκάτα τοῦ καὶ τὴν ἀπόθεσε ἀπάνω σ' ἓνα λιθάρι ποὺ τοῦ χρησίμευε ὡς ἀκκουμπηστήρι, κάθησε καὶ κατὰ τὰ συνηθισμένα, ἄρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ «Ἀξιὸν ἐστί» ὡς... ἐνῶ μὲ τὴν φυλλὴ βέργα, ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια τοῦ, βαρύνον τὸν χρόνον.

Ἐγὼ, βλέποντας τὸν δάσκαλό μου ἀπασχολημένο στὴν ψαλτική, ἔβαλα τὴν Γραμματικὴν ἀνάμεσά στοῦ ψαλτήρι καὶ ἄρχισα νὰ διαβάξω κρυφά, ἀλλ' ἐκεῖ ποὺ εἴμιον βοθισμένος στὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραμματικῆς βλέπω ἓνα χέρι νὰ γλυττᾷ σὺν γαῖδι μπροστὰ μου καὶ νὰ μοῦ τὴν παίρνῃ τὴν Γραμματική!

Εἶταν τὸ χέρι τοῦ Παπ' Ἀντριά τοῦ δασκάλου μας!

— Ἀ! (εἶπε μὲ σατανικὴ χαρὰ) αὕτη εἶναι ἡ Γραμματικὴ;

Ἐκείνη τὴν στιγμὴ μῆπχα καὶ ἡ μάννα μου στὸ δωμάτιο, ὅπου δικάζονταν ἡ Γραμματικὴ τοῦ Κοραΐ ὡς αἰρετική.

Ὁ πατέρας μου βρέθηκε τότε ἀνάμεσα—σὲ δύο κατηγορούς, δὲν εἶχε τί ν' ἀπαντήσῃ γὰρ νὰ υπερασπιστῇ τὴν κατηγορουμένην. Ὁ Παπᾶς ἐθιμάριζε καὶ μὲ διαβολικὴ χαρὰ εἶπε στὴν δυστυχισμένη τὴν καταδικνὴ μὲ ὕψος νέου Τορκουεμάδα:

— ὦ Υπαγε εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐξώτερο!

Καὶ λέγοντας αὐτὴν τὴν φοβερὴ εὐαγγελικὴ φράση, ποὺ θὰ εἰπῇ στὴν δευτέρα παρουσία ὁ Θεὸς στοὺς ἁμαρτωλοὺς, πέταξε τὴν Γραμματικὴν στὴν ἀναμμένη φωτιά.

Ὁ πατέρας μου ἔσκυψε τὸ κεφάλι, σὺν ὁ νικημένος Ναπολέοντας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἡ μάννα μου χάρηκε, ποὺ γλύτωσα ἀπὸ ἓνα βιβλίο, ποὺ καταστρέφει τὰ τρυφερά στήθια τῶν παιδιῶν καὶ ὁ Παπᾶς περήφανος γὰρ τὸ τὸ μεγάλο κατόρθωμά του, δὲν ἔκλεισε νὰ φάγῃ μαζὺ μας, ἀλλὰ βγήκε νὰ τὸ διαλαλᾷ στὸ χωριό!

Ἄλλ' ἡ δραματικὴ καταδίκη τῆς Γραμματικῆς τοῦ Κοραΐ εἶχε τὸν ἐπιλογὸ τῆς, ἕστερα ἀπὸ λίγες ἐβδομάδες, καὶ γὰρ μένα καὶ γὰρ τὸν καταδικαστὴ τῆς δασκαλὸς μου.

Ὁ δεσπότης τῆς ἐπαρχίας μας Ἀγιὸς Βελλὰς, Γερμανὸς λεγόμενος, ἄνθρωπος πολὺ γραμματισμένος καὶ σπουδασμένος θεολόγος εἶταν σὲ περιοδεία καὶ πέρασε καὶ ἀπὸ τὸ χωριὸ μας.

Ὁ Παπ' Ἀντριάς ὁ δάσκαλός μου εἶχε γαίνει γὰρ βρεμμένη μπροστὰ στὸν δεσπότη.

Ὁ πατέρας μου τὴν τῶς κάρουν μέσα στὴν καρδιά τοῦ τὸ κάψιμο τῆς Γραμματικῆς.

Τὸ βράδυ, ἕστερα ἀπὸ ἓνα καλὸ φαγάτο, ὁ πατέρας μου εἶπε στὸν δεσπότη ὅλη τὴν ἱστορίαν τῆς καταδίκης τῆς Γραμματικῆς, ἐνῶ ὁ Παπ' Ἀντριάς στέκονταν ὀρθὸς μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, σὺν νὰ χρεῖται στ' ἀγκάθια.

— Τ' εἶν' αὐτὰ Παπ' Ἀνδρέας; Ἀγράμματα! ἔχλον ἀπελκύνον!

Εἶπε ὁ δεσπότης μὲ ἀπειλητικὸ ὄψος.

— Ἐσφαλε, δεσπότη μου! (ἀπολογηθῆκε τρέμωντας ὁ παπᾶς) Ἀγράμματος ἄνθρωπος εἰμι!

Καὶ κάνοντας μὴ μετάνοια ἐβγήκε ἔξω κίτρινος ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ.

Τότε ὁ δεσπότης εἶπε στὸν πατέρα μου:

— Τὸ παιδί σου χάνει τὸν καιρὸ του μὲ τὸ ψαλτήρι, ποὺ τὸ μαθαίνει ὁ παπᾶς σου... Νὰ τὸ στείλῃς στὴν Ζίτσα. ποὺ ἔχει ἑλληνικὸ σχολεῖο...

Ἵστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἐγὼ πῆγα στὴν Ζίτσα γὰρ νὰ μάθω Ἑλληνικά, καὶ ὁ Παπ' Ἀντριάς ὁ καυμένος ἄρχισε τὴν διδασκαλικὴν καὶ περιωριστικὴν μόνον τὴν ἐφημέριαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ μου

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΗ

Ο πατέρας μου, αν και πρώτος του χωριού μας, και της επαρχίας μας έκλεινον τὸν καιρό, εἶταν ἀγράμματος καὶ μόνον κάτι κλύτσες σημάδευε στὸ χαρτί, ποῦ αὐτὸς μονάχος μπορούσε νὰ τὲς διαβάσῃ, κι' ὄχι καὶ πάντα, ἀλλὰ, μ' ὅλη του τὴν ἀγραμματισμένη, ἐπιθυμοῦσε ἐγὼ νὰ γέινω γραμματισμένος, νὰ μάθω πολλὰ—πολλὰ γράμματα, νὰ διορισθῶ γραμματικὸς τῆς Μητροπόλεως, δάσκαλος, δικηγόρος ἢ γιατρός, φοβῶνταν ὅμως μὴν ἀρνησθῶ τὰ θεὰ καὶ τὰ γερά καὶ γένω ἄθεος, μασῶνος, χαλῶ τὰ τετραδοπαράσκεια καὶ τὲς σαρακοστὲς καὶ δὲν πηγαίνω στὴν ἐκκλησιά. Ἀλλ' ἡ μάνα μου εἶχε ὁλωσδιόλου ἄλλη ιδέα γιὰ τὰ γράμματα. Αὐτὴ πρώτα—πρώτα φοβῶνταν, ὅταν μάθαινα πολλὰ γράμματα, μὴ μὲ πιάσῃ ὁ θεσπότης καὶ μὲ κάνῃ ἀναγνώστη, διᾶκο, παπᾶ, καὶ τὸ πλεῖο χειρότερο, νόμιζε ὅτι τὰ γράμματα βλάπτουν στὴν ὑγεία! Αὐτὴ ἡ ιδέα εἶχε βγῆ ἀπὸ τὸν θάνατο ἑνὸς παιδιοῦ ἀπὸ τὰ χωριά μας, ποῦ σπούδαζε στὰ Γιάννινα, κι' ἔλεγαν ὁ κόσμος, ὅτι εἶχε πεθάνει ὄχι ἀπ' ἀρρώστεια τοῦ κορμιοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ διάδασμα.

Μιά μέρα, ὁ πατέρας μου, ἐρχόμενος ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μερῶντος ἂν ὁ δάσκαλός μου ὁ Παπ' Ἀντρέας, μὲ μάθαινε γραμματικῇ. Τοῦ εἶπα ὅτι μὲ μάθαινε Ψαλτήρι καὶ κάθε Σάββατο τὸν Ἀπόστολο τῆς Κυριακῆς καὶ τίποτε ἄλλο.

—Κρίμα, παιδί μ'! (μοῦ εἶπε μελαγχολικὰ) Ἔμαθα στὰ Γιάννινα ὅτι εἶναι ἓνα βιβλίο τόσο θὰ μικροῦτσικο, ποῦ τὸ λέν Γραμματικῇ, ἀλλὰ πολὺ δύσκολο, κι' ὅτι, ἂν δὲν μάθῃ κανεὶς αὐτὸ τὸ βιβλίο, δὲν γίνεται ποτὲ γραμματικὸς, δάσκαλος, γιατρός, ἢ δικηγόρος, ὅτε τίποτε ἄλλο σπουδαῖο!

Ἀκούοντας ἡ μάνα μου αὐτὰ τὰ λόγια, πετάχτηκε ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἔγενθε ἡσυχά—ἡσυχά, σὰν νὰ τὴν δάγκασε ἄξαφνα ὄχιεντρα κι' εἶπε στὸν πατέρα μου μὲ θυμὸ, ποῦ μόνον αὐτὴ μπορούσε νὰ τοῦ μιλήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

—Γιὰ νὰ σοῦ πῶ!... Αὐτὰ μᾶς ἔφερες ἀπὸ τὰ Γιάννινα ποῦ πηγες; Δὲν ἤρρες ἐκεῖ τίποτες ἄλλο νὰ μᾶς φέρῃς;

Ἀγάλιασε ἡ καρδιά μου μὲ τὰ λόγια τῆς μάνας μου, διότι δὲν εἶχα καμμιά ὀρεξὴ νὰ βάλω στὸ κεφάλι μου κοντὰ στὸ Ψαλτήρι καὶ στὸν Ἀπόστολο καὶ τὴν Γραμματικῇ, καὶ μάλιστα ἀφοῦ εἶταν τόσο δύσκολη.

Ὁ πατέρας μου εἶταν ἡμερωμένο λιοντάρι μπροστὰ στὴν μάνα

